

TOM BUTLER-BOWDON

50
de
cărți
fundamentale de
spiritualitate

Înțelepciune perenă despre revelații,
iluminare și sensul vieții

Carlos Castaneda, M. Ghandi, Kahlil Gibran, Hermann Hesse,
Carl Gustav Jung, Maica Tereza, Eckhart Tolle

11400.335

METEOR
PRESS

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU” IAȘI

II 400.335

21

TOM BUTLER-BOWDON

50^{de}
cărți
fundamentale de
spiritualitate

92

Redactor: *Emanuela Șoimaru*

Tehnoredactor: *Rodica Boacă*

Copertă: *Dorin Dumitrescu*

Titlul original: *50 Spiritual Classics. Timeless Wisdom from 50 Great Books of Inner Discovery, Enlightenment & Purpose*

Copyright © 2005 by Tom Butler-Bowdon

This edition of 50 SPIRITUAL CLASSICS first published by Nicholas Brealey Publishing, London 2005.

This Translation is published by arrangement with Nicholas Brealey Publishing, London & Boston.

© 2008 Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii METEOR PRESS

Str. Bahluiului nr. 1, 011281, sector 1, București, C.P. 41-128

Tel.: (021)222.33.12; Fax: (021)222.83.80

E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:

Tel./Fax: (021)222.33.12; (021)222.83.80

E-mail: comenzi@meteorpress.ro

www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BUTLER-BROWDON, TOM

50 de cărți fundamentale de spiritualitate : înțelepciune perenă despre revelații, iluminare și sensul vieții / Tom Butler-Browdon ; trad.: Ioana Bârzeanu ; red.: Emanuela Șoimaru. - București : Meteor Press, 2008

ISBN 978-973-728-281-1

I. Bârzeanu, Ioana (trad.)

II. Șoimaru, Emanuela (ed.)

518389

TOM BUTLER-BOWDON

50
de
cărți
fundamentale de
spiritualitate

**Înțelepciune perenă despre revelații,
iluminare și sensul vieții**

**Carlos Castaneda, M. Ghandi, Kahlil Gibran, Hermann Hesse,
Carl Gustav Jung, Maica Tereza, Eckhart Tolle**

443809

B.C.U. IASI

Traducere:
Ioana Bârzeanu

METEOR
PRESS

NOT BOTTLED - BOWEN

Author: Bowen
Title: Bowen
Copyright: Bowen

10

10

10

10

10

10

10

10

10

Cuprins

Introducere	9
1. Muhammad Asad, <i>Drumul spre Mecca</i> (1954)	26
2. Sf. Augustin, <i>Confesiuni</i> (400)	34
3. Richard Bach, <i>Pescărușul Jonathan Livingston</i> (1970)	42
4. Black Elk, <i>Marea viziune</i> (1932)	48
5. Richard Maurice Bucke, <i>Conștiința cosmică</i> (1901)	54
6. Fritjof Capra, <i>Taofizica. O paralelă între fizica modernă și mistica orientală</i> (1976)	62
7. Carlos Casteneda, <i>Călătorie la Ixtlan</i> (1972)	70
8. G. K. Chesterton, <i>Sfântul Francisc de Assisi</i> (1922)	76
9. Pema Chödrön, <i>Locurile care te înspăimântă. Un ghid al curajului în momente dificile</i> (2001)	84
10. Chuang Tzu, <i>Cartea lui Chuang Tzu</i> (secolul IV)	92
11. Ram Dass, <i>Fii aici, acum</i> (1971)	100
12. Epictet, <i>Manualul și fragmente</i> (secolul I)	106
13. Mohandas Gandhi, <i>Autobiografie. Povestea experimentelor mele cu adevărul</i> (1927)	114
14. Ghazzali, <i>Alchimia fericirii</i> (1097)	122
15. Kahlil Gibran, <i>Profetul</i> (1923)	130
16. G. I. Gurjieff, <i>Întâlniri cu oameni remarcabili</i> (1960)	138
17. Dag Hammarskjöld, <i>Repere</i> (1963)	146
18. Abraham Joshua Heschel, <i>Sabatul. Semnificația lui pentru omul modern</i> (1951)	152
19. Hermann Hesse, <i>Siddartha</i> (1922)	158
20. Aldous Huxley, <i>Porțile percepției</i> (1954)	166
21. William James, <i>Tipurile experienței religioase</i> (1902)	174

22. Carl Gustav Jung, <i>Amintiri, vise, reflecții</i> (1955)	182
23. Margery Kempe, <i>Cartea lui Margery Kempe</i> (1436)	190
24. J. Krishnamurti, <i>Teme de meditație</i> (1964)	198
25. C. S. Lewis, <i>Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr</i> (1942)	206
26. Malcolm X, <i>Autobiografia lui Malcolm X</i> (1964)	212
27. Daniel C. Matt, <i>Esența Cabalei. Inima misticismului iudaic</i> (1994) ..	222
28. W. Somerset Maugham, <i>Tăiș de brici</i> (1944)	230
29. Dan Millman, <i>Calea luptătorului pașnic. O carte care vă poate schimba viața</i> (1989)	238
30. Michael Newton, <i>Călătoria sufletelor. Studii de caz asupra vieții dintre vieți</i> (1994)	246
31. Thich Nhat Hanh, <i>Miracolul momentului. O introducere în practica meditației</i> (1975)	254
32. John O'Donohue, <i>Anam Cara. Înțelepciune spirituală din lumea celtică</i> (1998)	262
33. Robert M. Pirsig, <i>Zen și arta întreținerii motocicletei</i> (1974)	268
34. James Redfield, <i>Profețiile de la Celestine</i> (1994)	276
35. Miguel Ruiz, <i>Cele patru legăminte</i> (1997)	282
36. Helen Schucman & William Thetford, <i>Un curs despre miracole</i> (1976)	288
37. Idries Shah, <i>Calea sufită</i> (1968)	296
38. Starhawk, <i>Dansul spiralei. Renașterea străvechii religii a Marii Zeițe</i> (1979)	302
39. Shunryu Suzuki, <i>Practica zen și mintea începătorului. Convorbiri libere despre meditația și practica zen</i> (1970)	310
40. Emanuel Swedenborg, <i>Raiul și iadul</i> (1758)	318
41. Tereza de Avila, <i>Castelul interior</i> (1570)	326
42. Maica Tereza, <i>Calea modestiei</i> (1994)	334
43. Echart Tolle, <i>Puterea prezentului. Ghid de dezvoltare spirituală</i> (1999)	342

27. MAR. 2009

44. Chögyam Trungpa, <i>Incursiune în materialismul spiritual</i> (1973)	348
45. Neale Donald Walsch, <i>Conversații cu Dumnezeu. Un dialog neobișnuit</i> (1998)	356
46. Rick Warren, <i>Viața condusă de scopuri</i> (2002)	364
47. Simone Weil, <i>În așteptarea lui Dumnezeu</i> (1979)	372
48. Ken Wilber, <i>O teorie despre tot și toate. O viziune integrală pentru afaceri, politică, știință și spiritualitate</i> (2000)	380
49. Paramahansa Yogananda, <i>Autobiografia unui yoghin</i> (1946)	388
50. Gary Zukav, <i>Sălașul sufletului. O viziune înălțătoare despre destinul spiritual al umanității</i> (1990)	396
Alte 50 de clasice spirituale	404
Lista cronologică a titlurilor	411
Bibliografie	413
Mulțumiri	416

Introducere

50 de cărți fundamentale de spiritualitate este a treia lucrare dintr-o serie dedicată evoluției personale, care a debutat cu *50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală*.

Acea primă carte a explorat multe dintre punctele de reper ale literaturii profilate pe dezvoltarea personală, inclusiv cărțile „originale” pentru autoperfecționare, cum ar fi Biblia, *Cartea despre Tao și virtuțile sale*¹, *Dhammapada*² și *Bhagavadagita*³, la care s-au adăugat cele mai semnificative lucrări contemporane, semnate, de exemplu, de Deepak Chopra, Wayne Dyer, Susan Jeffers, Thomas Moore și Dalai Lama. A doua carte s-a intitulat *50 de cărți fundamentale pentru succes* și a scos în evidență titluri cheie în domenii ca leadership, motivație, și prosperitate, axându-se pe succesul material.

50 de cărți fundamentale de spiritualitate pleacă de la premisa că goana după o siguranță materială nu aduce și satisfacție, și că nici măcar stabilitatea afectivă sau cunoștințele vaste nu sunt suficiente pentru a ne susține – am fost construiți să căutăm răspunsuri la întrebările profunde ale vieții. Paradoxul evoluției personale este că, dusă până la capătul său logic, ea ne va purta dincolo de sine. Sensul este descoperit în afara perimetrului micilor noastre preocupări și griji.

Cuvântul *spiritual* provine din latinescul *spiritus*, care, pe lângă „spirit”, „suflu” sau „suflet”, înseamnă și „respirație” – cea mai naturală și obișnuită

¹ *Cartea despre Tao și virtuțile sale*, text clasic chinez din secolul al VI-lea î.H., atribuit marelui înțelept și filozof Lao Tzu (sau Laozi, Lao Tse). Este una din operele de referință ale filozofiei chineze, considerată Biblia taoismului. (n.trad.)

² *Dhammapada*, scrieri budiste în formă de versuri, atribuite lui Buddha. I se mai spune și *Cartea înțelepciunii* lui Buddha. *Dhammapada*, Buddha, a fost publicată de editura Herald, București. (n.trad.)

³ *Bhagavada-Gita* („Cântarea fericitului”), poem filozofic intercalat în Mahabharata (epopeea Indiei antice) și datând de prin secolul al IV-lea î.H. Este o operă de referință pentru filozofia indiană. (n.trad.)

funcție a noastră. Dacă nu urmărește altceva, această carte intenționează cel puțin să discrediteze ideea că experiența spirituală comportă ceva straniu, fantastic; dimpotrivă, ea este cea care ne face oameni.

Dacă simți că în viața ta lipsește misterul sau cultul sacru, unele dintre ideile prezentate aici îți pot oferi cheia spre acea bogăție la care aspiři. Dacă ai atins succesul, dar ai descoperit că nu-ți oferă satisfacțiile sperate, această carte îți va ridica poate un semn de întrebare: nu cumva ai un țel mai înalt de împlinit?

50 de cărți fundamentale de spiritualitate se oprește mai puțin asupra religiei sau teologiei și mai mult asupra trezirii spirituale *personale*, dar și asupra extinderii cunoașterii. Accentul este pus pe poveștile de viață ale multor personalități spirituale bine cunoscute, inclusiv pe cazuri dramatice de conversiune religioasă sau de întărire a credinței, dar și de descoperire treptată, pe parcursul unei vieți întregi, a țelului suprem. Aflând ce anume i-a transformat pe acești oameni, putem înțelege propriul nostru potențial spiritual.

Există, neîndoind, mulți autori iluștri și multe cărți remarcabile ce ar fi trebuit, de drept, să facă parte din lista operelor clasice ale spiritualității. Oricum, această listă nu se vrea a fi o trecere în revistă a religiilor lumii, intenția ei este de a-i oferi cititorului o imagine a uriașei diversități a conceptelor spirituale care au traversat omenirea în spațiu și timp. Unii cititori vor fi surprinși de plasarea unor opere vechi sau antice alături de bestselleruri moderne, dar cartea de față este mai puțin interesată de data apariției unui titlu și mai mult de forța ideilor pe care le degajă aceste lucrări. Ultimele două decenii au fost martorele unei renașteri a literaturii spirituale populare, iar selecția vrea să atragă atenția asupra unor titluri proeminente, chiar dacă ele nu au primit încă titulatura de operă clasică sau măcar de operă „bună”.

La începutul fiecărui comentariu sunt menționate alte cărți din listă care tratează aceeași temă („În aceeași notă”), și unele intercalări de titluri alese din *50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală*, câteva dintre acele titluri fiind și ele propuse pentru o lectură suplimentară, la fel ca unele opere din *50 de cărți fundamentale pentru succes*.

Literatura spirituală reprezintă o comoară de înțelepciune colectivă, cel puțin egală cu marile biblioteci de știință, filozofie, poezie sau ficțiune. Comentariile cuprinse în volumul de față aruncă doar o lumină asupra acestei fantastice moșteniri, dar sper că ele îl vor ajuta pe cititor să conștientizeze profunzimea și orizontul lor atât de larg.

Am subliniat mai jos unele teme din literatură, ca un ghid al comentariilor pe care doriți poate să le citiți. Acesta este urmat de o scurtă expunere a unora dintre realizările spirituale esențiale pe care le propun titlurile citate.

Ilustre vieți spirituale

Muhammad Asad, *Drumul spre Mecca* (1954)

Sf. Augustin, *Confesiuni*⁴ (400)

G. K. Chesterton, *Sf. Francisc de Assisi* (1922)

Ram Dass, *Fii aici, acum* (1971)

Hermann Hesse, *Siddartha*⁵ (1922)

Margery Kempe, *Cartea lui Margery Kempe* (1436)

Malcolm X, *Autobiografia lui Malcolm X* (1964)

W. Somerset Maugham, *Tăiș de brici*⁶ (1944)

Care este scopul spiritualității, dacă nu cel de a ne transforma viața?
Iată câteva exemple:

- ❧ Malcolm X a fost un gangster mărunț, a cărui convertire religioasă l-a transformat într-o portavoce pentru drepturile populației de culoare.
- ❧ Muhammad Asad, un evreu austriac, a întors spatele Europei pentru a deveni un fervent susținător al cauzei Islamului.

⁴ *Confesiuni*, Sf. Augustin, ediție bilingvă latino-română, editura Nemira, București, 2006. (n.trad.)

⁵ *Siddartha / Călătorie spre Soare-Răsare*, Hermann Hesse, editura Rao, București, 2005. (n.trad.)

⁶ *Tăiș de brici*, W. Somerset Maugham, editura Narcis, București, 1992. (n.trad.)

- ❧ Sfântul Augustin și-a trăit tinerețea pasionat fiind de distracții superficiale și sex, dar, după îndelungi sondări ale sufletului, a ajuns unul dintre părinții bisericii catolice.
- ❧ Richard Alpert, profesor de psihologie, a renunțat la cariera de la Harvard pentru a deveni Ram Dass, guru și maestru al meditației.
- ❧ Francisc de Assisi a fost fiul unui bine cunoscut om de afaceri, care și-a sacrificat moștenirea pentru a restaura biserici în ruină și pentru a fi în comuniune cu natura.
- ❧ Margery Kempe a fost inițial o băbătie fudulă, ale cărei viziuni despre Iisus au îndrumat-o pe calea spre Dumnezeu
- ❧ În romanul lui Somerset Maugham, bazat pe fapte reale, Larry Darrell renunță la orice confort pentru a-și dedica viața căutărilor spirituale.

În timp ce noi ne mulțumim majoritar să ne ridicăm standardul de viață și să urmăim, în subsidiar, și un program de autoperfecționare, niciuna dintre aceste personalități nu s-a mulțumit cu valorile oferite de viața sa inițială. Fiecare a ajuns, în felul ei, să realizeze că numai o schimbare totală de identitate o va ajuta să treacă de la fragmentare psihologică la integritate spirituală. Poveștile lor inspiră, pentru că demonstrează posibilitatea transformării complete a caracterului uman. Dacă scepticii au senzația că experiența convertirii anihilează personalitatea omului, convertitul este convins exact de contrariul – el există acum pentru un țel mult mai înalt, iar potențialul lui ca om este, în fine, realizat.

Spiritualitate practică

Pema Cödrön, *Locurile care te înspăimântă. Un ghid al curajului în momente dificile* (2001)

Mohandas Gandhi, *Autobiografie. Povestea experimentelor mele cu adevărul* (1927)

Kahlil Gibran, *Profetul*⁷ (1923)

Dan Millman, *Calea luptătorului pașnic. O carte care vă poate schimba viața*⁸ (1989)

Thich Nhat Hanh, *Miracolul momentului. O introducere în practica meditației* (1975)

Miguel Ruiz, *Cele patru legăminte*⁹ (1997)

Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului. Convorbiri libere despre meditație și practica zen* (1970)

Eckhart Tolle, *Puterea prezentului. Ghid de dezvoltare spirituală*¹⁰ (1998)

Chögyam Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* (1973)

Călugărița budistă Pema Chödrön amintește de vremea când poetul beatnic Jack Kerouac a plecat în munți pentru a se întâlni față în față cu Dumnezeu sau Buddha (nu era sigur care). Nu s-a întâlnit însă decât cu el însuși, despuiat, pentru prima dată, de armura alcoolului sau a drogurilor. Ideea noastră de „iluminare” și despre felul cum s-o obținem poate fi măreață, dar realitatea, mult mai comună, a vieții spirituale constă în efortul zilnic de a demonstra compasiune și de a rămâne fidel principiilor corecte. Această interpretare a fost abordată de nimeni altul decât Gandhi, ale cărui „experimente ale adevărului”, descrise în autobiografia sa, au inclus drastice restricții alimentare, celibatul și traiul simplu, modest – obiceiuri zilnice care, după câteva decenii, l-au transformat dintr-un tânăr egocentric într-un simbol al altruismului și al libertății umane. Ideile despre „conștientizarea momentului” ale maestrului budist vietnamez Thich Nhat Hanh sunt similare, ele încercând cu semnificație chiar și cele mai mărunte gesturi de zi cu zi – fiecare moment este considerat prețios. Surprinzătorul bestseller al lui Eckhart Tolle, *Puterea*

⁷ *Profetul*, Kahlil Gibran, editura Mix, Brașov. (n.trad.)

⁸ *Calea luptătorului pașnic*, Dan Millman, editura Mix, Brașov, 2006. (n.trad.)

⁹ *Cele patru legăminte. Cartea înțelepciunii toltece*, Miguel Ruiz, editura Mix, Brașov, 2002. (n.trad.)

¹⁰ *Puterea prezentului. Ghid de dezvoltare spirituală*, Eckhart Tolle, editura Curtea Veche, București, 2008. (n.trad.)

prezentului, ne amintește și el de liniștea și forța pe care ne-o oferă trăirea cu intensitate a fiecărui moment. A ne păstra „mintea începătorului” în tot ceea ce facem ne menține prospețimea mentală și ne ferește de presupuneri eronate.

Disciplina și conștientizarea momentului pot diminua puterea pe care o are eul asupra gândurilor și acțiunilor noastre. Mulți nu cred însă că preocuparea serioasă pentru spiritualitate poate fi ea însăși un produs al eului. Ideea lui Chögyam Trungpa despre „materialismul spiritual” pune semnul egal între năzuința de a evolua spiritual și dorința de a ne simți mai bine, în siguranță; sinele mai elevat sau onest nu este interesat, de exemplu, să părăsească o slujbă pentru a locui într-o mănăstire sau ashram. Pentru a atinge, cu adevărat, iluminarea, trebuie să ne confruntăm cu toate aspectele vieții noastre, așa cum sunt ele. Vom face tot posibilul ca să evităm acele „locuri care ne înspăimântă”, pentru a o cita pe Pema Chödrön, dar, numai prin recunoașterea gândurilor noastre reale și a laturii întunecate a eului nostru, avem acces la adevărata tămăduire spirituală.

Forma de spiritualitate practică a lui Miguel Ruiz se bazează pe ideea, preluată din tradiția toltecă, potrivit căreia toți facem inconștient legăminte cu noi înșine și cu societatea, legăminte care ne definesc caracterul. Dacă suntem mai conștienți de acestea, putem deveni din nou stăpâni pe viața noastră. Putem ajunge ceea ce Dan Millman numește „un luptător pașnic”, încrucișând spada cu orice aspect al propriei noastre personalități care ne stă în cale.

Marea varietate a experienței

Black Elk, *Marea viziune*¹¹ (1932)

Epictet, *Manualul și fragmente*¹² (secolul I)

Abraham Joshua Heschel, *Sabatul. Semnificația lui pentru omul modern* (1951)

¹¹ *Marea viziune*, Black Elk (Hehaka Sap), editura Herald, București, 2002. (n.trad.)

¹² *Manualul și fragmente*, Epictet, editura Saeculum Vizual, București, 2002. (n.trad.)

- William James, *Tipurile experienței religioase*¹³ (1902)
 Carl, Gustav Jung, *Amintiri, vise, reflecții*¹⁴ (1955)
 C. S. Lewis, *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*¹⁵ (1942)
 John O'Donahue, *Anam Cara. Înțelepciune spirituală din lumea celtică*
 (1998)
 Helen Schucman & William Thetford, *Un curs despre miracole* (1976)
 Idries Shah, *Calea Sufită*¹⁶ (1968)
 Starhawk, *Dansul spiralei. Renașterea străvechii religii a Marii Zeițe*
 (1979)
 Paramahansa Yogananda, *Autobiografia unui yoghin*¹⁷ (1946)

Pentru a-și elabora studiul de referință *Tipurile experienței religioase*, William James a citit numeroase relatări autobiografice care vorbesc despre trezirea spirituală. Fără a avea o înclinație deosebită spre religie, autorul a fost mai puțin preocupat de adevărul obiectiv al experienței în sine – ce au văzut sau simțit subiecții – și mai mult de efectul pe care această experiență l-a avut asupra vieții lor. Ceea ce a contat cu adevărat, a concluzionat el, nu era atât conținutul credințelor unui om, cât faptul dacă aceste credințe au dus la o transformare personală pozitivă.

O religie nu este o simplă colecție de credințe, ci o modalitate particulară de a vedea lumea, de a ști că acea religie le explică satisfăcător adeptilor săi locul oamenilor în univers. Un exemplu ne este oferit de cosmologia bazată pe natură a amerindienilor, cum ar fi Black Elk (Cerb Negru), dar, în aceeași măsură, și înțelegerea stoică a universului, exprimată în filozofia lui Epictet.

¹³ *Tipurile experienței religioase*, William James, editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998. (n.trad.)

¹⁴ *Amintiri, vise, reflecții*, Carl Gustav Jung, editura Humanitas, București, 2004. (n.trad.)

¹⁵ *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*, C. S. Lewis, editura Humanitas, București, 2006. (n.trad.)

¹⁶ *Calea Sufită*, Idries Shah, editura Herald, București. (n.trad.)

¹⁷ *Autobiografia unui yoghin*, Paramahansa Yogananda, editura Mix, Brașov, 2002. (n.trad.)

La fel cum sabbatul este de o importanță vitală în religia iudaică, așa și reîncarnarea este esențială în viziunea hindusă asupra lumii. Și, în timp ce creștinii pot vedea în venerarea Zeiței o lucrare a diavolului, adepții vrăjitoriei regăsesc în cultul ei o superbă și completă expresie a puterii sacre feminine.

Carl Gustav Jung a petrecut ani buni studiind credințele mitologice și religioase pe care le-a creat omenirea pentru a înțelege lumea, dar nu a văzut în pluralitate o amenințare la credința personală. Întrebat odată dacă el credea sau nu în Dumnezeu, Jung a replicat: „Nu cred – știu.”

Deschiderea porților percepției

Richard Bach, *Pescărușul Jonathan Livingston*¹⁸ (1970)

Fritjof Capra, *Taofizica. O paralelă între fizica modernă și mistica orientală*¹⁹ (1976)

Carlos Castaneda, *Călătorie la Ixtlan*²⁰ (1972)

Chuang Tzu, *Cartea lui Chuang Tzu* (secolul al IV-lea)

G. I. Gurdjieff, *Întâlniri cu oameni remarcabili*²¹ (1960)

Aldous Huxley, *Porțile percepției* (1954)

J. Krishnamurti, *Teme de meditație* (1964)

Robert M. Pirsig, *Zen și arta întreținerii motocicletei* (1974)

Impresia comună este că literatura spirituală se referă, în totalitate, la Dumnezeu. Dar, cu cât pătrunzi mai adânc în miezul ei, cu atât descoperi că nu urmărește decât epurarea ideilor preconceptuate. Poveștile și anecdotele din consacrată *Carte a lui Chuang Tzu*, de pildă, au rolul de a trezi mintea din toropeala ei obișnuită, pentru a deveni conștientă de tao, sau forța

¹⁸ *Pescărușul Jonathan Livingston*, Richard Bach, editura Humanitas, București, 2003. (n.trad.)

¹⁹ *Taofizica – o paralelă între fizica modernă și mistica orientală*, Fritjof Capra, editura Tehnică, București, 2004. (n.trad.)

²⁰ *Călătorie la Ixtlan*, Carlos Castaneda, editura Rao, București, 2004. (n.trad.)

²¹ *Întâlniri cu oameni remarcabili*, G. I. Gurdjieff, editura Niculescu, București, 2006. (n.trad.)

universală, care se ascunde în spatele tuturor aparențelor. În vremuri mai recente, G. I. Gurdjieff a încercat să-i trezească pe cei ce trec ca somnambulii prin viață, pentru a descoperi realitățile insondabile ce fac ca viața să merite trăită. Krishnamurti și-a dedicat munca aceluiași scop, trasând o linie de demarcație între simplii „tehnicieni”, cei care lucrează mecanic pentru atingerea unor obiective limitate, și creatori, cei care plasează în centrul vieții lor dragostea și adevărul, lăsând munca în planul exterior.

Personajul lui Robert Pirsig din cartea lui de referință, *Zen și arta întreținerii motocicletei*, este adus în pragul nebuniei de încercările de a găsi adevărul (sau „calitatea”), pentru a descoperi, în final, că viața lui s-a îmbogățit. Acest tip de căutări pot fi, într-adevăr, cutremurătoare, și numai un număr relativ mic de oameni sunt dispuși să deschidă „porțile percepției” pe care Aldous Huxley, și înaintea lui, William Blake, le-au descoperit.

Un autor care a încercat, poate, mai mult decât oricare altul, să spargă tiparele conceptuale este Carlos Castaneda. Personajul Don Juan din scrierile lui ne atrage atenția că omul nu este cu adevărat împlinit decât atunci când încetează să mai fie doar o reflecție a culturii sale și începe să devină stăpân pe mintea lui. Suntem produsele condiționării, așa că e mai ușor de zis decât de făcut, dar efortul de a deveni cu adevărat conștient este unul dintre cele mai nobile lucruri pe care le putem face, iar cărțile de mai sus nu necesită o credință specială în Dumnezeu pentru a ne ajuta să facem primii pași.

Relația divină și țelul vieții

Ghazzali, *Alchimia fericirii* (1097)

Dag Hammarskjöld, *Repere* (1963)

Daniel C. Matt, *Esența Cabalei. Inima misticismului iudaic* (1994)

Michael Newton, *Călătoria sufletelor. Studii de caz asupra vieții dintre vieți*²² (1994)

²² *Călătoria sufletelor. Studii de caz asupra vieții dintre vieți*, Michael Newton, editura Cartea Daath, București, 2005. (n. trad.)

Tereza din Avila, *Castelul interior*²³ (1570)

Maica Tereza, *Calea modestiei* (1994)

Neale Donald Walsch, *Conversații cu Dumnezeu. Un dialog neobișnuit*²⁴ (1998)

Rick Warren, *Viața condusă de scopuri*²⁵ (2002)

Simone Weil, *În așteptarea lui Dumnezeu* (1979)

Emanuel Swedenborg, *Raiul și iadul*²⁶ (1758)

Întrebarea „De ce suntem pe acest pământ?” a inspirat toate marile opere spirituale. În urmă cu peste nouă sute de ani, *Alchimia fericirii* a lui Ghazzali elabora o analiză rațională a existenței umane care angaja logica în locul credinței oarbe. În opinia lui Ghazzali, bărbații și femeile au fost creați pentru a ajunge la o mai mare cunoaștere a lui Dumnezeu, iar fericirea noastră depinde de lărgirea acestei cunoașteri. Sistemul iudaic al Cabalei, conturat în cartea lui Matt, a fost și el dezvoltat pentru a dezveli misterul – una din ideile centrale este aceea că Dumnezeu a creat oamenii cu scopul împlinirii lor, pentru că universul depinde literalmente de realizarea potențialului unic al fiecărui individ în parte. Dintre titlurile contemporane, *Viața condusă de scopuri*, a lui Rick Warren, constituie un excelent exemplu al acestei concepții: țelul existenței noastre este, mai presus de orice, glorificarea lui Dumnezeu, iar forma umană pe care o îmbrăcăm nu are alt scop decât recunoașterea eternității sufletului.

Descoperirea unui scop în viață este un eveniment definitoriu în existența oricărui dintre noi. După cum relatează Maica Tereza în *Calea modestiei*, chemarea de a-i ajuta pe săracii din Calcutta a venit relativ târziu în viața ei, dar claritatea misiunii sale a transformat-o, în 15 ani, dintr-o directoare de școală modestă într-un impresar spiritual global. Tereza a fost inspirată de tiza ei,

²³ *Castelul interior*, Sfânta Tereza din Avila, editura Ars Longa, Iași, 1995. (n.trad.)

²⁴ *Conversații cu Dumnezeu. Un dialog neobișnuit*, Neale Donald Walsch, editura For You, București. (n.trad.)

²⁵ *Viața condusă de scopuri*, Rick Warren, editura Life, Oradea. (n.trad.)

²⁶ *Raiul și iadul*, Emanuel Swedenborg, editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001. (n.trad.)

Tereza din Avila, care și-a început cariera religioasă ca o novice pusă pe glume, dar, după o serie de viziuni extatice ale lui Dumnezeu, și-a asumat treptat rolul de lider spiritual, punând bazele unui șir de mănăstiri pentru maici și călugări. În timpurile moderne, secretarul-general al ONU, Dag Hammarskjöld, ne-a demonstrat, prin exemplu personal, că puterea laică poate fi ghidată de convingeri spirituale.

Întrebarea legată de scopul existenței noastre este cu atât mai legitimă cu cât suntem conștienți de vremelnicia vieții, motiv pentru care nicio bibliotecă spirituală nu este completă fără o suită de titluri despre viața de apoi și ideea de eternitate. Swedenborg a pretins că opera lui, *Raiul și iadul*, nu este o fantezie, ci o descriere exactă a lumilor pe care le vizitase în timp ce se afla într-o stare înaltă de conștiință. Această carte ar trebui citită împreună cu *Călătoria sufletelor*, semnată de Michael Newton, care ne oferă, prin intermediul relatărilor subiecților hipnotizați, suficiente detalii convingătoare despre viața de după moarte.

Evoluția spirituală a umanității

Richard Maurice Bucke, *Conștiința cosmică* (1901)

James Redfield, *Profețiile de la Celestine*²⁷ (1994)

Ken Wilber, *O teorie despre tot și toate. O viziune integrală pentru afaceri, politică, știință și spiritualitate* (2000)

Gary Zukav, *Sălașul sufletului. O viziune înălțătoare despre destinul spiritual al umanității* (1990)

Ideea unei treziri a conștiinței umane este o temă frecventă în literatura spirituală. *Conștiința cosmică* a lui Bucke a reprezentat un prim efort în cadrul acestei subspecii literare, sugerând că incidența experiențelor mistice a crescut în decursul istoriei și că această extindere a revelației divine nemijlocite va înlătura, în cele din urmă, nevoia de religie. În *Sălașul sufletului*,

²⁷ *Profețiile de la Celestine*, James Redfield, editura Mix, Brașov. (n.trad.)

Gary Zukav argumenta că omenirea a evoluat de la o ființă cu cinci simțuri la una „multisenzorială”, capabilă să conștientizeze mai multe niveluri ale realității spirituale și să admită că suntem „ființe spirituale care trăiesc o experiență umană”.

O altă carte din anii 1990, *Profețiile de la Celestine*, le sugerează cititorilor să privească istoria în ansamblu, pentru a vedea că goana după siguranță materială a fost înlocuită treptat de goana după un țel spiritual. Ken Wilber, unul dintre marii teoreticieni spirituali ai zilelor noastre, a reclamat o „teorie despre tot și toate”, care să încorporeze și dezvoltarea conștiinței în viziunea noastră asupra evoluției și a fizicii. Nu trăim pur și simplu într-un cosmos al spațiului și materiei, afirmă el, ci într-un „Kosmos” care include și tărâmurile afectiv, mental și spiritual; adevărata evoluție a speciilor va avea loc numai atunci când vom acorda tot atâta atenție dezvoltării personale pe cât am acordat manipulării materiei.

Repere pe calea spirituală

Recunoașterea unei ordini nevăzute

„Dacă ar fi să caracterizăm existența unei religii în termenii cei mai generali și cuprinzători posibil, am putea spune că ea se hrănește din credința într-o ordine nevăzută și că binele nostru suprem stă în armonizarea noastră cu această ordine.”

William James

Suntem tentați să definim realizarea umană prin fixarea și atingerea unor ținte, modelând lumea în conformitate cu dorințele și obiectivele noastre. Este știut că, investind suficient timp și efort, putem obține, în general, ceea ce ne dorim. Dar, dacă apucăm să trăim mai mult, vom ajunge, inevitabil, să înțelegem adevărul ascuns în proverbul din Vechiul Testament: „Omul face multe planuri în inima lui, dar Hotărârea Domnului, aceea se împlinește.”

Nu toată lumea crede într-un Dumnezeu anume, dar cei mai mulți sunt conștienți de existența unei forțe inteligente care pune în mișcare universul; poate și de aceea, primul pas pe care l-am putea face pe drumul spiritual este să recunoaștem că viața este mai frumoasă și are mai mult înțeles atunci când suntem în armonie cu această „ordine nevăzută”. În faimoasa lui *Autobiografie a unui yoghin*, Paramhansa Yogananda își amintește cuvintele unuia dintre profesorii săi, „sfântul care levitează”, Bhaduri Mahasaya:

„Ordinea divină ne plănuiește viitorul cu mai multă înțelepciune decât orice companie de asigurări... Lumea este plină de oameni neliniștiți, care cred în existența unei siguranțe exterioare. Gândurile negre le brăzdează fruntea ca cicatricile. Cel Unic, însă, Cel care ne-a dat aer și lapte de când ne-am născut, știe cum să le poarte de grijă celor care îi sunt devotați.”

În taoism, această ordine sau forță nevăzută este cunoscută drept tao. Cel care se află în armonie cu tao poate pătrunde esența adevăratei naturi a lucrurilor, dar nu înainte de a-și accepta umilința, recunoscând că este doar un element sau o expresie a unei entități incognoscibile, infinit mai mare.

Divinizarea țelului vieții

Ideea modernă de evoluție personală înseamnă, de obicei, perfecționarea noastră pentru reușita în carieră sau în relațiile personale, dar transformarea autentică este susținută de o puternică credință spirituală. Oamenii care trec printr-o convertire sau epifanie sunt mai degrabă personalități extreme, dar esențial este faptul că revelația le canalizează energiile în acea direcție care le exploatează trăsăturile cele mai înălțătoare, răsplătindu-i cu o viață mult mai bogată în semnificații.

În opinia lui Carl Gustav Jung, orice om care vine pe lume reprezintă o întrebare, la care viața lui trebuie să ofere un răspuns. Puțini sunt cei care privesc viața prin prisma concepției lui Jung, dar experiența spirituală ne deschide o nouă perspectivă – pentru că suntem ființe create, înseamnă

că am fost mențiți unui anume țel. În *Viața condusă de scopuri*, Rick Warren compară existența cu o invenție, al cărei scop îl descoperim numai când suntem în contact cu Inventatorul. Până în acest punct, viața nu are niciun sens. Am putea încropi o semnificație, atingându-ne țelurile bazate pe propriile ambiții, dar existența noastră trece în alt nivel atunci când descoperim adevăratul motiv pentru care ne-a trimis divinitatea pe acest pământ.

Potrivit înțelepciunii Cabalei, tărâmul Infinitului are nevoie de acțiunea umană pentru a-și realiza potențialul. În schimb, depinde de noi să medităm la voința Domnului și la misterele creației. Dacă încetăm să mai credem în noi înșine și contemplăm nemărginirea lui Dumnezeu, ni se dă șansa de a deveni un instrument al expresiei divine. Mulți cred că a deveni un „instrument” înseamnă a pierde controlul asupra vieții noastre, dar toți misticii ne contrazic, susținând că aceasta este, de fapt, metoda de a scoate la lumină întregul nostru potențial latent. Cunoașterea de sine înseamnă a descoperi ce rol ne-a pregătit Dumnezeu, dar depinde de noi dacă vom exprima acea idee sau promisiune în acțiunile noastre din lumea reală.

Pierderea sinelui mărunț

Teologul islamist al secolului al XII-lea, Ghazzali, a ajuns la concluzia că oamenii găsesc plăcerea în facultățile care le-au fost date, de exemplu, mânia se desfată în răzbunare, ochiul în admirarea frumuseții, iar urechea în ascultarea muzicii. Prin urmare, dacă cea mai înaltă facultate a oamenilor este localizarea adevărului, atunci marea noastră desfătare stă în descoperirea lui.

Suntem tentați să credem că numai prin satisfacerea mărunțelor obsesii ne putem bucura din plin de viață, dar nu avem de unde ști că adevărata plăcere ne-o dă tocmai renunțarea la aceste dorințe lumești. Plăcerile vieții nu sunt de ocolit, dar desfătarea pe care ne-o procură cunoașterea lui Dumnezeu este indescritibilă. Este vorba despre pierderea conștiinței normale a identității, care le oferă oamenilor cea mai mare satisfacție.

Un curs despre miracole afirmă: „Misiunea voastră este foarte simplă. Vi se cere să trăiți în așa fel încât să demonstrați că nu sunteți egocentrice.” Avem posibilitatea de a deveni altceva decât un bulgăre de pasiuni mărunte. Dov Baer, un maestru hasidic din secolul al XVIII-lea, spunea: „Dacă tu te percepi pe tine însuși ca o entitate, atunci Dumnezeu nu se poate înveșmânta în tine, pentru că Dumnezeu este infinit.”

Paradoxal, prin pierderea aceluia sine mărunț sau a eului, câștigăm cea mai mare putere personală.

A trăi în prezent

Omul hrăpăreț trăiește pentru un viitor abstract; înțeleptul spiritual este conștient de comoara pe care o are acum, în acest moment.

În *Miracolul momentului*, Thich Nhat Hanh amintește de povestea unui rege care a vrut întotdeauna să ia deciziile corecte și care a căutat în lung și în lat răspunsurile la trei întrebări: „Care este momentul cel mai potrivit pentru a face fiecare lucru?”, „Care sunt cei mai importanți oameni cu care să lucrezi?”, „Care este cel mai important lucru pe care poți să-l faci în viață?”

În cele din urmă, regele a găsit răspunsurile, dar nu pe cele pe care le aștepta: cel mai important moment este acum; cea mai importantă persoană este cea lângă care te afli acum; cel mai important lucru este să faci fericită persoana de lângă tine. În *Repere*, liderul ONU Dag Hammarskjöld recunoștea că este mai ușor să te angajezi în slujba marilor cauze decât să transformi practic în bine viața unei singure persoane. De la Chuang Tzu aflăm povestea omului care a refuzat oferta de a deveni rege pentru că era mai interesat de creșterea legumelor. Opțiunea de a renunța la marile planuri și de a ne concentra în schimb pe momentul prezent poate părea naivă, dar mulți scriitori spirituali, inclusiv Eckhart Tolle și Shunryu Suzuki, încearcă să ne convingă că acesta este începutul deplinei eficacități.

Un alt beneficiu pe care ți-l aduce conștientizarea deplină a momentului este recuperarea simplei bucurii de a trăi, deoarece tristețea și grijile sunt un produs inevitabil al gândurilor legate de trecut sau de viitor. În *Calea*

luptătorului pașnic, personajul Dan face o mare descoperire: „Nu există momente banale”.

Dincolo de dualitate

Fiecare călător spiritual are, în cele din urmă, o experiență a „non-dualității” sau a recunoașterii unității esențiale a universului, care merge dincolo de contrariile lumești, cum ar fi binele sau răul, lauda și blamarea, fericirea și tristețea. Ne-am obișnuit să facem nenumărate distincții, pentru a permanentiza concepția că lumea este o colecție de obiecte și idei eterogene, dar, în spatele tuturor acestor lucruri, putem detecta o unitate statornică. Dacă există un Dumnezeu care a creat universul, concluzia logică este că Dumnezeu cuprinde toate lucrurile – chiar și acele lucruri care par contrare lui Dumnezeu.

Greșim fundamental crezând că fiecare dintre noi este o entitate unică pornită în călătoria vieții. Majoritatea mitologiilor și religiilor lumii se referă la suflet ca la o așchie de conștiință desprinsă dintr-o Minte mai cuprinzătoare. Putem încerca să menținem iluzia separației, dar suferința și fragmentarea pe care ne-o provoacă reprezintă exact elementele care ne împing spre o viziune holistică a universului.

Recunoașterea unității conduce la două rezultate clare. Primul: mai multă compasiune pentru toate lucrurile vii, deoarece realizăm acum că toți suntem doar niște expresii ale aceleiași forțe vitale: ceea ce îi faci unei alte persoane, îți faci practic ție însuși la alt nivel. Al doilea rezultat este un calm profund, dublat de echilibrul sufletesc. Viața noastră normală pendulează între plăcere și durere, câștig și pierdere, dar, atât timp cât ne aflăm în acest continuu balans, nu ne putem bucura de o pace interioară autentică. A-ți păstra calmul înseamnă a avea o minte care nu împarte instantaneu totul între bine sau rău, plăcut sau neplăcut, ci vede lucrurile așa cum „sunt”. Este un stil de viață total opus celui practicat de majoritatea oamenilor. Această comprehensiune a unității este de obicei pasageră; dar dacă aceste licăriri de non-dualitate ar intra în cotidian și ar dura mai mult, ne-ar transforma viața.

Un proverb persan spune: „Caută adevărul în meditație, nu în cărțile învechite. Uită-te spre cer pentru a vedea luna, nu spre iaz.” Comentariile care urmează sunt mai mult o privire în iaz decât o experiență directă a lunii, dar sper că ele îi vor oferi cititorului motivația de a contempla mai profund adevărul.

Drumul spre Mecca

„Sunt atât de multe ținuturi frumoase în lume, dar niciunul, cred, care să modeleze spiritul unui om într-un mod atât de suveran... Deșertul este pustiu și curat și nu cunoaște compromisul. El spulberă din inima omului toate acele feerice închipuiri, o mascaradă probabil a dorințelor deșarte, dându-i astfel libertatea de a capitula în fața unui Absolut fără chip; cel mai îndepărtat din tot ce este departe și totuși cel mai apropiat din tot ce este aproape.”

Pe scurt

O evocare a frumuseții credinței islamice și a rolului ei în evoluția spirituală a umanității.

În aceeași notă

Ghazzali, *Alchimia fericirii* (p. 122)

Kahlil Gibran, *Profetul* (p. 130)

Malcolm X, *Autobiografia lui Malcolm X* (p. 212)

Muhammad Asad

Când Muhammad Asad a plecat spre New York în 1952, în calitate de ambasador al Pakistanului la Națiunile Unite, nu mai văzuse Occidentul de 25 de ani. Leopold Weiss pe numele său adevărat, s-a născut ca evreu în Europa Centrală și s-a convertit la islamism la vârsta de 26 de ani, întorcând efectiv spatele culturii occidentale.

Drumul spre Mecca este surprinzător de puțin cunoscută acum, dar, pentru secolul al XX-lea, rămâne una dintre cele mai semnificative evocări ale transformării spirituale. Fără a fi nici pe departe povestea integrală a vieții lui Asad, cartea acoperă numai anii pe care autorul i-a petrecut în tinerețe în Peninsula Arabică, și, cu precădere, călătoria de 23 de zile pe care a efectuat-o la Mecca, în vara anului 1932. Romanul, care este mai mult decât o însumare a unor impresii de călătorie sau o carte de memorii, descrie atracția lui Asad față de Islam și cununia lui, în cele din urmă, cu această religie. La finalul cărții, cei mai mulți cititori vor rămâne cu o percepție diferită față de Islam – în asta rezidă și frumusețea operei lui Asad și acesta a fost și scopul elaborării ei.

În calitate de tânăr și foarte talentat corespondent al prestigiosului ziar *Frankfurter Zeitung*, Asad a întreprins sute de călătorii în Palestina, Egipt, Siria, Iran, Irak și Afganistan. Aventurile lui constituie un motiv suficient pentru a cumpăra cartea, dar în acest comentariu ne axăm pe argumentele convertirii sale la o nouă religie și pe ideile care l-au îndreptat spre credința musulmană.

Primul contact

Asad s-a născut în 1900, fiind al doilea din cei trei copii ai familiei. Tatăl lui era avocat, iar familia, destul de bogată. Deși părinții nu erau evrei habotnici,

Asad a fost instruit în ebraică și în învățăturile Bibliei și, de la o vârstă fragedă, a început să pună în discuție ideea că evreii sunt poporul ales, teză ce părea să le excludă din start pe toate celelalte. La Universitatea din Viena a studiat istoria artei și a filozofiei, și a fost fericit să pătrundă în cercurile elitei intelectuale din capitala austriacă. Psihanaliza era la mare modă, dar Asad nu vedea în ea decât un „nihilism spiritual”, fiind dezamăgit de deșertăciunea sufletului european.

În 1920, fără a-și lua rămas bun de la tatăl său, Asad a plecat la Berlin unde, după o perioadă boemă și fără un sfanț în buzunar, a reușit să-și găsească un post de jurnalist. Munca nu era însă destul de interesantă pentru el și, când a primit invitația de a locui cu un unchi care trăia la Ierusalim, Asad a profitat imediat de ocazie. A recunoscut că purta cu el clasicele stereotipii „orientaliste”: idei vagi despre iubirile din *O mie și una de nopți*, despre exotismul culturii islamice și concepția tipic europeană că Islamul prezenta doar un interes marginal față de creștinism și iudaism.

Deși evreu, Asad nu și-a manifestat în Palestina interesul față de cauza sionistă, convins că un aflux de evrei europeni într-o țară care nu fusese a lor timp de 2000 de ani reprezenta o soluție artificială, sortită să creeze dispute. Asad a observat că europenii îi priveau pe localnicii arabi la fel cum îi priveau puterile coloniale pe africani – ca pe un popor înapoiat și insignifiant – și a încrucișat săbiile pe acest subiect cu unul dintre părinții fondatori ai Israelului, Chaim Weizmann¹. Sioniștii nu au putut însă înțelege simpatia și interesul acestui evreu pentru populația arabă.

Convertire și integrare

Pe măsură ce săptămânile se transformau în luni, Asad a început să judece dintr-o altă perspectivă cultura europeană, în special nesiguranța ei emoțională și ambiguitatea morală. Prin comparație, a observat sentimentul

¹ Chaim Azriel Weizmann (1874-1952), lider sionist, președinte al Organizației Sioniste Mondiale și primul președinte ale Israelului între anii 1949-1952. (n.trad.)

frăției și al unității în gândire și în acțiune de care păreau să se bucure musulmanii. Era conștient că și Europa se desfătase cândva cu acea plenitudine spirituală, exprimată, de exemplu, de muzica lui Bach, pictura lui Rembrandt și de catedralele gotice, dar că această spiritualitate a fost înlocuită de un materialism care a fragmentat psihicul colectiv al bătrânului continent. Cultura europeană a ajuns să fie reprezentată de obiectivul „progresului”, numai că accentul respectiv pus pe progresul material nu a adus și un plus de fericire. Creștinismul și-a pierdut forța în societatea occidentală și a devenit mai mult o convenție, respectată cu politețe. În opinia lui Asad, europenii nu mai erau conștienți că universul este „expresia unei singure Minți Planificatoare, formând astfel un întreg organic”. În loc de credință, Occidentul a plasat în centrul vieții știința și tehnologia, legitimată căpătând astfel numai acele lucruri care puteau fi dovedite fizic; nu mai era loc de Dumnezeu în sistemul intelectual apusean.

Asad era decis să rămână în lumea musulmană și, din fericire, numirea sa în funcția de corespondent a fost prelungită, ceea ce i-a permis să călătorească în tot Orientul Mijlociu. În anii care au urmat, a elaborat sute de analize profunde ale popoarelor și conflictelor din regiune. A devenit musulman în 1926 și, timp de șase ani, a locuit la curtea lui Ibn Saud, părintele Arabiei Saudite moderne. Când s-au întâlnit pentru prima dată, Asad era sfâșiat de durere după pierderea primei sale soții, Elsa, care murise în urma unei boli tropicale contractate în timpul primului lor pelerinaj la Mecca. În mod normal, un occidental ar fi fost privit cu suspiciune, dar devotamentul lui Asad față de Islam era total, iar legătura lui cu Ibn Saud i-a dat posibilitatea de a vizita locuri care altfel i-ar fi fost interzise. De pildă, aproape niciunui străin nu i s-a permis să viziteze regiunea Nadj din centrul Arabiei, dar Asad a fost acolo la invitația lui Saud, având nevoie de două luni ca să ajungă la destinație. Integrarea lui în viața musulmană a fost completă în urma căsătoriei cu o arăboaică din Medina, cu care a avut un fiu.

Cruciadă împotriva prejudecăților

Asad susține că occidentalii nu au putut înțelege cu adevărat convertirea lui la Islam pentru că, din start, au considerat civilizația musulmană ca fiind inferioară celei occidentale. Pentru europeni sau americani, istoria reprezintă povestea ascensiunii civilizației occidentale, care a inclus culturile neoccidentale doar atunci când acestea au afectat evoluția Europei și a Americii ca lideri mondiali. Această viziune distorsionată, argumentează el, a început cu vechii greci și romani, care s-au autointitulat „civilizați”, în timp ce restul omenirii a fost proclamat „barbar”. Mentalitatea occidentală putea contempla hinduismul sau budismul cu interes și calm pentru că le erau străine și îndepărtate, pe când islamismul – dat fiind că provenea din aceeași tradiție cu teologia iudeo-creștină – era privit cu teamă, ca un competitor. Această aversiune s-a ascuns în flamurile cruciadelor care, oferindu-i „Creștinătății” un dușman comun, au unit astfel Europa. Potrivit lui Asad, cruciadele au reprezentat prima picătură „de otrăvă turnată în mintea Occidentului împotriva lumii musulmane, printr-o interpretare deliberat greșită a învățăturilor și idealurilor Islamului.”

Prin autobiografia lui, Asad nu a urmărit să scrie pentru apuseni o cronică a aventurilor sale în exotical Orient, ci să risipească multe dintre părerile lor eronate. Autorul a înțeles că se afla în poziția unică de a cunoaște îndeaproape ambele emisfere culturale: „Am fost musulman – dar la origine am fost și occidental: și astfel, am putut vorbi atât limba culturală a Islamului, cât și pe cea a Occidentului”. A avut grijă să scoată în evidență că nu poporul musulman l-a determinat să se convertească la Islam, ci dragostea lui pentru Islam l-a încurajat să locuiască în țările musulmane.

Făgăduiala Islamului

Asad a fost cucerit de dragostea temperată a Islamului pentru Absolut, de simplitatea și frumusețea Coranului, care nu avea nevoie de interpreți oficiali ai înțelepciunii sale. A fost încântat de simțul comunității pe care Islamul îl insufla credincioșilor lui, spre deosebire de individualismul pe care păreau să-l inspire

credințele Apusului. Pentru că Islamul nu are noțiunea de „păcat original”, fiecare individ este considerat, până la proba contrarie, o ființă a lui Dumnezeu; această viziune și-a găsit expresia în formele reverențioase de salut, care au pus accentul pe „dumneata” și nu pe „tine”. Există multe pasaje în carte în care Asad încearcă să-și exprime sentimentele lui față de arabi și Islam. Următorul citat se încheie cu o frază din Coran care captează sentimentul musulman de apropiere față de Dumnezeu:

„Era un popor care a crescut în tăcere și solitudine, între un cer potrivnic și un pământ potrivnic; potrivnică a fost și viața lor în mijlocul acestor spații austere, fără de sfârșit; și astfel nu au putut scăpa de dorul pentru o Putere care să cuprindă întreaga existență cu o bunătate și dreptate fără de greșală, cu severitate și înțelepciune: Dumnezeuul Absolut. El sălășluiește în infinit și radiază întru infinit – dar pentru că tu te afli în cadrul lucrării Lui, El este mai aproape de tine decât vena care îți pulsează în gât ...”

Profetului Mahomed i-a fost greu la început să impună această viziune a unui Dumnezeu absolut în rândul societăților tribale din Arabia, care doreau să mențină diviziunea între credința particulară și tărâmul laic al afacerilor, tradițiilor sociale și obiceiurilor zilnice. Asad argumentează că, numai atunci când i s-a permis Islamului (care, *ad literam*, înseamnă să capitulezi în fața Domnului) să modeleze instituții și obiceiuri, a fost îndeplinită promisiunea făcută lumii arabe.

Coruperea credinței

Ca erudit al istoriei și culturii musulmane, Asad susține că învățătura islamică a condus lumea în secolele care s-au succedat după moartea Profetului, iar motivul este simplu: această nouă religie era una profund rațională, care îi îndemna pe credincioși să se minuneze de creația Domnului și să o înțeleagă, spre deosebire, spune Asad, de teologiile care îndemnau la „ură asupra lumii” ale părinților bisericii creștine, Apostolul Pavel și Sfântul Augustin. Profetul a spus: „Năzuința de a cunoaște este cea mai sacră datorie pentru

fiecare musulman, bărbat sau femeie." Se stabilea astfel o legătură naturală între cunoaștere și venerație, care, în cele din urmă, a inspirat progresul științei.

Cu toate acestea, Asad nu a fost orb la declinul intelectual și material înregistrat de multe societăți musulmane, declin care a dus la stagnarea lor din punct de vedere științific și economic. Asad e de părere că, atunci când această credință adâncă și respectarea zi de zi a învățăturilor lui Mahomed și-au pierdut elanul, s-au risipit și impulsul creator și ingeniozitatea care i-au conferit măreție civilizației islamice. Contrazicând părerea occidentală, potrivit căreia responsabilă pentru declin era aderarea la Islam, Asad afirmă: „Nu musulmanii au dat măreție Islamului: Islamul a conferit măreție musulmanilor.”

Comentarii finale

Drumul spre Mecca se numără printre cele mai bune opere de călătorii și aventuri, în care nopțile întunecate și înstelate din deșert, oazele, freamătul bazarelor, Mecca și Medina, idiosincrazia regilor răsfățați și obiceiurile beduinilor apar în descrieri de neuitat. Așa cum te-ai aștepta de la un corespondent de presă, cartea oferă totodată o analiză unică a istoriei casei Saud, a politicii colonialismului și a autodeterminării arabilor. Ceea ce face însă din această lucrare o operă literară este descrierea etapelor în care autorul realizează că inima lui aparține unei religii în care nu a fost crescut. Dacă nu ați înțeles niciodată cu adevărat Islamul și credința pe care o inspiră, această carte vă va fi cel mai bun meditator.

Asad și-a scris opera acum o jumătate de secol, dar în fiecare zi ni se dovedește că, la nivelul înțelegerii, prăpastia dintre Apus și lumea musulmană s-a lărgit, ceea ce conferă o și mai mare valoare perspectivelor oferite de cartea de față. Asad a fost un purist spiritual și a regretat eșecul oamenilor de a se ridica la înălțimea idealurilor islamice. Această critică poate fi însă ușor aplicată și în cazul iudaismului și creștinismului. Spre sfârșitul cărții, Asad îi face cunoștință cititorului cu figura mitologică a Islamului, cu Dajjal, orb de un ochi, dar care avea puterea de a vedea și auzi în cele mai

îndepărtate colțuri ale pământului. Asad a identificat în acest personaj o reprezentare a puterii umanității de a controla lumea prin tehnologie, semiorbirea simbolizând totuși o minte închisă în fața lui Dumnezeu. Fiecare cultură are o slăbiciune pentru cultul progresului material, observa el, dar acest progres nu poate umple locul rezervat, în lăuntrul fiecăruia dintre noi, tegăturii speciale cu divinitatea.

Confesiuni

„Sosisem la Cartagina unde, peste tot în jurul meu, clocoteau iubiri vicioase. Nu eram încă îndrăgostit, dar eram îndrăgostit de iubire și de dorință înfocată. Mă uram pentru că îmi doream atât de puțin... uram siguranța și drumul fără de capcane, pentru că în adâncul meu mă măcina foamea – foame de acea hrană lăuntrică, de tine însuși, Dumnezeu meu. Dar nu de acea foame eram eu flămând. Nu poțeam după o asemenea hrană incoruptibilă, nu pentru că aș fi fost sătul de ea, ci, pentru că foamea-mi era mai nefînsemnată comparativ cu deșertăciunea mea. De aceea, sufletul meu era bolnav.”

Pe scurt

Credința religioasă îi poate dăruí unei minți tulburate pacea interioară și un scop în viață.

În aceeași notă

Malcolm X, *Autobiografia lui Malcolm X* (p. 212)

Tereza de Avila, *Castelul interior* (p. 326)

Sfântul Augustin

Aproape în fiecare dintre noi se duce o luptă între ceea ce am vrea să fim și ceea ce suntem. Cu cât mai divizat este sinele nostru, cu atât mai mare ne este chinul, dar tocmai această suferință ne motivează dorința de a ne vindeca. Zbuciumul lăuntric al Sfântului Augustin a durat până la vârsta de 30 de ani și, cu toate că a trăit în urmă cu 1500 de ani, povestea victoriilor sale sufletești este și astăzi la fel de relevantă.

În primele decenii de viață, Augustin s-a bazat pe inteligența lui nativă, bucurându-se, în plan profesional, de succes. Avea să descopere însă că intelectul și vastele cunoștințe nu i-au adus nici fericirea, nici tihna sufletească. Răsplata pentru bucuria intensă cu care a gustat din plăcerile vieții a fost deșertăciunea.

În schimb, după convertirea la creștinism, Augustin a devenit unul dintre părinții fondatori ai Bisericii, autor al faimosului *De civitate Dei* („Despre cetatea lui Dumnezeu”) și inițiatorul ordinului religios augustinian.

Cu toate acestea, vocea care vorbește în *Confesiuni* nu este cea a unui „mare om”. Intimă și onestă, cartea trasează îndepărtarea progresivă a lui Augustin de preocupările egoiste, în paralel cu drumul spre o viață în slujba Domnului. Ai senzația că citești jurnalul unui prieten, care se zbate să se perfecționeze și să ducă o viață împlinită spiritual. *Confesiunile* reprezintă una dintre cele mai vechi autobiografii și o operă embrionară în literatura europeană. Un clasic autentic, care te convinge că revelația spiritualității (sau faptul de a „te naște din nou”) poate schimba radical o viață.

Primii ani

Augustin s-a născut în 354, în perioada de început a Imperiului Roman, în provincia nord-africană Numidia (azi, Tunisia). Tatăl lui, Patricius, era o oficialitate locală de rang minor, care crescuse sub influența păgânismului convențional al imperiului. Mama lui, Monica, se convertise la creștinism.

Deși lui Augustin nu-i plăcea școala, era văzut ca fiind un student eminent, care îi citea pe Cicero, Virgiliu, Platon și Aristotel. În *Confesiuni*, se plânde că discursurile elegante și studiul literelor erau considerate la acea vreme mai importante decât educația morală, iar el excela în ambele. Pentru a-și completa studiile, a fost trimis la o școală de gramatică și retorică, la 30 de kilometri depărtare de casă, școală pe care a absolvit-o cu titlul de premiant al clasei.

La 16 ani, Augustin s-a întors în casa părintească pentru un an. Se maturiza și își amintește cu amuzament că, într-o zi, în timp ce se îmbăia, tatăl său i-a observat semnele „bărbăției” înmugurite. Acest an de libertate, rememorează el cu tristețe, a fost o greșeală dureroasă, deoarece l-a petrecut mistuit de gânduri senzuale și erotism. „Mărăcinii poftelor trupești”, scrie el, „m-au năpădit până peste cap.” Bănuiește că singurul motiv pentru care părinții lui nu au încercat să-i canalizeze energiile spre căsătorie a fost acela că o soție i-ar fi îngrădit ambițiile.

Veșnic un suflet chinuit și măcinat de obsesia culpabilității, Augustin scrie cu mâhnire despre ceea ce multora li s-ar părea un gest nesăbuit al tinereții. Există o celebră confesiune în care povestește cum el și prietenii lui au scuturat perele dintr-un păr și le-au șterpelit doar din amuzament, nu pentru că le-ar fi fost foame. Pentru Augustin, însă, acest incident devine un simbol personal al unei vieți depravate, lipsite de conștiință.

Cazanul tentației

Viața lui Augustin se schimbă din nou odată cu mutarea la Cartagina, un centru al educației, unde își continuă studiile. Cartagina este însă și un oraș port (traversând Mediterana din Sicilia), cu toate tentațiile lui, unde,

„peste tot, în jurul meu, clocotea cazanul iubirilor dezământate.” Trăiește numai pentru a-și satisface poftele, făcându-se vinovat chiar de „un act senzual” în interiorul unei biserici. Este pasionat de teatru, îndeosebi de spectacolele care tratau suferința extremă sau desfrâul. Și totuși, cu cât experimentează mai multe plăceri, cu atât mai lipsită de sens i se pare viața.

Rămâne în schimb un cititor vorace, și o carte anume, *Hortensius*, a lui Cicero, îi sporește atracția pentru filozofie și îi trezește dorința de a căuta adevărul. Încearcă să citească și Biblia, dar recunoaște în *Confesiuni* că nu avea pe atunci smerenia necesară pentru a-i înțelege mesajul. Înclinațiile naturale ale lui Augustin către spiritualitate sunt canalizate spre maniheism, o ramură a creștinismului care îmbina doctrina gnostică, învățăturile lui Zoroastru¹ și budismul; spre disperarea mamei sale, Augustin rămâne fidel sectei maniheiste timp de nouă ani, interval în care studiază și astrologia.

Augustin devine profesor de retorică pe care, cu rușine, o numește „vânzarea de elocință”, și lucrează atât în Cartagina, cât și în localitatea natală, Tagaste. Faptul că profesia aleasă pune accentul pe stil, nicidecum pe conținut, nu a făcut decât să-i accentueze conflictele interioare. Se transformă într-un expert al cinismului, dar nu reușește, cu toate acestea, să descopere niciun izvor nesecat de adevăr. Iată cum își evalua viața la cei 20 de ani ai săi:

„În acest interval de nouă ani (de la al nouăsprezecelea an până la al douăzeci și optulea) am trăit sedus și seducând, înșelat și înșelând, în felurite plăceri; în mod public, prin practicarea științelor numite liberale; în secret, cu o fals-numită religie; ba mândru, ba superstițios, dar mereu vanitos. Ba vânam deșertăciunea laudelor populare, râvnind la aplauze teatrale și premii pentru poezie, la întreceri pentru coroane împletite din iarbă, la nebuniile spectacolelor și patima dorințelor.”

În ciuda proceselor de conștiință, Augustin trăiește în afara căsătoriei cu o femeie cu care are un băiat, pe Adeodatus. Din cauza complexului de

¹ Zoroastru, numele grecesc al profetului Zarathustra, lider religios în Iranul arhaic său, după unele izvoare, personaj istoric zeificat, care a propovăduit o doctrină dualistă, transformată în religie autonomă – zoroastrism. (n.trad.)

vinovăție, descrie acest concubinaj ca pe o relație păgână, trăită în poftă trupestă, deși recunoaște atât iubirea dintre ei, cât și pe cea pentru fiul lor. Mai târziu, din cauza presiunilor venite din partea mamei lui, cei doi se despart.

Altceva însă îl aruncă pe Augustin în noaptea adâncă a sufletului; moartea unui prieten. Intensitatea suferinței îl șochează, până când realizează că amărăciunea și nefericirea lui sunt fundamental profunde, mai intense decât orice alt eveniment. Încearcă să-și găsească liniștea în locuri tihnite, în cărți, în mese îmbelșugate, în alcool și sex, dar fără succes.

Ajuns în cel de-al treilea deceniu de viață, Augustin își dă seama că nici educația, nici inteligența nu l-au ajutat să descopere adevărul (nu l-au învățat decât cum să se îndoiască și să-și pună întrebări); și că goana după plăceri i-a adus numai nefericire.

Tânărul ajunge la concluzia că inteligența trebuie să fie „iluminată de o altă lumină”; adică de Dumnezeu. Totuși, nu este încă pregătit să creadă că Dumnezeu poate accepta și transforma suferința lui.

O descoperire treptată și dureroasă

În 383, pentru a scăpa de mama sa, Augustin se mută la Roma. În anul următor, cu ajutorul prietenilor săi maniheiști, obține un post de profesor de retorică la Milano, unde se duce cu plăcere să urmărească predica faimosului episcop Ambrozie², nu atât pentru semnificația ei religioasă, cât pentru a studia calitățile de orator ale prelatului. Ambrozie îi devine un fel de mentor și, treptat, mesajul creștin al episcopului începe să se infiltreze în mintea lui Augustin. La început, consideră Biblia o carte plină de „povești absurde”, deși nu poate demonta unele pasaje din ea.

Augustin se plânge că este „istovit de temeri și anxietate”, lamentări firești pentru cineva care trăiește superficial, fără a-și găsi pacea interioară. Prosperitatea, mărturisește el, îi scapă de fiecare dată printre degete. Oamenii

² Sfântul Ambroziu (Ambrozie) de Milano (cca 339-397), episcop, teolog, doctor al Bisericii. (n.trad.)

susțin că ceea ce contează este sursa fericirii personale, dar sursa lui, remarcă el în fața prietenilor săi cu onestitatea-i caracteristică, este mândria și propria glorie.

Cu toate acestea, Augustin începe să înțeleagă că s-ar putea ca soarta omenirii să nu fie suferința veșnică. Aproximarea de Dumnezeu ne oferă o perspectivă mai largă, prin care nenorocirile și chinurile pot fi îndepărtate: „Pentru că, oriunde s-ar întoarce sufletul unui om, în cazul în care nu se îndreaptă către Tine, va fi ținut de întristare.”

Epifanie

Augustin își dă seama că fără Dumnezeu nu este nimic, doar „o călăuză spre propria prăpastie”. Chinul încercărilor de a da sens credinței sale continuă însă și, după multe alte întrebări legate de adevărata identitate a lui Dumnezeu, Augustin aude o voce care îi spune simplu: „Eu sunt Cel ce sunt”.

Răspunsul nu-i potolește frământările pentru mult timp. Principala lui grijă este că, deși va îmbrăca straie preoțești, tot nu va putea rezista desfătărilor cămii. Lupta sa interioară a luat sfârșit pe vremea când locuia, împreună cu prietenul lui, Alipius, la țară. Copleșit de veșnica sa disperare, Augustin se prăbușește sub un smochin și își plânge sufletul nefericit, lipsit de credință. Cât de mult trebuie să aștepte, să strige, înainte de a fi salvat și vindecat?

Apoi urmează punctul culminant al *Confesiunilor*: aude vocea unui copil venind din spatele unui zid, care se juca, parcă, cu cuvintele: „la și citește”. Înțelegând că i s-a arătat un semn, Augustin aleargă spre prietenul lui, ia Biblia pe care o citise înainte și o deschide la întâmplare. În pasajul peste care îi cad ochii se spune: calea către Dumnezeu nu trece prin plăceri carnale, lăcomie și întreceri, ci prin Iisus.

Augustin demisionează din funcția de profesor, se întoarce în Africa și este hirotonisit preot. În 396, devine episcop de Hippona (azi Annaba, în Algeria), un post pe care îl va ocupa până la sfârșitul vieții. Se transformă într-un critic fervent al diferitelor erezii, inclusiv al vechii sale credințe maniheiste, și ajunge cel mai mare apărător al bisericii creștine.

Comentarii finale

Cu cât chinul dumneavoastră este mai intens, cu atât mai intens va fi sentimentul de pace interioară cu care veți fi răsplătit, un sentiment pe care oamenii lipsiți de profunzime nu îl vor trăi niciodată. *Confesiunile* constituie una dintre cele mai edificatoare opere literare care dezvăluie cum poate fi vindecat prin religie un suflet zbuciumat, sfâșiat de conflicte interioare.

Cu toate acestea, Augustin nu este un personaj care să vă inspire, așa cum a fost Sfântul Francisc de Assisi, și, în multe privințe, dogmatismul lui și procesele de conștiință pentru plăcerea cu care a gustat viața și desfrâul poftelor trupești au născut suficiente controverse în sânul Bisericii. Traducătorul E. M. Blaiklock³ a subliniat fără menajamente elementele de slăbiciune din personalitatea lui Augustin, înșelătoria, minciuna, senzualitatea exagerată și incapacitatea de a-și asuma obligații și responsabilități, iar majoritatea cititorilor vor tresări când vor afla cum își trata soția *de facto*. Se mai poate spune că mai tânărul Augustin, înconjurat de prietenii lui apropiați, plin de viață și cu preocupări mai vaste, ar fi fost cu siguranță un personaj mai îndrăgit decât episcopul bătrân și doctrinar de mai târziu.

Și totuși, nu veți găsi multe figuri în istorie care să-și fi exprimat atât de complet deplinul potențial. După copilăria nefericită din Imperiul Roman și după zilele de studenție trăite în viteză și cu intensitate maximă, este remarcabil că Augustin a devenit (împreună cu Toma d'Aquino) figura intelectuală centrală din Occidentul creștin pentru următorul mileniu. Monumentala sa operă, *De civitate Dei* (426), pe care a scris-o în 13 ani, a devenit o piatră de temelie teologică a noii religii creștine. Aceasta este moștenirea lăsată de un negru, născut la marginea unui imperiu alb.

Augustin a murit în anul 430, tocmai când vandalii se pregăteau să jefuiască și să distrugă orașul în care a trăit el. Se spune că mulți dintre enoriașii săi au fost uciși. *Confesiunile* formează, de aceea, un document

³ Sf. Augustin (1986), *The Confessions of Saint Augustine*, traducere și prefață de E. M. Blaiklock, Londra: Hodder & Stoughton. (n.a.)

istoric important al locurilor și obiceiurilor unei lumi care, curând, avea să se schimbe pentru totdeauna.

Și totuși, aceste evenimente nu sunt nici pe departe la fel de interesante pe cât este descrierea revoluției interioare trăite. Augustin a descoperit secretul spiritual care stă la baza tuturor religiilor – acela că adevărata credință îi poate dăruia unei minți zbuciumate pacea și un țel de urmat.

Pescărușul Jonathan Livingston

„Vorbea de lucruri foarte simple – că este dreptul unui pescăruș să zboare, că libertatea este însăși natura ființei lui, că orice se opune acestei libertăți trebuie înlăturat, fie că este ritual, superstiție sau orice alt fel îngrădire.”

„Pescărușul Jonathan Livingston a descoperit că plictiseala, frica și mânia sunt motivele pentru care viața unui pescăruș este atât de scurtă, și alungând aceste obstacole din mintea lui, a dus o viață cât se poate de lungă și frumoasă.”

Pe scurt

Scopul vieții nu este doar supraviețuirea,
ci căutarea perfecțiunii în tine însuși.

În aceeași notă

Michael Newton, *Călătoria sufletelor* (p. 246)

Paramahansa Yogananda, *Autobiografia unui yoghin* (p. 388)

Gary Zukav, *Sălașul sufletului* (p. 396)

Richard Bach

La fel ca filmele *Starsky și Hutch*, și *Fălci*, și la fel ca blugii evazați, *Pescărușul Jonathan Livingston* a fost un idol al anilor 1970. Opera a fost transpusă chiar și pe marile ecrane. Dar ce este, de fapt, această carte și merită ea oare să fie citită?

Bestsellerul lui Bach este o fabulă înălțătoare despre un pescăruș, Jonathan, care vrea să fie mai mult decât un pescăruș și care își dorește altceva de la viață. Cartea nu are mai mult o sută de pagini, intercalate cu imagini feerice ale pescărușilor în zbor.

Deși considerată un simbol al alternativei la spiritualitatea mișcării New Age¹, un curent nou la acea vreme, experiența lui Jonathan este – după cum mulți au remarcat – o alegorie a vieții lui Iisus.

Zburând în necunoscut

Jonathan nu este la fel ca celelalte păsări din stolul lui: „Pentru cei mai mulți pescăruși, nu zborul contează, ci hrana. Dar pentru acest pescăruș, nu hrana conta, ci zborul”. Tatăl lui încearcă să-l convingă că „zbori ca să te hrănești” și că nu zbori doar de dragul de a zbura.

Cu toate acestea, Jonathan își petrece zilele experimentând picaje de mare viteză și zborul la joasă altitudine deasupra apei. Vrea să-și depășească limitele, să descopere ce este posibil și ce nu. Deseori, încercările lui sunt soldate cu jalnice eșecuri.

¹ Mișcarea New Age – curent modern și umanist care susține o viziune comună a unei noi ere a iluminării, a cunoașterii și a armoniei. Se bazează pe monism (totul este una), panteism (totul este Dumnezeu) și misticism (experiența contopirii cu divinitatea). Începuturile mișcării sunt plasate în anii 1920-1930. (n.trad.).

Într-o zi, se avântă mai iute ca niciodată spre apă, dar nu se poate înălța la timp; se izbește de apă ca de un zid, având 145 de kilometri pe oră. Atunci recunoaște: „Sunt un pescăruș. Sunt mărginit prin însăși natura mea... Dacă eram sortit să zbor cu viteză, aș avea aripi scurte ca ale șoimului și m-aș hrăni cu șoareci în loc de pești”.

Se supune și acceptă să zboare la fel ca ceilalți pescăruși din stol, făcând și el ceea ce semenii lui au făcut dintotdeauna. Apoi îi vine ideea: dacă ar putea zbura cu aripile lipite mai strâns de corp, ar avea aripi la fel de bune ca ale unui șoim, făcute pentru mici modificări de direcție în zbor, la mare viteză. Încearcă un picaj și reușește să accelereze la 225 de kilometri pe oră, „o ghiulea cenușie sub lună.” A doua zi, încearcă și mai mult, depășind 300 de kilometri pe oră, cea mai mare viteză la care zburase vreodată un pescăruș.

În entuziasmul său, Jonathan se aruncă din înălțimi drept prin mijlocul stolului său, reușind, din fericire, să nu omoare pe nimeni. Pescărușul realizează că performanța lui va împinge întreaga specie pe o treaptă superioară. Odată ce îi va învăța pe ceilalți ceea ce știe, se gândește el, niciun pescăruș din stol nu va mai avea o viață plicticoasă, fiind obligat să zboare de la un vas de pescuit la altul și culegând capete de pești doar pentru a supraviețui.

Geniul interzis

Și totuși, a doua zi, Jonathan este convocat în fața consiliului pescărușilor. Pentru „nesăbuiința lui indisciplinată” este făcut de ocară și alungat din stol. I se argumentează că nu înțelege scopul vieții de pescăruș: acela de a se hrăni pentru a rămâne cât mai mult timp în viață.

Acolo, pe Stâncile Îndepărtate, Jonathan își duce zilele în singurătate. Nu soarta lui îl întristează, ci refuzul celorlalți pescăruși de a-și încerca șansele. În fiecare zi, găsește noi metode de a-și perfecționa zborul. Tot experimentând, descoperă că picajul în mare, cu viteză sporită și controlat, îi poate procura un pește mai gustos, care înoată la mică adâncime. Ca o ironie, datorită pasiunii lui pentru zborul în sine, și mesele îi sunt acum îmbelșugate.

Peste un timp, Jonathan întâlnește un grup de pescăruși mai experimentați, asemenea lui, care zboară de dragul de a zbura. Aceștia îl conduc într-o altă dimensiune, un fel de rai al pescărușilor, și îl asigură că este un pescăruș rar, unul la un milion, pentru că a învățat lecția vieții: nu este suficient să supraviețuiești, important este să te desăvârșești. Majoritatea pescărușilor trebuie să treacă prin o mie de vieți pentru a înțelege asta. Jonathan află următoarele: „Ne alegem lumea următoare în funcție de ceea ce învățăm în această lume. Dacă nu înveți nimic, lumea următoarea va fi la fel ca aceasta, cu aceleași limite și cu aceleași obstacole de plumb pe care trebuie să le învingi.”⁶ Trebuie să ne căutăm propria perfecțiune – aceasta este rațiunea de a trăi.

Un pescăruș pentru Dumnezeu

Jonathan se întâlnește și cu un pescăruș mai bătrân, care a atins o asemenea perfecțiune, încât poate călători fără să se miște. Doar se gândește la un loc și este deja acolo. Jonathan este uluit.

El însuși ajunge să conștientizeze că nu este numai „pene și os”, ci „o idee perfectă de libertate și zbor, fără niciun fel de limite”. O pasăre remarcabilă nu este cea care face lucrurile altfel, ci cea care vede lucrurile altfel. Metoda de a zbura mai bine exista dintotdeauna, nu aștepta decât să fie descoperită. Dacă nu te desprinzi niciodată de imaginea pe care o ai despre tine, nu vei vedea vreodată câte posibilități ți se deschid. Jonathan înțelege că a învăța să zbori magnific este un pas în exprimarea adevăratei naturi a unui pescăruș – ca o scânteiere a lui Dumnezeu.

Când Bach vorbește despre „Fiul Marelui Pescăruș”, alegoria cu Iisus este evidentă. Jonathan devine un fel de dascăl, care îl învață pe un pescăruș plin de aspirații că nu trebuie să sufere dacă stolul îl va exila. Ar trebui să-i ierte, și într-o zi semenii lui vor aprecia calea pe care a ales-o și îl vor urma. Când ești diferit de ceilalți, ești privit fie ca un diavol, fie ca un Dumnezeu, îi explică Jonathan elevului său, dar, oricum ar fi, știi că a alege dragostea și iertarea reprezintă lecția cea mai de preț.

Comentarii finale

Acesta este scheletul cărții, dar trebuie să citeți întreaga poveste pentru a-i simți suflul înălțător. Nu va dura mai mult de 40 de minute, dar această minunată parabolă vă va limpezi mintea și vă va lărgi orizontul. La fel ca o plimbare pe plajă.

Este ușor acum, după aproape 30 de ani, să ignorăm originalitatea conceptului cărții. Deși unii o găsesc mai degrabă naivă, tema ei – cea a potențialului uman – este mereu actuală.

Dacă veți zări la mare pescăruși înghiontindu-se pentru o coajă de pâine, vă veți gândi că se încaieră pentru nimic. Citind această carte, descoperim însă că majoritatea oamenilor sunt ca pescărușii din stolul lui Jonathan: dacă ar putea să spargă granițele minții, ar realiza câte bogății îi așteaptă. Dacă vizezi la marile șanse din viața ta, această carte îți poate inspira încrederea de care ai nevoie.

Richard Bach

Născut în Illinois în 1936, Richard Bach² a urmat Colegiul de Stat din Long Beach. A devenit pilot pe avioane de linie și, pentru perioade scurte de timp, a fost și pilot pe un avion de vânătoare în cadrul forțelor aeriene ale Americii, și pilot cascador în filme, și instructor de zbor și autor de lucrări de aeronautică. Cu prima soție a avut șase copii, iar pe a doua soție a cunoscut-o cu ocazia ecranizării romanului său în filmul *Pescărușul Jonathan Livingston* (1973).

Printre alte cărți ale lui Bach se numără „*Illusions*” (Iluzii)³, „*Bridge Across Forever*” (Pod peste veșnicie), „*One*” (Unul)⁴, „*Flying*” (Zbor) și „*The Ferret Chronicles*” (Cronicile Ferret).

² Richard Bach susține că este descendent al marelui compozitor german Johann Sebastian Bach. (n.trad.)

³ *Iluzii*, Richard Bach, editura Mix, Colecția „Lumea din noi”, Brașov. (n.trad.)

⁴ *Unul*, Richard Bach, editura Mastering Mind & Soul, 2008. (n.trad.)

Marea viziune

„Este povestea întregii vieți care este sfântă și care merită să fie spusă, și a noastră, cei-cu-două-picioare, care împărțim totul cu cele-cu-patru-picioare, cu aripile văzduhului și cu verdele pământului; pentru că toți și toate suntem copiii unei singure mame, iar tatăl nostru este un singur Spirit.”

„Iar acum, când mă uit în jurul meu, la poporul meu în deznădejde, îmi vine să plâng și cât aș vrea ca viziunea mea să-i fi fost încredințată unui om mai vrednic. Mă întreb de ce mi-a apărut tocmai mie, un bătrân sărman care nu poate face nimic. Bărbați și femei și copii am vindecat cu puterea pe care viziunea mi-a dat-o; dar națiunea mea nu am putut-o salva. Dacă un bărbat sau o femeie sau un copil moare, acea moarte nu atârână mult în balanță, pentru că națiunea supraviețuiește. Națiunea era însă cea care murea, iar viziunea pentru națiune a fost; dar eu nu am făcut nimic cu ea.”

Pe scurt

Privește viața ca pe un întreg, atât ceea ce se vede, cât și ceea ce nu se vede, atât spiritul, cât și materia.

În aceeași notă

Starhawk, *Dansul spiralei* (p. 302)

Emanuel Swedenborg, *Raiul și iadul* (p. 318)

Black Elk (Hehaka Sapa/Cerb Negru)

În august 1930, John Neihardt¹ călătorea prin Nebraska, strângând informații pentru un poem epic despre istoria Vestului american. Trecând prin rezervația indienilor Oglala Sioux (un trib cunoscut și sub numele de Lakota), Neihardt a întâlnit un bătrân sfânt, aproape orb, pe nume Cerb Negru („Black Elk”²). Deși nu se cunoșteau, Cerb Negru „știa” că Neihardt va veni și s-a hotărât să-i spună povestea lui.

Neihardt a înregistrat memoriile bătrânului indian, care aveau să se materializeze în lucrarea *Marea viziune*³. Deși apreciată cu rezerve, cartea a fost salvată de la obscuritate de către un grup de cititori devotați, atât din America, cât și de peste ocean, care i-au îndrăgit limbajul elocvent și poetic. În anii 1960, interesul față de religia amerindienilor s-a lărgit considerabil și cartea a devenit, în cele din urmă, un bestseller – propulsată și de interesul psihologului Carl Gustav Jung față de povestea lui Cerb Negru.

În ce constă atracția, mereu trează, pe care o exercită această carte? Lucrarea redactată de John Neihardt nu se limitează la relatarea unor evenimente istorice, ci descrie în detaliu viziunile în care Cerb Negru a întrezărit viitorul poporului său sub civilizația „albă”, dar și povara grea a acestei respon-

¹ Jonathan (John) Gneisenau Neihardt (1881-1973), poet, prozator, istoric și etnograf american, pasionat de cultura amerindiană. În 1921, a fost numit poet laureat al statului Nebraska. (n.trad.)

² Black Elk, pe numele lui Hehaka Sapa (1863-1950), a fost un faimos *wichasa wakan* (vraci sau om sfânt) al tribului Oglala Sioux. *Stricto sensu*, Black Elk se traduce prin Elan Negru, dar în versiunea din limba română s-a optat pentru Cerb Negru – vezi *Marea Viziune*, Hehaka Sapa, editura Herald, București, 2002. (n.trad.)

³ Titlul original al cărții este „Black Elk Speaks” (*Black Elk vorbește*).

sabilități. Ca mândru războinic al unui străvechi popor – vărul lui era celebrul lider al tribului Lakota, *Cal Zănatic* („Crazy Horse”) – gândul la acest viitor secătuit i-ar fi dus pe mulți la pierzanie sau în pragul sinuciderii. Însă Cerb Negru a încercat să se adapteze la lumea modernă, lumea „albilor”, și să înțeleagă civilizații străine față de propria civilizație. De la rolul său în bătălia de la Wounded Knee și până la întâlnirea cu regina Victoria, viața lui Cerb Negru este o încrengătură bizară de culturi, posibilă doar în secolul al XX-lea.

Această carte poate fi citită ca o operă de religie comparată sau de antropologie, dar ceea ce ne interesează pe noi aici este puterea mistică a lui Cerb Negru și concepția spirituală a poporului său despre lume:

Prima viziune

Viziunile lui Cerb Negru alcătuiesc miezul acestei cărți. Natura lor este una sacră prin excelență, de aceea destăinuirea acestora în fața lui Neihardt este cu atât mai valoroasă. Cerb Negru nu avea mai mult de 5 ani când a început să audă voci, dar s-a temut să le facă cunoscute. Viziunile au continuat pe toată perioada copilăriei, cea mai semnificativă apărându-i la vârsta 9 ani.

În viziunea respectivă, care i-a provocat suferință fizică, Cerb Negru se înfățișa înaintea celor Șase Străbuni (seniori spirituali) ai poporului său, care l-au purtat în jurul universului, dezvăluindu-i marile mistere. Scopul era unul inițiativ, de a-l face pe Cerb Negru să-și înțeleagă locul în lume și datoria pe care o avea față de poporul său. În timpul viziunii, indianul a învățat o serie de dansuri și cântece sacre, care aveau să joace un rol important în misiunea ce i s-a încredințat. Cerb Negru s-a gândit că la acea vreme era prea tânăr pentru a putea înțelege ceva din ceea ce văzuse și abia după ani de zile a început să descifreze mesajul viziunii. O rudă de-a lui, *Urs Ridicat* („Standing Bear”), a declarat că, după viziune, copilul Cerb Negru s-a schimbat și, odată cu trecerea timpului, era tot mai limpede că viziunea îl înzestrase cumva cu puteri metafizice și tămăduitoare.

Puteri

După moartea faimosului văr al lui Cerb Negru, *Cal Zănatic*, uzurpatorii Wasichus (oamenii albi) au dispus mutarea tribului Lakota în rezervații. Câțiva,

printre care și Cerb Negru, s-au desprins de grup și s-au refugiat în „Țara Bunicii”, sau în Canada, unde sperau că vor scăpa de soldați. Numai că frigul extrem i-a adus în pragul inanității. Au fost salvați doar atunci când puterea vizionară a lui Cerb Negru i-a arătat unde vor găsi hrană, mai exact, bizoni.

Pe umerii adolescentului Cerb Negru atârna o povară spirituală mult prea grea. Păsări și animale au început „să-i vorbească”, spunându-i: „E timpul e timpul”, dar pentru ce anume, nu știa. În cele din urmă, Cerb Negru i-a povestit unui bătrân vraci despre viziunile sale, iar bătrânul a oficiat imediat „dansul calului”, pe care Cerb Negru îl cunoscuse în viziunile sale. În confruntările cu Wasichus, dansul reușise să dea putere poporului său și să aline suferințele fizice, dar Cerb Negru a continuat să se tortureze cu gândul că nu-și putea ajuta cu adevărat poporul. Se întreba mereu de ce i se încredințase lui această responsabilitate, când s-ar fi găsit oricând un altul mai merituos decât el; simțea că își dezamăgise poporul, că forța și rezistența lui nu erau suficiente pentru a învinge nenorocirile provocate de ocupația americană.

Deși multe dintre viziunile lui erau de o uluitoare frumusețe, ajutându-l pe Black Elk să înțeleagă unitatea universului și simbioza cu natura, ele prevesteau un viitor întunecat, de brutală opresiune, în care indienii Sioux vor trăi în „case pătrate și cenușii”, iar populația bizonilor va fi decimată. Din nefericire, Cerb Negru avea să vadă cum multe dintre viziunile sale mai sumbre se vor adevăra.

Războinicul

Cartea conține câteva descrieri impresionante ale bătăliilor cruciale dintre indienii Sioux și Wasichus. Mulți cititori vor fi auzit probabil de masacrul de la Wounded Knee, dar relatarea lui Cerb Negru este absolut emoționantă prin tonul detașat cu care descrie unul dintre cele mai brutale episoade din istoria Americii. Aflând că 500 de soldați se adunaseră la Wounded Knee, indianul a simțit iminența dezastrului cu o noapte înaintea bătăliei. A doua zi, îmbrăcat în „cămașă lui sacră”, cu puterile ei protectoare, și-a pictat fața și s-a năpustit călare spre câmpul de luptă, înarmat doar cu arcul său sfânt.

Acest eveniment notoriu a fost declanșat de o simplă neînțelegere, în urma căreia un ofițer alb a fost împușcat în timpul colectării de muniție. Tribul

Lakota a fost atacat de soldați înarmați dar, pentru că își predaseră toate armele înainte de atac, indienii s-au văzut nevoiți să se apere cu mâinile goale. Printre numeroasele scene sângeroase, Cerb Negru descrie mormanele de cadavre ale copiilor, pruncilor și femeilor pe care soldații americani îi împușcaseră în timp ce încercau să fugă. Totuși, tribul Lakota a reputat câteva victorii pe câmpul de luptă, iar Cerb Negru povestește cum el însuși a ucis și scalpat soldați albi, fără niciun regret, deoarece pământul aparținea indienilor americani și, în calitate de luptători, era datoria lor să-l apere.

Călător prin lume

Marea viziune este plină de anecdote și descrieri care zugrăvesc un amplu tablou al culturii amerindiene, îndeosebi solidaritatea băștinașilor cu natura și viața animalelor. Înrudirea cu păsările, minunatele patrupeze, cerul și plantele este tratată într-o asemenea manieră, încât nici nu ți-ai putea imagina viața lui Cerb Negru fără ele. Limbajul este condimentat cu cuvinte indigene și termeni care fac referire la natură sau la lunile anului. Septembrie, de exemplu, este „Luna În Care Vițelilor le Crește Părul”, iar decembrie, „Luna Copacilor Trosnitori”.

Poporul său nu a putut trăi însă în izolare, iar Cerb Negru a vrut să vadă cu ochii lui dacă stilul de viață al „oamenilor albi” era mai bun decât al indienilor. La vârsta de 23 de ani a călătorit „peste marea apă” spre Europa, sperând să le poată vorbi albilor despre poporul lui. Deși a dus dorul ținuturilor natale, Cerb Negru a petrecut șase luni la Londra, jucând în faimosul spectacol *Wild West* al lui Buffalo Bill⁴. În timpul acestei experiențe dezonorante, și-a simțit spiritul vlăguit, iar viziunile au început să dispară din viața lui.

Cu ocazia spectacolului, s-a întâlnit cu regina Victoria, iar ulterior a fost invitat la Palatul Buckingham. Cerb Negru istorisește câteva remarci făcute de suverana britanică, printre care și observația că el și semenii lui din tribul

⁴ William Frederick „Buffalo Bill” Cody (1846-1917), soldat american, vânător de bizoni și showman. Celebrul lui spectacol *Wild West*, care specula temele clasice ale Vestului sălbatic american, a fost prezentat la Londra în 1887, cu ocazia jubileului reginei Victoria. (n.trad.)

Lakota erau cei mai frumoși bărbați pe care îi văzuse vreodată: „Dacă ai fi fost supusul meu, nu i-aș fi lăsat să te poarte prin lume într-un spectacol ca acesta”, ar mai fi replicat regina. Cerb Negru a petrecut alte opt luni la Manchester și la Paris. Și, deși, în tot acest timp se gândea mereu la poporul lui, nu și-a putut permite drumul înapoi spre America. La Paris, a avut o nouă viziune grăitoare, în care spiritul lui – nu și trupul – călătorea înapoi spre casă. Pasajul este deosebit de emoționant, în special pentru cititorii care au petrecut mult timp departe de cei dragi.

Comentarii finale

Judecată prin prisma expunerii unui set de credințe, cartea nu constituie un clasic spiritual, dar compensează printr-o superbă descriere a unui popor care a înțeles că lumea este încărcată de semnificații spirituale și că tot ce înseamnă natură este sfânt – un contrast izbitor cu separarea de tip occidental dintre spirit și materie.

Cartea a suscitat, după cum era de așteptat, unele controverse: cât de mult este Cerb Negru și cât de mult este Neihardt? Putem fi siguri însă că, fără munca lui Neihardt, de a transforma memoriile lui Cerb Negru într-o carte, materialul brut ar fi rămas un vâlmășag de însemnări, fără șansa de a deveni o operă literară. Este evidentă legătura puternică dintre cei doi bărbați, uniți de sentimentul comun al unui țel mult mai mare: acela de a face cunoscute viziunile lui Cerb Negru în afara granițelor tribului Lakota.

Chiar dacă Cerb Negru și-a mărturisit neîncetat deznădejdea că nu și-a îndeplinit datoria față de poporul lui, sau că nu a dus viața care îi fusese cu adevărat hărăzită, împărtășindu-i lumii viziunile sale, el a lăsat o moștenire cu mult mai prețioasă: un orizont mai larg al cunoașterii. Dacă ar trăi azi, ar fi surprins și mulțumit de puternicul impact pe care l-au avut cuvintele și viața lui nu numai printre semenii săi, ci și în întreaga lume. Cerb Negru nu știa să scrie sau să citească, dar, după cum sugerează Neihardt, era un om de o înaltă educație, în adevăratul sens al cuvântului. Deși prețul plătit a fost considerabil, Cerb Negru a ajuns la un nivel de cunoaștere pe care un om obișnuit nu-l va atinge niciodată.

Conștiința cosmică

„Și pentru că adevărata ei natură a fost înțeleasă (absolut necesar) în întregime, conștiința cosmică a fost recunoscută de multă vreme, atât în lumea orientală, cât și în cea apuseană, și marea majoritate a bărbaților și femeilor civilizate din toate țările se înclină azi în fața învățaților care au dobândit simțul cosmic... și toți dascălii neinițiați au împrumutat învățăturile pe care le răspândesc direct sau indirect de la acei puțini care au fost luminați.”

Pe scurt

Experiența „conștiinței cosmice” sau iluminarea
face parte din evoluția rasei umane.

În aceeași notă

William James, *Tipurile experienței religioase* (p. 174)

James Redfield, *Profețiile de la Celestine* (p. 276)

Ken Wilber, *O teorie despre tot și toate* (p. 380)

Gary Zukav, *Sălașul sufletului* (p. 396)

Richard Maurice Bucke

Richard Maurice Bucke a fost un renumit psihiatru canadian, care își umplea timpul liber cu poezie și literatură și care petrecea uneori seri întregi cu prietenii recitind poeziile lui Whitman, Wordsworth, Shelley, Keats și Browning. După o astfel de seară, constând într-o vizită în Anglia, și în timpul unei lungi călătorii cu trăsura, simțindu-se inspirat de poezia lui Whitman, Bucke a avut un moment de intensă iluminare, o străfulgerare a ceea ce el a numit „conștiință cosmică”. În acel moment unic, Bucke a realizat că ceea ce numim cosmos nu este materie moartă, ci o plenitudine de viață; că oamenii au un suflet și că sunt nemuritori; că universul este astfel construit, încât tot ce ne înconjoară lucrează în interesul binelui, fericirea fiecăruia fiind, în final, o certitudine; și că dragostea este principiul fundamental al universului.

După cum singur a recunoscut, Bucke a învățat în momentul respectiv mai mult decât în toți anii de studiu. Cu toate acestea, nu a trăit decât o licărire de autentică iluminare și a recunoscut că în toată istoria nu a existat decât un grup select de oameni care au atins permanent această stare și care au influențat restul omenirii într-o proporție mult mai mare decât numărul lor redus. Unii dintre ei – Iisus, Mahomed, Buddha – au inspirat mari religii, pentru că au oferit o nouă cale de cunoaștere, de înțelegere a ceea ce înseamnă să fii om. Bucke credea că înălțarea pe noi trepte de conștiință face parte din evoluția noastră, iar aceste personalități au deschis calea adoptării unor noi dimensiuni de existență și de conștientizare, care nu erau disponibile încă populației generale.

Ce este conștiința cosmică?

Bucke a făcut distincție între diferite niveluri de conștiință. „Conștiința simplă”, pe care o au majoritatea animalelor, reprezintă conștientizarea propriului corp și a mediului înconjurător. După cum explică Bucke, „animalul este cufundat în conștiința lui, precum un pește în mare; el nu poate, chiar și numai în imaginație, să se desprindă de ea nicio clipă pentru a o înțelege.” „Conștiința de sine”, pe de altă parte, este specifică numai omului și ne înlesnește o conștientizare foarte diferită a propriilor noastre personalități: ne putem gândi la faptul că ne gândim. Conștiința de sine, împreună cu limbajul care s-o exprime și s-o folosească, ne particularizează ca *homo sapiens*.

Conștiința cosmică, în schimb, îi plasează pe unii oameni cu mult deasupra celorlalți. Bucke o descrie ca pe o conștientizare acută a ceea ce înseamnă cu adevărat „viața și ordinea universului”, în care o persoană experimentează uniunea cu Dumnezeu și cu energia universală. Această conștientizare intelectuală, sau comprehensiune a adevărului, aduce cu sine o stare de extaz, pentru că toate ideile preconceptuate ale conștiinței de sine normale dispar. Dacă oamenii ar înțelege că natura universului este dragostea, și că toți facem parte dintr-o forță a vieții nemuritoare, atunci nu vor mai cunoaște frica sau îndoiala.

Implicații pentru umanitate

În momentele de conștiință cosmică, afirmă Bucke, religia nu ar exista, deoarece nu ar mai fi nevoie să profesezi credința sau necredința – oricine ar avea acces la conștientizarea nemijlocită a divinității și a naturii perfect spirituale a universului. Diferența dintre acea lume și cea pe care o cunoaștem azi ar fi similară celei stabilite între zorii umanității și prezent.

Un salt de asemenea magnitudine în plan evolutiv pare exagerat, dar Bucke subliniază că toate noile trăsături sau abilități umane au plecat de la o singură persoană, devenind, în timp, universale. Noțiunea de culoare, de exemplu, a apărut relativ târziu în evoluția omenirii. În Biblie nu se menționează niciunde că cerul este albastru, iar anticii greci nu percepeau mai mult

de trei sau patru culori. Bucke argumentează că, odată cu trecerea timpului, omul a fost capabil să perceapă lucruri a căror existență nu era luată în considerare înainte.

Darwin nota că noile trăsături ale speciilor aveau tendința de a dispărea – principiul reversiei. Animalele de rasă, bine crescute, sunt mai susceptibile la boli, iar aptitudinile lor sunt mai slabe. Trăsăturile acestora sunt instabile. Reversul medaliei ? Cu cât o trăsătură dănuie mai mult la o specie sau la o rasă, cu atât ea devine mai stabilă. Ce legătură au toate acestea cu conștiința cosmică? Simplu, dacă primele cazuri păreau, inevitabil, niște anomalii bizare, pe măsură ce numărul lor a crescut, oamenii sunt mai dispuși să accepte că unii dintre noi pot transcede conștiința de sine normală și să recunoască faptul potrivit căruia astfel de oameni sunt superiorii noștri naturali. Că ei sunt, literalmente, mai evoluți.

Caracteristicile iluminării

Bucke a alcătuit o listă a personalităților istorice care, în opinia lui, au atins cu siguranță conștiința cosmică: Iisus, Buddha, Mahomed, Apostolul Pavel, Francis Bacon, Jacob Boehme¹, Ioan al Crucii², Bartolomé Las Casas³, Plotin, Dante Alighieri, Honoré de Balzac, Walt Whitman și Edward Carpenter⁴.

¹ Jacob Boehme (1575-1624), teolog și mistic german. În 1600 a avut o viziune care, după declara el, i-a revelat structura spirituală a lumii, relația dintre Dumnezeu și om și dintre bine și rău. Primul lui tratat, *Aurora*, scris după a doua viziune, în 1610, a fost considerat o erezie, iar Boehme a fost amenințat cu exilul. (n.trad.)

² Ioan al Crucii, pe nume său Juan de Yepes Alvarez (1542-1591), călugăr spaniol, membru al Ordinului Carmeliților, venerat ca sfânt de biserica catolică. (n.trad.)

³ Bartolomé de Las Casas (1484-1566), preot dominican spaniol, care a emigrat în Lumea Nouă și a devenit primul episcop al regiunii Chiapas. S-a împotrivit cu patimă colonialismului spaniol și a apărut în egală măsură drepturile indigenilor americani. Este comemorat ca misionar în Calendarul Sfinților al Bisericii Luterane Evanghelice din America, pe 17 iulie. (n.trad.)

⁴ Edward Carpenter (1844-1929), poet, scriitor, filozof și psiholog englez, adept al socialismului, hinduismului și al libertății sexuale. Fără a-și ascunde preferințele sexuale, Carpenter era convins că, în viitor, homosexualii vor provoca mari schimbări sociale. Ca psiholog, este cunoscut pentru lucrarea sa „Civilisation, Its Causes

Lista lui de „mai puțin luminați”, cei în privința cărora nu era sigur, îi cuprindea pe Moise, Socrate, Blaise Pascal⁵, Emanuel Swedenborg, William Blake⁶, Ralph Waldo Emerson⁷ și Sri Ramakrishna⁸, plus un număr de contemporani identificați numai după inițiale. În această a doua listă erau trecute și patru femei, inclusiv mistica Evului Mediu, Madame Guyon⁹.

Comentariile lui Bucke referitoare la cazurile semnalate constituie o lectură fascinantă și alcătuiesc partea principală a cărții. El a sesizat unele caracteristici ale oamenilor care au atins conștiința cosmică:

- ❧ Vârsta medie a iluminării – 35 de ani;
- ❧ Căutarea perfecționării spirituale, de exemplu, dragostea pentru Scripturi sau meditația;
- ❧ O sănătate fizică bună;
- ❧ Bucuria solitudinii (mulți dintre cei de pe listă nu s-au căsătorit niciodată);
- ❧ Oameni apreciați sau iubiți în general de ceilalți;
- ❧ Interes scăzut față de bani.

and Cures” (*Civilizația, cauzele și antidotul ei*), care compară civilizația cu o formă de boală prin care trec societățile. (n.trad.)

⁵ Blaise Pascal (1623-1662), reputat om de știință francez care, în urma unei revelații religioase, abandonează matematica și fizica pentru a se dedica filozofiei și teologiei. (n.trad.)

⁶ William Blake (1757-1827), poet, vizionar, pictor și tipograf englez. Fascinația pentru divinitate i-a marcat nu numai viața, ci și întreaga creație. (n.trad.)

⁷ Ralph Waldo Emerson (1803-1882), poet și eseist american, liderul mișcării transcendentale de la începutul secolului al XIX-lea. A militat pentru abolirea sclaviei și a fost considerat unul din marii oratori ai epocii sale. (n.trad.)

⁸ Sri Ramakrishna (1836-1886), guru bengalez, a practicat numeroase discipline spirituale. Discipolii și adepții lui îl consideră un avatar (încarnare divină), omul-zeu al Indiei. (n.trad.)

⁹ Jeanne-Marie Bouvier de la Motte Guyon (1648-1717), renumită mistică franceză, adeptă a chietismului, curent considerat o erezie de către Biserica Romano-Catolică. A fost încarcerată timp de 8 ani după ce a publicat o carte pe această temă, *O cale scurtă și ușoară de rugăciune*. (n.trad.)

Trăsăturile sau indicatorii conștiinței cosmice includ:

- ❧ La început, apariția unei lumini extrem de strălucitoare.
- ❧ Recunoașterea faptului că separabilitatea este o iluzie, adică totul în univers formează un întreg unitar.
- ❧ Recunoașterea vieții eterne ca un fapt.
- ❧ După iluminare, subiecții trăiesc într-o permanentă fericire; ei arată efectiv altfel și au o expresie de bucurie întipărită pe chip.
- ❧ Nu trăiesc cu sentimentul morții, al fricii sau al păcatului – Walt Whitman, de exemplu, s-a mutat într-un cartier rău famat din New York, dar nimeni nu s-a atins vreodată de el.
- ❧ Cei care au trăit iluminarea îi recunosc pe cei care au ajuns la ea, dar le este greu să exprime ceea ce au văzut.

Bucke a făcut și alte precizări interesante:

- ❧ Majoritatea experiențelor conștiinței cosmice au loc primăvara sau vara.
- ❧ Nivelul de educație nu este un factor – unii dintre iluminați aveau o educație aleasă, alții aveau prea puțină școală.
- ❧ Oamenii iluminați au avut, în general, părinți cu temperamente opuse, de exemplu, o mamă sangvinică și un tată melancolic.

Comentarii finale

Conștiința cosmică este departe de a fi o carte perfectă. Cititorul trebuie prevenit că Bucke și-a mărturisit deschis credința în superioritatea civilizației albe, în triumful final al socialismului și în teoria potrivit căreia Francis Bacon a scris opera atribuită lui Shakespeare. Mulți cititori vor avea obiecții cu privire la lista lui de personalități care au atins conștiința cosmică, deoarece nu-i

menționează, printre alții, pe Tereza de Avila, Julian de Norwich¹⁰ și Sfântul Francisc de Assisi.

Luând totuși în calcul cunoștințele sale și perioada în care a scris, aceste aspecte pot fi trecute cu vederea. Încercând să convingă populația generală de experiența conștiinței cosmice, se poate spune că Bucke a fost un deschizător de drumuri, iar eforturile sale au făcut din această carte un text clasic al genului. *Conștiința cosmică* nu este riguroasă din punct de vedere științific, dar țelul ei, acela de a prezenta obiectiv experiența mistică, a fost trasat cu mult înainte ca William James să scrie *Tipurile experienței religioase* (care laudă cartea lui Bucke) și cu zece ani înainte de influența operă a lui Evelyn Underhill¹¹, *Mistica*. Teoria lui Bucke, care susține că numărul cazurilor de conștiință cosmică este în creștere, a găsit ecou și în rândul scriitorilor moderni, cum ar fi Abraham Maslow¹² (care credea în existența unui număr tot mai mare de oameni ce au cunoscut „împlinirea sinelui”) și Marilyn Ferguson¹³ („The Aquarion Conspiracy” – *Conspirația apei*).

Ideea de conștiință cosmică poate părea naivă – în fond, ne manifestăm încă reflexele instinctive ale oamenilor preistorici – cu toate acestea, ea este susținută de faptul că iluminarea personală a devenit azi un concept acceptat în cultura noastră. Mai mult, este apreciată ca un scop nobil, ca o alternativă la viața delimitată de conștiința de sine. Ne place să știm că există câțiva

¹⁰ Julian de Norwich (1342 – cca 1416), una dintre cele mai cunoscute mistice din Anglia, considerată o autoritate în materie de spiritualitate. Numele este împrumutat, se pare, de la Biserica St. Julian din Norwich, unde s-a retras în sihăstrie. Celebra ei operă, „Sixteen Revelations of Divine Love” (*Șaisprezece revelații ale dragostei divine*), în care își descrie viziunile, este considerată prima carte scrisă de o femeie în limba engleză. (n.trad.)

¹¹ Evelyn Underhill (1875-1941), prolifică scriitoare britanică, care a publicat 39 de cărți despre practici religioase și misticismul creștin. Cea mai importantă lucrare a sa, *Mistica*, a apărut la editura „Biblioteca Apostrof”, Cluj-Napoca, 1995. (n.trad.)

¹² Abraham Maslow (1908-1970), psiholog umanist american, cunoscut pentru teoria sa privitoare la ierarhia nevoilor umane. (n.trad.)

¹³ Marilyn Ferguson (născută 1938), jurnalistă și scriitoare americană, adeptă a mișcării New Age. (n.trad.)

oameni care trăiesc într-o permanentă stare de extaz, deoarece aceștia ne reamintesc că, în ciuda limitelor corpului nostru, noi toți putem fi făpturi spirituale.

Richard Maurice Bucke

Născut în 1837 în Norfolk, Anglia, Bucke a fost ce de-al șaptelea copil al unei familii care s-a mutat mai târziu în Ontario, Canada. Tatăl lui a fost preot al Bisericii Aglicane, care a renunțat la sutană pentru a deveni fermier. Mama lui Bucke a murit pe când el avea doar 7 ani, iar mama vitregă, când avea 17 ani, moment în care s-a decis să plece de acasă. În anii care au urmat a călătorit prin Statele Unite lucrând ca grădinar, ajutor de marinar pe un vapor și, în cele din urmă, ca mecanic de locomotivă. Această ultimă slujbă l-a purtat în teritorii inexistente pe hartă, trecând de Salt Lake City și ajungând în Munții Stâncoși, unde a fost atacat de indienii americani. A lucrat în minele de aur și a fost nevoit să-și amputeze un picior care degerase în timpul unei incursiuni în sălbăcie, în goana după argint.

După ce a moștenit o sumă de bani, Bucke a urmat cursuri de medicină și, după absolvire, a lucrat în Anglia, devenind ceea ce se numea pe atunci „alienist” (psihiatru). Ulterior, a condus două aziluri de nebuni în provincia Ontario, la Hamilton și London, iar în 1882, a primit titlul de Profesor de Boli Mentale și Nervoase la Universitatea Western din Ontario. În 1890, a fost ales președinte al Asociației Medico-Psihologice Americane.

Bucke l-a întâlnit pentru prima dată pe Walt Whitman în 1877 și i-a dedicat cea dintâi carte a sa, „Man's Moral Nature” (Natura morală a omului) (1879).

Conștiința cosmică a debutat în 1894 ca lucrare prezentată la adunarea anuală a Asociației Medico-Psihologice Americane. Cartea i-a fost dedicată fiului său, Maurice, care a murit într-un accident, cu un an înainte de publicarea ei. Bucke în persoană a decedat la mai puțin de un an după lansarea cărții pe piață (1902), după ce a alunecat pe gheață, în fața casei.

Taofizica

„Vom vedea cum cele două fundamente ale fizicii secolului al XX-lea – teoria cuantelor și teoria relativității – ne obligă să vedem lumea așa cum o vede un hindus, un budist sau un taoist, și cum această similitudine devine și mai pregnantă atunci când ne uităm la încercările recente de a combina aceste două teorii pentru a putea descrie fenomenele lumii submicroscopice... Aici, paralelele între fizica modernă și misticismul oriental frappează cel mai mult, și vom întâlni deseori afirmații pe care este aproape imposibil să le atribuim unui fizician sau unui mistic oriental.”

Pe scurt

Fizica și spiritualitatea sunt cele două fețe ale aceleiași monede.

În aceeași notă

Aldous Huxley, *Porțile percepției* (p. 166)

Fritjof Capra

Ce legătură este între fizică și spiritualitate? Fritjof Capra și-a pus această întrebare cercetând fizica particulelor – cercetări care i-au trezit interesul pentru religia orientală. Descrierile materiei și ale realității din cele două domenii l-au izbit prin asemănarea lor remarcabilă, deși aparent nimeni nu făcuse legătura respectivă. Nu fizica clasică exactă l-a determinat să procedeze la comparația cu pricina, ci știința relativ nouă a cuantelor, ce părea să amintească de un mod de a percepe lumea care – în ochii convenționalismului – nu putea fi descris decât ca fiind mistic.

Taofizica. O paralelă între fizica modernă și mistica orientală a ajutat la formarea unui nou gen de operă scrisă, care a creat o punte între știință și spiritualitate și care constituie și azi un punct de referință pentru caracterul insolit incitant al conexiunilor neobservate anterior. Publicată într-o vreme când știința și tehnologia păreau să fi triumfat, cartea a fost o surpriză. Autorul dezvăluia că știința modernă se lupta cu fenomene fizice neobișnuite, pe care literatura spirituală le descriesese și le explicase cu multe secole înainte.

Același univers, alți ochi

Capra observă că universul pe care l-a imaginat Isaac Newton în secolul al XVII-lea era mecanic, o imensă mașinărie alcătuită din obiecte dinamice, total previzibilă dacă îi cunoșteai legile. Orice se întâmpla în cadrul acestui univers avea o cauză bine definită și fiecare eveniment exercita un anumit efect. Timpul și spațiul erau separate și, dacă te uitai îndeajuns de aproape, întreaga materie putea fi descompusă în corpurile de bază din care fusese alcătuită.

Modelul newtonian se aplică, neîndoielnic, la fenomenele lumii noastre de zi cu zi, în care un grăunte de sare cade pe o farfurie, o minge zboară prin aer, o planetă călătorește prin sistemul ei solar. Teoria are sens intuitiv. Pe de altă parte, teoria relativității a lui Einstein arată că materia nu posedă soliditatea pe care i-o atribuie simțurile noastre. Lucrurile nu sunt „lucruri”, ci *energie*, care dobândește aspectul și consistența formei. Natura lumii nu este soliditatea, ci perpetua mișcare.

Primii fizicieni ai cuantelor au confirmat această teorie, descoperind că materia, observată la nivelul ei infinit de mic, apare ca un fel de teren, în care formele de expresie ale energiei – protoni, electroni – se mișcă de colo în colo, fără încetare. Și, spre deosebire de universul „mingii de biliard” al lui Newton, în care, aparent, obiectele au obligat alte obiecte să facă anumite lucruri, fizica cuantelor a descoperit o lume mult mai fluidă, care nu este legată de cauzalități exacte. Werner Heisenberg și Niels Bohr, pionierii teoriei cuantelor, au fost uimiți de rezultatele și implicațiile unora dintre propriile lor experimente. De exemplu:

- ❧ Particule care apăreau frecvent în locuri imprevizibile.
- ❧ Nu se putea prezice momentul în care se va manifesta un eveniment subatomic, doar să se observe o probabilitate a apariției lui.
- ❧ Uneori, particulele îi apăreau observatorului ca particule, alteori ca modele ondulatorii.
- ❧ Particulele nu erau obiecte, în sensul newtonian, ci mai degrabă indicații vizibile ale unor reacții și interconexiuni.
- ❧ Particulele nu se ciocneau unele de altele, ricoșând și păstrându-și în acest timp proprietățile esențiale, ci se absorbeau constant sau își schimbau proprietățile.
- ❧ Particulele nu puteau fi percepute decât din punct de vedere al mediului înconjurător, și nu ca obiecte izolate.

Pe scurt, aceste experimente au demonstrat că natura fundamentală a lumii noastre fizice nu este o colecție de obiecte, ci mai mult o rețea complexă de interacțiuni în continuă mișcare.

Capra afirmă că nucleul unui atom – „substanța” lui – este de 1.000.000 de ori mai mică decât atomul întreg, cu toate acestea, el constituie aproape întreaga masă fizică a atomului. Pornind de la adevărul invocat, începem să înțelegem că ceea ce noi percepem a fi un scaun, un măr sau un om, deși pare o formă solidă, are de fapt o structură ce se bazează, în cea mai mare parte, pe spațiu gol, și că ceea ce este solid se află de obicei într-o stare de pulsație ritmică.

Și totuși, unul dintre numeroasele paradoxuri ale științei cuantelor este faptul că „spațiul gol” prezintă o calitate aproape vie, generând spontan particule, fără niciun motiv aparent. După cum argumentează Capra, „în cadrul acestor experimente, materia apărea complet transformabilă. Toate particulele pot fi transformate în alte particule; ele pot fi create din energie și pot dispărea în energie”. În respectivele câmpuri de forțe ale particulelor subatomice, distincția dintre materie și vidul din jurul ei se estompează, și vidul în sine devine important. Este perceput acum ca însuflețit, iar formele fizice devin pur și simplu „manifestări trecătoare ale Vidului fundamental”.

Vidul creator

Studiind cosmologiile hinduismului, taoismului și ale budismului, Capra a realizat că descrierile lor referitoare la modul de funcționare a universului se potriveau cu descoperirile ciudate și paradoxurile aparente ale mecanicii cuantice. Aceste religii, mult mai bătrâne decât fizica newtoniană, încorporaseră de mult mitul solidității și al permanenței.

În budism, de exemplu, cauza tuturor suferințelor este *trishna*, tenacitatea, obsesia de a te agăța de ceva, care nu recunoaște calitatea esențial tranzitorie a vieții și în care iluzia stabilității nu poate decât să genereze probleme. Această doctrină a efemerului se regăsește și în religia chineză, care celebrează calitatea naturii de a fi în permanentă schimbare și într-un circuit neîntrerupt. Una dintre cărțile centrale ale gândirii chineze este „I-ching”, *Cartea Schimbărilor*, care îndrumă cititorul spre acea acțiune complementară cu felul în care se mișcă lucrurile la un moment dat.

În fizica cuantelor, crearea sau distrugerea particulelor are loc deseori fără niciun motiv. Există un câmp de unde apar acestea și în care se întorc, dar ele par să acționeze dincolo de cauză și efect. Capra susține însă că neantul nu înseamnă vid, un paradox la care fac referire frecvent religiile orientale. Hinduismul, de exemplu, are un cuvânt pentru acest vid, *brahman*, un câmp de potențialitate din care izvorăsc toate lucrurile, iar dansul Shivei exprimă procesul infinit al creației și distrugerii materiei. În budism, *sunyata* este un vid viu, care dă naștere oricărui corp fizic. Taoismul are ca trăsătură centrală *tao*, natura vidă, fără formă, a universului, dar care este substanța de bază a creației.

Capra argumentează astfel, în mod convingător, că paradoxurile solidității și vremelniceității, ale neantului și existenței, care i-au tulburat pe cercetătorii mecanicii cuantice, au reprezentat, de secole, o parte integrantă a religiilor orientale. Dacă anterior asemenea învățături au fost poate considerate, cel puțin de rațiunea occidentală, niște fetișuri mistice, astăzi se dovedește că mistica orientală a descris în tot acest timp cu acuratețe (atât cât a fost posibil în cuvinte) țesătura creației, nu în termeni matematici, ci prin mitologie, artă și poezie.

De la mulți la unul

Principiile *yin* și *yang* ale religiei chineze reprezintă forțe aparent opuse (feminin-masculin, intuitiv-rațional, lumină-întuneric), dar, de fapt, ele sunt complementare, fiecare având nevoie de celălalt element pentru a exista. Potrivit lui Capra, țelul misticismului oriental, fie că se numește hinduism, budism sau taoism, este de a recunoaște, în cele din urmă, că universul constituie un întreg ireductibil, chiar dacă pare a fi o multitudine de obiecte separate.

Filozoful francez din secolul al XVII-lea, René Descartes, i-a zugrăvit pe oameni ca ființe raționale, capabili să analizeze universul obiectiv, iar civilizația occidentală a extrapolat această distincție dintre spirit și materie. Fizica cuantelor a zdruncinat noțiunea obiectivității clare, deoarece experi-

mentele au demonstrat că particulele îmbracă forme diferite, în funcție de cum decidem să le privim. După cum explica Heisenberg, „ceea ce observăm nu este natura în sine, ci natura expusă metodei noastre de examinare”. Altfel spus, modelele din natură pe care le observăm cu presupusă obiectivitate ar putea să nu fie realitatea ultimă, dar ele reflectă felul cum a evoluat mintea noastră. Încetăm să mai fim observatori ai lumii atomice și devenim practic participanți la ea.

Leția fizicii cuantelor și argumentul filozofiei hinduse și budiste ne conduc spre aceeași concluzie: distincția între cel care acționează, acțiunea în sine și obiectul acțiunii este artificială. Cele trei elemente formează un tot unitar.

Ce înseamnă aceste descoperiri pentru noi, în plan personal? Distincția făcută de Descartes între spirit și materie ne determină să ne gândim la noi înșine ca la euri separate în cadrul unor corpuri individuale. Dar Capra susține că această separare conștientă a eului nostru de lume creează un sentiment al fragmentării, potrivit căruia avem o multitudine de credințe, talente, sentimente și activități. În budism există un cuvânt pentru această perspectivă asupra vieții, în cadrul căreia dăm naștere din noi înșine unui eu izolat: *avidya* sau „iluzie”. Opera hindusă *Bhagavadagita* amintește că: „Toate faptele se îndeplinesc de către Tendințele Naturii; cel cu Sinele tulburat de Eu gândește: făptuitorul sunt eu”. Iar în *Upanișade*¹ se spune că, atunci când mintea este tulburată, se naște pluralitatea, dar când mintea este liniștită, această pluralitate dispare.

Cu alte cuvinte, lumea se schimbă, literalmente, atunci când o percepem diferit. Dacă vedem lumea după modelul newtonian, ea ne apare a fi alcătuită din milioane de lucruri separate, dar această perspectivă creează sentimentul fragmentării dacă o aplicăm la modul în care ne percepem sinele. Când vedem lumea ca pe un întreg unitar, ne putem vindeca și unifica pe noi înșine: nu vrem să-i rănim pe ceilalți sau să distrugem mediul înconjurător, deoarece ne vom face rău nouă înșine.

¹ *Upanișade*, ansamblu de vechi texte indiene (redactate sub formă de dialog) care reprezintă pozițiile dogmatice ale budismului ca filozofie. (n.trad.)

Comentarii finale

Dacă ar fi să extragem un singur argument definitoriu din *Taofizica*, acela ar fi afirmația potrivit căreia știința modernă validează tot mai mult concepțiile spirituale sau mistice despre univers.

Capra subliniază că atât misticul, cât și omul de știință sunt doi observatori ai naturii și amândoi își transmit descoperirile în limba pe care o știu. Ținând cont că aceste limbi sunt total opuse, similitudinea remarcabilă a descrierilor lor sugerează că ne situăm mai aproape de cunoașterea elementelor care pun în mișcare universul. *Taofizica* reușește să ne convingă că universul este mult mai straniu decât ne-am fi imaginat, arătând în același timp că umanitatea a transpus, cu mult timp în urmă, cunoașterea exactă a modelelor lui în mit, religie și artă. Fizica lui Newton a râvnit să dea oricărui fenomen o cauzalitate riguros exactă, dar religia a știut dintotdeauna că „dinamica” divinității este misterioasă și aparent miraculoasă. Cu alte cuvinte, ceea ce este magic pentru știință este, din punct de vedere spiritual, exact, firesc.

Se împlinesc aproape 30 de ani de când a fost publicată *Taofizica*, iar în tot acest timp, știința a progresat. Totuși, conceptele de bază sunt încă valide și un exemplar vechi din anii 1970 vă poate tulbura tot atât de mult ca și o ediție mai nouă. Este o superbă inițiere în religiile orientale, și dacă dispuneți de ceva cunoștințe în acest domeniu, nu aveți nevoie de alte argumente pentru a citi această carte.

Fritjof Capra

Capra a obținut doctoratul în fizica teoretică la Universitatea din Viena, în 1966. A lucrat ca cercetător în fizica particulelor la Universitatea din Paris, Universitatea California din Santa Cruz, la Centrul Stanford de Cercetare a Acceleratorului Linear, la Colegiul Imperial din Londra și la Laboratorul Lawrence Berkely de la Universitatea California. A predat cursuri la Universitatea California și la Universitatea de Stat din San Francisco.

Printre celelalte cărți ale lui Capra se numără: *Momentul adevărului*², *Înțelepciune aparte*³, „*The Web of Life*” (Pânza vieții) și *Conexiuni ascunse*⁴. Locuiește în California.

² *Momentul adevărului. Știință, societate și noua cultură*, Fritjof Capra, editura Tehnică, București, 2004. (n.trad.)

³ *Înțelepciune aparte. Dialoguri cu oameni remarcabili*, Fritjof Capra, editura Tehnică, București, 2004. (n.trad.)

⁴ *Conexiuni ascunse*, Fritjof Capra, editura Tehnică, București, 2004. (n.trad.)

Călătorie la Ixtlan

„Nu vorbim despre același lucru», a spus el. «Pentru tine, lumea este stranie pentru că dacă nu ești plictisit de ea, ești în dezacord cu ea. Pentru mine, lumea este stranie pentru că este fantastică, uluitoare, copleșitoare, misterioasă, impenetrabilă; interesul meu a fost să te conving că trebuie să-ți asumi responsabilitatea de a fi aici, în această minunată lume, în acest minunat deșert, în acest minunat moment. Am vrut să te conving că trebuie să înveți să faci ca fiecare acțiune a ta să conteze, de vreme ce nu vei fi aici decât pentru scurtă vreme; de fapt, prea scurtă pentru a fi martor la toate minunile ei.»

Pe scurt

Respectă lumea asumându-ți responsabilitatea
pentru propria ta viață.

În aceeași notă

Black Elk, *Marea viziune* (p. 48)

Carl Gustav Jung, *Amintiri, vise, reflecții* (p. 182)

Dan Millman, *Calea luptătorului pașnic* (p. 238)

Miguel Ruiz, *Cele patru legăminte* (p. 282)

Carlos Castaneda

În 1960, Carlos Castaneda urma cursurile de antropologie de la Universitatea din California, în Los Angeles. Își alesese ca domeniu de studiu plantele medicinale folosite de indienii din deșerturile din sud-vestul Statelor Unite și Mexic. Într-una din călătoriile sale, a ajuns într-o stație de autobuz din Arizona, unde un coleg i-a făcut cunoștință cu un bătrân indian Yaqui, foarte bun cunoscător al acestor plante. Indianul, don Juan Matus, a fost de acord să-l învețe pe Castaneda tot ceea ce știa.

Așa a început o ucenicie de zece ani în studierea practicilor *brujo* (vraci sau vrăjitor). Pe parcursul ei, Castaneda s-a văzut nevoit să renunțe la ideea că era doar un om de știință care aduna notițe pentru o viitoare disertație. A recunoscut mai târziu că ceea ce debutase ca un studiu obiectiv s-a transformat mai mult într-o autobiografie, și asta pentru că, sub îndrumarea lui Don Juan, autorul a devenit propriul lui subiect.

Prima relatare a acestei experiențe, *Învățăturile lui Don Juan*¹, a aprins imaginația cititorilor la apariția ei în 1968, deoarece propunea o realitate alternativă la civilizația modernă. În ton cu vremurile, inițierea autorului s-a făcut cu ajutorul unor plante psihotropice (buruiana jimson, peiota și ciuperci halucinogene), experiențele fiind descrise și în cea de-a doua lucrare, scrisă în continuitate, *Cealaltă realitate*.²

Până la publicarea celei de-a treia cărți din serie, *Călătorie la Ixtlan*, Castaneda realizase deja că aceste droguri naturale nu i-au oferit decât un impuls în încercarea de a-și completa evoluția personală. Mai importante erau principiile prin care poți deveni „un om al puterii”, dezvăluite de Don Juan, iar *Călătorie la Ixtlan* este expresia incontestabilă a acestei înțelepciuni.

Testele, aparent nesfârșite, și experiențele ciudate prin care trece autorul constituie și ele o lectură captivantă.

A deveni inaccesibil

Încă din primele pagini ale cărții, Don Juan îi explică autorului că lumea pe care o credem reală este doar o descriere a lumii, o realitate creată de comun acord, care ne-a fost insuflată încă de la naștere. Scopul final al acestei pregătiri este acela de a fi capabil „să oprești lumea”, să întrerupi temporar percepția normală, pentru ca astfel să poată fi detectat adevărul. Castaneda nu înțelege la început ideile acelea ciudate, dar este dispus să-i facă pe plac bătrânului. Numai că, în tot acest timp, Don Juan este cel care râde de viziunea limitată pe care Castaneda o are asupra lumii.

Don Juan îl învață pe Castaneda că „istoria personală este o prostie”. Este mai bine să lași trecutul la o parte și să încerci să fii, în fiecare zi, un alt om, să ai libertatea de a nu fi previzibil. Don Juan recunoaște că a creat intenționat o zonă de „ceață” în jurul vieții sale, pentru că adoră libertatea de a fi anonim. Prin comparație, mai tânărul său companion este bine cunoscut de ceilalți și, de aceea, el devine „ceva de la sine înțeles”. Gândurile celorlalți indivizi continuă să-i modeleze identitatea, fiind obligat să dea explicații pentru toate acțiunile sale.

Don Juan încercă să-l familiarizeze cu conceptul de a fi inaccesibil sau de a te retrage „din mijlocul unei șosele aglomerate.” Bătrânul indian pare să știe multe despre Castaneda, lucruri pe care autorul nu i le-a destăinuit niciodată – de exemplu, faptul că regretă și acum pierderea unei iubite. Don Juan îi dă de înțeles că femeia l-a părăsit pentru că era întotdeauna prea disponibil, ceea ce a dus la rutină și plictiseală. Trebuie să adopte gândirea unui vânător, care nu este niciodată sclavul rutinei. Dacă vânătorii cunosc rutina prăzii, au încolțit-o. Pentru a nu ajunge o pradă, trebuie să ieșim din rutină, să fim mai imprevizibili. Dacă nu facem asta, îi spune Don Juan lui Castaneda, „vom ajunge să ne plictisim îngrozitor de noi înșine și de lumea întreagă”. În ochii bătrânului vrăjitor, tânărul a comis două păcate inter-

dependente: apreciază prea puțin misterul universului și, prin urmare, este nerecomndabil de previzibil ca persoană.

A vedea dincolo de sine

Miezul înțelepciunii lui Don Juan îl constituie ideea că oamenii se iau prea în serios. El observă că interlocutorul său se înfierbântă la cea mai mică provocare și că e „țâfnos ca o babă.” Pentru a-l ajuta pe Castaneda să scape de părerea prea bună pe care o are despre sine, Don Juan îl pune să vorbească cu plantele – ele sunt, în fond, egalele lui. Indianul vrea să zdruncine încrederea lui Castaneda cum că este un bărbat care deține controlul, cu o agendă clară de viață.

Don Juan îl șochează pe Castaneda când îl numește „codoș”, pentru că nu și-a luat niciun angajament în viață, iar acțiunile lui sunt lipsite de fermitate. Părerea foarte bună pe care o are despre el însuși l-a împiedicat să vadă cu adevărat lumea: „Ești ca un cal cu ochelari”, îi spune Don Juan, „nu te vezi decât pe tine însuți, făcând abstracție de orice altceva”.

Atitudinea luptătorului

Bătrânul îl mai învață pe autor că cealaltă fațetă a autosuficienței este nesiguranța. Castaneda recunoaște că se simte ca „o frunză în bătaia vântului”, nostalgic, plin de remușcări, neliniștit și trist. A găsit întotdeauna defecte în viață în general și la ceilalți oameni, și de fapt nu se place deloc pe el însuși. Dar Don Juan îi atrage atenția că viața unui „om al cunoașterii” – un luptător – nu înseamnă autocompătimire, chiar dacă atitudinea în sine pare justificată. Puterea unui luptător vine tocmai din abilitatea de a-și alege starea de spirit; „atitudinea” luptătorului înseamnă a sfida circumstanțele în orice împrejurare.

„Nu are sens să te plângi”, afirmă Don Juan. „Ceea ce este important de acum încolo este strategia vieții tale”. Dacă avem o strategie, „timpul pierdut” nu ne va slăbi puterea, pentru că fiecare moment are un scop. Castaneda se lamentează că a fost târât fără voia lui în anumite situații, dar

Don Juan îi reproșează că nu este în stare să-și asume nicio responsabilitate, pentru niciuna din faptele sale. Deoarece are senzația că va trăi veșnic, are și impresia că va avea destul timp pentru a schimba cursul vieții, pentru a experimenta îndoiala. Viața, însă, ne cere să luăm decizii.

Castaneda este surprins când bătrânul îi spune să fie în permanență conștient de moartea care îi dă târcoale. Dacă ar fi conștient, ar trăi altfel. Se va vindeca de autosuficiență; și va privi din altă perspectivă situațiile aparent dificile. În opinia lui Don Juan, oamenii care trăiesc ca și cum ar fi nemuritori duc vieți meschine. Se lasă copleșiți de „gânduri și stări fără rost”.

În deșert, supus la diferite teste de către mentorul său, Castaneda ajunge aproape în pragul disperării. Începe să îmbrățișeze însă ideea că moartea îi poate fi cel mai bun sfetnic, admitând: „Meschinăria de a fi supărat pe el (Don Juan) era monstruoasă în lumina morții mele”. Bătrânul îl învață să trăiască ca și cum ar fi ultima lui zi sau oră pe pământ. Asta îl va face să iubească viața. Gândul că avea timp berechet la dispoziție l-a transformat într-un bărbat timid și i-a ciuntit personalitatea.

Comentarii finale

Călătorie la Ixtlan oferă lecții surprinzătoare pentru o carte spirituală: să fim duri cu noi înșine, să fim hotărâți, pe deplin responsabili pentru acțiunile noastre. Chiar dacă ai trupul unui adult, asta nu înseamnă că mintea ta este cea a unui om adevărat. Marele păcat, ne învață Don Juan, este de a crede că viața în sine nu este frumoasă. Indiferent dacă avem sau nu succes, nu trebuie să uităm niciodată că lumea este fantastică și că trebuie să răspundem provocărilor ei.

Cei mai mulți oameni se așteaptă ca lumea să facă ceva pentru ei. Sunt dependenți de tehnologie și de distracții, dar nu cunosc nici sensul puterii, nici pe cel al misterului. Ideea care străbate cărțile lui Castaneda este că oamenii sunt un fel de indicatoare rutiere pentru o entitate sau o forță mult mai mare decât ei înșiși; numai dacă devenim conștienți de existența acestei forțe superioare, vom putea avea acces la autocunoaștere.

Au existat destule controverse cu privire la adevărata identitate a lui Don Juan – este un personaj real sau fictiv? – sau dacă la baza celor trei cărți au stat evenimente reale. Castaneda a susținut că trilogia lui nu a fost o simplă ficțiune, dar, având în vedere conținutul ei atât de ireal, aceasta poate fi cu ușurință considerată o plăsmuire a imaginației. E în firea omului, se pare, să nege legitimitatea ideilor care sunt revoluționare.

Carlos Castaneda

Născut drept Carlos Arana în Cajamarca, Peru, în 1925, Castaneda și-a schimbat numele când a devenit cetățean american, în 1959. Ca student la antropologie, la Universitatea din California, în Los Angeles, el și-a luat licența în 1962, iar în 1970 i s-a acordat titlul de doctor pentru Călătorie la Ixtlan.

De același autor: *Povestiri despre putere*³, *Al doilea cerc de putere*⁴, *Darul vulturului*⁵, *Pase magice*⁶, și *Latura activă a infinității*⁷, ultima fiind publicată după moartea lui, în 1998, în California.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Seria de autor Carlos Castaneda, editura Rao, București, 1995-2004. (n. trad.)

Sfântul Francisc de Assisi

„Doamne, fă din mine o unealtă a păcii Tale,
acolo unde este ură, îngăduie-mi să semăn iubire;
acolo unde este ofensă, să semăn iertare;
acolo unde este îndoială, să semăn credință;
acolo unde este întuneric, să semăn lumină;
și acolo unde este tristețe, să semăn bucurie.”

Sf. Francisc de Assisi

„Aceasta era extraordinara lui forță personală: de la papă până la cerșetor, de la sultanul Siriei, lăfăindu-se în cortul său până la tâlharii zdrențuiți, furișându-se din păduri, nu a existat vreodată un om care să nu se fi uitat în acei ochi căprui, incandescenti, și să nu aibă certitudinea că ființa lui, viața lui lăuntrică și individuală, din leagăn și până în mormânt, îl interesa cu adevărat pe Francisc Bernadone... Pentru această deosebită mentalitate morală și religioasă nu există altă definiție decât curtoazia.”

Pe scurt

Recunoștința extremă îți îngăduie să vezi lumea cu alți ochi.

În aceeași notă

Mohandas Ghandi, *Autobiografie* (p. 114)

Tereza de Avila, *Castelul interior* (p. 326)

Maica Tereza, *Calea modestiei* (p. 334)

G. K. Chesterton

Francisc de Assisi s-a născut sub numele de Giovanni Bernadone, în 1181, devenind major exact la începutul secolului al XIII-lea. Creștinătatea ieșea la lumină din bezna Evului Mediu, o epocă defensivă și introspectivă, care se ridicase pe ruinele Imperiului Roman, și care avea să se retragă din fața glorioasei Renașteri. Potrivit lui G. K. Chesterton, a fost o perioadă de epurare spirituală, reflectată în etica monastică a spiritului de sacrificiu, când lumea creștină încă se mai simțea amenințată de păgânism și de atacurile barbare. Această sete de puritate a declanșat cruciadele, dar a contribuit și la înflorirea culturii europene.

Vedetele zilei erau trubadurii francezi, poeți romantici ale căror cântece pline de pasiune captivau imaginația tinerilor. Copil fiind, Giovanni a fost poreclit de prietenii lui Francesco, sau „micul francez”, datorită admirației sale pentru acești poeți francezi, și așa i-a și rămas numele. Tatăl lui, Pietro, era un negustor bogat de postavuri, care și-a realizat averea prin propriile puteri, iar când Francisc a ajuns la anii adolescenței, nu s-a sfiit să cheltuiască banii tatălui pe costume fine, după moda franceză, și să se distreze cu prietenii în oraș.

Auzind chemarea

Animat de un spirit aventuros și îmbătat de visul gloriei militare, tânărul Francisc a luat parte la o expediție împotriva statului vecin Perugia, dar a fost prins și aruncat în închisoare pentru un an. Acest eșec nu l-a împiedicat să se alăture unei alte incursiuni militare în statele napoletane, susținând

cauza unui nobil din Assisi. De data asta, a început să audă voci interioare, care îi arătau că rolul lui era de a-i ajuta pe cei bolnavi și săraci, nu de a lupta. Învins, probabil, de umilință, a ascultat și s-a întors acasă.

La scurt timp, Francisc a auzit o altă voce care îl îndemna să restaureze biserica San Damiano, de pe un deal din afara orașului Assisi. Spre conșter-narea tatălui său, s-a apucat să îndeplinească această misiune cu propriile mâini; la scurt timp, i s-a alăturat o echipă de tineri jerpeliți, dar la fel de motivați.

Finanțarea lucrărilor s-a dovedit, totuși, o provocare, și Francisc a avut ideea de a vinde cupoanele de stofă ale tatălui său pentru a strânge bani. Când a descoperit isprava fiului, Pietro Bernardone a apelat furios la lege, și, în cele din urmă, un episcop i-a poruncit tânărului să restituie banii. Francisc s-a conformat, dar pe grămada de bani și-a aruncat și hainele, lăsând să se vadă cămașa aspră, din păr de cal, pe care o purta pe dedesubt.

Bufonii Domnului

În acele zile de început, grupul de neofiți al lui Francisc era cunoscut drept *Jongleurs de Dieu*, bufonii sau măscăricii Domnului. Franciscanii au încercat să le insuflă oamenilor un mod diferit de a vedea lucrurile, așa cum face un clovn sau un jongler, căutând să-i determine pe semenii lor să fie conștienți de prezența lui Dumnezeu. Viața medievală promova trăinicia și puterea, dar bufonii propuneau o abordare veselă a existenței, pe lângă care lumea „reală” părea plumburie. Abandonându-și toate averile și chiar perspectiva unei locuințe permanente, Jonglerii Domnului reprezentau libertatea.

Francisc însuși trecuse printr-o serie de umilințe – de la un soldat ratat la un fiu dat în judecată de propriul tată – și a înțeles că ceilalți îl considerau un bufon. Dar dacă era așa ceva, atunci era un măscărici aflat în slujba Domnului. A început să-i îngrijească pe cerșetori și pe leproși și, cu toate că și-a atras sprijinul unui cetățean bogat, Bernard de Quintavalle, și și-a câștigat un număr de adepți, majoritatea l-au considerat nebun – dăduse cu piciorul

unei vieți îmbelșugate în schimbul unor zdrențe și al unei colibe, în apropierea unui spital pentru leproși.

Bufonii devin franciscani

Ardoarea lui Francisc i-a atras pe oamenii cu vederi largi. În oraș trăia o fată pe nume Clara care era, la fel ca Francisc, fiica unor părinți înstăriți. După ce l-a auzit predicând, Clara s-a hotărât să plece de acasă, iar Francisc a ajutat-o să-și găsească refugiu la o mănăstire de călugărițe benedictine.

Biografia s-au grăbit să dea o conotație sexuală relației dintre Clara și Francisc. Chesterton este însă de altă părere. Ar trebui să acceptăm posibilitatea, afirmă el, „că o dragoste pură, divină, poate fi la fel de reală ca și una pământească. Din momentul în care este tratată ca o dragoste reală, luminează, întreaga lor enigmă este descifrată cu ușurință”. Într-o epocă laică precum cea pe care o trăim, este greu să îi înțelegi pe cei ce doresc să se dedice unei vieți caste și nevoiașă. Chiar dacă cei doi s-au iubit, dragostea lor a trecut într-un plan secund, comparativ cu venerația pioasă pentru Dumnezeu.

Când Francisc s-a dus la Papa Inocențiu al III-lea cerșindu-i aprobarea de înființare a Ordinului Franciscanilor, grupul lui umil nu depășea un număr de unsprezece membri. La început, a fost refuzat. Dar Papa a avut un vis, în care un bărbat în straie țărănești ridica biserica papală Sfântul Ioan din Lateran, iar când Inocențiu l-a văzut a doua oară pe Francisc (purtând numai o țesătură aspră, maronie, de țăran, legată doar cu o sfoară¹), l-a recunoscut pe bărbatul din visul lui.

Papa a aprobat înființarea Ordinului Franciscan, cu condiția ca acesta să-și sporească numărul de adepți. Chesterton notează că după numai 10 ani, emblematica rasă maronie a lui Francisc devenise uniforma a 10.000 de călugări (a rămas de atunci un obicei franciscan). Fata pe care Francisc

¹ Țesătura aspră pe care o purta Francisc purta numele de „il savio” (zdreanța), haina celor mai săraci dintre săraci, și va sta la originea rasei franciscane. (n. trad.)

o ajutase să ajungă călugăriță avea să devină Sfânta Clara², maica fondatoare a unui ordin feminin franciscan, Ordinul Clariselor, a cărui primă mănăstire a fost biserica San Damiano.

Un gentleman al Domnului

Ca să-l înțelegi pe Francisc de Assisi este esențial să înțelegi recunoștința caracteristică lui. Mulți oameni îi mulțumesc Domnului zilnic sau săptămânal, dar el a trăit într-o permanentă stare de gratitudine. I-a adus slavă Domnului în special pentru suferința lui, gândindu-se că, dacă Dumnezeu a creat totul, singurul lucru pe care îl putem oferi în schimb este suferința noastră.

Chesterton ne dă de înțeles însă că Francisc nu era un „ascet posomorât” – era doar un călugăr care alesese o abordare radicală a vieții. Toți vrem să achiziționăm lucruri, dar Francisc știa că, dacă renunți la dorința de proprietate, ești liber să vezi ceea ce este cu adevărat important. „Binecuvântat este cel care nu se așteaptă la nimic, pentru că se va bucura de tot”, spunea el. Un jurământ al sărăciei poate fi extrem de eliberator, amintindu-ți permanent de dragostea ta pentru Dumnezeu. Prin jurămintele lui, un franciscan nu se supunea privațiunilor mai mult decât un om obișnuit, el era de fapt mai liber: „obedient, dar nu dependent”.

În spiritul epocii, Francisc a călătorit în Țara Sfântă pentru a-i converti pe necredincioși. A fost luat prizonier de către sârazini și dus în fața sultanului, care l-a lăsat să plece. Chesterton îl numește „Omul care nu a putut fi ucis”, o titulatură mai potrivită pentru un martir, dar probabil că Francisc era considerat prea blând și fermecător pentru a fi executat.

Pentru Chesterton, Francisc a reprezentat un model de curtoazie; nu numai că îi considera pe toți oamenii ca fiind egali, dar îi trata cu respect și cu o caldă camaraderie, care convingea pe oricine că se află în centrul atenției.

² Sfânta Clara (1193-1253) a fost canonizată la doi ani de la moartea sa. În 1958, papa Pius al XII-lea a declarat-o patroana televiziunii. (n.trad.)

Într-o epocă a rangului și onoarei, scria Chesterton, Francisc „a tratat întregul norod ca pe un neam de regi”. Nu îi diferenția pe oameni în funcție de valoare, indiferent dacă erau partizani sau inamici, cerșetori sau preoți.

Îndrăgostit de întreaga creație

Francisc nu iubea de fapt „natura”, susține Chesterton. Nu într-o manieră panteistă, așa cum ne place să vorbim despre Pământul Mamă – el iubea *individualitățile*, un om, o floare sau un animal care îi ieșeau în cale. Nu ne miră, în acest caz, de ce vorbea despre măgarul lui ca despre un frate și despre o vrabie ca despre sora lui.

Cu trecerea anilor, când Francisc începuse să orbească, a cerut singur să i se cauterizeze ochii cu un vâtrai înroșit în foc, invitându-l pe „Fratele Foc” să performeze cumplita operație. Această personalizare a naturii poate părea copilărească azi, dar demonstrează o uluitoare înrudire cu tot ce înseamnă lume și existență. În viziunea lui Francisc, dacă Dumnezeu considerase că un lucru merită să existe, atunci acel lucru era minunat și merita să fie iubit și protejat. Printre miracolele care i-au fost atribuite, inclusiv sfinte povești de vindecări umane, se numără și îmblânzirea unui lup sau dezlănțuirea spontană a unei simfonii de triluri. În ochii noștri, da, ele par miracole, dar pentru un om vibrând de atâta compasiune pentru tot ce înseamnă viață, ele sunt simple întâmplări de viață.

Comentarii finale

Chesterton asemuiește impactul pe care l-a avut Francisc cu nașterea unui copil într-o casă mohorâtă; primele lui țipete alungă tristețea și vestesc apariția unui nou spirit. Timp de un mileniu, biserica fusese în defensivă, acumulând putere și consolidându-se. Francisc a decis că venise vremea adoptării unei poziții total opuse, constând în cât mai puține proprietăți și în cât mai multă dragoste de dăruit.

Mulți inconoclaști schimbă lumea, și totuși lumea îi urăște; extremismul lor devine contraproductiv. Dragostea sinceră a lui Francisc pentru oameni l-a salvat de propriul destin. Și totuși, puțini sunt astăzi interesați de ce a făcut el pentru catolicism; legendele îl prezintă ca pe un mare și generos iubitor de viață, iar povestea lui înduioșează, chiar și pe necreștini. Acea simplitate a lui și a mesajului său atrag încă și, dacă am fi să-l rezumăm în câteva cuvinte, am putea trage concluzia că dragostea este mai importantă decât puterea.

Dacă nu și-ar fi urmat vocația, Francisc de Assisi ar fi fost, fără îndoială, un produs al epocii sale, vânând gloria în războaie și dragostea unei domnițe. După cum subliniază Chesterton, atât motivațiile romanticului, cât și cele ale sfântului sunt similare în esență: ei fac ceea ce fac – fie că își petrec noaptea sub balconul iubitei, fie că înălță o biserică cu mâinile în zăpadă – mânăți de o dragoste nebună. Iar Francisc era esențialmente un îndrăgostit, fie că era vorba de oameni, de animale sau de plante, fie că era vorba despre Dumnezeu.

Deși scurtă, cartea lui Chesterton este plină de meditații și introspecții. Este întrucâtva ostentativă în felul în care își punctează ideile și în limbajul uneori bombastic, dar acest studiu proiectează asupra lui Francisc lumina caracteristică unei ființe reale. Cartea este mai mult o schiță decât un portret în mărime naturală, dar, la fel ca tablourile lui Picasso, captează esența subiectului. Scrisă la scurt timp după convertirea lui Chesterton la catolicism, ea emană acel entuziasm proaspăt al novicelui, un entuziasm echilibrat însă de faimosul talent al autorului pentru analiza fidelă a personajelor sale.

G. K. Chesterton

Născut la Londra, în 1874, Gilbert Keith Chesterton a fost poet, romanțier, eseist și critic. Pe lângă numeroasele articole publicate în periodice precum „Illustrated London News” și în propria lui revistă, „GK's Weekly”, a elaborat biografii scurte, dar foarte apreciate ale lui Charles Dickens, Toma d'Aquino, Robert Browning și Robert Louis Stevenson. Cartea sa, intitulată Ortodoxia³ (1908), este considerată un text spiritual clasic. A devenit faimos și pentru o serie de romane polițiste, reunite sub titlul Poveștile Părintelui Brown, un preot detectiv.

Chesterton s-a stins din viață în 1936.

³ Ortodoxia sau dreapta credință, C. K. Chesterton, editura Litera Internațional, București, 2004. (n.trad.)

Locurile care te înspăimântă

„Când suntem necăjiți, stânjeniți sau furioși, resimțim totul ca pe o înfrângere. Tulburările emoționale nu sunt însă un faux pas spiritual; sunt locul unde luptătorul învață compasiunea. Locul unde învățăm să nu ne mai luptăm cu noi înșine. Nimic nu ne va mai zdruncina echilibrul sufletesc atunci când vom putea zăbovi în aceste locuri care ne înspăimântă.”

„Suntem asemenea unui orb care găsește o bijuterie îngropată într-un maldăr de gunoi. Chiar aici, în ceea ce vrem să aruncăm, în ceea ce găsim dezgustător și înspăimântător, descoperim căldura și limpezimea conceptului bodhichitta”.

Pe scurt

Evoluăm atunci când aruncăm o lumină
asupra locurilor întunecate ale minții.

În aceeași notă

Echart Tolle, *Puterea prezentului* (p. 342)

Chögyam Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* (p. 348)

Gary Zukav, *Sălașul sufletului* (p. 396)

Dalai Lama, „The Art of Happiness” (Arta fericirii) în *50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală*

Dhammapada (50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală)

Pema Chödrön

Toată lumea iubește ceva, chiar dacă e vorba doar de tortilla¹! Pema Chödrön își amintește această remarcă făcută de profesorul ei, Trungpa Ripnoche, care încerca să îi explice conceptul budist de *bodhichitta*. Termenul definește o minte sau o inimă „complet deschisă”, „slăbiciunea”² pe care o au toți oamenii, chiar dacă aparent sunt răi.

Chödrön, o americană care a devenit călugăriță budistă, a căutat să reînvie acest concept străvechi în fața unui public contemporan. Filozofia ei ne învață că, pentru a trece mai ușor peste problemele vieții, cei mai mulți dintre noi își ascund aceste slăbiciuni sub armura nepăsării și își zăvorăsc sentimentele de empatie față de ceilalți. De cele mai multe ori, încercăm să nu mai simțim *bodhichitta*, ridicând false bariere, cum ar fi unele opinii sau prejudecăți. Dar slăbiciunile rămân, după cum spune Chödrön, „ca o spăr-tură în zid”. Ele sunt cele care ne dezvăluie adevărata noastră fire și, de aceea, sunt mereu prezente.

În primul capitol din *Locurile care te înspăimântă. Un ghid al curajului în momente dificile*, Chödrön amintește de o femeie care i-a relatat experiența trăită într-un oraș din Orientul Mijlociu. Batjocorite și insultate pentru că erau americance, femeia și prietena ei se temeau că vor fi atacate fizic. Deși speriată de moarte, femeia a înțeles ce însemna să fii o minoritate persecutată

¹ Tortilla – turtă fierbinte de mălai, numită și „pâinea mexicanilor”. Se servește la orice masă, cu diverse aperitive. (n.trad.)

² Pentru Pema Chödrön, această „slăbiciune” este un loc vulnerabil, capacitatea noastră înăscută de a iubi și de a simți compasiune, care trezește dorința de iluminare. (n.trad.)

și dușmănită. Și a simțit, dintr-o dată, un atașament profund față de toți cei care s-au aflat, vreodată, în situația respectivă. În mod normal, o astfel de experiență ne-ar fi făcut să ripostăm sau să ne retragem în cochilia noastră, dar pentru acea femeie, a fost o lecție binevenită. Potrivit lui Chödrön, ea făcuse primul pas spre calitatea de *bodhisattva*, un luptător care, dând dovadă de curaj, primește mai deschis durerea. Un luptător nu este mai agresiv decât ceilalți oameni, afirmă Chodron, ci mai receptiv.

Recunoașterea emoțiilor

Învățăturile *bodhichitta* își au originea în India și au fost răspândite în Tibet în secolul al XI-lea. Ele au fost distilate în sloganuri ușor de memorat, cum ar fi: „Meditază întotdeauna la ceea ce provoacă resentimente.” Aceste învățături ne înarmează cu abilitatea de a ne prelucra trăsăturile „dificile” pentru a putea atinge iluminarea. Repetând asemenea sloganuri ori de câte ori ne aflăm sub impulsul momentului, putem ajunge la iluminare.

Oamenii încep deseori să mediteze în speranța că această stare le va permite să plutească undeva deasupra disconfortului de zi cu zi, scrie Chödrön. Dar *bodhichitta* ne îndreaptă exact în direcția opusă: obținem iluminarea numai dacă ne adâncim în sentimentele de zi cu zi, fie ele bune sau rele. Unii începători în ale meditației descoperă că, în loc să-și găsească pacea interioară, se confruntă cu o explozie de emoții puternice; recunoscând că aceste emoții există, începem să le distingem mai clar. Dacă simți că te cuprinde un val de furie, lasă-te în voia lui, declară Chödrön. Dacă îi îngădui să se manifeste liber, nu te mai încarci și cu inevitabilul sentiment de vină și vei începe să ai o părere mai bună despre tine însuși.

Ceea ce nu ne place este pur și simplu viața

Lecția esențială pe care Chödrön a învățat-o de la Buddha a fost că lupta pe care o ducem permanent este îndreptată chiar împotriva vieții de zi cu zi. După cum scrie ea, „viața urcă și coboară în permanență. Oamenii și situațiile *sunt* imprevizibile, așa cum totul este imprevizibil”. Surprinzător este

faptul că oamenii sunt teribil de dezamăgiți când survine ceva neașteptat și nedorit. Suferim atunci când ceva nu ne iese bine, dar nu trebuie să privim obstacolul sau eșecul ca pe un afront personal – este în firea lucrurilor să obținem de la viață și ceea ce vrem, și ceea ce nu vrem.

Nicio încercare oarbă de a scăpa de nesiguranță sau de sentimentele incomode nu poate avea o valoare trainică. Viața înseamnă a experimenta tot ce îți rezervă ea, nu numai părțile sale bune. Vei progresa numai atunci când, la fel ca profesorul lui Chödrön, Trungpa Ripnoche, vei putea spune „sunt OK”, atât în zilele bune, cât și în cele rele; atunci nu vei mai avea atâtea motive să te temi.

Samsara

„Întrebarea esențială în instruirea unui luptător nu este cum evităm nesiguranța și teama”, afirmă Chödrön, ci „cum facem față disconfortului”. Ne modelăm viața în jurul ideii de evadare mentală. Bem, mâncăm, ne gândim la sex sau mergem la cumpărături doar pentru a scăpa de un gând sau de un sentiment incomod. Acest sentiment poate fi pur și simplu plictiseala sau o ușoară anxietate, dar prin refuzul nostru de a-l experimenta în întregime pierdem ocazia de a ne cunoaște cu adevărat. Nu vom conștientiza niciodată că *trăirea integrală* a unui sentiment de disconfort ne poate alina mai mult decât încercarea imediată de a-l elimina. Dorința permanentă „de a depăși momentul” ne menține într-un ciclu de insatisfacții numit *samsara*.

Chödrön povestește de vremea când poetul generației *beat*, Jack Kerouac³, a plecat în munți pentru a se întâlni față în față cu Dumnezeu. De întâlnit nu s-a întâlnit decât cu propriul său eu – „Nesuferitul de Mine”, după

³ Jack Kerouac (1922-1969), pe numele adevărat Jean-Louis Lebris de Kerouac, scriitor american, născut în statul Massachusetts, într-o familie de canadieni francezi, originari din Quebec. S-a manifestat ca adept al generației beat, un curent literar non-conformist apărut după al Doilea Război Mondial. Cele mai cunoscute romanele sale: *Pe drum*, publicat de editura Polirom, și *Cartea Viselor*, apărut în colecțiile *Cotidianul*. (n.trad.)

cum i-a scris el unui prieten – un „eu” de data aceasta lipsit de apărare, fără armura alcoolului și a drogurilor. Mulți se duc să-l caute pe Dumnezeu și sfârșesc prin a se găsi pe ei înșiși. Chiar în acest moment însă, susține Chödrön, începe iluminarea.

A zăbovi în locurile înspăimântătoare

În opinia lui Chödrön, fiecare dintre noi se așteaptă ca lucrurile să fie permanente și stabile. Emoțional, suntem atașați de ideea de permanență și, în absența ei, ne simțim fragili și nesiguri. Soluția budistă este de a te „relaxa în cadrul schimbării”, de a introduce conștientizarea schimbării în gândurile tale.

Tânjim după certitudine pentru că incertitudinea ne sperie. Acceptăm mitul, după cum scrie Chödrön, că „dacă am putea face totul bine, am găsi un loc confortabil și sigur unde să ne petrecem restul vieții”. Dar viața este întotdeauna nesigură, pentru absolut toți.

Dacă perpetuăm acel sentiment de spaimă, fără a încerca imediat să-l „reparăm”, el își va pierde din putere. Trebuie să ne întrebăm: ce simțim cu adevărat atunci când intuim că nu putem rezolva o problemă? Confruntarea cu acel ceva de care fugim este cheia evoluției noastre. Potrivit lui Chödrön, dacă „rămânem prezenți în durerea dezaprobării sau a trădării” – sau în orice alt sentiment dureros – această stare va reuși cumva să ne domolească. Încercând să înăbușim acest sentiment, devenim mai vulnerabili.

Ai crede că este îngrozitor să trăiești cu adevărat greutatea și intensitatea unui sentiment, dar Chödrön susține că este de fapt o ușurare – un act de bunăvoință față de noi înșine. Dacă nu ne îngăduim să simțim, cădem pradă egocentrismului, crezând că suntem invulnerabili, când de fapt nu suntem decât o fortăreață șubredă, care se poate prăbuși la cea mai mică zguduitură. Eul ne izolează de restul oamenilor. Prin el încercăm să protejăm iluzia unui teritoriu personal, dar trebuie să-l punem la încercare pentru a avea curajul să pătrundem în locurile care ne sperie.

Practica generozității

• Practicanții budismului urmăresc să cultive patru calități „incomensurabile”: bunătatea iubirii, compasiunea, bucuria și stăpânirea de sine. Dintre numeroasele practici *bodhichitta* de însușire a lor, una este „aspirația” sau faptul de a dori binele celorlalți. Întâi ne dorim să ne eliberăm noi de suferință și să descoperim sursa fericirii, apoi ne dorim același lucru pentru cei dragi nouă. În cele din urmă, putem extinde această practică asupra unui cerc mai larg de oameni, inclusiv asupra celor care ne displac și asupra celor pe care nu i-am cunoscut niciodată.

Chödrön este conștientă cât de greu e să dorești binele unui om pe care, în mod normal, l-ai urî, dar asta e și ideea: să lucrezi mușchii inimii pentru a o „lărgi”, pentru a o face mai generoasă. Dacă nu reușești să transmiți bunăvoința ta unei persoane pe care o antipatizezi, atunci te poți opri. Ideea nu e să te forțezi să fii un sfânt, ci să-ți extinzi capacitatea de compasiune și bunăvoință.

Rădăcina suferinței și a ignoranței rezidă în incapacitatea de a vedea legătura dintre toți oamenii, de a vedea că ceilalți nu sunt atât de diferiți de noi. Lui Chödrön îi place să practice „aspirația” în magazine și supermarketuri, acolo unde ai cel mai des ocazia de a te enerva. De exemplu, când îți pui în gând să ai aspirații pozitive pentru persoana care se află în fața ta la coadă, simți dintr-o dată o legătură cu ea și, indiferent ce ar face, pare mai puțin enervant. Folosind aspirația, poți face față oricărei persoane, pentru că în aceea se reflectă acum un aspect al propriei tale ființe.

O altă practică de a-ți deschide inima este de te bucura de norocul altuia. Chödrön își amintește cât de invidioasă a fost când a auzit că cineva pe care îl cunoștea vânduse mai multe cărți decât ea. Numai bucurându-se de succesul altei persoane a înțeles cât de mult o iritase sentimentul contrar!

Tocmai persoanele pe care le considerăm a fi cele mai dificile, afirmă ea, ne sunt cei mai buni profesori de viață. Scoțându-ne din fire, ele sunt capabile să pătrundă în spatele fațadei pe care o arătăm lumii, să ajungă la gândurile noastre respingătoare și la emoțiile neprelucrate. Indignarea,

orgoliul, scepticismul, resentimentul – toate acestea pot fi scoase la lumină și evaporate în practicile de iluminare *bodhichitta*.

Comentarii finale

Multe scrieri budiste îi imprimă spiritualității o linie de gândire rațională – ele sunt *utile*. Majoritatea practicilor descrise de Chödrön sunt vechi de peste o mie de ani și au fost perfecționate pentru a funcționa în aproape orice metodă științifică. Nu trebuie să fii pasionat de budism pentru a încerca să te schimbi. Dacă ești creștin, de exemplu, înlocuiește pur și simplu *bodhichitta* cu compasiunea.

Printre alte cărți ale lui Chödrön se numără „Start Where You Are” (*Începe de unde ești*), „The Wisdom of No Escape” (*Înțelepciunea de a nu avea scăpare*) și „When Things Fall Apart” (*Când lucrurile se destramă*). Toate pun în discuție viața nu așa cum ne-ar plăcea nouă să fie, ci așa cum este ea în realitate. Sunt atât de explicit scrise, încât ar putea trece drept lucrarea erudită a unui clasic profesor budist. Valoarea lor este însă și mai mare, având în vedere faptul că autoarea este o americană care a trecut prin aceeași luptă cu emoțiile și cu năzuințele ei materiale ca oricine altcineva. Este ușor să te uiți la extazul unui maestru spiritual și să te gândești că tot timpul a fost așa, dar Chödrön atrage atenția asupra următorui fapt: „Toți acei oameni iluminați și zâmbitori pe care îi vezi în fotografii sau în persoană au fost nevoiți să se confrunte cu nevrozele lor accentuate”. Toți avem ascunse în cotloanele minții o mulțime de locuri înspăimântătoare, dar ceea ce distinge un individ de altul este dorința de a cerceta acele colțuri întunecate.

Ori de câte ori trăim un sentiment de teamă sau de tristețe și nu acționăm grăbiți asupra lui, sau nu încercăm să-l reprimăm, evoluăm. Marele adevăr al *Locurilor care te înspăimântă* este că dezvoltarea slăbiciunilor – deși poate părea periculoasă – nu face decât să aducă mai multă liniște în viața noastră. Și asta pentru că empatia și compasiunea sunt ceea ce ne fac cu adevărat oameni.

Pema Chödrön

S-a născut în 1936 în New York și a absolvit Universitatea din California. S-a atașat serios de religia budistă doar după ce a trecut de 35 de ani, devenind novice în 1974. În 1981, a fost hirotonisită bhikshuni sau călugăriță budistă în tradiția tibetană. Principalul ei profesor a fost Chögyam Trungpa (vezi Incursiune în materialismul spiritual), cu care a studiat din 1973 și până la moartea acestuia, în 1987.

În prezent, Chödrön conduce Mănăstirea Gampo, un centru monastic budist din Nova Scoția, în Canada. Alte cărți ale sale includ „Be Grateful to Everyone” (Arată-te recunoscător față de toți) și „Tonglen”⁴.

⁴ Tonglen este un termen tibetan echivalent al expresiei „a lua și a da” și se referă la o practică de meditație specifică budismului tibetan. (n.red.)

Cartea lui Chuang Tzu

„A considera obârșia neprihănită iar ceea ce iese la suprafață vulgar; a privi acumularea ca neîndestulătoare; a trăi de unul singur în pace și puritate spirituală, aceasta este ceea ce în vremurile antice era cunoscut drept calea Tao.”

„Să nu te supui etichetelor; să nu te împovărezi cu planuri mărețe; să nu crezi că toate frâiele sunt în mâna ta; să nu te lași subjugat de știință. Înțelege infinitul și cutreieră fără urmă.”

Pe scurt

Cea mai frumoasă viață este cea care se află în armonie cu ordinea universală invizibilă, sau tao.

În aceeași notă

Cartea despre Tao și virtuțile sale
(50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală)

Chuang Tzu

În urmă cu 2300 de ani, China trecea printr-o perioadă de tulburări sociale și de război civil. În disperarea de a potoli spiritele, conducătorii vremii erau dispuși să ia în considerare orice idee nouă care i-ar fi putut ajuta să-și înfrângă adversarii și să mențină ordinea. În acea vreme, trăia un strălucit filozof, Chuang Tzu. Unul dintre împărați l-a rugat să-i devină consilier, dar Chuang Tzu a refuzat, pentru că nu vroia să se lase corupt de politica de stat.

Cartea lui Chuang Tzu a devenit una dintre operele fundamentale ale taoismului, perechea operei *Cartea despre Tao și virtuțile sale*, care a precedat-o cu 200 de ani. Se spune că primele șapte capitole au fost scrise de însuși Chuang Tzu, celelalte fiind redactate de discipolii lui. Ele sunt formate din alegorii, fabule și anecdote care invocă figuri bine cunoscute din istoria chineză și conversații imaginare între marii filozofi ai Chinei, Confucius, Lao Tzu și Lieh Tzu.

Citind cartea, este ușor să înțelegi refuzul lui Chuang Tzu de a se pune în slujba unui împărat, când întreaga lui filozofie neagă validitatea puterii laice și preamărește anonimatul în loc să promoveze sisteme grandioase. În opinia lui Chuang Tzu, zbuciumata „epocă a războaielor” a apărut pentru că oamenii au uitat de tao, care deschidea calea către „unitatea dintre Cer și Pământ.”

Ce este tao? Este ordinea fundamentală a universului, dinamica naturală a lucrurilor. Omul înțelept sau de succes este conștient de această forță care mișcă universul, rămâne în armonie cu ea și nu uită niciodată că ea este sursa tuturor lucrurilor.

Umilință față de tao

În capitolul „Anotimpul inundațiilor de toamnă”, Chuang Tzu se folosește de următoarea fabulă:

Când au venit inundațiile de toamnă, Stăpânul Fluviului Galben era mândru, pentru că acum apele lui erau largi. A străbătut în maiestatea lui țara, până când a ajuns, într-un final, la Oceanul Nordic. Acolo s-a întâlnit cu Jo, Zeul Oceanului, și s-a simțit umilit de imensitatea acestuia, în comparație cu a lui. Atunci, Stăpânul Fluviului Galben și-a amintit de broscuța ce stătea într-o fântână și se minuna de volumul de apă din fața ei, fără a fi vreodată conștientă de întinderea mării. Și-a amintit și de insecta verii care, trăind doar un anotimp, nu va înțelege niciodată ce este zăpada. Tot așa, scrie el, un savant învăluit în învățăturile sale nu va putea niciodată înțelege pe deplin tao. Având unele cunoștințe despre taoism, el se va crede superior, dar asta nu înseamnă că este în armonie cu tao.

Un om obișnuit nu este dispus sau nu este capabil să-și vadă măruntele realizări în adevărata lumină. El este preocupat de propria lui viață, fără a fi conștient de eonii care l-au precedat sau de infinitul universului. Pentru el, importanță au lucrurile mărunte, ceea ce propagă și mai multe griji și confuzie în lume. Morala fabulei? Să nu ne mai gândim la noi înșine ca la un fluviu grandios, și să ne aducem aminte că, în cele din urmă, nu suntem decât o picătură într-un ocean.

A cunoaște întregul

Pentru omul obișnuit, există distincții clare între săraci și bogați, între mic și mare, bine și rău, util și inutil, dar, din perspectiva taoistă, toate sunt la fel, toate sunt unul și același lucru. Omul înțelept nu va trece prin viață emitând judecăți și făcând diferențieri, ci va avea mereu în minte întregul.

Armonia cu tao îți dă ocazia să accepți totalitatea vieții, nu doar ipostazele ei pe care le preferi. Acesta este motivul pentru care o persoană în armonie

cu tao va părea ușor detașată: ea nu este ancorată într-un aspect anume al vieții, în detrimentul altora. A te crampona de ceva înseamnă a nega realitatea vieții. Ceilalți, care cunosc lumea numai prin ceața propriilor gânduri și idei, nu vor înțelege niciodată măreția principiului tao.

Oamenii care înțeleg taoismul se simt eliberați de preocupările cotidiene, de ciclul nașterii și al morții, al norocului sau al ghinionului. Ei pot trăi fără a investi prea mult în goana după lucrurile de valoare și în evitarea celor lipsite de valoare – fericirea lor izvorăște dintr-o totală detașare și liniște sufletească. Ei percep totul ca fiind parte a unui întreg. Nu pot fi jigniți sau atacați în reputația lor, deoarece atenția le este fixată asupra perspectivei de ansamblu.

Fericirea deasupra contrariilor

Potrivit filozofiei lui Chuang Tzu, fericirea nu ar trebui căutată. Pentru majoritatea oamenilor, ideea de fericire înseamnă goana după lucrurile pe care și le doresc, înscriindu-se astfel într-un ciclu continuu de acțiune. Cu gândul la viitor și la lucrurile abstracte, cei mai mulți uită să-și îngrijească trupul.

Un om în armonie cu tao nu își caută însă „fericirea”. Adevărata lui fericire se naște din absența obișnuitei poveri care apasă pe umerii noștri, povara de a oscila la nesfârșit între bucurie și tristețe, între glorie și eșec. Dacă ne putem situa deasupra acestor extreme, vom fi capabili să trăim într-o stare de „acțiune non-activă”; ceea ce înseamnă că acțiunile noastre decurg în conformitate cu tao, nicidecum pentru a ne satisface înclinațiile și dorințele.

Cei mai mulți oameni pot spune: „Sunt mulțumit acum” sau „Sunt fericit”, dar o persoană în armonie cu tao are acea mulțumire care a uitat ce este mulțumirea și care nu știe ce înseamnă să nu fii fericit. Fericirea înseamnă mai mult decât atingerea „stării” de fericire. Este mai presus de polii normali ai mentalității, dorințelor și emoțiilor umane și nu poate fi descoperită decât prin dobândirea calmului deplin și a echilibrului sufletească.

Alegerea anonimatului

Un om deosebit nu transformă generozitatea într-un spectacol și nu se luptă pentru câștigul material. Nu se uită cu dispreț la oamenii care îl slujesc și nici nu pune la suflet faptul că nu este slujit. Deși se bazează pe propriile puteri, nu îi condamnă pe cei lacomi sau pe cei meschini. E altruist, nu în sensul sfânt, ci pentru că preferă anonimatul; viața lui nu face valuri. În schimb, acela care își protejează reputația sau care vrea să fie celebru și bogat, acela simte nevoia de a face valuri.

Într-o conversație cu Confucius, Marele Duce Jen comenta: „Copacul drept este primul care va fi tăiat; fântâna cu apă dulce este prima care va seca”. El îi explică lui Confucius că înțelepciunea sa îl face să iasă în evidență: atrage atenția asupra lui pentru că reliefează contrastul dintre cunoștințele sale și ignoranța celorlalți. Ideea este că o persoană care încearcă tot timpul să-și păstreze imaginea „remarcabilă” încetează de a mai fi remarcabilă; nu face decât să agite lucrurile. Pe de altă parte, cine este în armonie cu tao oglindește natura taoismului – deși nu dă impresia că ar fi un om deosebit, puterea lui este deosebită totuși. Marele Duce Jen adaugă că adevărata forță stă în capacitatea de a te considera o părticică dintr-un întreg, ca o pasăre într-un stol.

Modelul lui Chuang Tzu de om perfect este acela care nu încearcă să fie propria lui sursă de lumină pentru omenire; el canalizează acea lumină și o direcționează oriunde și oricând este nevoie de ea. Pentru a atinge nivelul respectiv, este nevoie de o totală umilință, care constă în a fi „curat și simplu.” Un om înzestrat cu această calitate nu își dorește puterea și nu este interesat de critică, prin urmare, nici el nu este criticat. Altfel spus, încearcă să nu încurce mersul vieții. Oamenii îl consideră nebun pentru că îi place anonimatul; dar el știe că aceasta este calea spre adevărata mulțumire.

Viața simplă este cea mai frumoasă

Un împărat chinez a încercat odată să abdice și să predea ștafeta unui om pe nume San Chuan. La acea vreme, conducătorii Chinei erau numiți „Fiii Cerului”, și a fi împărat reprezenta cea mai înaltă și respectată demnitate. San Chuan a replicat însă: „De ce aș vrea să conduc o țară?” Ducea o viață simplă, lucrând la ferma lui și bucurându-se de trecerea anotimpurilor. Nu vedea rostul puterii și nici pe cel al onorurilor. Odată ce le ai, îți petreci toată viața încercând să le păstrezi, iar asta nu mai este viață.

Ceea ce vrea să sublinieze Chuang Tzu este că omul în armonie cu tao alege o viață liniștită, pașnică, și nu intră în jocul puterii. Ca o ironie, cel ce prețuiește cel mai puțin puterea este cel mai bun lider, dar găsești rar astfel de regi sau miniștri. La fel, omul în armonie cu tao nu își irosește timpul alergând după profit. E fericit cu ceea ce are și nu tânjește la mai mult. Uită motivul pentru care își îndeplinește munca, identificându-se cu sarcina, fără a lăsa orgoliul sau gândul la răsplată să-i stea în cale. Paradoxal, și rodul muncii sale este mai bun.

Caracteristicile Tao

Definițiile următoare rezumă caracteristicile unui om în armonie cu tao, culese din poveștile și comentariile lui Chuang Tzu:

- ☞ Un om în armonie cu tao nu are planuri mărețe, ci reacționează la evenimente pe măsură ce ele apar.
- ☞ Un om în armonie cu tao nu se împiedică de sine, pentru că știe că numai așa îi poate vedea limpede pe cei din jur.
- ☞ Cei mai mulți oameni încearcă să-și găsească împlinirea, dar o persoană înțeleaptă caută simplitatea, caută să fie un canal pentru tao.

- ☞ Un om în armonie cu tao se bucură de viață ca un copil, dar are înțelepciunea unui filozof.
- ☞ Un om în armonie cu tao se ridică deasupra moralității convenționale. Pentru cel care își pierde timpul gândindu-se la virtuți, viața își pierde și ea firescul.
- ☞ Un om în armonie cu tao înțelege „cunoașterea” din altă perspectivă. Are o înțelepciune care derivă din conștientizarea totalității vieții, dincolo de cunoștințele unui cărturar.

Pentru că gândește diferit și acționează diferit față de oamenii obișnuiți, o persoană în armonie cu tao poate părea ușor nebună, dar, din punctul ei de vedere, ceilalți oameni sunt cei ce par absurzi în modul lor de a trăi.

Comentarii finale

Invitația pe care ne-o face Chuang Tzu, de a pătrunde în tainele Chinei antice, este fascinantă și îi poate trezi cititorului interesul pentru taoism. Este limpede că acest mare înțelept avea un simț dezvoltat al umorului, glumind întotdeauna pe seama rigidității obiceiurilor și a ierarhiei chineze. Totuși, ceea ce face această operă mereu actuală este profunzimea cu care Chuang Tzu pătrunde în esența condiției umane.

De exemplu, în vremurile de azi, oamenii sunt preocupați de „scopul vieții” dar, în loc să căutăm practic împlinirea, Chuang Tzu ne sfătuiește să ne golim mintea prin contemplare și meditație, pentru a putea vedea lumea mult mai clar. Este cea mai bună metodă de a găsi o sferă de acțiune care se potrivește cu ceea ce suntem și cu ceea ce trebuie să facem. Când devenim conștienți de conceptul tao, avem șansa de a ne reconecta cu o inteligență mult superioară nouă.

Cartea lui Chuang Tzu este acea operă de care nu trebuie să te desparți niciodată, pe care să o consulți ori de câte ori ai nevoie de călăuzire sau iluminare.

Fii aici, acum

„Aveam un apartament în Cambridge, plin de antichități, unde dădeam dineuri încântătoare. Aveam un Mercedes-Benz și o motocicletă Triumph 500 cc, un avion Cessna 172 și o mașină sport MG, o barcă cu vele și o bicicletă. Îmi petreceam vacanțele în Caraibe, făcând scuba-diving. Ca profesor burlac și de succes, într-o Americă a «celui care reușește», duceam viața pe care toată lumea se aștepta s-o duc. Nu eram un savant autentic, dar parcursesem întregul traseu academic. Îmi luasem doctoratul; scriam cărți... Într-un cuvânt, devenisem un maestru al jocului.”

Pe scurt

Ești în căutarea adevărilor esențiale ale vieții,
sau doar te-ai angrenat în jocul faimei și al succesului?

În aceeași notă

Hermann Hesse, *Siddhartha* (p. 158)

Aldous Huxley, *Porțile percepției* (p. 166)

Eckhart Tolle, *Puterea prezentului* (p. 342)

Chögyam Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* (p. 348)

Paramahansa Yogananda, *Autobiografia unui yoghin* (p. 388)

Ram Dass

Tânărul profesor de psihologie, dr. Richard Alpert, se descurca foarte bine. Cum anul 1961 debutase în plin, deținea patru catedre la Universitatea Harvard și lucra ca cercetător la Stanford și Yale. Cu statutul și banii care decurgeau din aceste funcții, nu avea practic de ce să se plângă.

Cu toate acestea, simțea că lumea lui era incompletă, deși nu putea să spună exact ce îi lipsea. Teoriile realizării, ale motivării și anxietății pe care le predă studenților săi păreau simple zgârieturi pe întinderea misterului vieții: el și contemporanii lui studiaseră tot ce se putea studia despre mintea umană, dar înțeleseseră foarte puțin condiția umană. Propria lor viață ducea lipsă de profunzime și împlinire, iar Alpert însuși nu prea avea cu ce să se laude după cei cinci ani pe care îi petrecuse studiind psihanaliza. Notele de curs, afirmă el, erau „ideile altor oameni, prezentate subtil”, iar cercetarea lui nu deschidea noi frontiere. Toată lumea din jurul lui era grozav de deșteaptă, dar întâlnea prea puțină înțelepciune: „Puteam să particip la un examen de doctorat, să pun întrebări foarte sofisticate și să par teribil de înțelept. Era o șmecherie.”

Lumi noi

Nemulțumirile lui Alpert au început să se adâncească atunci când legendarul Timothy Leary (pe atunci psiholog la Harvard, mai târziu profet al contraculturii anilor 1960) i-a devenit coleg și prieten de pahar. Leary descoperise în Mexic ciupercile halucinogene (*tioanancetyl*), iar Alpert a fost șocat să afle de la amicul său că aceste ciuperci îl învățaseră mai mult decât toți anii de psihologie. Mai târziu, Leary și Aldous Huxley (pe atunci profesor invitat la Institutul de Tehnologie din Massachusetts) obținuseră o formă

sintetică a ciupercilor halucinogene, numită *psilocybin*, pe care Alpert a fost invitat s-o testeze împreună cu ei.

Viziunile declanșate de drog i-au permis lui Alpert să-și vadă viața de profesor petrecăreț cu oarecare obiectivitate. Pentru prima dată, a simțit prezența unui „Eu” ascuns sub fațada științei lui, sinele înțelepciunii și al conștiinței atemporale. Era exact ceea ce căutase.

Grupul a continuat să studieze modificarea stărilor euforice sub efectul drogului, testându-l nu numai pe ei, ci și pe alte persoane. Au realizat că era inutil să mai rămână obiectivi în fața acestei treziri a conștiinței care schimba modul de percepere a lumii, doar pentru că în psihologia universitară nu exista absolut nimic care să poată explica experiențele lor. Alpert descrie senzațiile pe care le-a trăit: totul în jurul lui părea nediferențiat, asemenea unor modele oscilante de energie, esențial luminoase, obiectele nu mai erau cele pe care le percepem în mod normal. De pe „culmile” euforice, își vedea viața de profesor oarecum falsă și limitată și „revenea la realitate” cu regret. Cu cât lua mai multe droguri halucinogene, cu atât mai mult îl irita faptul că trebuia să se reîntoarcă din aceste minunate lumi astrale înapoi în realitatea lumească.

Pentru că ceilalți colegi îi considerau oarecum ciudați, Alpert, Leary și complicitii lor au început să fie marginalizați. Experimentele au culminat prin concedierea lui Alpert din posturile de profesor universitar și prin începutul unei perioade sterpe, în care nu mai simțea nicio legătură cu instituțiile academice, dar nici nu mai reușea să găsească o metodă de a-și prezerva stările de conștiință pe care le experimentase.

Fără cale de întoarcere

Când o cunoștință bogată l-a invitat într-o excursie în India, Alpert s-a arătat încântat de ocazie. Ideea era de a străbate țara într-un Land Rover, în căutarea liderilor spirituali, dar când aceste peregrinări s-au amestecat cu fumul hașișului și cu halucinațiile provocate de LSD, bunele intenții s-au transformat în deprimare. Plecase în căutarea unui om care să „știe” – să știe secrete ale vieții interioare și să fie imun la frământările oamenilor obișnuiți –, dar nu devenise decât un turist spiritual, ca alții o mie.

Există un proverb: „Când studentul este pregătit, va apărea și profesorul”. Complet debusolat, Alpert stătea într-o zi într-o cafenea hippy din nordul Indiei, când în local a intrat un occidental înalt, cu părul lung și mătăni. Alpert a simțit pe loc că acest bărbat, numit Bhagwan Dass și văzut de localnici drept un guru, „știa.” Alpert venise de la mii de kilometri distanță ca să găsească ca învățător – culmea! – tocmai un tânăr din California.

Urmându-l prin toată țara, învățând cântece sfinte și rugăciuni, amândoi fără un ban în buzunar, Alpert a ajuns să înțeleagă ce însemna să trăiești cu adevărat în prezent, să te desprinzi de ideea că evenimentele din viața noastră ocupă locul central. Când l-a întrebat cât timp crede că vor mai colinda țara, Bhagwan Dass a replicat: „Nu te gândi la viitor. E suficient să fii aici, acum.”

De la personalitate la conștiință

Pe măsură ce Richard Alpert se metamorfoza în Ram Dass (nume care înseamnă „servitorul lui Dumnezeu”), ce intuiții i-au lărgit orizontul cunoașterii? Deloc surprinzător, poate, el a realizat natura identității în sine. Ceea se suntem se schimbă în fiecare moment, a observat el. Există multe „tu”-uri și fiecare este un semn al identificării tale cu un anume gând sau dorință. Gândurile noastre devin personalitatea noastră și ne identificăm personalitatea în orice moment cu ceea ce suntem. Dar, cu cât suntem mai capabili să vedem aceste personalități diferite dintr-un unghi mai îndepărtat al conștiinței, cu atât ele au tendința de a părea mai iluzorii.

Dass a învățat că una dintre modalitățile prin care poți fi conștient de identitățile noastre diferite este de adopta rolul martorului tăcut, care nu emite judecăți, urmărind toate personalitățile în acțiune. Acest lucru ne permite să ne îndeplinim rolul în viață cu oarecare detașare. A fi martorul gândurilor noastre ne dă totodată ocazia să înțelegem cât de efemere sunt ele și că există în noi înșine o parte care nu reprezintă gândurile noastre. Scopul meditației, a descoperit el, este acela de a ne elibera de gândurile pe care în mod normal le considerăm a fi ale noastre, gânduri care ne prelungesc suferința. În timpul meditației, ne deconectăm de eul nostru și de simțurile noastre. Dacă, totuși, meditația este perturbată de gânduri, ele vor avea, în ultimă esență, un caracter intuitiv sau îndrumător, și nu unul subversiv.

Dincolo de realitate

Dass a observat că logica, gândirea rațională, acționează prin separarea lumii în obiecte; adică, cel care cunoaște este separat de cel care este cunoscut. Deși multe realizări ale civilizației nu ar fi fost posibile fără acest nivel de gândire, nu-i putem trece, totuși, cu vederea limitele. Într-o declarație celebră, de exemplu, Einstein afirma că nu poți rezolva problemele de azi folosind același tip de raționament care le-a generat. Dass constată că rațiunii îi este greu să prelucreze informațiile paradoxale sau ilogice, și că istoria marilor descoperiri în demersul de cunoaștere a universului menționează de obicei străfulgerarea unei intuiții sau imaginea unui adevăr care au dus la o descoperire, și nu un sistem de gândire analitic. Einstein a recunoscut de fapt: „Nu am ajuns la înțelegerea legilor fundamentale ale universului bazându-mă pe rațiune”.

Pentru Ram Dass, care și-a trăit cea mai mare parte a vieții într-o cultură ce venera rațiunea, ideea că nu suntem doar suma gândurilor noastre a fost eliberatoare. Înarmat cu această cunoaștere, nu mai putea continua să studieze conștiința în calitate de observator obiectiv, științific; acum era apt să privească știința și psihologia ca pe două constructe în cadrul unei conștiințe mai largi, pe care începea să o experimenteze.

Comentarii finale

Fii aici, acum este o operă clasică a spiritualității hippy, dar poate sta alături de orice lucrare remarcabilă dedicată transformării spirituale, valabilă în orice epocă. Odissea lui Dass de la profesor universitar la guru are frumusețea ei și, în tentativa de a se descotorosi ca de o eczemă de vechea lui viață, lipsită parcă de sens, Alpert ne amintește de Sfântul Augustin în *Confesiunile* sale.

Exemplele mai vechi ale cărții, din anii 1970, pot fi considerate un fragment de istorie socială. Cartea fiind tipărită de Fundația Hanuman a lui Dass, nu există pagini numerotate decât pentru două treimi din ea, și o mare parte din text apare în cerneală albastră sau sepia. Dacă prima secțiune

este o relatare destul de sinceră a vieții lui Alpert, scrisă dintr-o perspectivă cronologică, occidentală, secțiunea centrală este vocea unui neofit care a descoperit adevăruri spirituale și vrea să le comunice lumii. Aranjată în stil centerfold¹, cu mantre, citate și ilustrații frumoase, cartea poate părea prea tradiționalistă pentru unii cititori, iar folosirea frecventă a unor cuvinte ca „dragoste” și „guru”, însoțite de desene ale zeităților hinduse, îi poate îndepărta pe alții. Dar ele constituie practic miezul cărții și, dacă te afli în dispoziția potrivită, te pot transporta într-o „călătorie” fantastică.

Partea finală a operei, „Carte de bucate pentru o viață sfântă”, reprezintă maturizarea experiențelor lui Dass cu *sadhana*, sau practica spirituală, și înglobează orice mijloc posibil de trezire spirituală, de la meditație și post, până la droguri.² Comentând stările induse de *sadhana*, Dass notează că, după o asemenea stimulare a percepțiilor, ești cuprins de disperare la gândul că trebuie să te întorci la ceea ce pare a fi fostul tău eu – clasicul un pas înainte, doi pași înapoi. Pe măsură ce devii însă mai iluminat spiritual, puritatea ta înmiiță va scoate la suprafață aspectele mai „vulgare”. Majoritatea oamenilor pornesc pe cărarea spirituală rezervându-și un anume timp și o anumită doză de energie pentru problemele spirituale, dar își dau seama pe parcurs că toată viața este o problemă spirituală – nu există nimic care să nu fie o problemă spirituală. Cealaltă concluzie a lui Dass ? Nu te lua prea în serios: pe măsură ce urci spre vârful lanțului trofic al conștiinței, ți se dezvăluie adevărata dimensiune a eului tău și trebuie să fii capabil să râzi de propriile tale vanități.

¹ O singură coală de hârtie care ocupă cele două pagini de mijloc ale unei reviste, atunci când este deschisă. (n.trad.)

² Ram Dass citează un guru pe nume Hari Dass Baba, care credea că LSD era modalitatea lui Dumnezeu de a-i determina pe americani să pornească pe drumul spiritualității, și să fie mai receptivi la căile nematerialiste. Propria concluzie a lui Ram Dass era că drogurile reprezentau doar poarta spre o cunoaștere mai înaltă, subliniind: „Țelul acestei cărări este de a te înălța, nu de a te droga”. (n.a.)

Manualul

*„Nu căuta ca cele care se întâmplă să se întâmple după cum
voiești; ci voiește ca
cele care se întâmplă să fie așa cum sunt și viața ta va curge
liniștit.”*

*„Nu uita că ești un actor într-o piesă pe care învățătorul [autorul]
a ales-o; dacă a ales-o scurtă, scurt va fi rolul tău; dacă a ales-o lungă,
lung va fi și rolul tău; dacă voiește să joci rolul unui om sărac, ai grijă
să joci natural; dacă ți-a ales rolul unui șchiop, al unui magistrat sau al
unui plebeu [la fel să faci]. Căci aceasta este îndatorirea ta, să-ți joci
bine rolul care ți este dat; dar cel care alege rolul este Altceineva.”*

*„Pe oameni nu lucrurile care se întâmplă îi tulbură, ci părerea lor
despre aceste lucruri.”*

Pe scurt

Prețuiește lumea așa cum e ea, nu așa cum ai vrea să fie.

În aceeași notă

Marc Aureliu, *Meditații (50 de cărți fundamentale
pentru dezvoltarea personală)*

Epictet

Epictet a fost un sclav roman, al cărui stăpân, Epafroditus, era căpitan în garda personală a împăratului Nero. După ce stăpânul lui a fost executat de succesorul lui Nero, Domițian, Epictet a fost eliberat din sclavie.

Viața lui Epictet ar fi putut avea un caracter absolut banal dacă, în sclavie, nu i s-ar fi îngăduit să participe la cursuri de filozofie. După ce și-a câștigat libertatea, a devenit un renumit filozof al școlii stoice. Trecerea de la statutul de sclav la cel de filozof reprezintă un salt uimitor, iar această ascensiune i-a conferit, indubitabil, o intuiție neobișnuită și o bună cunoaștere a condiției umane.

Epictet nu a scris nicio carte. Elevul lui, Arrian (mai târziu, biograful lui Alexandru cel Mare), i-a notat gândurile pentru a crea cele opt volume de *Disertații*, dintre care nu au supraviețuit decât patru. Esența *Disertațiilor* a fost rezumată într-un *Enchiridion* mai scurt, cuvântul grecesc pentru ghid sau manual¹.

Ce este stoicismul? Ca școală de filozofie, s-a născut în Grecia, în jurul anului 300 î.H., dar a devenit un curent foarte influent în Roma antică. Concepțiile intelectuale și spirituale caracteristice se axau pe supunerea în fața providenței sau a legii universale, pe libertate de gândire, cumpătare în stilul de viață și emoții, tărie și fermitate morală în fața pierderilor și a morții. Acest comentariu tratează modul în care a exprimat Epictet tezele filozofiei stoice.

¹ Ediția în limba română a apărut la editura Saeculum Vizual, 2002, sub titlul *Manualul și fragmente*. Pe lângă rezumatul *Disertațiilor* cunoscut în lumea filozofică drept Manualul lui Epictet, s-au mai păstrat și 180 de fragmente. (n.trad.)

Acceptare

*„Îndrumă-mi pașii, O Zeus și tu Ursită,
Pe drumul pe care mi-ai poruncit să merg:
Sunt gata să te urmez. Dacă refuz,
Voi fi nefericit, și tot va trebui să te urmez.”*

Aceste versuri apar la sfârșitul *Manualului* și condensează întreaga filozofie stoică a acceptării. Prin supunere în fața lui Zeus (creatorul în mitologia greacă), omul dobândește un calm absolut, știind că acționează în armonie cu universul. Și pentru că fiecare avea un rol de jucat în viață, opțiunea de a lupta împotriva a ceea ce evident reprezenta destinul lui nu putea aduce decât nefericire. Iată cum definea un alt mare stoic, Marc Aureliu, acest concept: „Să nu îndrăgești nimic, ci numai ceea ce destinul ți-a urzit. Pentru că ce altceva s-ar potrivea mai bine trebuințelor tale?” Suferința noastră este întărită atunci când refuzăm să acceptăm un eveniment care a avut loc, explică Epictet.

Sub titlul „Cum își poate păstra un om caracterul în orice ocazie”, Epictet subliniază că tot ceea ce pare „intolerabil” poate deveni tolerabil dacă este privit prin prisma rațiunii. Nu evenimentele în sine ne mâhnesc; ceea ce ne mâhnește cu adevărat este sentimentul că în spatele vicisitudinilor vieții nu se ascunde nicio rațiune. Cu toate acestea, dacă vom accepta că voința Domnului este rațională, ne vom simți în siguranță, știind că tot ceea ce se întâmplă are un temei – chiar dacă noi, cu percepția noastră limitată, nu îl putem înțelege.

Epictet menționează exemplul lui Socrate care, de bună voie, s-a dus la temniță și la moarte. De ce nu a opus rezistență? Pentru că, acceptându-și în tăcere soarta, în mintea lui a rămas un om liber. Epictet relatează și povestea lui Agrippinus², care, atunci când i s-a adus la cunoștință că Senatul

² Paconius Agrippinus, filozof stoic din secolul I, exilat din Italia, în anul 67 d.H., la ordinul împăratului Nero. (n.trad.)

roman începuse un proces împotriva lui (care se putea încheia cu moartea sau exilul), și-a continuat obiceiurile zilnice constând în exerciții și înbăiere. Când, mai târziu, un mesager i-a adus vestea că fusese condamnat, nu a scos niciun strigăt de disperare, ci s-a interesat calm dacă va fi executat sau exilat. Când i s-a spus că sentința era exilul, a început imediat să facă pregătirile pentru plecare.

Se spune că Agrippinus ar fi declarat: „Nu voi fi eu însumi o stavilă în calea mea”. Remarca lui atrăgea atenția că nu va lăsa nicio emoție nestăpânită să-i răpească liniștea interioară sau fermitatea; acceptarea deplină a sorții i-a conferit calmul și stăpânirea de sine pe care le prețuia mai mult decât rangul sau averea.

Cele mai importante daruri

Epictet a observat că, deși suntem animale în măsura în care mâncăm și bem, ne împerechem și dormim, sarcina noastră, ca oameni, este de a da sens vieții și de a ne înțelege rostul în lume. În această contemplare, vom ajunge să recunoaștem inteligența care pune în mișcare universul și să ne bucurăm de o oarecare detașare față de lucruri și evenimente. Darurile noastre nu sunt doar fizice, ele includ puterea de a îndura orice și de a ne cultiva virtutea. Aceste daruri, credea Epictet, fac parte din noi tot atât de mult ca auzul sau văzul.

Epictet compara dificultățile vieții cu „un tânăr bătaș” cu care trebuie să ne luptăm în ring. Dumnezeu nu urmărește ca din această confruntare să ieșim învinși, ci ca lupta să ne transforme într-un olimpic. Dacă ești ademenit de poftă, profită de ocazie pentru a-ți dezvolta autocontrolul; dacă suferi o durere fizică, ai extraordinara șansă de a învăța să înduri; dacă cineva începe să țiepe la tine, ce altă ocazie mai bună poți avea de a da dovadă de răbdare? Ca fost sclav, lui Epictet îi plăcea să folosească exemple domestice. Stăpânul unei case, sfătuia el, trebuia să ierte vărsarea unei picături de ulei sau furtul unui strop de vin, pentru că „acesta este prețul liniștii mele; cu el îmi cumpăr eu seninătatea de cuget”. Când ne enervează cineva, trebuie să nu uităm

că cealaltă persoană este, la fel ca noi, „vlăstarul lui Zeus”; atacând-o, ne subminăm pe noi înșine și uităm de umanitatea noastră comună.

Epictet atrage atenția că nu evenimentele în sine provoacă suferință, ci interpretarea pe care le-o dăm. „Șchiopătatul îi este piciorului obstacol, nu voinței”, scria el. Deși ne împiedică să mergem, poate fi un picior bolnav culpabilizat pentru nefericirea noastră? În mentalitatea lui Epictet, niciun eveniment nu a meritat vreodată o reacție anume.

Mai mult, tot disconfortul și durerea din lume nu se comparau cu privilegiul de a fi martor la spectacolul complet al vieții. Pentru a păstra acest simț al perspectivei în mijlocul tumultului vieții, nimic nu era prea mult.

O perspectivă mai largă asupra vieții și a morții

Unele lucruri stau în puterea noastră, altele nu, spunea Epictet. Nu noi hotărâm cum sunt aruncate zarurile vieții; ceea ce *putem* hotărî este mâna pe care o jucăm după ce ele au fost aruncate. Eșecul de a constata această diferență duce la o perpetuă anxietate.

Dacă încercăm să evităm boala, moartea și sărăcia, vom trăi în suferință, pentru că niciuna, în special moartea, nu poate fi controlată. Fericirea poate izvorî numai din atenția acordată lucrurilor pe care le putem controla cu adevărat: gândurile, acțiunile și reacțiile noastre. Liniștea sufletească este rodul unei vieți simple, în care ne-am disciplinat gândirea și ne-am diminuat la minimum dorințele și aversiunile.

La punctul douăzeci și unu din *Manual* putem citi:

„Moartea și exilul și toate câte par cumplite omului să-ți fie zi de zi în fața ochilor; dar, mai presus de toate, moartea: atunci gândul nu te vei mai duce nici spre răutate, nici spre poftă extravagante.”

Folosim deseori expresia „Se mai întâmplă!” pentru a privi o nenorocire în perspectivă, în special atunci când i se întâmplă altcuiva. Dar când cineva apropiat moare, nota Epictet, țipăm: „Vai mie!” și ne întrebăm: „Cum s-a putut întâmpla așa ceva?” Dintr-o dată, avem un standard pentru vecinul

nostru și un altul pentru noi înșine. Un om înțelept este capabil să aplice remarca „Se mai întâmplă!” la *propriile* evenimente din viața lui, recunoscând că existența își urmează cursul firesc, oricât de nefericit ar fi el.

Având în vedere că cea mai cumplită spaimă care ne bântuie pe toți este pierderea bruscă a partenerului de viață sau a copilului, este puțin probabil ca mulți să poată fi atât de stoici. Dar Epictet ne îndeamnă să păstrăm mereu sub ochi ansamblul. Să încercăm să ajungem la esența sau la natura lucrurilor și a oamenilor, dând la o parte întregul bagaj afectiv cu care i-am încărcat. Tot el afirma:

„Dacă îți sărui copilul sau soția, spune-ți că este o ființă cea pe care o sărui, pentru că atunci când soția sau copilul va muri, sufletul nu îți va fi răvășit.”

Această expresie a forței universale a vieții – această ființă – te poate părăsi, dar dacă reușești să te identifici cu viața însăși, pierderea nu îți va mai părea atât de îngrozitoare și irațională, aducându-ți aminte că iraționalul este cel pe care oamenii nu-l pot suporta.

Comentarii finale

Stoicismul poate fi considerat opusul tezei „Pot să fac orice”, pe care o întâlnim atât de des în literatura modernă a dezvoltării personale. Accentul pus pe acceptarea lucrurilor așa cum sunt ele îi poate conferi filozofiei stoice o notă fatalistă. În lumea contemporană, evităm orice etos de genul „nu trebuie să bombăni”, în schimb, suntem îndrăgostiți de ideea de a schimba lumea.

Cu toate acestea, citindu-i pe Epictet și pe alți filozofi stoici, ne dăm seama că aceștia nu au fost nici pe departe pesimiști. De fapt, pentru ei, *eudaimonia*, sau fericire, însemna fericirea de a trăi în concordanță cu inteligența divină, nu de a te lupta împotriva lumii sau de a o judeca, ci de a face tot ceea ce poți pentru a suplimenta rezervele de raționalitate și înțelepciune în această felie de lume în care trăim.

Filozofia stoică este spirituală, dar într-un mod profund practic, apreciind că o viață perfectă este o viață dusă conform voinței lui Dumnezeu sau a providenței. Deși este asociată cu asprimea și ascetismul, literatura stoică celebrează de fapt misterul și minunea lumii, ca și rolul unic pe care îl joacă fiecare om în desfășurarea ei. Stăpânirea de sine și calmul de care dădeau dovadă stoicii constituiau rezultatul supunerii, al acceptului că tot ceea ce ni se întâmplă este scris în destinul nostru, drept pentru care trebuie să primim totul cu inima deschisă. Un astfel de curaj, atât de elocvent exprimat în *Manualul*, este înălțător și justifică privilegiul de a exista.

Epictet

S-a născut în anul 55 la Hieropolis, în Frigia (astăzi, Pamukkale, din sud-vestul Turciei). În copilărie a venit la Roma ca sclav al lui Epafroditus, un libert bogat și puternic, care fusese la rândul lui sclav al împăratului Nero. Când încă era sclav, Epictet a studiat cu profesorul stoic Musoniu Rufus.

Prin anul 89, Epictet a fost izgonit din Roma, împreună cu alți filozofi, din ordinul împăratului Domițian. S-a refugiat la Nicopolis, în Epir (nord-vestul Greciei), unde și-a deschis propria școală de filozofie. Era un profesor renumit, iar școala lui a atras mulți patricieni romani. Unul dintre studenții lui a fost Flaviu Arrian (86-160), care va compune Disertațiile și Manualul și care, mai târziu, va lucra în serviciul public sub împăratul Adrian și va deveni istoric. Epictet nu s-a căsătorit și nici nu a avut copii. A trăit până la o vârstă înaintată, stingându-se din viață în anul 135.

Autobiografie

„Spre ceea ce tind – ceea ce am năzuit și am perseverat să obțin în acești treizeci de ani – este realizarea sinelui¹, desăvârșirea de a îl vedea pe Dumnezeu față în față, de a atinge moksha². Viața și întreaga mea ființă mi le-am pus în slujba acestui țel. Tot ceea ce fac prin vorba mea, prin scrisul meu, și toate aventurile mele în domeniul politic sunt direcționate către acest unic hotar. Dar, cum am crezut tot timpul că ceea ce este posibil pentru unul este posibil pentru toți, experimentele mele nu au fost conduse în secret, ci în văzul tuturor.”

„Cel care caută adevărul trebuie să fie mai umil decât praful. Lumea zdrobește praful sub picioarele ei, dar cel care caută adevărul trebuie să fie atât de umil, încât chiar și praful să-l poată zdrobi. Numai atunci, și nu înainte, vom întrezări o licărire de adevăr.”

Pe scurt

Viața nu este o serie de evenimente,
ci o serie de revelații despre adevăr.

În aceeași notă

Nelson Mandela, „Long Walk to Freedom” (Lungul drum spre libertate
în 50 de cărți fundamentale pentru succes)

¹ Self-realization, realizarea de sine, este, în unele practici yoga, starea la care ajungi prin meditație. În concepția psihologului Carl Gustav Jung, self-realization înseamnă dezvoltare, realizarea deplină a personalității, care urmează „calea împlinirii depline” și a desăvârșirii. (n. trad.)

² Moksha („eliberare” în sanscrită), termen folosit în mai multe religii din India, care se referă la eliberarea din ciclul infinit al morților și reîncarnărilor, numit samsara. Moksha este echivalent cu mukti la yoghini și cu nirvana la budiști. (n. trad.)

Mohandas Gandhi

Ceea ce te frapază prima dată la această carte este strania formulare a titlului – *Autobiografie: povestea experimentelor mele cu adevărul*. Dacă ar fi fost o simplă relatare a vieții politice, subtitlul ar fi trebuit să sune cam așa: „Cum am eliberat India de sub dominația britanică.” Chiar de la început însă, Gandhi a vrut să scoată în evidență că lucrarea lui nu este o simplă descriere a unor situații (deși cartea nu duce lipsă de evenimente), ci povestea eforturilor lui de a izola „adevărul” în mijlocul haosului existenței normale.

Cartea ni se pare și mai interesantă dacă ne gândim că a fost scrisă înainte ca autorul ei să devină o arhicunoscută personalitate a lumii. În fond, Gandhi nu s-a întors în India mai devreme de 1915, când avea în jur de 45 de ani, iar pe atunci nu era personajul în veșmânt alb pe care îl știm cu toții, ci un avocat în costum și cu familie. Nu i s-a atribuit încă termenul salutar de Mahatma³ („marele suflet”), și încă mai putea călători prin India fără ca lumea să se îmbulzească în jurul lui. În timp ce dicționarele biografice dedică majoritatea articolelor activității politice a lui Gandhi în India, trei pătrimi din *Autobiografie* îi sunt dedicate tinereții sale și celor 21 de ani din viața de adult pe care i-a petrecut militând pentru drepturile indienilor din Africa de Sud.

Totuși, oriunde s-a aflat, în viața lui Gandhi au rămas constante diferitele lui experimente: vegetarianismul, celibatul, nonviolența și traiul simplu, modest. Fiecare dintre ele a reprezentat expresia unor concepte filozofice/spirituale

³ Numele de „Mahatma” i-a fost atribuit de poetul indian Rabindranath Tagore. (n.trad.)

mai largi, pe care le-a extras din hinduism: *brahmacharya*, *ahimsa* și *aparigraha*. Nu îl poți înțelege pe Gandhi fără a avea măcar idee ce înseamnă acești termeni și ce semnificație au avut pentru el.

Scrisă original în limba lui maternă, guarjarati, cartea nu a apărut în engleză decât în 1957. Deși destul de lungă, materia narativă este împărțită în capitole scurte, cu titluri clare, ce cuprind episoadele esențiale din viața lui Gandhi, și reprezintă una dintre cele mai captivante povești de viață care se pot citi vreodată.

Vegetarianismul

Mohandas Gandhi s-a născut în 1869 în Porbandar, pe coasta de nord-est a Indiei. Tatăl lui, Kaba, era un politician local care fusese însurat de patru ori, fiecare soție lăsându-l văduv. Mohandas era cel mai mic copil de la cea de-a patra soție. Întrucât familia aparținea castei vegetariene Bania, unul din episoadele definitorii din copilăria lui Gandhi a fost greșeala de a se lăsa ispitit de un prieten consumator de carne. Băiatul a reușit să-l convingă că dominația britanicilor a fost posibilă pentru că indienii erau slăbiți de regimul lor vegetarian; în schimb, britanicii erau puternici pentru că erau „mâncători de carne”. Lui Gandhi i s-a părut un argument rezonabil și, în secret, s-a străduit să se bucure de gustul cărnii gătită, dar sentimentul de vină l-a determinat să abandoneze curând acest experiment.

Indiscutabil un student strălucit, lui Gandhi i-a venit în adolescență ideea să meargă să studieze dreptul la Londra. Bătrânii castei sale i-au interzis să plece, pe motiv că va fi corupt de stilul de viață occidental (a fost literalmente declarat un *outcast*), dar mama lui l-a lăsat să se ducă la studii, cu condiția să jure că nu se va atinge de carne, femei și alcool.

Ajuns la Londra, Gandhi își aduce aminte zâmbind de eforturile lui de a deveni un „gentleman englez” și, cu toate că ducea dorul casei, al soției și copilului, a fost bucuros să-și poată consolida dragostea și respectul pentru principiile juridice engleze. Marea dificultate a fost să găsească mâncare vegetariană și, practic, a făcut foame numai pentru a-și respecta jurământul.

Din fericire, a dat peste două restaurante vegetariene și a intrat în Societatea Vegetariană, o organizație care s-a dovedit crucială pentru Gandhi, pentru că i-a oferit primele ocazii de a vorbi în public, deși era tânăr și extrem de timid.

Vegetarianismul lui Gandhi a încetat să mai fie un angajament față de familia lui și a devenit o misiune morală. El și-a întărit credința că restricțiile sexuale și dietetice sunt importante pentru eliberarea oamenilor de instinctele animalice și de preocupările elementare, de zi cu zi. Pentru el, celibatul și vegetarianismul au mers în paralel cu trezirea conștiinței sale religioase.

Câțiva ani mai târziu, două episoade critice au pus la grea încercare credințele lui Gandhi. Fiul său, Manilal, zăcea în pragul morții, cu febră mare. Doctorul i-a recomandat să bea mult lapte, pentru a-și întări organismul. Până în acel moment, familia Gandhi luase decizia să nu consume niciun produs animal, așa că a refuzat prescripția medicală. Copilul nu numai că a supraviețuit, dar, după cum scrie Gandhi, a devenit „cel mai sănătos dintre băieții mei”. Când soția lui, Kasturbai, s-a îmbolnăvit grav, un doctor le-a prezis că va muri dacă nu i se va da supă de vacă concentrată. Din nou, familia a refuzat tratamentul, iar femeia și-a recăpătat sănătatea.

Gandhi a interpretat aceste incidente drept o lecție binevenită, care l-a încurajat să nu renunțe la principiile lui, și care i-a confirmat probabil ideea că „privațiunea” îți asigură o anumită forță morală care atrage întotdeauna universul de partea ta. Deși incomodă, practica *brahmacharya* a eliminat confortul din viața lui și i-a întărit voința.

Brahmacharya

Brahmacharya înseamnă „control asupra simțurilor în gând, cuvânt și faptă”, în special din punct de vedere sexual. Este o conduită purificatoare, care apropie o ființă de Dumnezeu.

Puțini știu că Gandhi a fost însurat de la vârsta de 13 ani. Soția lui era analfabetă și lipsită de educație. În societatea din care provenea, acest mariaj aranjat nu era ceva neobișnuit, iar cei doi au rămas împreună și au avut câțiva copii.

Privind în urmă, Gandhi s-a simțit rușinat de acest mariaj timpuriu, un sentiment diminuat totuși de atracția, recunoscută de altfel, pentru soția lui. A ajuns să creadă că împreunarea sexuală nu avea ca scop îndeplinirea dorințelor carnale, ci doar procrearea. Pe la mijlocul deceniului trei de viață, și cu acordul soției sale, Gandhi a făcut jurământul de *brahmacharya* în ce privea viața sexuală. Era convins că acest jurământ de castitate va fi începutul evoluției sale ca ființă umană.

Deși la început i-a fost foarte greu, Gandhi consemna că „fiecare zi își dezvăluia o nouă frumusețe.” Ajunsesse în acel punct în care pofta trupească nu îi mai controla gândirea și, în loc să considere jurământul o grea penitență, a recunoscut că scopul acestuia era de a proteja trupul, mintea și sufletul unui om.

Ahimsa și satyagraha

Un alt concept care i-a ghidat viața lui Gandhi a fost *ahimsa*. În hindusă, *himsa* înseamnă degradare, distrugere și suferință veșnică, caracteristice existenței normale; altfel spus, se referă la lume, așa cum e ea. Putem adopta, totuși, conceptul de compasiune – *ahimsa* – care ne cere să facem tot ceea ce putem pentru a evita recrudescența suferinței și a agresivității.

În opinia lui Gandhi, *ahimsa* era crucială pentru căutarea adevărului, pentru că orice efort de a atinge un țel este, în cele din urmă, contrar propriilor interese dacă implică lezarea mentală și psihică a celor din jur. A ataca o altă persoană, de exemplu, înseamnă a ne ataca pe noi înșine, atâta vreme cât toți suntem doar simple reprezentări ale Creatorului. Dar cum s-a tradus acest concept în celebrul activism politic al lui Gandhi?

Mahatma a descoperit principiul *satyagraha* – noncooperarea sau lupta nonviolentă – care reprezintă modalitatea de a rezolva problemele prin înțelegerea conceptului de *ahimsa*. Spre deosebire de conflictul normal, în care suntem înflăcărați de emoții, acțiunea *satyagraha* se bazează pe o încăpățănare detașată, care dobândește forță din calitatea principiilor sale. Gandhi a practicat-o prima dată în diferitele lui bătălii pentru drepturile

indienilor din Africa de Sud, iar succesul înregistrat l-a inspirat pe un tânăr luptător pentru libertatea africanilor, pe nume Nelson Mandela. Ulterior, principiul respectiv a fost folosit în campaniile de nesupunere civilă și noncooperare împotriva dominației britanice din India, când puterea militară a cedat în fața unei forțe morale de nestăvilit.

Aparigraha

Gandhi era pasionat de virtuțile traiului simplu și, în ciuda faptului că fusese înstărit pe vremea când era avocat, și-a demonstrat punctul de vedere tăindu-și singur părul și spălându-și lenjeria. Nu s-a putut împăca niciodată cu ideea de a avea servitori și, când și-a stabilit ashram-ul, sau refugiul lui spiritual, lângă Ahmadabad, a provocat destule controverse punând pe toată lumea să curețe latrinele. Era o perioadă când numai un „paria” executa o asemenea muncă.

Când familia a părăsit Africa de Sud pentru a se reîntoarce în India, a fost copleșită cu bijuterii dăruite în semn de recunoștință pentru eforturile juridice și politice pe care Gandhi le-a depus în folosul comunității indiene. Deși soția lui și-a dorit să poarte bijuteriile, o asemenea ostentație era împotriva principiilor lui Gandhi, care a insistat să depună giuvaericelele într-un depozit. Cu anii, dobânda obținută a fost folosită pentru întreținerea comunității, iar soția lui a înțeles valoarea gestului său.

Această filozofie a traiului modest a fost inspirată de principiul *aparigraha*, sau nonacumularea de bunuri materiale. Principiul încorporează ideea tutelei, sau utilizarea înțeleaptă a bunurilor în beneficiul tuturor. Deși fusese nevoit să ridice două-trei case pentru familia sa, Gandhi era convins că posesiunile creau doar iluzia certitudinii și a siguranței care, în realitate, nu puteau fi asigurate de nimeni și de nimic decât de Dumnezeu. El povestește de perioada când, fermecat de un agent care încheia asigurări de viață, a semnat o poliță pentru a-și proteja familia în eventualitatea decesului său. Ulterior, a anulat polița, convins că era o greșeală morală. Motivația formulată ne oferă o perspectivă semnificativă asupra religiei lui personale:

„Cred că este o greșeală să te aștepti la certitudini într-o lume în care orice altceva în afară de Dumnezeu, care este Adevărul, nu este decât incertitudine. Tot ceea ce ni se înfățișează și se întâmplă în jurul nostru este incert, nestatornic. Dar există o Ființă Supremă, care este Certitudine, și oricine se poate considera binecuvântat dacă ar putea măcar zări, și pentru o clipă, această Certitudine, făurindu-și iluzii. Căutarea aceluia Adevăr este summum bonum al vieții.”

Influențele spirituale

Multe capitole de început se referă la încercările lui Gandhi de a descoperi adevărul religios. La Londra și în Africa de Sud a flirtat cu creștinismul, dar nu s-a putut lăsa convins că Iisus era Fiul Domnului. Gandhi a găsit, totuși, o sursă de inspirație – deloc surprinzător – în Noul Testament, în special în pasajele în care Iisus respinge riposta și îi îndeamnă pe oameni să „întoarcă și celălalt obraz.”

Gandhi s-a implicat și în Societatea Teozofică, ai cărei membri erau avizi după experiențele sale personale cu hinduismul. Constatând că își ignora propria religie, Gandhi a început să citească învățăturile lui Patanjali⁴ și Vivekananda⁵, și a inițiat povestea lui de dragoste cu Bhagavadagita, pe care a descris-o ca pe un „dicționar de conduită” ce l-a ajutat să-și formuleze majoritatea principiilor personale. A ținut totodată să citească Coranul și, printre autorii laici, a găsit idei inovatoare în „The Kingdom of God is Within You” (*Împărăția lui Dumnezeu este cu tine*), al lui Lev Tolstoi, și „Unto This Last” (*Până la ultimul*), al lui John Ruskin.

⁴ Patanjali, autorul compilației Yoga Sutra, lucrare fundamentală care conține aforisme legate de aspectele filozofice ale gândirii și conștiinței. Viața lui nu este cunoscută, iar textele antice îl consideră o reîncarnare a zeului șarpe Ananta, fiind deseori înfățișat jumătate om, jumătate șarpe. Cartea *Yoga Sutra* a apărut la editura Herald, București, 2006. (n.trad.)

⁵ Swami Vivekananda (1863-1902), unul din cei mai influenți lideri spirituali ai filozofiei Vedanta și Yoga, pe care le-a răspândit în America și Anglia. A fost și o personalitate marcantă în cadrul mișcării de reformare hinduse. (n.trad.)

Spiritualitatea lui Gandhi a fost de tip clasic, realizată prin „propriile mijloace”, fiecare idee și credință cântărită cu grijă în căutarea adevărului. A fost ferm convins că toate tradițiile religioase erau expresia unui singur Dumnezeu, iar ultimele lui lupte în India s-au axat pe unificarea punctelor de vedere musulmane și hinduse, un efort care avea să-l coste viața.

Comentarii finale

Lui Gandhi nu i-a plăcut titulatura de Mahatma, deoarece nu se considera un om important. Departe de a-și face singur reclamă, autobiografia lui a avut ca scop descrierea detaliată și obiectivă a descoperirilor sale și a eșecurilor referitoare la principiile corecte și la adevărurile spirituale, și nu a susținut niciodată că acestea ar fi perfecte.

Gandhi atinsese un asemenea grad de moralitate, încât era dispus să moară pentru cauza lui, dar nu întotdeauna principiile înalte sunt suficiente pentru a transforma realitatea. A fost criticat pentru discordia și violența născute uneori în urma noncooperării. În cele din urmă, politica de *satyagraha* a lui Gandhi s-a dovedit un succes triumfător, și ceea ce începuse ca un experiment personal a avut consecințe durabile pentru întreaga mișcare pentru pace.

Opțiunea noastră de astăzi este fie de a-l privi ca pe un individ unic, fără pereche, fie de a urma calea marcată de el după ce ne-am însușit-o în prealabil. Indiferent ce am face, ceea ce a reușit Gandhi în experimentele sale reprezintă acum moștenirea spirituală a noastră, a tuturor.

Alchimia fericirii

„Oricine va studia această problemă va constata că fericirea este inevitabil legată de cunoașterea lui Dumnezeu. Fiecare facultate a noastră își găsește plăcerea în scopul pentru care a fost creată: poftele trupești își găsesc plăcerea în satisfacerea dorinței, mânia în răzbunare, ochiul în admirarea obiectelor frumoase, iar urechea în ascultarea sunetelor armonioase. Cea mai înaltă funcție a sufletului uman este percepția adevărului; în ea se găsește, așadar, cea mai mare desfătare.”

„Omul nu a fost creat în glumă sau la întâmplare, ci alcătuit admirabil și pentru un scop măreț. Cu toate că nu are formă veșnică, el trăiește totuși veșnic; și deși corpul lui este umil și pământean, spiritul lui în schimb este semeț și divin.”

Pe scurt

Existăm pentru a învăța adevărurile esențiale
în relația noastră cu Dumnezeu.

În aceeași notă

Muhammad Asad, *Drumul spre Mecca* (p. 26)

Kahlil Gibran, *Profetul* (p. 130)

Michael Newton, *Călătoria sufletelor* (p. 246)

Idries Shah, *Calea Sufită* (p. 296)

Emanuel Swedenborg, *Raiul și iadul* (p. 318)

Rick Warren, *Viața condusă de scopuri* (p. 364)

Ghazzali

Abu Hamid Muhammad ibn Muhammad al-Ghazzali (cunoscut simplu, drept Ghazzali) s-a născut în 1058, la Tus, într-o regiune care aparține acum Iranului de nord. Considerat una din mințile călăuzitoare ale timpurilor sale, Ghazzali a fost numit într-o funcție prestigioasă, de profesor de jurisprudență islamică la Colegiul Nizamiyyah din Bagdad. Abia împlinise 33 de ani.

Toată viața lui a avut un singur scop: să cunoască „profunda realitate a lucrurilor”, iar capacitățile sale intelectuale l-au propulsat către o înaltă poziție socială și profesională. Ajuns însă la apogeul carierei sale, Ghazzali a început să se întrebe dacă puterea lui de judecată îl ajutase realmente să descopere adevărul. Așa cum povestește în autobiografia sa, „The Deliverance from Error” (*Izbăvirea de greșeală*), a suferit un fel de criză spirituală, în timpul căreia nu mai era sigur pe ceea ce știa sau nu știa.

Bezna nopții și epifania

În această perioadă de îndoieli, Ghazzali a observat că dovada simțurilor noastre poate fi deseori eronată, depășită de o ordine superioară a adevărului. De exemplu, chiar dacă o stea pe cer pare mărunță, matematica dovedește că, în realitate, aceasta este mai mare decât Pământul. Tot așa, când visăm, putem vedea și simți lucruri fantastice, dar când ne trezim, ne dăm seama că ele nu au nicio bază în realitate. Ghazzali se întreba dacă nu cumva raționamentul pe care îl folosim pentru a structura și explica existența noastră de zi cu zi nu este și el o iluzie, privită dintr-o stare mai înaltă de veghe. Ghazzali și-a amintit că misticii sufismului pretindeau că raționamentul

devenea inutil pe treptele înalte de conștiință, și a ținut minte vorbele profetului Mahomed: „Oamenii sunt adormiți; prin moarte, se trezesc”. Cu alte cuvinte, numai prin moarte și prin renunțarea la gândirea rațională se ridică vălul iluziei și, pentru prima dată, putem vedea adevărul.

În mijlocul acestor meditații, Ghazzali a avut o epifanie. O revărsare de lumină părea să-i străpungă inima și, într-o secundă, „argumentele bine sistematizate”, care stătuseră până acum la baza realității lui, au devenit insignifiante în comparație cu experiența directă a adevărului divin.

Căutând dovada existenței lui Dumnezeu

Ghazzali nu se putea sprijini însă doar pe această experiență, așa că s-a dedicat unui program integral de lecturi particulare și de studiu pentru a descoperi acea școală de filozofie, religie sau misticism care să corespundă cel mai bine cu adevărul la care fusese martor. Aceste studii și-au găsit finalitatea în monumentala sa lucrare, „The Revival of the Religious Science” (*Renașterea științelor religioase*), care a demitizat treptat toate școlile de educație filozofică cu excepția sufismului, care, în opinia lui, furniza calea spre experiența nemijlocită a lui Dumnezeu, pe care Islamul o pierduse din vedere.

Munca intensă l-a adus pe Ghazzali în pragul unui colaps nervos, care i-a afectat centrul vorbirii și l-a obligat să renunțe la cursuri. Părăsindu-și familia și colegii, a demisionat din funcție și a pornit într-o lungă perioadă de preumblări mistice prin Siria, întorcându-se la catedră după mai bine de un deceniu.

Alchimia fericirii

Cu timpul, încercarea lui Ghazzali de a-și reînsofleteți religia a fost pe deplin recunoscută și a primit titlatura ciudată de Hujjat-el-Islam, sau „Dovada Islamului”. Având în vedere că, în calitatea lui de mistic sufit, se afla în afara curentului principal islamist, putem vorbi de o adevărată distincție. Ceea ce a reprezentat Toma d’Aquino pentru creștinismul medieval a reprezentat Ghazzali pentru lumea musulmană de la începutul Evului Mediu, cu mențiunea că ideile lui au avut influență și în Europa, unde era cunoscut sub numele de Algazel.

Deși era o autoritate în materie de teologie, s-a dovedit mai înțeleaptă decizia autorului de a face un rezumat al cărții „The Revival of the Religious Science”, care se putea adresa unui public mai larg. Rezultatul a fost *Alchimia fericirii* (în arabă, *Kimiya'-yi sa'adat*). Primele patru capitole sunt dedicate învățăturilor lui Mahomed, *hadiths*, care subliniază imposibilitatea fericirii adevărate în absența unei relații strânse cu Dumnezeu. Deși relativ obscură azi în Occident, cartea a rămas, timp de nouă secole, una dintre cele mai înălțătoare opere de referință ale Islamului.

Ghazzali își începe relatarea prin enunțarea celor patru elemente din metamorfoza care transformă un om obișnuit „dintr-un animal într-un înger”.

- ❧ Cunoașterea de sine;
- ❧ Cunoașterea lui Dumnezeu;
- ❧ Cunoașterea lumii așa cum este ea;
- ❧ Cunoașterea celeilalte lumi așa cum este ea.

Cunoașterea de sine

Ghazzali a atras atenția că, până nu începem să ne cunoaștem pe noi înșine, nu ne putem atinge potențialul deplin ca ființe umane. Cheia cunoașterii de sine este inima – nu inima fizică, ci cea dată de Dumnezeu, ce „a venit în această lume asemenea unui călător care vizitează o țară străină... și care de îndată se va întoarce în ținutul său natal”.

A ne risipi inima în lucrurile și preocupările acestei lumi înseamnă a ne uita originile adevărate, în timp ce a ne cunoaște inima, așa cum ne-a fost ea dăruită de Dumnezeu, ne ajută să înțelegem pe deplin cine suntem și de ce suntem aici. Când oamenii se lasă stăpâniți de pasiuni, spunea Ghazzali, e ca și cum „ar lăsa un înger în ghearele unui câine”. Într-o altă analogie, sugera că, așa cum un fier lustruit poate fi transformat într-o oglindă, tot așa și un spirit condiționat de disciplină își poate curăța rugina spirituală și mentală și poate fi lustruit până va reflecta lumina divină.

Oamenii se desfată folosindu-și facultățile care le-au fost date, subliniază Ghazzali: furia găsește plăcere în răzbunare, ochiul se desfată la vederea

frumuseții, iar urechea, la auzul muzicii. Dacă adevărul rezidă în cea mai înaltă facultate a oamenilor, atunci trebuie să ne desfătăm cu descoperirea lui. Desfrânatul și lacomul cred că cea mai mare plăcere a vieții este să-și satisfacă apetiturile, dar nu cunosc plăcerile mult mai intense pe care le dau cunoașterea de sine și a lui Dumnezeu. Starea de extaz a misticilor și a sfinților este cel mai bun exemplu.

Chiar dacă, imediat după moarte, toate poftele trupului sunt date uitării, aceea cunoaștere a lui Dumnezeu pe care am dobândit-o în timpul vieții nu moare; ea devine parte din sufletul nostru și va rămâne cu noi pentru eternitate. Păgubaș este cel care acordă prea puțină atenție sufletului său, atât în lumea aceasta, cât și în cealaltă. În schimb, cel ce se poate ridica de la stadiul de animal spre o treaptă mai înaltă de cunoaștere va trece printr-un proces de alchimie personală care îi va aduce fericirea. E dificil, admite Ghazzali, pentru că suntem instinctiv atrași de lucrurile care ne sunt potrivnice, în timp ce acele lucruri care ne sunt benefice „nu se pot obține fără trudă și necaz”.

Cunoașterea lui Dumnezeu

Ghazzali menționează un citat din Coran, în care ni se amintește că „exista o vreme când nu eram nimic”. Mulți oameni refuză să caute adevăratul motiv pentru care au fost zămisliți. Pentru Ghazzali, un fizician este ca o furnică ce se târăște pe o foaie de hârtie – când vede literele scrise pe ea, crede că sunt opera exclusivă a stiloului. O persoană care suferă de depresie va primi două motivații diferite ale bolii, în funcție de cine stabilește diagnosticul, un doctor sau un astrolog. Nu se gândește că poate Dumnezeu i-a dat această boală pentru un motiv anume și că a generat condițiile care au dus la insatisfacția generală față de plăcerile normale ale vieții, tocmai pentru a-l îmboldi să se apropie mai mult de Dumnezeu. Întotdeauna există o cauză reală în spatele celei aparente, iar aceea cauză îi aparține lui Dumnezeu.

Mulți ignoră ideea că fiecare om este chemat să dea socoteală atunci când moare. Pe aceștia, Ghazzali îi compară cu bolnavii care nu își iau

medicamentul, gândindu-se că medicului nu îi pasă dacă îl iau sau nu. Problema nu este preocuparea doctorului, ci faptul că, prin această nesupunere, omul se va autodistrage. Dumnezeu este recunoscător pentru ruga și închinăciunea noastră, dar dacă nu ne rugăm și nu ne închinăm prea des, aceasta nu înseamnă că Dumnezeu va pieri, ci că noi vom uita cine suntem: adică, ființe spirituale cărora li s-a cerut să-și asume o viață umană.

Cunoașterea acestei lumi

Ghazzali a comparat trupul omului cu calul sau cămila pe care sufletul le folosește în drumul său prin viață. Sufletul trebuie să aibă grijă de trupul său așa cum un pelerin în drum spre Mecca trebuie să aibă grijă de cămila lui. Dar, dacă pelerinul se îngrijește prea mult timp de animal, hrănindu-l și împodobindu-l, vor muri amândoi în deșert în loc să-și atingă scopul.

Pentru cei mai mulți dintre noi, opinează Ghazzali, îndepărtarea de la calea spre Dumnezeu nu este o decizie pe care o luăm cu gravitate. Începem cu lucruri frivole, dar toate aceste aspecte mărunte se dezvoltă și, în final, ne înghit cu totul:

„Cei care s-au lăsat, fără limită, în voia plăcerilor lumești, în momentul morții vor fi asemenea celui care s-a ghiftuit peste măsură cu delicioase merinde, pe care le vomită apoi. Gustul delicios a trecut, dar rușinea a rămas.”

În schimb, omul preocupat de eternitate este ca un musafir care „mănâncă atât cât îi este suficient, adulmecă aromele, mulțumește gazdei și pleacă”.

Cunoașterea celeilalte lumi

Potrivit Coranului, sufletele au fost trimise pe pământ împotriva voinței lor, pentru a dobândi o mai mare cunoaștere și a câștiga mai multă experiență. Li s-a spus să nu le fie teamă și să nu intre în panică, ci să aștepte instrucțiunile Domnului pentru a ști cum să trăiască. Pentru cele care nu au ascultat acest sfat, viața pe pământ a fost un fel de iad, de aici și expresia din Coran – „iadul îi înconjoară pe infideli”.

Ghazzali a ajuns la concluzia că nici animalele de pe pământ și nici îngerii din cer nu-și pot schimba rangul sau locul – oamenii dispun însă de opțiunea de a coborî la nivelul animalelor prin acțiunile lor, sau, din contră, de a se înălța spre culmi angelice. Acest liber arbitru extrem este povara umanității – în loc să ducem o existență automată, trebuie să reflectăm la modul în care trăim.

Comentarii finale

Deși a fost un mistic fără rezerve, care a trăit experiența misterelor spirituale, autoritatea lui Ghazzali e dată de abilitatea lui de a argumenta existența lui Dumnezeu numai pe baza rațiunii. Chiar dacă a fost numit „Dovada Islamului”, scrierile lui, susțin, de fapt, fără drept de apel, adevărul oricărei religii și, dacă o carte poate crea prozeliti printre cei nehotărâți sau căzuți în păcat, atunci *Alchimia fericirii* nu are rival.

Există și alți factori pentru care această carte, veche de 900 de ani, rămâne și azi la fel de influentă: un titlu care poartă în el o mare promisiune, structura de bază, construită pe autoritatea învățăturilor lui Mahomed și numărul rezonabil de pagini, în comparație cu uriașul tom din care a fost rezumată. După cum scria Claud Field, în clasică sa traducere din 1909¹, puterea operei lui Ghazzali stă în capacitatea lui de a crea imagini care ilustrează idei spirituale sau filozofice de mare subtilitate. Acest lucru a fost recunoscut de marele poet sufi Rumi², care, în faimosul său *Masnavi*³, a împrumutat câteva alegorii din „The Revival of Religious Sciences”.

Care este moștenirea lăsată de acest înțelept? Ghazzali simțea că, într-un fel, cultura islamică se rătăcise, slujbele și rugăciunile erau executate

¹ Referire la traducerea în limba engleză pe care o folosește Tom Butler-Bowdon în acest comentariu. (n.trad.)

² Jalaluddin Muhammad Rumi (1207-1273), unul dintre cei mai cunoscuți poeți mistici persani și islamici, denumit „prințul poezilor sufi”. (n.trad.)

³ Masnavi-E Manave, *Meditații și parabole*, Jalaluddin Rumi, editura Kriterion, București. (n.trad.)

mecanic, fără ca oamenii să încerce să se schimbe cu adevărat. Efortul lui de a restabili credința a avut consecințe profunde, deoarece a contribuit la eliberarea lumii musulmane de sub vraja filozofiei seculare. În timp ce Europa occidentală s-a îndreptat încet spre o separație între biserică și stat, renașterea spiritualității islamice a consolidat caracterul inseparabil al asocierii dintre credința musulmană și instituțiile societății.

Fie că ești musulman sau nu, mesajul mai larg transmis de *Alchimia fericirii* este același: fericirea autentică izvorăște din recunoașterea unui adevăr fundamental, și anume, cel potrivit căruia suntem creațiile Domnului și, ca urmare, am fost zămisliți cu un scop. Pacea vine din acceptarea faptului că suntem doar „călători într-o țară străină” și că nu peste mult timp ne vom întoarce în tărâmul etern și nonfizic, de unde emană toate lucrurile.

Profetul

„Voi nu sunteți îngrădiți de propriul vostru corp, nici înlanțuiți de case ori ogoare.

Ceea ce sunteți voi sălășluiește deasupra muntelui și cutreieră pe aripile vântului.

Nu este un lucru care se târăște la soare pentru a se încălzi și nici nu-și sapă viziuni în întuneric pentru a se apăra,

Ci este un lucru liber, un spirit care învăluie pământul și care se mișcă în eter.”

Pe scurt

Privește-ți viața dintr-o perspectivă mai largă și recunoaște că ești o ființă spirituală care trăiește o experiență umană.

În aceeași notă

Richard Bach, *Pescărușul Jonathan Livingston* (p. 42)

Ghazzali, *Alchimia fericirii* (p. 122)

Michael Newton, *Călătoria sufletelor* (p. 246)

Kahlil Gibran

Profetul este o carte narativă în versuri care l-a făcut celebru pe autorul ei libanezo-american. Vândută de obicei în magazinele cu suveniruri și citată frecvent la nunți sau la ocazii speciale, când se simte nevoia unui moment de „înălțare spirituală”, cartea nu a fost niciodată o lucrare preferată de intelectuali, iar unor cititori li s-ar părea poate un pic prea teatrală sau prea pompoasă. Cu toate acestea, autorul ei a fost un autentic artist și erudit, a cărui înțelepciune a fost dobândită cu multă trudă.

Cartea începe cu imaginea unui bărbat pe nume Almustafa, care locuiește pe insula Orphales. Localnicii îl consideră un înțelept, dar Almustafa nu este din partea locului și, timp de 12 ani, a tot așteptat corabia care să-l ducă înapoi, spre casă. De pe o colină situată deasupra orașului, Almustafa zărește fericit corabia intrând în port, dar fericirea se transformă în tristețe la gândul că va trebui să-i părăsească pe oamenii pe care a ajuns să-i cunoască atât de bine. Bătrânii cetății îi cer să nu plece. O preoteasă înaintea și îl roagă ca, înainte de a pleca, să-i împărtășească mulțimii adunate filozofia lui de viață, să le dezvăluie câte ceva din adevărurile lui. Povețele date de Almustafa alcătuiesc structura acestei cărți.

Prin *Profetul*, scriitorul își revarsă înțelepciunea sa nepieritoare, încredințându-ne viziunea proprie asupra unui set întreg de subiecte, inclusiv cel legat de a dăru, a mânca și a bea, a cumpăra și a vinde, despre veșminte, crimă și pedeapsă, despre legi, învățătură, timp, plăcere, religie, moarte,

frumusețe și prietenie. Fiecărui capitol îi corespunde un desen evocator, executat de Gibran însuși¹.

În acest comentariu vom aborda doar câteva teme, dar *Profetul* este o carte care se cere citită în întregime.

Iubire și căsătorie

Nesăbuit este acela, spune profetul, care „va căuta doar tihna și plăcerea dragostei”, deoarece a-ți dori numai atât te face mai puțin om, unul care a văzut mai puțină durere, dar și mai puțină bucurie pură. Profetul spune:

*„Când iubirea vă face semn, urmați-i îndemnul
Chiar dacă drumurile-i sunt grele și prăpăstioase.”*

Nu ne putem dori ca dragostea să atingă numai o anumită măsură și nici să îi direcționăm cursul, „fiindcă iubirea, dacă o meritați, vă va arăta singură drumul”. Tot așa cum iubirea ne face să evoluăm, tot așa aceasta ne retează și uscăciunile, pentru a putea crește drepti și înalți.

Rugat să vorbească despre căsătorie, profetul se desprinde de imaginea convențională a două suflete care se contopesc într-unul singur. O căsnicie adevărată le acordă ambilor spațiu suficient pentru a-și dezvolta individualitatea, la fel cum „stejarul și chiparosul nu cresc unul în umbra celuilalt”. Regula lui pentru o bună tovărășie: „Umpleți-vă unul altuia cupa, dar nu beți amândoi din aceeași cupă”.

Munca

De ce sunt șomerii atât de nefericiți? Doar lipsa banilor să fie cauza? Răspunsul poate fi găsit în explicația pe care o dă profetul adevăratei semnificații a muncii:

¹ Comentariul face referire la ediția în limba engleză a cărții. În versiunea tradusă în limba română, desenele sunt executate de Lăcrămioara Matei. (n.trad.)

„Muncii ca să ții pasul cu pământul și cu sufletul pământului. Fiindcă a trădăvi înseamnă a rămâne străin anotimpurilor, și a ieși din alaiul vieții.”

Nu numai pierderea unui salariu sau chiar a unui statut este atât de demoralizatoare, ci și sentimentul că ai fost exclus din viața normală.

Nici faptul de a munci numai pentru bani nu este suficient. Oamenii se gândesc la muncă ca la un blestem, afirmă profetul, dar muncind, „îndepliniți o fărmă din cel mai îndepărtat vis al pământului, încredințat vouă atunci când acel vis s-a născut”. Prin muncă ne exprimăm dragostea pentru cei vor beneficia de ea și ne satisfacem propria nevoie de a crea. Cei care se bucură de munca lor știu că roadele ei sunt secretul împlinirii, că pot fi salvați prin truda pe care o depun.

Tristețe și durere

Tristețea sapă în ființa noastră, mai găiește profetul, dar acest hău se va umple, într-un alt anotimp al vieții, cu și mai multă bucurie. Într-una din frazele lui remarcabile, Almustafa le spune oamenilor: „Durerea voastră va spargă carapacea care vă îngrădește judecata”. Încercați să vă cunoașteți durerea și s-o apreciați ca și cum ar fi o altă experiență de viață prețioasă. Numai așa veți accepta cu seninătate „vârstele inimii”, așa cum acceptați trecerea anotimpurilor.

Puțini înțeleg, spune profetul, că suferința este sentimentul prin care ne vindecăm, „poțiunea amară cu ajutorul căreia vraciul din voi vă vindecă sufletul bolnav”. Când tristețea vă va cuprinde din nou, gândiți-vă că singuri ați ales-o, pentru a vă deschide mai larg sufletul. Fără încercările la care ne supune viața, nu am învăța nimic.

Proprietate

Păziți-vă împotriva iubirii pentru case și obiecte, avertizează profetul, pentru că acest confort subjugă tăria sufletului. Dacă vă atașați prea mult de luxul domestic, „casa voastră nu va fi o ancoră, ci un catarg”. Veți rămâne înlănțuiți de el când corabia se va scufunda.

Libertate

Dorința de libertate este, în sine, o formă de sclavie. Când oamenii spun că vor să fie liberi, de cele mai multe ori încearcă de fapt să se elibereze de tenebrele sufletului lor.

Bine și Rău

Răul nu există. Răul este pur și simplu binele chinuit de propria-i foame și sete, și care nu găsește alinare decât în locurile întunecate. Există lumină și există și absența luminii, care este răul. Aruncați o lumină asupra răului și el va dispărea.

Rugăciune

Nu puteți cere nimic într-o rugăciune, pentru că Dumnezeu vă știe deja cele mai intime nevoi. Și pentru că principala noastră nevoie este Dumnezeu, nu ar trebui să ne rugăm pentru alte lucruri, ci numai pentru mai mult Dumnezeu.

Eul divizat

Profetul compară sufletul cu un câmp de luptă, în care rațiunea și pasiunea noastră sunt mereu în conflict. Dar luptându-vă fie cu una, fie cu cealaltă, nu veți câștiga nimic; trebuie să fiți pacifiști, să vă iubiți toate elementele conflictuale, înainte de a vă vindeca.

Eul nemărginit

Profetul încearcă să le explice celor prezenți că viețile pe care le ducem pe pământ reprezintă numai o fracțiune din eul nostru mai larg. Toți avem „euri uriașe”, dar întâi trebuie să le recunoaștem existența. „În năzuința voastră spre eul vostru uriaș stă bunătatea voastră”, spune profetul. Astfel, năzuind la cunoașterea de sine, năzuim să descoperim tot ceea ce este mai bun în noi.

Comentarii finale

Luată în ansamblu, cartea lui Gibran este o metaforă a misterului vieții: venim pe lume și ne întoarcem de unde am venit. În timp ce profetul se grăbește să ajungă la corabie, este limpede că vorbele lui nu se referă la călătoria sa pe mare, ci la lumea din care a venit înainte de a se naște. Propria viață îi apare acum ca un vis scurt.

Cartea ne invită să ne bucurăm de fiecare experiență a vieții, chiar dacă aceasta pare încărcată de durere. Și asta pentru că, după moarte, vom vedea că viața s-a desfășurat conform unui plan sau unui țel, și că ceea ce ni se pare acum că este „bun” sau „rău” va fi considerat, fără judecată, bun pentru sufletul nostru. Profetul îi spune mulțimii care așteaptă plecarea lui – probabil spre uimirea lor – că în curând „o altă femeie mă va purta în pânțe”. El promite că se va întoarce, fără îndoială sub forma unui nou spirit, mai înțelept, capabil să-i ridice pe cei ce se târăsc prin viață uitându-și originea divină.

Cu toate acestea, cititorul înțelege că acel „eu” despre care vorbește profetul este o iluzie, că separarea noastră în raport cu alte persoane și cu toate formele de viață cât timp suntem pe acest pământ nu este reală. Constituim doar expresii ale unui consens mult mai cuprinzător, un consens pe care l-am dat uitării. În timp ce își așteaptă călătoria cu nerăbdare, Almustafa se compară cu „o picătură nemărginită în oceanul nemărginit”. Este extrem de reconfortant să simți că ești o manifestare temporară a unei surse infinite. Probabil că așa se explică sentimentul de pace și descătușare pe care mulți îl trăiesc când citesc *Profetul*.

Născut în 1883, în nordul Libanului otoman, Gibran nu a urmat la început nicio școală, dar a primit în particular lecții de religie și de lingvistică de la un preot. Patima jocurilor de noroc a tatălui său a dus familia la ruină, ceea ce a îndemnat-o pe mama lui să emigreze împreună cu copiii (fără Gibran senior) în Statele Unite. Din cauza unei greșeli de înregistrare la sosirea în Boston, i s-a trecut numele „Kahlil” în loc de cel corect, Khalil.

La școală, Kahlil a dovedit că are talent la desen și și-a găsit un mentor în artistul și fotograful Fred Holland Day, dar s-a întors în Liban pentru a-și termina liceul. La 19 ani, a revenit la Boston, dar mama, fratele și una dintre surorile sale au murit tragic de tuberculoză. Și-a descoperit un alt mentor în persoana lui Mary Haskell, o directoare de școală interesată de orfani, care a susținut cariera de pictor a lui Gibran. În scurt timp, a reușit să publice în limba arabă o serie de nuvele, eseuri și proză în versuri.

În 1908, Gibran a plecat pentru doi ani la Paris, unde a studiat artele plastice, iar în 1912 s-a mutat definitiv la New York, unde a reușit să-și expună tablourile și să i se publice mai multe lucrări, inclusiv „The Broken Wings” (Aripi frânți) și „The Madman” (Nebunul). În 1920, a întemeiat o societate de scriitori arabi și a continuat să scrie în arabă pentru a susține cauza emancipării Libanului și a Siriei de sub dominația otomană.

Profetul, publicată în 1923, a primi recenzii în mare parte nefavorabile, dar, datorită faimei de care s-a bucurat, a devenit un bestseller. După moartea lui Gibran, în 1931, asociații lui au terminat și au publicat cele două texte concepute ca o continuare, pe care le începuse el însuși: „The Garden of Prophet” (Grădina profetului) și „Death of the Prophet” (Moartea profetului).

Întâlniri cu oameni remarcabili

„Din punctul meu de vedere, un om remarcabil este cel care se evidențiază de cei din jurul lui prin resursele sale intelectuale și care știe cum să fie reținut în manifestările dictate de natura lui, dând dovadă, în același timp, de un comportament corect și tolerant față de slăbiciunea celorlalți.”

Pe scurt

Cei mai mulți oameni trec prin viață ca somnambulii.
Respinge convenția și fii tu însuși.

În aceeași notă

Carlos Castaneda, *Călătorie la Ixtlan* (p. 70)

Aldous Huxley, *Porțile percepției* (p. 166)

James Redfield, *Profețiile de la Celestine* (p. 276)

Idries Shah, *Calea Sufită* (p. 296)

G. I. Gurdjieff

În orice epocă întâlnești oameni care își urmăresc interesele și trăiesc după propriile reguli. Georgi Ivanovici Gurdjieff, după unii adevăratul guru al mișcării New Age, a dus o viață care a sfidat convențiile pentru multă vreme. Un călător pasionat și un neobosit căutător al adevărului, Gurdjieff a fost, în același timp, și cel mai practic om, un exemplu adecvat al provocării căreia trebuie să-i facem față atunci când suntem nevoiți să ne câștigăm existența în timp ce căutăm să ne satisfacem și interesele spirituale.

Lustruirea pantofilor, fabricarea de ornamente din ipsos, rolul de ghid pentru turiști, ședințele de spiritism și repararea obiectelor casnice sunt doar câteva dintre îndeletnicirile pe care le-a practicat cu plăcere pentru a se întreține. O plăcere dublată de credința că ar trebui să gustăm din plin tot ce ne oferă lumea, fără a ne afunda în rutina care îți toropește mintea. Deși în anii târzii ai vieții a devenit mai așezat, având grupuri de discipoli în orașele europene și americane, Gurdjieff a rămas la părerea că nestatornicia mediului exterior este benefică pentru permanentizarea țelului interior. În opinia lui, majoritatea oamenilor trec prin viață ca somnambulii, motiv pentru care adevărata noastră individualitate nu poate fi desăvârșită decât atunci când atacăm metodele tradiționale de gândire.

„All and Everything or Beelzebub's Tales to His Grandson” (*Toate câte sunt sau Povestirile lui Belzebut către nepotul său*) reprezintă capodopera, de 1300 de pagini, a lui Gurdjieff, dar *Întâlniri cu oameni remarcabili* nu este doar o colecție de elemente ale filozofiei sale, ci și o lectură fascinantă. Constând îndeosebi din schițe de personaje, titlul cărții este întrucâtva înșelător, deoarece „oamenii remarcabili” sunt mentorii copilăriei sale, prietenii

aproiați și oricine i-a modelat viziunea despre lume. Descrierea lor nu reprezintă un simplu tribut, ea ne arată, de fapt, cum au scos la iveală acești oameni, fiecare în felul lui, un aspect diferit al personalității lui Gurdjieff. Să trecem în revistă câteva dintre personajele respective și modul în care ele i-au influențat gândirea.

Gurdjieff Senior

Tatăl lui Gurdjieff era grec stabilit în Armenia, la Alexandropol, iar mai târziu la Kars. Era un *asokh*¹ amator, poet, cântăreț și povestitor, care și-a hrănit fiul și pe cele trei fiice cu folclor, maxime și muzică.

Inițial, familia Gurdjieff a fost înstărită: deținea turme mari de vite și se ocupa și de șeptelul altor familii. O epidemie de ciumă a vacilor le-a nimicit practic toate animalele, lăsându-i aproape săraci lipiți pământului. În ciuda tentativelor de a se ocupa de alte afaceri, membrii familiei nu și-au mai recăpatat prosperitatea. Privind înapoi, Gurdjieff bănuiește că tatăl lui nu a reușit în afaceri pentru că nu dorea să câștige de pe urma naivității sau a ghinionului altora. Poate că talentul lui Gurdjieff de a câștiga bani a fost o compensație pentru această trăsătură a tatălui său.

În pofida ghinioanelor, Gurdjieff senior era remarcabil pentru capacitatea lui de a-și păstra calmul și detașarea. Marea lui bucurie era de a urmări noaptea stelele pe cer, un mod de a-și petrece timpul care îl ajuta să lase deoparte micile probleme. Gurdjieff a învățat de la tatăl său să-și cultive un spațiu de gândire care să rămână întotdeauna liber și să adopte o atitudine de indiferență față de tot ce îi dezgustă pe alții. De exemplu, Gurdjieff trebuia să-și păstreze calmul ori de câte ori găsea în patul lui câte un șoarece sau un șarpe neotrăvitor, pus de tatăl său. Această lecție, de a observa fără a judeca și de a nu fi sclavul reacțiilor avea să-i fie extrem de folositoare mai târziu, în permanentele sale călătorii și schimbări care i-au marcat existența.

¹ Bard, povestitor. (n.trad.)

Primii profesori

În ciuda dificultăților financiare, tatăl lui Gurdjieff se bucura de compania unor prieteni rafinați. Unul dintre ei, Borsh, era parohul Catedralei Militare din Kars. Cei doi au hotărât că cea mai bună educație pentru tânărul Gurdjieff era cea primită acasă, iar Borsh i-a facilitat un program de lecții particulare de un înalt nivel, o reușită remarcabilă pentru un orașel de provincie. În timp ce Gurdjieff senior și prietenul său își petreceau nopțile dezbătând subiecte adânci, băiatul le sorbea vorbele, sădind germenii viitoarelor sale căutări și filozofii.

O altă persoană care l-a influențat pe Gurdjieff în tinerețe a fost diaconul de la Catedrala din Kars, Bogacevski. Acest mentor avea să devină părintele Evlissi dintr-o mănăstire eseniană de la Marea Moartă. Frăția esenienilor, nota Gurdjieff, a fost formată cu peste o mie de ani înainte de Hristos, iar Iisus fusese inițiat în misterele ei.

Bogacevski l-a învățat pe Gurdjieff că există două moralități: moralitatea obiectivă, care s-a dezvoltat în cursul mileniilor și care reprezintă fundamentul milosteniei, așa cum ne-a fost dată de Dumnezeu, și moralitatea subiectivă, care a evoluat în cadrul diferitelor civilizații sub forma convențiilor intelectuale și sociale ce tind să distorsioneze adevărul.

Moștenirea lăsată de către preot lui Gurdjieff a constat în avertismentul de a nu adopta convențiile celor din jur. Îndemnul era acela de a trăi numai conform conștiinței sale sau moralei obiective. Numai pe aceasta o poate purta cu el oriunde s-ar duce.

Prințul Iuri Lubovedski

Prieten al lui Gurdjieff, Iuri Lubovedski era un prinț rus bogat. Tânăra lui soție murise în condiții tragice, iar în durerea lui, prințul ajunsese să se izoleze de societate, atras de lumea spiritismului și a științelor oculte. Lubovedski și-a petrecut restul vieții în expediții exotice. Gurdjieff l-a întâlnit prima dată la Piramidele din Egipt, unde primul lucra ca ghid al unui arheolog, profesorul

Skridlov. Prințul îl cunoștea pe profesor, iar cei trei au devenit prieteni pe viață. Lubovedski și Gurdjieff au întreprins multe călătorii împreună, inclusiv în India, Tibet și Asia Centrală. Ultima lor întâlnire, minunat descrisă, a avut loc din întâmplare, la o mănăstire îndepărtată din Tibet.

Gurdjieff a învățat de la prințul rus o lecție esențială de viață: curiozitatea fără țință, goana după aventură și distracție se pot întoarce împotriva noastră. Lubovedski a căzut în depresie și și-a adus aminte de întâlnirea cu un hindus, care i-a atras atenția că pasiunile lui au cântărit mai mult decât grija pe care ar fi trebuit s-o manifeste față de viața sa interioară. Pentru Gurdjieff, prințul a reprezentat imaginea pericolului la care te expui când te lași condus de emoții, pe când un spirit evoluat, după cum arăta exemplul tatălui său, manifesta întotdeauna o oarecare detașare, fiind împăcat cu el însuși, indiferent de circumstanțe.

Lubovedski a demonstrat totodată punctul de vedere al lui Gurdjieff potrivit căruia un om evoluat va fi capabil să găsească în interiorul său echilibrul necesar între gândire, instinct și sentiment. Unii oameni se bazează prea mult pe intelect, în detrimentul puterii lor de intuiție, în timp ce alții nu au atins niciodată gradul de educație care derivă din dezvoltarea gândirii. Țintele vieții sunt echilibrarea și integrarea diferitelor aspecte ale personalității noastre.

Lumea prin ochii lui Gurdjieff

Întâlniri cu oameni remarcabili este un amestec neobișnuit de jurnal de călătorii, fragmente de înțelepciune și portrete de personaje.

Gurdjieff vorbește nu numai o dată despre ignoranța lumii occidentale față de tot ce înseamnă Asia, dar condițiile în care a crescut l-au ajutat să construiască cu ușurință o punte între Est și Vest. Intercalată între Turcia, Rusia și Iran, țara lui natală, Armenia, a reprezentat întotdeauna un loc al influențelor, iar moștenirea lui creștină a fost condimentată cu credințe populare și legende ale Orientului Apropiat. În călătoriile sale, avea să învețe multe limbi străine și să-și îmbogățească sensibil cunoștințele legate de islamism, hinduism și budism. Felul lui de a vedea lumea a fost puternic

influențat de sufism, iar printre prietenii săi se numărau mulți derviși². Faima lui s-a întemeiat, în parte, pe credința că a descoperit și a dus mai departe antice secrete ezoterice. Nu se știe dacă asta este sau nu adevărat, dar ce este sigur e că a văzut lucruri pe care majoritatea oamenilor nu le-au văzut, iar această notă de exotism a fost cea care i-a atras probabil pe primii săi discipoli din Occident.

Neîncrederea lui Gurdjieff în sursele consacrate de cunoaștere s-a născut în copilărie, când a realizat că știința nu putea explica aparentele miracole la care fusese martor. Motivația lui ulterioară pentru călătoriile pe care le-a întreprins a fost aceea de a experimenta totul „pe viu”. Una din platformele filozofiei gurdjieffene insista pe cunoașterea empirică – dacă ceva este adevărat pentru tine, atunci este adevărat în general. Tu devii propria ta autoritate asupra vieții. Gurdjieff nu prea avea timp să citească ziarele, pe care le acuza că proiectează în cititor reacții automate, cum ar fi șocul sau mândria. O cultură mediatică îi transformă pe oameni în reflecții palide ale mentalității zilei, susține Gurdjieff. Chiar dacă un om obișnuit își construiește o lume care pare „reală”, aceasta se bazează practic pe filtrarea adevăratei realități. Un om luminat, în schimb, este capabil să privească totul ca și cum ar fi nou-nouț.

Gurdjieff face referire la o veche zicală: „Numai acela va merita numele de om și se va putea bizui pe cele pregătite pentru el din Ceruri care a dobândit deja cunoștințele necesare pentru a putea păstra tefere atât lupul, cât și oaia date în grija lui.” Lupul și oaia reprezintă instinctele și sentimentele noastre, pe care trebuie să le controlăm și să le echilibrăm înainte ca ele să formeze un întreg. Gurdjieff respingea literatura modernă engleză, pentru că, în opinia lui, mentalitatea europeană ajunsese să fie dominată de rațiune în detrimentul instinctului și al sentimentului. Când a venit vremea să-și materializeze filozofia în centre autodidacte, Gurdjieff le-a numit Institute

² Călugări musulmani sufiți, care trăiesc în mănăstiri conduse de un șeic. (n.trad.)

pentru Dezvoltarea Armonioasă a Omului; adică, pentru armonizarea tuturor elementelor mentale și fizice care alcătuiesc ființa umană.

Comentarii finale

A fost Gurdjieff unul dintre cei mai importanți filozofi ai secolului al XX-lea sau, cum ar spune scepticii, el a fost doar un șarlatan? Atât de puternică a fost personalitatea sa, încât a atras un număr de discipoli faimoși, printre care și actrița hollywoodiană Kathryn Mansfield, arhitectul Frank Lloyd Wright și P. L. Travers, autorul poveștii lui Mary Poppins. Dar cel mai important discipol al lui s-a dovedit a fi matematicianul Piotr Uspenski, a cărui lucrare, „In Search of the Miraculous” (*În căutarea miracolului*), a răspândit ideile lui Gurdjieff în rândul unui public mai larg. Unii l-au considerat pe Gurdjieff arogant și intransigent, dar adevărul e că se ferea, în general, de publicitate. A încercat, e drept, să obțină donații pentru organizația sa, dar, spre deosebire de unii guru din zilele noastre, nu s-a gândit niciodată să creeze o industrie în jurul lui.

Sistemul lui Gurdjieff de evoluție personală, „Munca”, intenționa să trezească oamenii din starea lor normală de apatie și să-i aducă într-o stare mai înaltă de conștientizare, prin căutarea de răspunsuri, întâlniri de grup și dansuri sacre. Gurdjieff a exercitat o puternică influență în cadrul contraculturii anilor 1960, evidentă, de exemplu, în metodele gurdjieffene adoptate de centrul revoluționar Esalen³, din California. Filozofia adevărului spiritual și a cunoașterii empirice pe care a popularizat-o a devenit fundamentală pentru mișcarea New Age.

Gurdjieff a identificat în starea de *malaise* a omului modern tendința de a-și schimba personalitatea, de a fi azi cineva, mâine altcineva, iar psihologia lui viza integrarea multiplelor laturi ale personalității noastre. O persoană remarcabilă este, pur și simplu, una capabilă să scape de presiunile reacțiilor

³ Institutul Esalen, din Birg Sur, California, este socotit unul din leagănele mișcării New Age, unde se experimentează noi terapii și forme de spiritualitate alternativă – budism, șamanism, hipnoză, yoga, tantra, medicină holistică, meditație etc. (n.trad.)

automate și de condiționarea culturală pentru a deveni „un tot unitar”. Fără această unitate a sinelui și a țelului, nu putem duce o viață autentică cu adevărat.

Georgi Ivanovici Gurdjieff

Gurdjieff s-a născut în 1877, la Alexandropol, în Armenia. După mulți ani de călătorii, a ajuns în Rusia în 1913, chiar înainte de revoluția bolșevică, iar în următorii ani și-a împărțit timpul între Moscova și St. Petersburg.

În 1917, s-a întors la Alexandropol, apoi a trăit în tabere situate pe coasta Mării Negre din sudul Rusiei, lucrând cu elevii săi. Din 1920, a locuit timp de un an la Constantinopol, apoi a efectuat un tur al orașelor europene, ținând conferințe și prezentări. În 1922 a înființat Institutul pentru Dezvoltarea Armonioasă a Omului la Fontainebleau, la sud de Paris. După un accident de mașină aproape fatal, a început să scrie „All and Evrything or Beelzebub's Tales to His Grandson”. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Gurdjieff a trăit la Paris și a murit la Neuilly, Franța, în 1949.

Repere

„Succes – pentru gloria lui Dumnezeu sau a ta proprie, pentru pacea omenirii sau a ta proprie? De răspunsul la această întrebare depinde rezultatul acțiunilor tale.”

„Fii recunoscător că faptele tale devin tot mai puțin asociate cu numele tău, că picioarele tale pășesc tot mai ușor pe acest pământ.”

„Așadar, încă o dată, ai ales în folosul tău – și ai deschis ușa haosului. Haosul în care te transformi ori de câte ori mâna Domnului nu se odihnește pe creștetul tău.”

Pe scurt

Nu lăsa vanitățile să-ți saboteze scopul vieții.

În aceeași notă

J. Krishnamurti, *Teme de meditație* (p. 198)

John O'Donohue, *Anam Cara* (p. 262)

Chögyam Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* (p. 348)

Dag Hammarskjöld

Economist și om de stat, suedezul Dag Hammarskjöld a fost secretar general al ONU din 1953 până în 1961. Negocierile pentru eliberarea piloților americani capturați în războiul coreean, dezamorsarea crizei Canalului de Suez din 1956 și înființarea primei misiuni de menținere a păcii cu personal militar, United Nations Emergency Force (UNEF), au fost doar câteva din succesele sale diplomatice. Hammarskjöld a militat fervent pentru pace în Orientul Mijlociu și s-a implicat activ în încercarea de a rezolva criza din Congo, din 1961. În mijlocul negocierilor, însă, a murit în urma unui accident de avion produs în Zambia.

După moartea diplomatului, s-a găsit în locuința lui din New York un manuscris intitulat *Vägmärken*, împreună cu o scrisoare nedată, adresată unui prieten, Leif Belfrage, o oficialitate ONU. În scrisoare, Hammarskjöld își descria manuscrisul ca pe „un fel de «Carte Albă» a negocierilor mele cu mine însumi – și cu Dumnezeu”. În esență, era o colecție de note personale, fără intenția de a fi făcută publică, și Hammarskjöld a lăsat la latitudinea prietenului său să decidă dacă lucrarea va fi sau nu publicată.

Ediția originală a cărții, în limba suedeză, a fost urmată de o traducere în engleză, realizată de Leif Sjöberg și de poetul W. H. Auden. În *Cuvânt înainte*, Auden nota absența unui termen exact în limba engleză, echivalent pentru *Vägmärken*, dar traducătorii s-au decis asupra cuvântului „Markings”, care se referă la semnele de ghidaj pe care le întâlnești pe o potecă sau pe un drum.

Cartea cuprinde reflecții, citate, fragmente de text asemănătoare nuvelor și poezii, cuprinsul fiind început în 1925 și sfârșit cu numai o lună înaintea morții lui Hammarskjöld. Ele însălează atât ambițiile naive de

adolescent, cât și observațiile ușor desuete, dar tot idealiste, ale unui om care a cunoscut fața nefardată a puterii și a politicii. *Repere* se aseamănă mult cu *Meditațiile* împăratului roman Marc Aureliu și, la fel ca reflecțiile concise din celebra carte a lui Aureliu, însemnările frumos meșteșugite ale lui Hammarskjöld au fost făcute probabil la capătul unor zile lungi și stresante.

Hammarskjöld a fost puternic influențat de misticii creștini, în special de Meister Eckhart¹, pe care îl citează cu generozitate. Poate de aceea, multe dintre reflecțiile brăzdate de amărăciune și îndoieli asupra valorii vieții sale nu vor fi pe placul multor cititori. Totuși, această seriozitate este contrabalansată de multe pasaje frumoase despre misterul existenței și de poeziile inspirate din genul japonez *haiku*².

Adevăratul succes

Se poate spune că, în plan profesional, Hammarskjöld a fost un om de succes, invidiat pentru realizările lui aparent facile, la o vârstă relativ tânără: șef de promoție ca student, profesor asistent la numai 20 de ani, președinte al Băncii Suedeze la 35 de ani, culminând cu o strălucitoare carieră ca ministru de externe și secretar general ONU.

Cu toate acestea, concluzia din *Repere* este că succesul și realizările profesionale nu reprezintă nimic dacă râvnești la ele. Toate acțiunile tale trebuie consacrate unui țel mai înalt, unul care te descoperă el pe tine și nu unul pe îl creezi intenționat. Încă din tinerețe, a fost perceput ca un lider sau ca un viitor lider, dar Hammarskjöld se întreba mereu dacă simpla acumulare de succes îl va ajuta să realizeze cu adevărat ceva în viață. Oare dorința de a i se recunoaște meritele l-a motivat, sau un scop real? În carte se folosește

¹ Meister Eckhart, cunoscut și sub numele de Eckhart von Hochheim (1260-1329), membru al ordinului dominican și recunoscut ca unul dintre cei mai mari mistici creștini. A studiat teologia, filozofia, retorica și logica și a devenit șeful catedrei de teologie la Universitatea din Paris. (n.trad.)

² *Kaiku* este un gen de poezie tradițională japoneză, cu formă fixă, alcătuită din 17 silabe repartizate pe 3 „versuri”. (n.trad.)

de imaginea căpitanului Ahab din celebrul roman *Moby Dick*, al lui Herman Melville, care, în urmărirea balenei, se lasă purtat de valurile oceanului. Dacă obiectivul nostru este realizarea personală, avem tendința de a trăi în și pentru viitor – depinde de cât timp ne ia ca să-l îndeplinim. Dacă țelul nostru este însă mult mai profund, avem șansa de a trăi din plin prezentul.

Lecția pe care a învățat-o Hammarskjöld din viața de VIP a fost aceea de a nu crede în propria lui reclamă, chiar dacă el însuși contribuise la hrănirea legendei. Paradoxul unui om de succes este că, deși și-a atins scopul prin autocontrol, nu va cunoaște adevăratul succes decât atunci când va renunța la orgolii și va deveni doar o unealtă a Domnului. Nu ne putem perfecționa decât dacă ne eclipsăm pe noi înșine. Idee nobilă, dar mai greu de pus în practică. Într-una din însemnările de început, Hammarskjöld recunoștea cât de deformată este gândirea spre care ne împinge egocentrismul nostru: „Lauda te dezgustă – dar blestemat fie cel care nu îți recunoaște meritele.”

În opinia lui Hammarskjöld, avem două soluții: fie o luăm pe „drumul îngust”, fie pe cel „lat”. Pe primul, trăim pentru binele altora, și nu putem jubila, pentru că știm că munca noastră nu ne este destinată. Al doilea drum este calea vanității, pe care pășim gândindu-ne mereu la „posteritate” sau la ce se va spune despre acțiunile noastre.

Într-o cultură care glorifică succesul, spiritul amorțește, sensibilitatea moare. Sunt efecte despre care se vorbește foarte puțin. *Repere* oferă antidotul perfect împotriva fanfaronadei. „Cât de apatic poate fi un om în spatele unei fațade a marilor aptitudini, a loialității – și a ambiției!”, scria Hammarskjöld. „Binecuvântează neliniștea, frământările tale, pentru că sunt dovada că trăiești.” Concluzia lui? Adevăratele realizări sunt posibile atât timp suntem capabili să renunțăm la vanitate.

Unul înaintea celor mulți

Hammarskjöld a glumit odată că a fi secretar-general al ONU e ca și cum ai fi un papă laic. Funcția îi cerea să fie imparțial și deasupra politicii, dar îi permitea totodată să facă uz de o considerabilă putere.

Mânat de dorința sinceră de a acționa mereu corect, Hammarskjöld a simțit cât de greu atârână pe umerii lui această responsabilitate. A înțeles, poate cel mai bine, că este mai ușor să-ți proclami angajamentul față de marile cauze decât să schimbi practic în bine viața unui singur individ. A te pune în slujba maselor te scutea, pe de o parte, de grija de a te perfecționa sau de a fi atent la cei din jur. Hammarskjöld a simțit, cu siguranță, că putea aluneca ușor pe această pantă dacă nu era atent – misiunea lui de a încerca să asigure pacea lumii este o sarcină uriașă pentru oricine – cu toate acestea, a realizat că orice acorduri sau relații bune nu au succes decât dacă cei implicați se simt apreciați și indispensabili.

În *Repere*, autorul ajunge la concluzia că eului nu-i plac nici angajamentul, nici vulnerabilitatea, dar că numai așa se realizează progresul real – personal sau profesional.

Comentarii finale

Ar fi fost *Repere* considerată un clasic spiritual dacă nu ar fi fost scrisă de un secretar-general ONU care a murit prematur, într-un tragic accident? Poate că nu, dar tocmai pentru că îi cunoaștem viața exterioară, ca figură publică, viața lui interioară devine cu atât mai fascinantă. Celebri sau nu, toți ne oprim asupra aceleiași teme: semnificația vieții. Concluzia lui Hammarskjöld era că simpla noastră existență ne îndatorează, iar datoria ne-o plătim trăind din plin fiecare moment, nu afundându-ne în grija pentru trecut sau viitor. O latură a vieții este aceea de a remarca și a aprecia frumusețea; cealaltă este de a lucra neobosit pentru alții, fără a ne felicita că facem asta.

Repere conține numeroase reflecții, mult prea profunde pentru a le trata superficial aici, dar îi va recompensa pe cei care își propun s-o citească pe îndelete sau să mediteze la ea. Uneori, cartea este obscură, așa cum te-ai aștepta de la o lucrare neredactată corespunzător de autor, dar însemnările ar trebui privite, după cum sugerează titlul, ca fiind reperele sau indicatoarele de pe o potecă ce l-a dus pe Hammarskjöld mai aproape de misterul existenței lui și, în cele din urmă, al tuturor.

Hammarskjöld a iubit poezia, pictura și muzica și a fost pasionat de schi și drumeții montane. Postmortem, i s-a decernat Premiul Nobel pentru Pace.

Sabatul

„Șase zile pe săptămână ne luăm la întrecere cu lumea, storcând profit de pe acest pământ; de Sabat, ne cultivăm cu grijă sămânța eternității plantată în suflet. Măinile noastre aparțin lumii, dar sufletul nostru aparține Altcuiva. Șase zile pe săptămână vrem să dominăm lumea, în a șaptea zi, încercăm să ne dominăm pe noi înșine.”

„Sabatul este mai mult decât un armistițiu, mai mult decât un interludiu; este o armonie profundă și conștientă a omului cu lumea, o solidaritate cu tot ce ne înconjoară și o integrare în spiritul care unește ceea ce se află dedesubt și ceea ce se află deasupra.”

Pe scurt

Rezervați-vă timp în viață pentru a-L glorifica pe Dumnezeu
și tot ceea ce a fost creat.

În aceeași notă

Daniel C. Matt, *Esența Cabalei* (p. 222)

Rick Warren, *Viața condusă de scopuri* (p. 364)

Abraham Joshua Heschel

În decursul istoriei, oamenii au râvnit puterea prin manipularea și transformarea lucrurilor în spațiu; adică, lumea materiei. Am cucerit natura, am creat aparatură avansată și am construit orașe, dar, după cum argumenta filozoful și teologul Abraham Heschel, am făcut toate acestea în detrimentul nostru, pentru că am pierdut sensul timpului. Când viața se rezumă numai la „a face” și „a acumula”, pierdem din vedere ceea ce este cu adevărat important.

Deoarece muncim pentru a obține acele obiecte fizice pe care le considerăm necesare și pentru că acea muncă cere timp, pentru omul modern, timpul a căpătat, în general, o valoare negativă, afirmă Heschel. Lesne irosit, timpul ne pare dușmănos și zgârcit, rezervându-ne tot mai puțin din el pentru noi înșine. Ideea Sabatului este de a lua o pauză de la grijile și anxietățile de zi cu zi – lupta pentru a supraviețui sau pentru a ne consolida poziția socială. Mulți au senzația că prin munca lor își vând, efectiv, sufletul. Sabatul este șansa lor de a-și recăpăta sufletul.

La prima vedere, o carte întreagă despre Sabat poate părea oarecum obscură. *Sabatul. Semnificația lui pentru omul modern* constituie însă o modalitate elocventă de educație în spiritul Sabatului ca esență a iudaismului. Deși scrisă în urmă cu peste cinzeci de ani, frumoasa proză a operei lui Heschel te îndeamnă mereu să te întrebi ce lipsește cu adevărat din viața ta.

Timp sacru

Înainte de iudaism, oamenii îl descopereau pe Dumnezeu în natură, în locuri sacre și în munți, izvoare, copaci ori pietre. Festivalurile religioase

au avut întotdeauna la bază ciclul anotimpurilor și mișcările soarelui și ale lunii. Pentru a li se recunoaște existența, zeii trebuiau reprezentați printr-o figură, un totem sau un altar. Marele salt făcut de cosmologia iudaică a constatat în a depăși spațiul și planul fizic pentru a pune timpul în centrul înțelegerii spirituale. Stabilind o zi specifică de sărbătoare, evreii își aminteau că Dumnezeu se află dincolo de materie și că oamenii puteau transcende și ei materia, concretul.

Dumnezeul Israelului, afirmă Heschel, a devenit Dumnezeu al istoriei, momentele ei cruciale fiind eliberarea evreilor din sclavia egipteană și revelația Torei. În locul idolului vițelului de aur, evreilor li s-a dat o zi de aur, un timp sfânt în care să-și reînnoiască legătura spirituală cu divinitatea.

În ebraica biblică, observă Heschel, nu exista niciun cuvânt pentru „lucru”. În ebraica de mai târziu, a apărut un termen, *davar*, care a ajuns să aibă semnificația de „lucru”, dar care, chiar și așa, se referea la un mesaj, o veste, o poveste, o manieră, o promisiune. Sabatul, prin urmare, le reamintește oamenilor să nu mai trăiască în sensul uman al timpului și al moralității, ci într-unul divin.

Cinstind un oaspete sfânt

Cuvântul Sabat provine din termenul ebraic *Shabbat*. Slujba de vineri seara se numește *kabbalat Shabbat*, ceea ce s-ar traduce, în mare, prin obligația de a accepta prezența Domnului de Sabat. Lumânările care se aprind vineri seara amintesc de cuvintele Domnului de la începutul Facerii: „Să fie lumină!”

Evreii tradiționali nu numai că respectă Sabatul, afirmă Heschel, ci îl venerază de-a dreptul. Este o sărbătoare, o delectare. Sentimentele pe care le poate trezi seamănă cumva cu dragostea absolută și curată cântată de trubadurii Evului Mediu, doar că Sabatul „este dragostea omului pentru ceea ce el și Dumnezeu au în comun”. Această iubire desăvârșită este motivul pentru care vechii rabini au impus atât de multe reguli și restricții în jurul Sabatului, tocmai pentru a nu-i știrbi cu nimic aureola.

În mitologia biblică, Dumnezeu a creat lumea în șase zile, iar în a șaptea zi s-a odihnit, mulțumit de ceea ce realizase. În această zi a fost creată *menuha*, care în ebraică înseamnă „liniște”, „pace”. Seara de Sabat este așadar un spațiu al păcii, al apelor stătătoare care mângâie și odihnesc sufletul; este o altfel de atmosferă, care îi învăluie pe toți cei ce o sărbătoresc.

O rugăciune de Sabat spune: „Învăluie-ne, Doamne, în mantia păcii Tale”. Heschel susține că vechii rabini asemuiau Sabatul cu o mireasă sau cu o regină, pentru că acea zi nu constituia doar un simplu interval de timp, ci o prezență reală care se făcea simțită în viața lor.

Eliberați de materialism

Pentru că timpul pare să se împruțineze mereu, ne căutăm consolarea în tărâmul spațiului – în lucruri. După cum scria Heschel, „posesiunile au devenit simbolurile reprimărilor noastre”. Sabatul furnizează antidotul la această furie a consumatorului. Ne este dat să ne împrietenim din nou cu timpul, să apreciem din nou „prezentul”, azi, acum, când nu producem nimic, când nu ne facem griji și când nu avem regrete, ci suntem, pur și simplu, în prezența Domnului.

„Să nu poțestești nimic din ce este al aproapelui tău”, subliniază Heschel, singura dintre cele zece porunci care este afirmată de două ori. I se acordă mai multă importanță pentru că Dumnezeu vrea ca oamenii să se bucure de libertate interioară, nu să își piardă vremea cu goana pământească după lucruri. Sabatul ne reamintește că viața nu înseamnă doar a câștiga bani și a produce obiecte, de aceea evreii care respectă tradiția nu pun mâna pe bani de Sabat.

În restul săptămânii ne irosim timpul, în a șaptea zi „adunăm” timpul și, prin asta, ne adunăm pe noi înșine. Trecem de la „rezultatele creației la misterul creației”, scrie Heschel. Ni se oferă o ocazie riguroasă de a medita la eternitate.

A trăi în materie creează senzația unei permanente schimbări, a timpului în mișcare. În realitate însă, timpul este constanta, e de părere Heschel, și lucrurile acestei lumi sunt cele care se preschimbă continuu:

„Lucrurile pier în timp; timpul în sine nu se schimbă. Nu ar trebui să vorbim de curgerea sau trecerea timpului, ci de curgerea sau trecerea spațiului prin timp.”

Este greu de apreciat timpul, deoarece trăim într-o lume a concretului. Este posibil totuși să ne împrietenim cu timpul și să vedem realitatea profundă din spatele materiei.

Comentarii finale

Ideea unei zile de odihnă din săptămâna de lucru pare azi ușor demodată. Magazinele fac comerț șapte zile pe săptămână și sunt deschise până seara târziu. Mulți își transformă chiar munca de weekend într-un titlu de glorie. De ce ar trebui să ne oprim pentru ceva anume?

Cartea lui Heschel este poate mai semnificativă acum decât atunci când a fost scrisă, pentru că în zilele noastre presiunea de a face ceva tot timpul este și mai mare. O zi întreagă repartizată pentru contemplarea legăturii noastre cu Dumnezeu ar putea părea un lux imposibil, cu toate acestea, recuperarea ei poate împrumuta calitate celorlalte zile ale săptămânii.

Cartea lui Heschel este o lecție pentru cititorii care nu cunosc adevărata semnificație a Sabatului în cadrul iudaismului. Poate unul din motivele pentru care am considerat-o clasică constă în faptul că nu se referă doar la o singură religie. Evreii sărbătoresc Sabatul sâmbăta, creștinii duminica, iar pentru musulmani vinerea are o conotație specială. Aceste zile sunt expresia unei nevoi fundamentale a omului de a regăsi, în mod regulat, acea oază de liniște mentală, de a recupera un timp anume pentru meditație sau contemplare, chiar dacă lumea continuă să se grăbească. Fără această fereastră spre eternitate, avem toate șansele să devenim un soi de roboți mecanici, așa de preocupați de a avansa pe acest pământ, încât uităm de locul nostru în schema cosmică a lucrurilor.

Abraham Joshua Heschel

Născut la Varșovia, în Polonia, în 1907, Heschel a primit o educație evreiască clasică, iar mai târziu a obținut un doctorat de la Organizația Centrală pentru Educația Evreilor Adulți din Berlin, unde a ținut și cursuri. După venirea naziștilor la putere, a fost deportat în Polonia, predând la Varșovia și Londra, înainte de a se muta în Statele Unite, în 1940. S-a înscris la Colegiul Uniunii Evreiești din Cincinnati, iar în 1945 a fost numit profesor de etică și filozofie evreiască la Seminarul Teologic Evreiesc din New York. Va rămâne în această funcție până la moartea sa, în 1972.

Printre numeroasele cărți ale lui Heschel se numără „*Man Is Not Alone: A Philosophy of Religion*” (Omul nu este singur. O filozofie a religiei¹), „*God in Search of Man: A Philosophy of Judaism*” (Dumnezeu în căutarea omului. O filozofie a iudaismului²), „*The Insecurity of Freedom*” (Nesiguranța libertății), cele două volume din „*Theology of Ancient Judaism*” (Teologia iudaismului), „*Maimonides*” (Maimonide), despre filozoful evreu, „*Israel: An Echo of Eternity*” (Israel: Un ecou al veșniciei), și „*A Passion for Truth*” (Pasiune pentru adevăr).

¹ Omul nu este singur. O filozofie a religiei, Abraham Joshua Heschel, editura Hasefer, București. (n.red.)

² Dumnezeu în căutarea omului. O filozofie a iudaismului, Abraham Joshua Heschel, editura Hasefer, București. (n.red.)

Siddharta

„Prea multe cunoștințe i-au stat obstacol, prea multe versuri sfinte, prea multe ritualuri, prea multe tăgăduiri, prea multe fapte și strădanii. Fusesse plin de aroganță – mereu cel mai inteligent, cel mai zelos, mereu cu un pas înaintea celorlalți, mereu chibzuit și plin de spirit, ba preot, ba înțelept. Propriul său eu se strecurase în această preoție, în această trufie, în această spiritualitate.”

„Cei mai mulți oameni, Kamala, sunt ca frunzele care cad, prinse într-un vârtej, legănându-se până ating pământul. Alții însă, câțiva doar, sunt ca stelele, care se deplasează pe o traiectorie fixă, fără ca vântul să le atingă: ei poartă în străfundul lor propria lor lege și propria lor traiectorie.”

Pe scurt

În loc de a năzui spre înalte culmi spirituale, acceptă viața așa cum este ea. Atunci vei câștiga putere și liniște sufletească.

În aceeași notă

Ram Dass, *Fii aici, acum* (p. 100)

Bhagavadgita (50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală)

Dhammapada (50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală)

Hermann Hesse

Înainte de a fi Hermann Hesse, marele scriitor, Hesse se zbătea să-și crească cei trei fii și să-și îngrijească soția bolnavă de schizofrenie. Când situația a devenit insuportabilă, și-a internat soția într-un ospiciu, iar pe băieți i-a dat în grija prietenilor. Scriitorul s-a mutat într-o casă spațioasă și încântătoare, Casa Camuzzi, în apropiere de Lacul Lugano din Elveția. Acolo și-a găsit liniștea. În timpul zilei medita, iar seara scria. Plimbările lungi și picturile în acuarelă erau cele care îi mângâiau sufletul. *Siddharta*, o nuvelă plasată în India pe vremea lui Buddha, a fost scrisă aici, la Casa Camuzzi.

Atât tatăl, cât și bunicul lui Hesse au fost misionari creștini. Hermann a învățat să aprecieze literatura spirituală orientală de la bunicul său, care vorbea nouă dialecte indiene. Având în vedere firea rebelă și nonconformistă a autorului (a renunțat la școală la vârsta de 13 ani, iar mai târziu a fost un pacifist zgomotos), nu ne surprinde că a scris o carte precum *Siddharta*, o sinteză a conceptelor budiste, hinduse, taoiste și creștine care sfârșește, totuși, cu respingerea religiei convenționale în favoarea unei formule foarte personale și individuale de spiritualitate. Dar care este povestea lui Siddharta și de ce, în ultimii 80 de ani, această „poemă indiană” a aprins imaginația spirituală?

Căutarea

Ca un puternic ecou al propriei vieți, Hesse îl prezintă pe Siddharta ca pe fiul unui brahman înțelept, familiarizat, de la o vârstă fragedă, cu discuțiile și practicile religiei hinduse.

Cartea începe cu un Siddharta zbuciumat. În ciuda cunoștințelor primite încă din copilărie, ceva îi lipsește: toată lumea vorbește despre Dumnezeu și despre marea unitate a toate câte există pe acest pământ, dar el se întreabă cine a trăit cu adevărat experiența aceasta. Înlăcărat de dorința de a descoperi puritatea, specifică tinerilor, Siddharta se decide să plece de acasă și să se alăture șamanilor, asceți pelerini, pentru a împărți cu ei aceeași viață aspră, austeră. Însoțit de prietenul său Govinda, Siddharta va purta de acum numai o bucată de pânză în jurul șoldurilor și va posti cu săptămânile. Această viață ascetică îl va ajuta să-și potolească „setea”, să-și înăbușe dorințele și să-și purifice eul, iar pentru a-și desăvârși căutarea, îndură cu inima deschisă foamea, setea, oboseala și chinul.

Întâlnirea cu Buddha

După trei ani, cei doi prieteni încep să audă de un personaj legendar, cu numele de Gautama, un Buddha cu „o înfățișare radioasă” care ajunsese în *nirvana*¹, eliberându-se de toate chinurile obișnuite ale vieții. Cei doi călătoresc pentru a-l întâlni pe Gautama, iar Siddharta este cucerit de explicația perfectă pe care acesta o dă universului: un lanț neîntrerupt și nesfârșit de cauze și efecte.

Cu toate acestea, Siddharta nu devine un discipol al lui Gautama, convins că eliberarea de suferință nu este dată de măștrii spirituali sau de învățăturile lor, ci numai de alegerea propriului drum, unul direct. În singurătatea pădurii, Siddharta are o revelație. Dacă înainte disprețuia lumea fizică, pe care o considera o *maya* (o iluzie), acum se uită la copaci, la soare, la lună și la râuri ca și cum le-ar vedea pentru prima dată, fără a „cugeta” la ele. El înțelege că strădania lui nepotolită de a găsi înțelepciunea interioară l-a orbit, împiedicându-l să vadă frumusețea lumii.

¹ Nirvana – stare supremă în religia budistă, care încheie șirul încarnărilor. Nirvana este eternitatea, inexistența, antipodul lumii imediate a lucrurilor schimbătoare. (n.trad.)

Cu picioarele pe pământ

După ce iese din pădure și intră într-un oraș, Siddharta vede o femeie frumoasă, cu gura ca „o smochină abia ieșită din floare”, care se plimba într-o lectică purtată pe umeri de servitori. Fiul brahmanului simte pentru prima dată fiorii iubirii și ai atracției. Femeia, Kamala, se amuză însă pe seama acestui ascet venit din pădure, acoperit doar cu o pânză zdrențuită și plin de praf, care crede că îi va putea fi prieten ei, cea cu veșminte scumpe și părul strălucitor. Siddharta vrea să învețe de la ea arta de a iubi, dar când femeia îl întreabă cu ce o va răsplăti, tot ce poate el spune e că știe „să gândească, să postească, să aștepte și să scrie versuri”. Kamala e plăcut impresionată de poezia lui, dar îl avertizează că va trebui să poarte haine frumoase și să arate bine dacă vrea ca între ei să se înfiripe ceva.

Siddharta începe să lucreze ca asistent al unui negustor, învățând rapid meșteșugul negoțului și dovedindu-se indispensabil patronului său. Tânărul cunoaște succesul, pentru că, spre deosebire de șeful lui, afacerile îi sunt indiferente; poartă negocieri fără teama de a pierde și fără a se lăsa pervertit de lăcomie, fiind capabil să trăiască într-o lume de zbucium și suferințe fără a se prinde în capcanele ei. Siddharta e de părere că oamenii își fac griji și se luptă pentru lucruri lipsite de importanță: bani, plăceri, faimă. Toate acestea alcătuiesc doar *samsara*, jocul vieții, și nu viața în sine. Deoarece el gândește ca un șaman, aceste lucruri nu-l impresionează.

Și totuși, detașarea lui Siddharta începe să se destrame. Pe zi ce trece, este tot mai mult ademenit de preocupările egoiste ale existenței umane – proprietate, bani, trufie. Ajunge un împătimit al jocului de zaruri și al licorilor bahice și realizează că s-a transformat într-unul din „oamenii-copii”, pe care îi disprețuise altădată. După o noapte petrecută în compania vinului și a dansatoarelor, își dă seama că a ajuns mai rău decât toți ceilalți.

Ucenicul luntrașului

În nefericirea lui, Siddharta se refugiază în pădure, fiind pregătit să moară. Adormind pe malul unui fluviu, se trezește în compania vechiului prieten, Govinda, care îi oferă prilejul de a reflecta asupra vieții sale și de a regăsi în străfundul său sămânța spiritului pur care fusese cândva. Siddharta înțelege că, fiind ceea ce este, a trebuit să cunoască plăcerile trupești și dragostea și toate patimile lumești doar pentru a constata că nimic din toate astea nu-l satisface. Numai în dezgustul pentru ipostaza sa actuală putea găsi calea de a renaște, și nu ca un ascet pribeag, ci ca om, care face parte din această lume fără a se lăsa sedus însă de ea.

Ajunge ucenicul unui luntraș, trăiește într-o colibă și învață cum să mânuiască vâslele pentru a traversa lumea peste fluviu. Duce o viață simplă, dar fluviul îi vorbește așa cum niciun învățător nu i-a vorbit vreodată și, în sfârșit, își găsește liniștea.

Într-o zi, își face apariția o femeie care călătorește cu băiețelul ei pentru a-l vedea pe Buddha, a cărui viață, potrivit zvonurilor, se apropie de sfârșit. Cei doi nu sunt departe de luntrea care trece, când mama este mușcată de un șarpe. Țipetele lor sunt auzite de luntraș, care vine să vadă ce se întâmplă. Siddharta o recunoaște imediat pe femeie: este Kamala, fosta lui iubită, iar băiatul este fiul lui.

Prins în cercul vieții

De aici încolo, fiecare cititor își poate imagina propriul scenariu. În nuvela lui Hesse, Siddharta învață dragostea simplă, dar puternică pe care un părinte o manifestă față de copilul lui; înțelege acum ce înseamnă atașamentul profund și nu-l mai privește cu dispreț. Realizează că nu năzuințele spirituale constante l-au condus spre o oarecare pace și iluminare, nici adâncirea în plăcerile lumești. Într-o conversație cu vechiul său prieten Govinda, Siddharta îi mărturisește concluzia la care a ajuns:

„Singurul lucru care mă interesează este puterea de a iubi lumea, fără a o privi cu dispreț, fără a o urî și fără a mă urî pe mine însumi – puterea de a o privi și de a mă privi pe mine însumi și pe toate ființele cu dragoste, admirație și respect.”

Fluviul este cel care îl ajută să ajungă la o asemenea înțelepciune. Siddharta ascultă „cântecul pe mii de voci al fluviului”, care răsună asemenea vieții în revărsarea ei neîncetată și neobosită spre țeluri, în strădaniile, suferințele și plăcerile ei, o viață care curge într-un singur șuvoi. Deși pare un tumult înfricoșător și tulburător de oameni, locuri, evenimente și sentimente separate, existența se aseamănă cu fluviul, este același întreg, un singur curent, unic. O unitate perfectă.

Comentarii finale

Dacă vrem să trăim un sentiment înălțător de sacralitate, nu trebuie să ne distanțăm de viață, ci să experimentăm cât mai mult din tot ce ne oferă – acesta este mesajul pe care ni-l transmite *Siddharta*. Încărcată de evenimente, noțiuni și relații, viața pare deseori teribil de fragmentată, dar, privită de pe mal, este ca un fluviu unic de experiențe, care curge lin. Dacă devii conștient de valoarea acestei unități, vei fi mai puțin preocupat de propria persoană și vei ajunge să te identifici cu șuvoiul vieții.

Cartea ne dă, totodată, de înțeles că nici existența austeră, dominată de privațiuni, nici cea plină de senzualitate și „lucruri”, și nici măcar o viață închinată meditației și cunoașterii nu poate avea ca rezultat evoluția spirituală după care tânjim. Ceea ce descoperă *Siddharta* este că primii pași spre iluminare îi face numai atunci când renunță la țelul de atingere a *nirvanei*.

Deși cartea a fost publicată în limba germană în anii 1920, prima traducere în engleză nu a apărut decât în 1951, și numai în America anilor 1960, ca urmare a unei pasiuni subite față de filozofia și religia orientală, ea a devenit un bestseller de influență. După cum nota traducătorul Sherab

Chödzin Kohn², cartea a rezonat perfect cu nonconformismul epocii, dar tema ei, a vieții trăite dincolo de materialism, a rămas și azi la fel de atrăgătoare. Atemporalitatea cărții este dată și de proza ei simplă, iar descrierile lui Hesse despre puterea tămăduitoare a fluviului sunt încântătoare.

Siddharta a fost fructul propriei călătorii spirituale zbuciumate a lui Hesse (în sanscrită numele înseamnă „cel care a descoperit țelul”) dar, din fericire, nu trebui să fii un suflet așa de chinuit pentru a folosi înțelepciunea pe care autorul ne-o dezvăluie în carte.

Hermann Hesse

S-a născut în 1877 la Calw, în Germania. La vârsta de 18 ani, Hesse pleacă la Basel, Elveția, unde lucrează ca librar. Printre primele lui romane se numără „*Peter Camenzind*” (1904), „*Beneath the Weel*” (1906) și „*Gertrud*”³ (1910). În 1911 călătorește în India, iar în 1914 publică „*Rosshalde*”. Primul succes literar real l-a înregistrat cu „*Demian*”⁴ (1919). În același an, Hesse se stabilește la Montagnola, în regiunea Ticino din Elveția. Acolo a scris „*Klein und Wagner*” (Klein și Wagner), Ultima vară a lui Klingor, *Siddharta*, *Lupul de stepă*⁵ (1927), *Narcis și Gură-de-Aur*⁶ (1930), *Călătorie spre Soare-Răsare* (1932) și *Jocul cu mărgelile de sticlă*⁷ (1943).

² Autorul face referire la traducătorul cărții în limba engleză, Sherab Chödzin Kohn, un foarte bun cunoscător al budismului și al filozofilor orientale. (n.trad.)

^{3, 4, 5, 6, 7} Seria de autor Hermann Hesse, editura Rao, București, 1994-2006. (n.trad.)

Hesse a scris cu ușurință prima parte din Siddharta, dar, din cauza depresiei, a făcut o pauză de mai bine de un an. Cartea a fost terminată în mai 1922, publicată în luna octombrie a aceluiași an și tradusă în mai multe limbi asiatice.

În 1923, Hesse a devenit cetățean elvețian. Toată viața a fost un pacifist convins, iar în timpul celor două războaie mondiale, un opozant conștiincios. În 1946 a câștigat Premiul Nobel pentru Literatură. A murit în 1962.

Porțile percepției

„Să fii smuls de pe făgașul percepției obișnuite, să ți se arate, pentru câteva ore nemuritoare, lumea de afară și cea dinăuntru, nu așa cum se înfățișează ele unui animal obsedat de supraviețuire sau unui om obsedat de cuvinte și noțiuni, ci așa cum sunt ele înțelese, direct și necondiționat, de Mintea neîngrădită – iată o experiență de o inestimabilă valoare pentru oricine.”

Pe scurt

Eliberează-te de deprinderile percepției normale
și privește lucrurile ca și cum le-ai vedea pentru prima dată.

În aceeași notă

Fritjof Capra, *Taofizica* (p. 62)

Ram Dass, *Fii aici, acum* (p. 100)

G.I. Gurdjieff, *Întâlniri cu oameni remarcabili* (p. 138)

William James, *Tipurile experiențelor religioase* (p. 174)

Emanuel Swedenborg, *Raiul și iadul* (p. 318)

Eckhart Tolle, *Puterea prezentului* (p. 342)

Aldous Huxley

Membru al elitei intelectuale din Anglia postbelică, Aldous Huxley și-a desăvârșit studiile la Colegiul Eton și la Universitatea Oxford. Din cauza unei afecțiuni oculare, a fost nevoit să renunțe la cariera științifică și să se îndrepte spre lumea literară. Aceași afecțiune l-a determinat mai târziu să se mute în torida și arida Californie.

Ironia face ca Huxley, un om cu probleme de vedere, să fie profund interesat în ce măsură maniera noastră de a vedea lucrurile ne poate elibera sau, din contră, ne poate încătușa. Cartea care l-a făcut poate celebru este *Minunata lume nouă*¹, viziunea distopiană a unei societăți în care tehnologia învinge moralitatea. La fel ca și consacratul 1984 al lui Orwell², romanul vrea să demonstreze că puterea rezidă în abilitatea de a-i face pe ceilalți să-ți accepte propria concepție despre lume și că uniformitatea percepției a ucis spiritul uman.

O cale care să ocolească conformismul percepției, observa Huxley, se deschide prin starea mistică sau religioasă. Cartea sa, „The Perennial Philosophy” (*Filozofie perenă*) a selectat tradițiile comune ale religiilor lumii, citând pe larg din diversii sfinți și mistici care au transpus conștiința umană la un alt nivel. Unul dintre ei a fost vizionarul englez William Blake³, care scria:

¹ *Minunata lume nouă; Reîntoarcerea la minunata lume nouă*, Aldous Huxley, editura Polirom, Iași, 2003. (n.trad.)

² George Orwell, pseudonimul literar și jurnalistic al lui Eric Arthur Blair (1903-1950), scriitor englez, comentator la radio BBC, editorialist și reporter. (n.trad.)

³ Vezi Richard Maurice Bucke, *Conștiința cosmică*. (n.trad.)

„Dacă porțile percepției ar fi înlăturate, oamenii ar putea vedea lucrurile așa cum sunt, infinite.”

Fără ochelari de protecție

Acest citat apare la începutul cărții lui Huxley, *Porțile percepției*, un eseu care descrie experiența revelatoare pe care a trăit-o consumând mescalina, un drog halucinogen. Fără a fi el însuși un mistic, Huxley a dorit să întrevadă măcar acele stări euforice pe care le descriseseră unii ca Blake, Emanuel Swedenborg și misticii orientali. Drogul nu era decât o posibilă scurtătură, care să-l ajute să deschidă porțile percepției.

Mescalina este un extract dintr-un cactus mexican, peiota, fiind consumată și venerată din vremuri străvechi de popoarele din Mexic și America de sud-est pentru efectele ei psihedelice. Drogul, legal de altfel, inhibă producția de enzime ce reglează furnizarea de glucoză la nivelul celulelor cerebrale. Dacă, în mod normal, creierul funcționează ca un mecanism de filtrare, cernând informațiile irelevante supraviețuirii, mescalina înlătură acești ochelari de protecție. Cei care consumă mescalina văd, așadar, lumea cu ochii unui nou-născut: complet nouă.

Într-o zi de primăvară a anului 1953, la reședința sa din Los Angeles, în prezența soției sale, Maria, și a unui prieten care juca rolul de observator științific, Huxley a testat pentru prima dată mescalina. În prima oră a experimentului, nu a văzut niciuna din minunatele vieți descrise de William Blake, doar un dans sumar de lumini, structuri și forme care se mișcau. În schimb, obiectele de zi cu zi din jurul lui căpătau o nouă semnificație.

O mică vază cu flori, pe care o admirase în treacăt în dimineața aceea, zăcea pe masa de lângă el. Pe măsură ce drogul începea să-și facă cu adevărat efectul, florile, printre ele un trandafir, o garoafă și un iris, păreau să strălucească, iradiind de lumină interioară și de frumusețe exterioară. „Vedeam ceea ce văzuse Adam în dimineața creației – miracolul, moment cu moment, al existenței nude”, scria Huxley.

A vedea dincolo de obiecte

Starea noastră mentală normală calculează neîncetat relațiile dintre lucruri, măsurând și analizând. După cum declară însă Huxley, sub influența mescalinei, locul, timpul și distanța nu mai au dimensiuni.

Se uită la ceas, dar realizează că acesta există „în alt univers”, pentru că a descoperit ce înseamnă să trăiești într-un prezent perpetuu. Pentru prima dată, înțelege nemijlocit ideea „clipei de acum” despre care a citit în religia orientală, extazul de a trăi cu adevărat momentul.

Se uită la masa, biroul și scaunul care se află și ele în cameră, dar nu ca obiecte individuale, distincte. Le percepe acum ca pe un aranjament abstract de diagonale și forme cubiste, ca o compoziție de Georges Braque⁴ sau Juan Gris⁵. Vede numai modele de lumini; acea parte din creierul lui care, în mod normal, se exprimă în termeni ca „acela este scaunul în care stau și lucrez la birou” fusese închisă: „Picioarele scaunului, de exemplu, – cât de miraculoasă este forma lor cilindrică, cât de supranaturală netezimea lor lustruită!” Vede „natura lucrurilor”, în contrast cu valoarea lor ca obiecte – așa cum un mistic percepe lumea. Huxley se minunează de cutele pantalonilor săi, care arată brusc „ca un labirint de o infinită complexitate revelatoare!”.

Scoase din context, descrierile respective îl fac pe autor să semene cu orice smintit aflat sub influența drogurilor. Dar tocmai această impresie demonstrează ideea lui – că o persoană aflată într-o stare normală, de conștiință limitată, nu poate aprecia lumea așa cum este ea, ci poate doar încadra lucrurile în categoriile și etichetele existente. Acesta este motivul, argumentează el, pentru care artiștii se ostenesc să recreeze în piatră sau pe pânză detaliile complexe ale țesăturii unei rochii sau draperii, nu atât din dorința de a le reda „exact”, ci pentru a da expresie calității materiei în sine – a țesăturii înseși a creației.

⁴ Georges Braque (1882-1965), renumit pictor și sculptor francez al secolului al XX-lea, care, împreună cu Pablo Picasso, a inițiat mișcarea numită cubism. (n.trad.)

⁵ Jose Victoriano Gonzalez (1887-1927), pictor spaniol care, după ce s-a stabilit la Paris, a adoptat pseudonimul Juan Gris și s-a alăturat mișcării cubiste. (n.trad.)

Discutând despre picturile maestrului olandez Jan Vermeer⁶, Huxley e de părere că nu personalitatea modelelor care îi pozau îl interesa pe marele artist. Pentru Vermeer, oamenii nu reprezentau decât o natură moartă, care îi prilejuia șansa de a exprima „prezența” materiei, de exemplu, pielea unei fete, un cercl de perle, faldurile unei rochii. Picturile lui au o strălucire aparte, care răzbate mai puțin din portretul în sine, și mai mult din misterul din spatele existenței, frumusețea lăuntrică.

Încadrarea realității în limbaj

Cum își explică Huxley experiențele trăite? Creierul și sistemul nervos constituie o „valvă reductoare”, scrie el, care ne prezintă numai o cantitate infimă din conștiința „minții neîngrădite”. Limbajul este doar modalitatea prin care am ajuns să codificăm această conștiință limitată. Avantajul limbajului este că ne oferă acces la întregul tezaur de înțelepciune și experiență acumulat până în prezent; dezavantajul e că stabilește modalități de a vedea lumea în forme concrete, palpabile. Dacă unui lucru nu i s-a dat un nume, de exemplu, acel lucru, practic, nu există.

Cu toate acestea, când putem întrerupe, pentru scurt timp, circuitele minții, care interpretează realitatea în simboluri, grai sau cuvinte, percepția noastră dobândește din nou prospețimea primei descoperiri. Huxley face referire la Sfântul Toma d'Aquino care, spre sfârșitul vieții, a trăit un fel de experiență spirituală. Toma d'Aquino s-a hotărât să își abandoneze opera neterminată, pentru că, după experiența trăită, și-a dat seama că toate conceptele sale formulate în cuvinte și principii despre teologie și Dumnezeu păreau un nonsens stângaci.

Greșeala respectivă, de a pune semnul egal între simbolurile atribuite de noi lucrurilor și realitatea lor, este una dintre descoperirile făcute de Huxley.

⁶ Johannes Vermeer, cunoscut ca Jan Vermeer van Delft (1632-1675), renumit pictor olandez, reprezentant al stilului baroc, considerat un maestru al folosirii luminii în picturile sale. (n.trad.)

Autorul a înțeles că limba și arta, frumoase de altfel, nu pot fi decât o reprezentare a frumuseții realității nevăzute, una mult mai intensă.

Dincolo de sine

În câteva rânduri, Huxley a fost copleșit de experimentul la care s-a supus. Așa a realizat motivul pentru care literatura experiențelor religioase vorbește, în egală măsură, de anxietate, teamă, dar și de extaz. În stările de înaltă euforie, apare spaima de a nu fi copleșit, aceea că micul tău creier nu este capabil să facă față lucrurilor pe care la vezi și le experimentezi. Autorul descrie acest fenomen drept o „incompatibilitate între egotismul uman și puritatea divină.”

După cum explică Huxley, limitarea aprovizionării creierului cu zahăr, indusă de mescalină, are ca efect slăbirea activității normale a eului. Mai erau două persoane în cameră cu el, scrie Huxley, „dar amândouă aparțineau lumii de care, pe moment, mescalina mă scăpase – lumea sinelui, a timpului, a judecății morale și a considerațiilor utilitariste, lumea (și exact acest aspect al vieții umane îmi doream, mai mult decât orice, să-l uit) dorinței de afirmare, a aroganței, a cuvintelor supraevaluate și a noțiunilor venerate până la idolatrie”.

Analiza lui Huxley poate fi cea a unui sfânt, mistic, geniu și yoghin care a încercat să exprime ce înseamnă să fii o ființă umană când limitele eului au fost depășite. Pierdut în perceperea directă a realității, eul nostru dispare și devenim un „non-eu”, una cu natura sau cu Dumnezeu.

Având în vedere experiența trăită, mulți mistici au refuzat să fie readuși la realitate și să se confrunte cu problemele cu care li se adresau oamenii. Pentru Huxley, însă, experiența pierderii sentimentului de sine a fost eliberatoare. Îndepărtând, chiar și temporar, eul ca obstacol, i s-a permis să contemple adevărata minune a existenței. A înțeles că sentimentele personale nu sunt definitorii, că gândurile și pretențiile mărunte care ne ocupă de obicei mintea nu au nicio valoare în fața acelei minuni. Și mai ales, a înțeles că imaginația și creativitatea nu sunt, în realitate, emanații ale personalității: ele sunt, mai degrabă, rezultatul unei revelații, care i-a permis să vadă *dincolo* de sine.

Comentarii finale

Experiența drogului i-a demonstrat lui Huxley că majoritatea oamenilor trăiesc într-o bandă foarte îngustă de percepție, și că această îngustime scade valoarea vieții. Orice experiment care ar fi ajutat la eliberarea din lanțurile intelectuale respective merita investigat. Cu toate acestea, Huxley a recunoscut că o descătușare a minții, declanșată de droguri, nu poate fi decât temporară; nu a mai apucat să vadă revoluția socială și intelectuală a anilor 1960, când lumea a uitat de acest avertisment fundamental.

Chiar legendara formație de rock californiană The Doors și-a luat numele de la eseul lui Huxley, iar termenul de „potențial uman” s-a născut dintr-o serie de prelegeri ținute de scriitor la Institutul Esalen⁷, fondat în 1962. Deși nu a ajuns acolo în urma vreunui plan măreț, prezența lui Huxley în California, până la începutul anilor 1960, a sădit germenii unei inflorescențe de căi alternative, noi metode spirituale de a percepe și de a exista.

În opinia lui Huxley, dacă marii noștri artiști, genii și sfinți au fost capabili să spargă porțile percepției, întreaga umanitate ar trebui, fără îndoială, să urmeze această cale. Dacă limba și modalitatea noastră de percepție au fost modelate de nevoia de supraviețuire, permițând astfel doar existența unei realități restrânse, încercarea de a trece dincolo de limitele sinelui a făcut și ea parte din condiția umană. Poate că, în viitor, nu numai misticii ar putea experimenta marile mistere spirituale, ci oricine își va descătușa puterea minții.

⁷ Vezi G. I. Gurdjieff, *Întâlniri cu oameni remarcabili*. (n.trad.)

Aldous Huxley

Născut în 1894 în comitatul Surrey, din Anglia, Huxley a fost nepotul renumitului biolog Thomas Henry Huxley, iar din partea mamei a trăit într-o familie de scriitori și poeți.

Mama lui a murit de cancer când Huxley avea numai 14 ani. A urmat Colegiul Eton, unde o afecțiune oculară i-a pus în pericol vederea. S-a refăcut și și-a putut continua studiile la Universitatea Oxford. Acolo s-a bucurat de compania lui Bertrand Russell⁸, Lytton Strachery și D. H. Lawrence.

Huxley s-a însurat în 1919 cu belgianca Maria Nys. În anii care au urmat, cei doi au călătorit des, inclusiv în India și Statele Unite, și și-au împărțit timpul între Anglia și Italia. În acei ani, Huxley a scris „Chrome Yellow” (Galben crom – 1921), „Antic Hay” (Fân antic – 1923), „Those Barren Leaves” (Frunze uscate – 1925) și Punct contrapunct⁹ (1928). Minunata lume nouă (1932) a fost în parte inspirată de experiența trăită în Italia fascistă, sub Mussolini.

Familia Huxley s-a mutat în California în 1937, unde Aldous a lucrat ca scenarist la Hollywood. Maria a murit de cancer la sân la un an de la publicarea cărții Porțile percepției, iar Huxley s-a recăsătorit în 1955 cu Laura Archera. Eseul „Heaven and Hell” (Rai și iad – 1956) a împrumutat și extins ideile din Porțile percepției, iar nuvela utopică „Island” (Insula – 1962) s-a vrut un contrapunct spiritual la Minunata lume nouă.

Huxley a murit la data de 22 noiembrie 1963, în aceeași zi cu C. S. Lewis și președintele John F. Kennedy.

⁸ Bertrand Arthur William Russell (1872-1970), filozof și matematician englez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1950. (n.trad.)

⁹ Punct contrapunct, Aldous Huxley, editura Polirom, Iași, 2003. (n.trad.)

Tipurile experienței religioase

„Dacă ar fi să caracterizăm existența unei religii în termenii cei mai generali și cuprinzători posibil, am putea spune că se hrănește din credința într-o ordine nevăzută, și că binele nostru suprem stă în armonizarea noastră cu această ordine.”

„Cât de nepătruns este potențialul de dezvoltare al sufletului uman! Atât de multe aspecte ce păreau iremediabil înăsprite au fost de fapt, îmblânzite, convertite, regenerate, într-o manieră care i-a uimit pe subiecți mai mult chiar decât pe spectatori.”

Pe scurt

Dacă religia practică reușește să te întregască și să te inspire, atunci ea și-a atins scopul.

William James

Tipurile experienței religioase a fost prezentată pentru prima dată ca o serie de prelegeri ținute la Universitatea din Edinburgh, în 1901. Pentru a-și pregăti discursurile, psihologul de la Harvard, William James, s-a documentat serios din clasicii religiilor, inclusiv din relatările personale ale diverșilor sfinți și mistici.

Decizia lui de a analiza experiența spirituală din punct de vedere psihologic părea inovatoare la acea vreme, o blasfemie chiar. Existau munți întregi de cărți pe marginea punctelor delicate ale dogmei și teologiei, dar James era mai interesat de universul experienței *individuale*. Intenția cu care și-a scris cartea a fost aceea de a-i convinge pe cititori că impulsul spiritual rămâne cea mai importantă funcție a omului, chiar dacă religia în sine *pare* deseori absurdă. Este ceea ce ne face oameni. James vroia să știe de ce omul este un animal religios și ce beneficii *practice* ne aduce spiritualitatea, plecând de la premisa că nu ne-am angrena în căutarea ei dacă nu am avea ceva de câștigat din asta.

Accentul pus de el pe individ și nu pe instituții în problema spiritualității a netezit drumul pentru întreaga etică a curentului New Age și a dezvoltării personale, în care se consideră de la sine înțeles că la baza credințelor noastre stau eficiența și semnificația personală.

Analizele lansate în *Tipurile experienței religioase* sunt înglobate într-o proză la fel de elegantă și convingătoare ca în orice operă scrisă de fratele său, romancierul Henry James, iar cartea a fost considerată un clasic al genului chiar din ziua apariției. Marele ei aport a fost, pe de o parte, acela de a-l determina pe cititorul religios să privească problemele spirituale dintr-o

perspectivă rațională, obiectivă, iar pe de alta, de a-l convinge pe cititorul dominat de o gândire științifică sau rațională, că experiența religioasă are valoarea ei și este „un fapt”.

Știința și spiritualitatea

James a scris *Tipurile experienței religioase* la sfârșitul unui secol de progres științific care protesta împotriva credinței oarbe din trecut. În acest climat social, Biblia era apreciată, mai nou, drept o simplă colecție de povestiri, iar în știința recentă a psihologiei, experiența religioasă putea fi explicată ca o creație a minții.

Cu toate acestea, James s-a raportat cu scepticism la ideea că toate experiențele religioase pot fi reduse cu ușurință la stări ale creierului – ceea ce el numea concepția „nimic-altceva decât” despre spiritualitate. Viziunea Apostolului Pavel pe drumul spre Damasc, de exemplu, putea fi expedită în termenii unei „leziuni purulente a cortexului occipital” (un episod de epilepsie). Iar potrivit acestui „materialism medical”, Sfânta Tereza de Avila (cu stările ei necontrolate de extaz) nu fusese decât o „isterică”.

O stare fizică poate contribui la declanșarea unei experiențe mistice, scria James, dar asta nu discreditează meritul revelator al experienței. Secole de-a rândul, călugării și călugărițele și-au manipulat conștiincios trupurile (renunțând la hrană și somn, educându-și respirația) pentru simplul motiv că aceste stări fiziologice îi ajutau să pătrundă în straturile mai înalte ale conștiinței. Experiența religioasă nu era „creată” prin astfel de manipulări – ea existase acolo tot timpul, trebuia numai descoperită; ideea era de a deveni noi înșine mai receptivi la prezența ei. În ultimă instanță, considera James, această problemă – dacă experiența era un produs al „creierului” sau o comuniune cu Dumnezeu – părea irelevantă. Esențială, în opinia lui, era întrebarea dacă această experiență avea efecte binevenite.

„După roadele lor îi veți cunoaște, nu după rădăcini”

James susține că ideile spirituale ar trebui judecate în funcție de trei criterii: luminozitate instantanee; rațiune filozofică și utilitate morală. Pe scurt, ne iluminează ele, au sens, sunt ele o bună călăuză în viață?

Autorul citează un pasaj din autobiografia Sfintei Tereza de Avila, în care vorbește despre viziunile ei. La acea vreme, unii o suspectau că îl vedea pe diavol, nu pe Dumnezeu. Tereza a protestat, susținând că viziunile ei nu puteau fi doar efectul imaginației, deoarece datorită lor devenise un om mai bun („smulgându-mi viciul din rădăcini și compensându-mă cu un curaj viril”) – iar duhovnicii ei au confirmat veridicitatea stărilor ei. Tereza a făcut totodată distincție între închipuiri și realitatea spirituală, subliniind că, în timp ce imaginația pură vlăguiește spiritul și sufletul, „viziunea cu adevărat dumnezeiască” revitalizează și întărește ființa umană. În cazul ei, a simțit că viziunile o ghidau spre reformarea ordinului carmelitelor, din care făcea parte.

Acesta era efectul practic al experienței religioase de care James era atât de fascinat. Aceste „apariții” puteau fi rodul minții unui sfânt, sau puteau veni cu adevărat de la Dumnezeu. Dar, așa cum au demonstrat cazuri ca ale Apostolului Pavel, Sfântului Augustin sau al Sfintei Tereza, ceea ce era sigur și cu adevărat important era că ele puteau transforma o viață.

Motivația convertirii

James afirmă că atât psihologia, cât și religia recunosc că o persoană poate fi transformată de forțe aflate aparent mai presus de conștiința ei. Dar, în timp ce psihologia definește aceste forțe prin termenul de „inconștient” – situate, adică, în interiorul sineului – în religie, mântuirea vine din exteriorul persoanei, este un dar de la Dumnezeu.

Pentru un om cu o gândire rațională sau științifică, persoana „renăscută”, sau convertitul religios, poate părea dezechilibrată, chiar nebună. Convertirea poate fi bruscă, argumentează James, dar nu neapărat și patologică. Pentru

un observator exterior, este ca un petic de imagine sfântă, cusut pe tiparul unei vieți obișnuite. Pentru cel care o trăiește însă, convertirea înseamnă o transformare totală. Iar toți ceilalți oameni par rătăciți în întuneric.

James a sesizat existența unui tipar al experiențelor convertirii. De cele mai multe ori, aveau loc atunci când oamenii erau atât de deprimați, încât „cedaseră”, vidul de speranță făcând loc revelației. Literatura religioasă este plină de povești pe această temă, în care constrângerile și aspectele negative ale ego-ului sunt în cele din urmă înlăturate; de acum, începem să trăim numai pentru ceilalți sau pentru un țel mai nobil. Răsplata pentru dependența de Dumnezeu constă în renunțarea la teamă, și aceasta este ceea ce face din convertire o experiență atât de eliberatoare. Absența fricii și sensul siguranței absolute în Dumnezeu sunt cele care le dau convertirilor o motivație extraordinară. O persoană aparent normală va renunța la tot și va deveni misionar în junglă sau va înființa o mănăstire în deșert, doar pentru că a fost motivată de un crez. Totuși, acest ceva invizibil îi va schimba drastic situația exterioară – ceea ce l-a dus pe James la inevitabila concluzie că, pentru o astfel de persoană, convertirea sau experiența religioasă este un *fact*, mai real decât orice alt eveniment din viața ei.

De ce religia are o putere reformatoare

James a avansat ideea că religia nu trebuie să fie o venerare a lui Dumnezeu. Poate fi pur și simplu credința într-o ordine nevăzută, cu care trebuie să ne armonizăm. „Religia, oricare ar fi ea”, scria James, „este reacția categorică a omului în fața vieții, așa că de ce nu am putea spune că orice reacție categorică în fața vieții poate fi o religie?” Din această perspectivă, și ateismul este o religie. Zelul cu care unii atei atacă creștinismul, explică el, este, în ultimă instanță, religios.

La fel, concepția asupra vieții cuprinsă în fraza „Cui îi pasă?” este pentru unii o religie personală. Sau filozofia spirituală a transcendentalilor, care se închină unei Legi invizibile și infailibile ce reglează universul. Oamenii

îmbrățișează o religie din motive personale, argumentează James, de aceea, religia aleasă trebuie să-i slujească în vreun fel. Îl acest sens, îl citează pe J. H. Leuba, un vechi psiholog al religiei: „Dumnezeu nu este cunoscut, nu este înțeles; El este folosit.”

Cu toate acestea, atitudinea religioasă este asociată în mod normal cu consimțământul de a renunța la tine însuși și de a te pune în slujba unei cauze mărețe, de exemplu Dumnezeu sau țara. Această negare a sinelui este ceea ce diferențiază impulsul religios de toate celelalte tipuri de fericire și ceea ce îl face neasemuit de înălțător. Un sentiment religios se poate distinge de alte sentimente pentru că el singur ne înnobilează, dându-ne senzația că trăim în concordanță cu unele forțe, legi sau proiecte mai mari.

Religiile există, susține James, pentru a oferi o soluție veșnicelor angoase ale omului sau sentimentului că ceva nu este în regulă. Ele ne dau șansa de a crede că adevăratul sine este acea parte înălțătoare din noi, iar restul, balast, de care ne putem descotorosi.

Toți vrem să ne conectăm la o forță „superioară”, fie că este vorba de măreția din noi înșine, fie de o putere exterioară mai mare, iar religia ne asigură acel cadru care ne permite să experimentăm toate beneficiile ce decurg dintr-o viață închinată credinței, și nu una dominată de starea noastră naturală de teamă. „Nu Dumnezeu”, declară James, „ci viața, o viață mai amplă, mai bogată, mai satisfăcătoare, este, în ultimă esență, finalitatea religiei.”

Comentarii finale

În *Tipurile experienței religioase* este inserată povestea unui om care a reușit să se salveze de nebunie conectându-și mintea la versetele biblice. Întâmplător, acest personaj, numit „corespondentul francez”, este însuși William James.

Concluzia lui a fost că o credință religioasă poate transforma radical o viață, chiar dacă obiectul venerației este invizibil și, la drept vorbind, poate că nici nu există. Religia poate vindeca cu adevărat un om, integrând ceea ce înainte era divizat. Pentru James, care trecea prin stări succesive de

depresie și care a resimțit ani de zile un sentiment de alienare, acest singur argument era suficient pentru a justifica o activitate religioasă. Deși a mărturisit că spiritualitatea lui era încă un vlăstar firav, James a înțeles că simpla credință în acea ordine nevăzută a descătușat în mulți oameni marile forțe ale personalității și sensului existențial.

James a recunoscut că știința va încerca mereu să risipească pâcla obscură a religiei, dar că, în același timp, va pierde esențialul. Știința nu poate vorbi decât în termeni abstracti. Experiența spirituală personală este mai puternică tocmai pentru că este subiectivă. Spiritualitatea înseamnă emoție, imaginație și suflet – iar pentru un om, asta înseamnă totul.

William James

James s-a născut la Hotelul Astor din New York, în 1842. Bunicul lui a fost prezbiter, care a făcut avere în primii ani după sosirea în America, în 1789. Tatăl lui William, Henry James Sr., a aderat la filozofia misticului Emanuel Swedenborg și și-a încurajat copiii să-și păstreze libertatea de gândire în materie de religie. Mediul familial era unul intelectual și cosmopolit.

La sfârșitul adolescenței, James și-a dorit să fie pictor, dar, la încurajarea tatălui său, s-a înscris la Universitatea Harvard, unde a studiat chimia, anatomia și, mai târziu, medicina. Un deceniu mai târziu, a ajuns profesor de filozofie, înainte de a renunța la profesorat pentru a se dedica psihologiei.

Lucrarea de referință a lui James, „Principles of Psychology” (Principiile psihologiei), publicată în 1890, se întinde pe 1400 de pagini și a fost scrisă în 12 ani. Alte cărți de prestigiu sunt „The Will to Believe” (Voința de a crede) din 1897 și „Pragmatism” (Pragmatismul), în 1907.

William James a fost marcat de o sănătate șubredă și depresie. Tipurile experienței religioase a fost scrisă în perioada de convalescență, după o boală contractată într-o excursie în Munții Adirondack, în 1898.

James s-a însurat cu Alice Howe Gibbens în 1878, cu care a avut patru băieți și o fată.

Amintiri, vise, reflecții

„Suntem foarte departe de a ne fi încheiat socotelile cu Evul Mediu, antichitatea clasică și epoca primitivă, așa cum pretinde psihicul nostru modern... Dar tocmai pierderea legăturii cu trecutul, dezrădăcinarea noastră, este cea care a dat naștere «neplăcerilor» civilizației.”

„Din păcate, latura mitică a omului este desconsiderată în ziua de azi. El nu mai poate crea fabule, povești. În consecință, pierde foarte mult; pentru că este important și salutar să se vorbească și despre lucrurile incompreensibile.”

„Cu cât domină mai mult rațiunea critică, cu atât mai săracă devine viața; dar cu cât suntem capabili să conștientizăm mai mult inconștient și mai mult mit, cu atât absorbim mai multă viață.”

Pe scurt

Viața modernă trebuie îmbogățită cu o conștientizare a viselor, o apreciere a mitului și un sens al misterului.

În aceeași notă

William James, *Tipurile experienței religioase* (p. 174)

James Redfield, *Profețiile de la Celestine* (p. 276)

Gary Zukav, *Sălașul sufletului* (p. 396)

Joseph Campbell (împreună cu Bill Moyers), „The Power of Myth”
(Puterea mitului) în 50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală

James Hillman, „The Soul's Code” (Codul sufletului)

în 50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală

Thomas Moore, „Care of the Soul” (Îngrijirea sufletului)

în 50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală

Carl Gustav Jung

Majoritatea autobiografiilor tratează principalele evenimente exterioare din viața autorului, nelăsându-i pe cititori să arunce decât o privire fugară în planul trăirilor interioare. În schimb, cartea autobiografică a lui Carl Gustav Jung, *Amintiri, vise, reflecții*, pune accentul pe trăirile spirituale și intelectuale ale marelui psiholog. Descrierea viziunilor, a viselor și a fanteziilor sale, pe care Jung le consideră „avuția lui cea mai de preț”, trasează, de la început și până la sfârșit, firul acestei cărți; nu este un răsfăț intelectual, ci convingerea autorului că ele constituie prisma prin care putea percepe psihicul colectiv al umanității.

Amintiri, vise, reflecții este o operă controversată pentru că, la data morții autorului, se afla încă în formă de manuscris, și a avut nevoie de redactări suplimentare pentru a ajunge la versiunea finală. Dar a provocat acel gen de reacții la care Jung a visat dintotdeauna și i-a inspirat pe mulți să devină psihanaliști. Unii cititori o vor găsi poate prea bogată și sățioasă, ca o prăjitură de Crăciun; alții vor rămâne poate fascinați de psihologia lui Jung, care și-a propus să dezvăluie forțele spirituale ce se ascund în spatele acestei științe a minții și personalității.

Jung și Dumnezeu

Interpretările date de Jung conceptelor mitologice și psihologice, cum ar fi „imaginea lui Dumnezeu”, apar și în alte volume, dar *Amintiri, vise, reflecții*, potrivit editorului ei, Aniela Jaffe, este „testamentul religios” al lui Jung, singura ocazie în care psihologul a împărtășit, fără rețineri, experiența sa personală cu Dumnezeu.

Atât din partea mamei, cât și a tatălui, în familia lui Jung au existat și pastori, și teologi. Cu un tată și el preot, Jung a crescut, cum era firesc, într-un mediu religios. Dar Dumnezeu pe care și-l imagina el nu era personal sau înălțător, ci reprezenta, pur și simplu, puterea universului, în toată lumina, tenebrele, hazardul și infinitul lui. Prin vise se simțea condus la concluzia că de fapt Dumnezeu își dorește ca noi să avem „gânduri rele”, gânduri ce contrazic moralitatea de drept, tocmai pentru a ne regăsi drumul înapoi spre Dumnezeu, un traseu independent. În opinia lui, un om cu adevărat spiritual este un om liber în gândire, care are nevoie nu doar de simpla credință, ci de *experiența* nemijlocită a lui Dumnezeu.

Această idee a divinității, care nu este numai iubire și lumină, și convingerea conform căreia creștinismul nu a fost niciodată capabil să trateze satisfăcător problema răului l-au pus pe Jung în dezacord cu principiile tradiționale ale religiei creștine. Cu toate acestea, se considera un creștin, iar în 1952 i-a scris unui cleric: „Descopăr că toate gândurile mele se învârt în jurul lui Dumnezeu ca planetele în jurul soarelui, atrase în mod irezistibil de El.”

Fiecare om, este de părere Jung, are idei religioase, un sentiment al infinitului sau percepția unei semnificații mult mai profunde. Marele psiholog a observat că cei care au exclus trăirile religioase din viața lor se îmbolnăveau deseori de nevroze, deși acești oameni „nu ar fi ajuns în conflict cu ei înșiși” dacă ar fi trăit în vremuri străvechi, când viața lor ar fi fost strâns legată de mit, ritualuri și natură. Oamenii moderni sunt prea obiectivi, scria el, orizonturile lor spirituale prea înguste; mulți trăiesc la nivelul conștientului, al gândirii raționale. Dacă ar înlătura prăpastia dintre eul și inconștientul lor, susține Jung, oamenii și-ar recăpăta sănătatea mentală.

Experiențele avute cu bolnavii psihici l-au făcut să creadă că sufletul este, prin natura lui, religios, și că dimensiunea spirituală reprezintă un element de bază în psihologie. Chiar dacă atunci când ne referim la Jung vorbim despre un psihanalist, cercetările ulterioare ale muncii sale au fost indiscutabil spirituale, iar într-o epocă a materialismului științific, ideile sale au avut răsunet,

în mod indubitabil. Întrebat într-un interviu televizat dacă credea în Dumnezeu, Jung a replicat: „Nu cred – știu.”

Integrarea sinelui

Ca student la Universitatea din Zürich, Jung a luat decizia de a nu se specializa în medicina internă, ca opțiune inițială, ci în psihiatrie, pe atunci un domeniu nou și oarecum dubios. În 1900, a început munca de asistent la spitalul de boli mentale Burhölzli, din Zürich. Curios este că, pe atunci, ce se petrecea în mintea unui pacient nu prezenta interes pentru psihiatri. Accentul era pus pe simptome și pe stabilirea unui diagnostic. După cum remarcă Jung, „personalitatea umană a pacientului, individualitatea lui, nu contau deloc”. Atât Freud, cât și Jung se opuneau acestei teorii științifice, canalizându-și interesul spre întreaga personalitate a pacientului, nu numai către afecțiunea strict medicală, iar prima carte a lui Jung, despre psihologia schizofreniei, intenționa să demonstreze că maniile și halucinațiile nu erau doar simptome aleatorii ale bolii, ci se aflau în strânsă legătură cu personalitatea pacientului.

Telul a ceea ce Jung numea „individuație” era unirea contrariilor lăuntrice sau recunoașterea numeroaselor contradicții din noi înșine. Această autocunoaștere ne poate da un sentiment al unicității intime, al consensului între scopul vieții și personalitatea noastră. Jung își amintește că, în copilărie, a realizat că existau două laturi fundamentale ale unei ființe umane, pe care le-a clasificat în personalitatea nr. 1 (ceea ce considerăm în mod obișnuit ca sine) și personalitatea nr. 2 („celălalt”). Propria lui personalitate nr.1 era băiatul care își făcea temele și se încăiera cu alți copii, dar era conștient și de existența personalității nr. 2, care se rezema pe o „piatră veșnică, nepieritoare”, de înțelepciune.

Jung s-a dedicat cu pasiune studierii acestei a doua laturi a personalității lui, pentru că simțea că în „acei ceva ce vine spre mine din interior” rezidă toată bogăția sa, iar curajul cu care vorbim astăzi despre personalitatea nr. 2

(numită fie „umbră”, fie „sinele superior” sau „propriul sine”) se datorează muncii sale de o viață, explorării diferitelor aspecte și dimensiuni ale sineului. Actualmente suntem în măsură să recunoaștem că integrarea sinelui este absolut necesară sănătății mentale. Fără această integrare, avem tendința de a proiecta asupra altor oameni sau lucruri ceea ce nu recunoaștem în noi înșine – deseori, cu consecințe nocive.

Freud și dincolo de Freud

La prima lor întâlnire, la Viena în 1907, Freud și Jung au stat de vorbă 13 ore, aproape fără întrerupere. În *Amintiri, vise, reflecții*, Jung descrie lucrarea lui Freud *Interpretarea viselor*¹ ca pe scriere „epocală” și declară: „Prin recunoașterea viselor ca fiind cea mai importantă sursă de informații privind procesele din inconștient, el (Freud) a redat omenirii un instrument ce părea iremediabil pierdut.”

Faimoasa ruptură de Freud a pornit de la refuzul lui Jung de a accepta teza marelui psihianalist potrivit căreia, în majoritatea cazurilor, comportamentul uman și orice manifestare de spiritualitate în artă sau la nivelul unui individ constituie rezultatul unei „sexualități reprimată”. Din punctul de vedere al lui Jung, Freud, care avea o aversiune față de impulsul religios, vroia să-și convertească ideile științifice într-o religie. „Când m-am despărțit de Freud”, scrie Jung, „știam că mă avântam în necunoscut. La drept vorbind, dincolo de Freud, nu știam nimic; dar făcusem primul pas în întuneric.”

În acest întuneric avea să-și dezvolte Jung multe dintre de-acum faimoasele sale teorii. Deși a inventat termeni psihologici precum „complex”, „introvert” și „extravert”, psihologul elvețian a rămas poate celebru pentru ideea lui de „inconștient colectiv”, un univers lăuntric mai amplu, din care face parte fiecare individ, manifestat prin imagini, simboluri, vise și mituri și care părea să se regăsească în toate culturile. A dezvoltat totodată și conceptul de „arhetip”, un model inițial de a fi sau de a acționa, pe care oamenii

¹ *Interpretarea viselor*, Carl Gustav Jung, editura Trei, București, 2001. (n.trad.)

il adoptă inconștient, dar care constituie și el un motiv, un tipar în cadrul acestui psihic colectiv.

O altă idee celebră a lui Jung, „sincronicitatea”, sau apariția unor coincidențe aparent lipsite de sens care depășesc tărâmul probabilității normale, sugera un univers în care granițele pe care oamenii le percep în mod normal între spirit și materie pot, în anumite circumstanțe, dispărea. Sincronicitatea este acum un concept cheie în cadrul mișcării New Age (vezi James Redfield, *Profețiile de la Celestine*) dar a fost acreditat și de prietenul lui Jung, fizicianul Wolfgang Pauli, laureat al Premiului Nobel. Jung a fost interesat, în egală măsură, și de numerologie, în special de semnificația cifrei patru în artă și mitologie, și a devenit un erudit în alchimie, gnosticism și Biblie. El a înțeles că semnificația reală a alchimiei nu este transformarea unui metal ordinar în aur, ci transformarea psihicului, trezirea.

În 1913, Jung a avut viziunea unui imens potop ce se revărsa peste ținutul dintre Marea Nordului și Munții Alpi. La o privire mai atentă, apa se dovedea a fi sânge, în care pluteau milioane de cadavre înecate. La început, a crezut că acest vis prevestea o revoluție, apoi a înțeles că se referea la Primul Război Mondial care avea să se declanșeze în Europa.

Puterea de premoniție a lui Jung l-a determinat să studieze amănunțit parapsihologia, dar acreditarea dată de el, ca om de știință, cauzalității non-fizice a fost luată în derâdere de Freud. Numai timpul va hotărî care dintre cei doi a avut dreptate în legătură cu aceste domenii netradiționale ale științei, dar e echitabil să precizăm că steaua lui Jung a răsărit în ultimele decenii, în timp ce o mare parte din gândirea lui Freud a fost reevaluată.

Comentarii finale

Jung recunoaște că „mitologizarea” îi conferă vieții o vrajă care, odată trăită, devine indispensabilă. Dar, se întreba tot el, de ce ar trebui să ne lipsim de ea? Față în față cu rațiunea, problemele legate de vise și inconștient pot părea o pierdere de vreme, dar dacă ele ne îmbogățesc viața afectivă și ne vindecă spiritul scindat, atunci categoric au valoare. Dacă avem o existență

pur rațională, brută, fără a lua niciodată în considerație visele și fanteziile noastre, devenim unidimensionali. În căutarea explicațiilor perfecte, nu insistăm asupra „lucrurilor incomprehensibile”, după cum descria Jung misterele timpului și ale spațiului; totuși, ceea ce este misterios dă sens vieții.

Dacă v-ați plictisit de superficialitatea culturii materialiste a consumatorului, veți găsi un refugiu în această carte. Relatările lui Jung despre călătoriile din Africa, America, India și Italia sunt fascinante, la fel cum e și capitolul despre turnul pe care l-a construit la Bollingen, pe malul Lacului Zürich, pentru a-și găsi liniștea. Descrierea viselor și a viziunilor care apar pe parcursul cărții nu va capta atenția tuturor, dar pentru mulți cititori, ea va trezi un nou interes față de inconștientul folosit ca izvor de înțelepciune și drept călăuză.

Carl Gustav Jung

Jung s-a născut în Kesswil, Elveția, în 1875, ca fiu al unui preot protestant.

În 1895, s-a înscris la Universitatea din Basel pentru a studia medicina, dar, când tatăl lui a murit, un an mai târziu, a fost nevoit să împrumute bani pentru a-și putea continua studiile. A început să se specializeze în psihiatrie, iar din 1900 a lucrat la clinica Burhölzli din Zürich, sub îndrumarea renumitului psihiatru Eugen Bleuler. În 1903, s-a însurat cu Emma Rauschenbach, o tânără elvețiană moștenitoare a unei averi considerabile. Conform legislației elvețiene, Jung avea acces la o parte din banii ei, astfel încât cei doi și-au putut construi o vilă spațioasă la Küsnacht pentru tânăra lor familie.

În 1905, Jung a obținut titlul de docent și a predat cursul de psihiatrie la Universitatea din Zürich; în același an, este numit medic-șef la Clinica Psihiatrică a universității, un post pe care l-a abandonat în 1909, din cauza tot mai bogatei clientele particulare.

Jung a fost un scriitor prolific. Printre cărțile lui se numără „The Psychology of the Unconscious” (Psihologia inconștientului), „Psychology and Religion” (Psihologie și religie), „Psychology and Alchemy” (Psihologie și alchimie) și „The Undiscovered Self” (Prezentul și viitorul). Multe scrieri sunt incluse în Opere complete ale lui C. G. Jung². S-a stins din viață în 1961.

² Opere complete, Carl Gustav Jung, editura Trei, București, 2005. (n.trad.)

Cartea lui Margery Kempe

„Astfel că trecuseră mai bine de douăzeci de ani de când această făptură a avut primele simțăminte și revelații, înainte de a le așterne pe hârtie. După aceea, când Domnul Dumnezeuul nostru a voit, i-a poruncit să lase scris simțămintele și revelațiile și felul ei de viață, astfel încât milostenia Lui să fie cunoscută întregii lumi.”

Pe scurt

Experiența spirituală intensă poate schimba viața oricui, chiar și a unui om la care nici nu te-ai aștepta să i se întâmple așa ceva.

În aceeași notă

Sf. Augustin, *Confesiuni* (p. 35)

Malcolm X, *Autobiografia lui Malcolm X* (p. 212)

Tereza de Avila, *Castelul interior* (p. 326)

Margery Kempe

Până în secolul al XX-lea, tot ce se știa despre *Cartea lui Margery Kempe* erau câteva extrase din manuscrisul original, care se pierduse. Apoi, în 1934, într-o bibliotecă particulară din Anglia¹, a ieșit la lumină o copie completă a cărții originale.

Cartea este considerată prima autobiografie în limba engleză. După cum menționează R. W. Chambers în *Introducere*, aproape fiecare document la acea vreme era redactat în latină sau franceză, latină pentru că era limba administrației medievale, iar franceza, pentru că fusese impusă de conducătorii normanzi ai Angliei după cucerirea din 1066. Departe de Londra însă, acolo unde trăia Margery Kempe, mulți oameni, chiar din rândul clasei de mijloc, nu studiaseră nici latina, nici franceza, iar Kempe nu știa nici măcar să scrie sau să citească. Povestea vieții ei a fost, așadar, dictată unui scrib în singura limbă pe care o știa – engleza autohtonă.

Este o lucrare voluminoasă, structurată în două părți, totalizând 99 de capitole, care marchează transformarea lui Kempe dintr-o gospodină obișnuită într-o vestită mistică, și care oferă, în același timp, o extraordinară analiză a Angliei medievale. Cartea nu are nimic pompos din „viața unei sfinte”, ci este o relatare onestă care, spera ea, va lămurii lucrurile și îi va dezarma pe contestatarii ei.

¹ Biblioteca bunicului meu, col. William Butler-Bowdon. Traducerea *Cărții lui Margery Kempe* din engleza veche a fost publicată în 1936 de Jonathan Cape. Include o *Introducere* de R.W. Chambers. Citatele provin din această ediție. (n.a.)

Prințesa de oraș

Margery s-a născut în 1373, fiind fiica lui John Brunham, parlamentar și de cinci ori primar ales al orașului Bishop's Lynne (azi King's Lynn) din comitatul Norfolk, un port din estul Angliei. La 20 de ani s-a măritat cu un tânăr negustor, John Kempe, și a rămas rapid însărcinată. Era primul din cei 14 copii pe care i-a avut.

După naștere, Margery Kempe s-a îmbolnăvit psihic („tulburată de diavol”, după cum descrie ea) și a fost practic încuiată în propria casă pentru, se pare, comportament maniac legat de hrană. În timpul unuia din aceste episoade, a avut o viziune a lui Iisus, care purta o mantie de mătase purpurie și care i-a spus: „Fiică, de ce te-ai lepădat tu de Mine, pe când Eu nu m-am lepădat niciodată de tine?”. Viziunea, povestește ea, i-a arătat cât de aproape este Dumnezeu de noi, chiar și în cele mai mari necazuri, și i-a redat sănătatea.

Viziunea respectivă nu a fost suficientă însă pentru a o determina să-și schimbe viața. A continuat să poarte rochii ostentative pentru a-și etala nuri și îi plăcea să se laude cu rudele ei „de neam mare”. După cum singură mărturisea, „nu mai ținea seamă de nicio pedeapsă, nici nu mai era mulțumită de darurile trimise de bunul Dumnezeu, așa cum era soțul ei, ci veșnic dorea tot mai mult și mai mult”. Din „pură râvnă” (adică lăcomie) a deschis o berărie, o afacere destul de solidă, dar în câțiva ani a pierdut o groază de bani cu ea. Când și moara a dat faliment, Kempe a interpretat aceste eșecuri ca pe un semn al nemulțumirii lui Dumnezeu și a jurat ca, de acum încolo, să meargă numai pe calea Domnului.

Soție bună și neprihănită

În timp ce stătea într-o noapte întinsă lângă soțul ei, Kempe a auzit o melodie divină. Această muzică celestă a făcut-o să se întrebe de ce a păcătuit până acum, minunându-se câtă fericire e în Rai. După incidentul respectiv, a renunțat la sex și și-a anunțat soțul că, începând din acel moment, gândurile și devotamentul ei nu se vor îndrepta decât spre Cel de Sus. Bărbatul i-a

respectat decizia și a fost de acord să renunțe amândoi la viața sexuală – „dar nu încă”. Kempe l-a lăsat în continuare să-și satisfacă poftele trupești, dar inima ei o purta pe alte cărări. A postit, a purtat o cămașă aspră, din păr de cal, și bocea întruna pentru păcatele ei, deseori spre iritarea extremă a celor din jur, convinși că varsă atâtea lacrimi numai pentru a atrage atenția. Cum era de așteptat, și-a pierdut mulți prieteni care o preferau pe vechea Margery.

Situația dintre ea și soțul ei s-a lămurit într-o zi toridă de vară, când se plimbau pe un drum de țară. John i-a pus lui Margery o întrebare ipotetică: dacă un bărbat ar amenința-o că își taie capul în cazul în care nu se întoarce la viața lor sexuală normală, ce ar alege? Când ea a replicat că preferă să-l vadă omorându-se, el i-a răspuns: „Tu nu ești o soție bună.” Dar au căzut la o înțelegere: el nu-i va mai face avansuri, iar ea se obliga să achite datoriile lui înainte de a pleca în pelerinaj.

Kempe simțea de-acum că lăsase în urmă toate dorințele deșarte ale lumii și că „își înăbușise întru totul plăcerile carnale”. Deși s-a mai lăsat de câteva ori ispitită, Dumnezeu i-a dat de înțeles că o sprijinea și, în cele din urmă, a devenit o celibatară convinsă. După câțiva ani, a înțeles și soțul ei mesajul și a făcut, la rândul lui, un jurământ de castitate.

Lacrimi și călătorii

Margery Kempe a devenit faimoasă pentru două lucruri: crizele de plâns și călătoriile. De-abia pe la patruzeci de ani însă, după ce a avut 14 copii, și-a început viața de hoinar, plecând în pelerinaje și vizite pe la mistici și cunoscute fețe bisericești. În 1414, a călătorit în Țara Sfântă, dar a fost și la Roma, pentru canonizarea Sf. Bridget, pe care o venera, întorcându-se acasă un an mai târziu. În 1417, a plecat în Spania și s-a dus în pelerinaj la Aachen și Danzig. A vizitat și locurile sfinte și bisericile din Anglia. A călătorit în general singură, în condiții destul de grele și, de obicei, cu foarte puțini bani.

Margery nu a fost în stare să-și controleze lacrimile în timpul viziunilor care îl înfățișau pe Iisus răstignit pe cruce, iar oamenii au început să creadă – având în vedere cine fusese înainte – că accesele ei de plâns erau numai o fațadă sau, și mai rău, lucrul diavolului. Chiar și acum am putea crede că izbucnirile ei lacrimogene erau demne de o regină a vodevilului, dar după cum explica Barry Windeatt², această manifestare a chemării divine nu era neobișnuită în acea epocă. Belgianca Marie d'Oignies³ era o plângăcioasă, la fel și Fericita Angeia de Foligno⁴ și Dorothea de Montau⁵. Ultimele două, asemenea lui Kempe, fuseseră soții și mame.

Susținându-și cauza

Kempe a fost acuzată și de a fi o lollard⁶, o erezie ce se pedepsea pe vremea aceea cu arderea pe rug. Ea povestește o călătorie întreprinsă la York, unde a fost reținută de arhiepiscop de teama de a nu-i corupe pe săteni. I s-a cerut apoi să dea un fel de test de credință, să răspundă la unele paragrafe teologice. Din fericire, era versată în dogmele bisericii, așa că i s-a permis să părăsească orașul. Deși nu știa carte, Kempe susține că îi putea egala „în duh și înțelepciune” pe clericii și preoți învățați ai vremii.

O asemenea independență și sfidare, într-o perioadă în care majoritatea englezoaicelor stăteau acasă și țeseau, au făcut din Kempe o amenințare la adresa ordinii de drept, iar pentru strădaniile ei a fost ridiculizată, batjocorită

² *The Book of Margery Kempe*, Penguin, 1985. Introducere de Barry Windeatt. (n.a.)

³ Marie D'Oignies (1167-1213), născută într-o familie de nobili, a renunțat la avere și și-a transformat casa în ospiciu pentru leproși. S-a retras în sihăstrie lângă Oignies. (n.trad.)

⁴ Angela de Foligno (1248-1309), călugăriță catolică și scriitoare mistică. S-a născut în orașul Foligno, din provincia italiană Umbria. (n.trad.)

⁵ Dorothea de Montau (1347-1394), călugăriță benedictină din Germania, canonizată în 1976. (n.trad.)

⁶ Partizan al mișcării politice și religioase inspirate de învățăturile lui John Wycliffe, proeminent teolog la Universitatea din Oxford, care dorea reforma Bisericii Romano-catolice. (n.trad.)

și amenințată. A fost în permanență obligată să demonstreze că își dedicase cu adevărat viața Domnului, iar cartea ei este plină de eforturile „acestei făpturi”, după cum singură se descrie, de a-și convinge semenii. De exemplu:

„După aceea, această făptură a sosit la Assisi, și acolo s-a întâlnit cu călugărul Minor, un englez; și un cleric pios, după cum era socotit. Ea i-a vorbit despre modul ei de viață, de simțăminte și de revelațiile ei și de grația pe care Domnul i-a sădit-o în suflet prin sfinte inspirații și înalte contemplații, și cum Domnul nostru, într-un fel, i-a dezmiardat sufletul.”

Deși multora li s-a părut suspect, acest călugăr a fost impresionat de stilul de rugăciune al lui Kempe și a simțit că cea „dezmiardare” a sufletului ei (la acea vreme constând în faptul de a vorbi) era reală.

Citind povestea lui Kempe nu poți să nu te gândești la Tereza de Avila care, un secol mai târziu, a fost nevoită să se apere împotriva scepticismului fețelor bisericești pentru „stările ei de extaz” incontrolabile sau viziunile lui Iisus. Tereza a folosit un limbaj senzual, de-acum celebru, pentru a-și descrie dragostea față de Dumnezeu, iar în cartea ei, Kempe mărturisește o iubire similară. Ea povestește o conversație cu Iisus, în care El i-ar fi spus:

„Fiica mea vrednică și scumpă, jur pe Maiestatea Mea că nu te voi abandona niciodată. Fiică, cu cât vei suferi mai multă rușine, dispreț și dojană pentru dragostea Mea, cu atât mai mult te voi iubi, pentru că sunt ca un bărbat care își iubește cu vrednicie soția. Cu cât mai multă pizmă o privesc bărbații, cu atât mai frumos o va înveșmânta el, pentru a face în ciudă dușmanilor ei. Și tot așa mă voi purta și Eu cu tine.”

De aceste cuvinte reconfortante, venite de la o prezență invizibilă, avea nevoie Kempe pentru a-și duce mai departe noua ei viață creștină, în ciuda tuturor obstacolelor.

Iubita lui Dumnezeu

Cartea lui Margery Kempe nu abundă în reflecții ale autoarei despre viața ei completă, dar prin simplul fapt că a așternut-o pe hârtie a demonstrat

că o gospodină orgolioasă și păcătoasă poate fi transformată într-o credincioasă înfocată. Când privea înapoi, la anii tinereții, se gândea oripilată la fostele ei vanități și la moralitatea sa îndoielnică.

Ai crede că nu și-ar fi putut însuși această obiectivitate decât dacă ar fi văzut și experimentat adevăruri spirituale autentice. Kempe a trăit în aceeași perioadă cu celebra anahoretă Julian de Norwich⁷, iar Kempe redă în carte întâlnirea lor. Julian a scris clasică lucrare de meditație „Revelations of Divine Love” (*Revelațiile iubirii divine*), și îi era clar superioară lui Kempe în privința educației teologice. Cartea lui Kempe conține, la rândul ei, câteva idei teologice subtile, neașteptate din partea unei femei analfabete. Există un pasaj superb, de exemplu, în care Dumnezeu îi vorbește despre eterna unitate dintre om și Dumnezeu:

„Iată de ce, fiică, tu ești ocrotită în dragostea ta față de Cel de Sus, pentru că Dumnezeu este Dumnezeu. Sufletul tău este mai încredințat de iubirea ta față de Dumnezeu decât față de propriul tău corp, pentru că sufletul va părăsi corpul tău, dar Dumnezeu nu îți va părăsi niciodată sufletul, pentru că sunt unite laolaltă pe vecie.”

Dumnezeu a găsit în Kempe nu o credincioasă naivă, ci una evident pregătită să mediteze la credința ei și la neașteptata transformare pe care aceasta i-a adus-o.

Comentarii finale

Într-o vreme în care cucernicia sfioasă era modelul unei femei cumsecade, Kempe a fost, fără discuție, o „nărăvașă”, iar firea ei deschisă i-a afectat credibilitatea. Tocmai de aici izvorăște însă frumusețea poveștii ei, cheazășia că oricine poate trăi o revelație spirituală, nu numai cei care își poartă credința în tăcere, iar *Cartea lui Margery Kempe* este o remarcabilă istorisire a transformării spirituale prin religie.

⁷ Vezi Richard Maurice Bucke, *Conștiința cosmică*. (n.trad.)

Lucrarea nu este o autobiografie de tip modern, unde totul se desfășoară într-o ordine cronologică precisă, așa că cititorul trebuie să se obișnuiască cu acest stil. Cei care perseverează o vor găsi deseori amuzantă, cu descrieri unice și „direct de la sursă” ale societății engleze preshakespeareane. Unele ediții sunt scrise într-un stil mai modern, dar, în acest caz, se pierde acea atmosferă medievală pe care o conferă folosirea limbii originale.

Cartea se termină abrupt, cu Margery întorcându-se acasă, în Lynn, unde a trăit până spre șaptezeci de ani. Soțul ei s-a senilizat și a murit înaintea sa.

Teme de meditație

„Ce lucru extraordinar este ploaia care cade pe pământul uscat, nu-i așa? Frunzele sunt spălate, pământul este reîmprospătat. Cred că toți ar trebui să ne limpezim complet mințile, tot așa cum ploaia curăță copacii încărcăți de praful atâtor secole, praful a ceea ce noi numim cunoaștere, experiență. Dacă tu și cum mine ne-am purifica mintea în fiecare zi, am elibera-o de reminiscentțele zilei de ieri, fiecare dintre noi ar avea o minte proaspătă, o minte capabilă să facă față nenumăratelor probleme ale existenței.”

Pe scurt

Fii un adevărat revoluționar, învățând să gândești
în afara granițelor culturii.

În aceeași notă

Dag Hammarkjöld, *Repere* (p. 146)

Robert M. Pirsig, *Zen și arta întreținerii motocicletei* (p. 268)

Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului* (p. 310)

Eckhart Tolle, *Puterea prezentului* (p. 342)

J. Krishnamurti

Este viața ta o continuă luptă pentru succes? Te temi de mediocritate? Dacă aceste întrebări te caracterizează, fă o scurtă pauză și citește *Teme de meditație*. Această operă a filozofului indian J. Krishnamurti, probabil cea mai practică dintre toate, este rezultatul sesiunilor de întrebări și răspunsuri cu studenții indieni, dar ea a trezit ecou în inimile și mințile oamenilor din lumea întreagă.

Krishnamurti își învață studenții că adevăratul scop al educației nu este acela de a ne pregăti pentru o slujbă, ci de a ne „ajuta să înțelegem întregul proces al vieții”. Educația înseamnă a învăța cum să iubești, cum să trăiești, cum să-ți eliberezi gândirea de prejudecăți, superstiții și spaime. Fără aceste cunoștințe, am trece prin viață mecanic. Nu am mai deveni cu adevărat creativi, așa cum am putea fi. „Dacă mintea nu își străpunge propriile bariere”, declară Krishnamurti, „ne împotmolim în nefericire.”

Prin logica ei ineluctabilă, *Teme de meditație* ne zdruncină credința că salvarea stă în celebritate, bani și succes, demonstrând că goana după ele nu ne aduce decât tristețe. Toată lumea vrea acum să fie „cineva”, dar Krishnamurti ne arată cum, paradoxal, această ambiție îi involburează tocmai pe oamenii mediocri.

Ambiție și succes

Cartea dezbate pe larg subiectul succesului material. Cultura de azi glorifică ambiția și succesul și nu e de mirare de ce suntem constrânși de ideea de a lupta mereu pentru un țel. Krishnamurti este convins însă că dorința de a deveni „cineva” nu duce decât la dezamăgire și deșertăciune.

Nu este un model inteligent de viață pentru că presupune să fii veșnic nemulțumit de prezent, să fii prizonierul invidiei și al dorințelor înăbușite. Afirmatia lui Krishnamurti, „Toți vrem să fim celebri – și, din momentul în care dorim să ajungem cineva, ne pierdem libertatea”, este în totală contradicție cu cărțile motivante din ziua de azi, dar comentariul lui nu este lipsit de adevăr.

Este normal ca, atunci când dorești mai puțin, să fii mai mulțumit cu ceea ce ai, dar cine nu vrea să-și desăvârșească potențialul? Krishnamurti ne sugerează o cale alternativă, care nu va duce la depresie sau nebunie. În opinia lui, adevăratul scop al educației este acela de a-i ajuta pe oameni să identifice ce anume le place să facă. Atunci când faci ceea ce îți place, profitul este dublu: nu numai că vei găsi satisfacție în viața de zi cu zi, dar entuziasmul pentru munca ta îți va asigura „succesul”.

Ambiția ne impune să trăim permanent în viitor, un viitor care, chiar dacă va prinde formă, nu ne va scuti, probabil, de sentimentul de deșertăciune, pe când vocația ne permite să ne bucurăm de muncă fără a ne racorda la stresul obținerii de rezultate. Oricum, nimic nu durează o veșnicie, așa că lumea are de profitat mai mult de pe urma celor care lucrează fără dorința hâdă de câștig. Civilizația de azi este construită pe competiție, dar această competiție nu și-ar mai găsi rostul dacă fiecare dintre noi ar considera munca pe care o face unică, nemaipomenită. Competiția este necesară numai atunci când toți ținim spre același premiu, dar fiecare om trebuie să înțeleagă că respectiva comoară la care visează nu se află „undeva, acolo”, ci trebuie descoperită în propriile noastre aptitudini și interese. Aici rezidă adevărata inteligență.

Mitul siguranței

În viață căutăm permanența, dar năzuind asta ne-am împotrivi naturii, de unde și durerea noastră. Numai mintea, care este în permanentă mișcare, fără locuri de odihnă și idei fixe, poate fi în armonie cu viața și, de aceea, nu cunoaște tristețea. Oamenii, scrie Krishnamurti, „își sapă un mic bazin pentru ei înșiși, departe de curentul schimbător al vieții, și în acel mic bazin

stagnează și mor; iar această stagnare, această putrezire este ceea ce numim noi existență.”

Cuvinte dure, dar nu e oare adevărat că viața pe care o construim pentru noi, un mic bazin pentru familie, muncă, temeri, ambiție, religie și așa mai departe, este o încercare de a evita experimentarea realității mai cuprinzătoare? Cu cât ne convingem mai mult că acest loc de lângă fluviul vieții este sigur, cu atât suntem mai puțin conștienți de adevărata esență a vieții – permanenta schimbare. Ne agățăm de ceea ce cunoaștem, afirmă Krishna-murti, dar prin cramponarea respectivă ne încărcăm de temeri.

Asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm la circumstanțele externe ale vieții noastre, trebuie doar să înțelegem că am creat numai o reprezentare a existenței care să ni se potrivească. Obiectivul vieții este descoperirea adevărului, și, dacă nu ne implicăm activ în încercarea de a ne apropia de esența lucrurilor, atunci ne stingem repede.

Rezolvarea problemelor

O minte stăpânită de probleme nu va găsi niciodată rezolvarea lor. „Numai mintea eliberată poate fi pregătită pentru a înțelege o problemă”, susține Krishnamurti. Dacă poți crea un spațiu liber între gânduri, vei recâștiga proșpețimea și creativitatea pe care mintea normală, încovoiată de un gând și îngrijorată de altul, nu le poate experimenta.

Dacă aceeași minte care ne-a vârat în încurcătura asta este solicitată să o și descurce, nu ne putem aștepta la o rezolvare eficientă. Închizând însă acea minte, vom găsi și soluțiile. Trăim cu impresia că mintea reprezintă totul, dar ne înșelăm. Viața noastră ar fi mai bogată dacă am capta vasta inteligență a universului care se întinde dincolo de creierul nostru. Paradoxal, astupând murmurul neîncetat al minții, vom dobândi și cunoașterea de sine. Astfel, a nu gândi, dacă o facem cu un scop, poate fi cea mai înaltă formă de inteligență.

Omul creator

Cei mai mulți dintre noi duc o viață de tehnicieni, observă Krishnamurti. Studiem mecanic, ne dăm examenele, ne luăm slujbe; învățăm tehnicile pentru a reuși în societate. Dacă nu suntem atenți însă la ceea ce este cu adevărat esențial – frumusețe, dragoste, liniște sufletească – atunci vom trăi într-o lume dură, fragmentată. Așa că, avem de ales între a fi un tehnician sau un creator, între a fi mai mult sau mai puțin oameni, comentează Krishnamurti:

„Poți fi creativ numai într-o stare de abandon – adică, atunci când nu există sentimentul constrângerii, teama de a nu fi, de a nu câștiga, de a nu ajunge.”

Un om care a învățat cum funcționează societatea și „s-a descurcat bine” capătă un fel de încredere tehnică. Devine arogant. Dar există un alt tip de încredere, pe care o obții când gândești în afara sistemului. Această încredere este mai inocentă. Dacă nu o avem, afirmă Krishnamurti, „vom fi absorbiți de colectiv și pierduți în mediocritate”. Dacă încercăm cu orice preț să ne păstrăm identitatea, vom cunoaște adevărata creativitate, cea care nu este modelată de ceea ce este la modă sau acceptat de societate. Un tehnician poate produce „rezultate”, dar un creator, prin însăși natura ființei lui și concentrarea asupra aspectelor importante, îmbunătățește lumea din jurul lui.

Krishnamurti vorbește de nevoia de a avea un spirit de revoltă. Nu se referă la schimbarea societății din interior, ci la revolta împotriva metodelor existente de a vedea și de a gândi. Dacă te revolți împotriva „sistemului”, dacă militezi pentru reforme, nu ești ca un deținut care protestează în interiorul închisorii pentru condiții mai bune de detenție? Adevăratul revoluționar nu se plânge de închisoare, ci privește printre gratiile ei, pentru a vedea instituția într-un context mai larg.

La fel ar trebui să procedăm și cu mintea noastră, s-o vedem la lucru și să înțelegem de ce a ajuns la concluziile la care a ajuns. De exemplu, nu putem pune stavilă lăcomiei și invidiei încercând să le eliminăm; nu vor

începe să dispară decât atunci când ne vom putea contempla mintea în totalitatea ei. Când recunoaștem că mintea noastră este plină de lăcomie, invidie, dezgust și ambiție, creăm un spațiu unde *nu* suntem nici lacomi, nici invidioși, nici dezgustați, nici ambițioși. Acesta este debutul unui om liber, care se poate inspira din izvorul nesecat de creativitate care zace în afara minții raționale.

Fericire și dragoste

În goana după realizări, avem impresia că fericirea este ceva ce putem căuta. Dar, după cum bine subliniază Krishnamurti, fericirea nu poate fi „găsită”, este un derivat al scopului și apare în absența fricii. Nu este un produs al realizărilor și ambiției; viața înseamnă exact acele momente când suntem prea puțin preocupați de realizări și ambiție, când suntem dedicați complet unei sarcini sau când ne simțim ca făcând parte din mediul care ne înconjoară. Doar a gândi sau a vorbi despre fericire trădează faptul că nu facem corp comun cu sursa ei.

În esență, nefericirea se naște din lipsa iubirii sau din distanța dintre noi și ceilalți. Această distanță este creată de judecățile și criticile pe care le emitem. Este greu să iubim sincer când gândurile noastre sunt îndreptate spre noi sau spre țelurile noastre; în fața celorlalți, dăm dovadă de superficialitate. Cel care se zbate în viață va spune că dragostea este bună, dar este un vis frumos – între timp, trebuie să merg mai departe. Krishnamurti susține însă că „dragostea este cel mai practic lucru din lume”. Ambițiosul gonește după putere dar, în eforturile lui, nu vede că dragostea este cea mai mare putere de care dispunem. Marea iubire este marea inteligență, deoarece ea recunoaște că, în cele din urmă, dragostea este singurul lucru care contează.

Comentarii finale

Cartea lui Krishnamurti a fost scrisă cu mult înainte ca îndemnul de a face ceea ce-ți place și de a nu munci numai de dragul siguranței materiale să devină o modă. Krishnamurti a înțeles ce înseamnă cultul nostru pentru

celebritate, dorința fiecăruia de a fi altcineva, de a fi celebru, dar și nefericirea pe care o provoacă acest cult.

Cu greu se poate spune că *Teme de meditație* este o carte despre spiritualitate, dacă o judecăm în termeni convenționali. Este o carte care ne propune o mai mare receptivitate, o gândire mai liberă. Este o carte care te învață cum să fii inteligent, deși nu așa cum percepem noi inteligența în mod normal. Toți au impresia că sunt liber-cugetători, plini de duh. De multe ori, adevărul este cu totul altul.

Teme de meditație este o carte care te face să te întrebi: sunt doar un tehnician al vieții sau un creator?

Jiddu Krishnamurti

Krishnamurti s-a născut la Madras (astăzi Chennai) în 1895, din părinți brahmani. Tatăl lui lucra la centrul Societății Teozofice din Adyar. La 15 ani, Krishnamurti a fost remarcat de liderul teozof Annie Besant și de asociatul ei, C.W. Leadbeater, pentru remarcabila sa „aură”. Cei doi l-au adoptat oficial și l-au dus la Londra pentru a-i desăvârși educația. Venerat ca un nou Mesia, viitorul „Învățător al lumii”, în 1911 s-a format în jurul lui o organizație intitulată Ordinul Steaua Estului.

În 1929, Krishnamurti a anunțat însă că nu este un Mesia, nici măcar un guru, și s-a despărțit de protectorii lui și de mișcarea teozofică. A început o viață de călătorii și cuvântări, și a devenit cunoscut pentru filozofia lui, care pune accent pe gândirea liberă, și pentru rezerva față de concepțiile rigide, prestabilite. S-a stins din viață în 1985, iar Fundația Krishnamurti continuă să-i răspândească lucrările și astăzi.

Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr

„Dragul meu Amărel,

Am observat, cu profundă nemulțumire, că pacientul tău a devenit creștin. Nu te amăgi în speranța că vei scăpa de pedepsele obișnuite... Între timp, trebuie să rezolvăm situația cum putem mai bine. Nu e cazul să disperi; sute de acești convertiți adulți au fost recuperați după un scurt sejur în tabăra Dușmanului și astăzi se află printre noi. Toate obiceiurile pacientului, atât cele psihice, cât și fizice, lucrează încă în favoarea noastră.”

Pe scurt

Nu putem ști ceea ce este bine decât prin comparație
cu ceea ce nu este bine.

În aceeași notă

Rick Warren, *Viața condusă de scopuri* (p. 364)

C. S. Lewis

Sfredelin (Screwtape) este un diavol bătrân, cu o înaltă funcție în ierarhia Iadului, a cărui misiune este aceea de a alimenta stocul de malițiozitate și suferință de pe Pământ. Își îndeplinește sarcina alegându-și cu grijă oamenii-țintă, cărora le oferă un sortiment bogat de tentații menite să le abată gândul de la Dumnezeu.

Sub comanda lui Sfredelin se află nepotul lui, Amărel (Wormwood), un diavol novice. Scrisorile trimise de unchi către nepot relatează eforturile celor doi „împielițați” de a smulge un tânăr din ghearele nou-adoptatului creștinism și de a-l trimite înapoi, la „Tatăl Nostru din Adânc” (Satana). Amărel primește instrucțiuni detaliate despre cum să exploateze slăbiciunile omului și să-l aducă în permanență în preajma păcatului.

Șocantă, dar și amuzantă în același timp, satira lui C. S. Lewis, *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*¹, a fost un bestseller la vremea ei, cu peste jumătate de milion de exemplare vândute. Cartea s-a vrut o strălucită ripostă la ateismul insinuant, existențialismul și materialismul epocii lui Lewis, atrăgând de partea ei pe cititorul inteligent care, în mod normal, ar fi respins creștinismul drept ghid moral. Personajul lui Lewis lucrează neconținut nu numai pentru a îndrepta victima spre păcat, ci și pentru a o determina să cedeze în fața realităților lumii, care neagă progresul uman.

Lectura cărții este o adevărată provocare, pentru că totul este inversat din punct de vedere moral. Trebuie să-ți amintești mereu că „Dușmanul” se referă la Dumnezeu și că stilul de viață pentru care pledează Sfredelin

¹ Titlul original al romanului este „The Screwtape Letters”. Versiunea în limba română a apărut la editura Humanitas, București, 2007. (n.trad.)

este exact opusul moralei creștine. De exemplu, Sfredelin se plânge că Dușmanul a dat oamenilor liberul arbitru de a-l alege pe Dumnezeu, și că Dumnezeu chiar le iubește pe aceste „târâtoare umane”. Într-o scrisoare își atenționează nepotul:

„Trebuie să recunoaștem că toată această vorbărie despre dragostea Lui pentru oameni și cum slujirea Lui înseamnă o totală eliberare nu este (așa cum bucuroși am crede) o simplă propagandă, ci un înfricoșător adevăr. El chiar vrea să umple universul cu mici replici dezgustătoare ale Lui Însuși.”

Fiecare capitol al cărții este dedicat unei alte ispite – să nu-ți iubești aproapele, să iubești în schimb desfrâul ori îngâmfarea și să solidarizezi cu necredincioșii, pentru că sunt deștepti și șmecheri.

Începutul asaltului

Ni se aduce la cunoștință că victima lui Sfredelin și a lui Amărel este un burlac bun de înșurătoare, iar cei doi completează să-l cupleze cu fel de fel de femei insipide. Unchiul și nepotul sunt oripilați când bărbatul se îndrăgostește de o creștină de familie bună și cu o reputație impecabilă. În acest moment, cei doi realizează că încercarea de a-l abate de la spiritualitatea lui tot mai intensă este zadarnică, așa că plănuiesc să-i corupă toate acele sentimente spirituale înfiripate în mintea lui de convertit. Când victima pătrunde într-un cerc de intelectuali creștini, îl ispitesc cu idei mondene: cum că biserica este doar o denaturare birocratică a intenției originale a fondatorului ei; că Iisus este doar un personaj istoric și nu are nimic divin; iar creștinismul în sine nu este suficient – trebuie asociat cu programe sociale care să „creeze o societate mai bună”. Ideea este de a-l face să creadă că noțiunea de creștinism este ușor „demodată” și că, pentru a o readuce la viață în mijlocul unei populații mai largi, aceasta trebuie să devină mai apetisantă.

Șiretlicul funcționează. Victima se învâрте acum într-un cerc de intelectuali frivoli și cheflii, dar cu mult mai inteligenți și rafinați, iar Sfredelin reușește să-i insuflă viciul mândriei spirituale. Pacientul trebuie convins că, în calitate de creștin, este mai bun decât ceilalți și că, în calitatea suplimentară de

creștin intelectual, este cu atât mai deosebit. „Ideea de a aparține unui cerc al inițiaților, de a lua parte la un secret, îi este foarte dragă”, explică Sfredelin. „Joacă pe această coardă sensibilă. Învăță-l... să-și ia un aer amuzat la tot ce spun necredincioșii.”

Tot vom pune mâna pe el

Cartea este plasată în Anglia celui de-al Doilea Război Mondial, unde bombele amenință să ucidă mii de oameni. Pe Amărel îl entuziasmează perspectiva carnagiului, dar Sfredelin îl dojenește pentru o asemenea dovadă de prostie – este de preferat ca victima lor să rămână în viață. Dacă va supraviețui bombelor, îl vor avea la degetul mic, deoarece, cu trecerea anilor, va sucomba în fața pustietății spirituale a bătrâneții. Bătrânul diavol este convins că rutina, iubirile pierdute și speranțele eșuate ale tinereții îl vor întoarce spre ei. Sfredelin scrie bucuros despre „monotonia pe care o aducem în viața lor și resentimentul mut cu care îi învățăm să răspundă la ea – toate acestea oferă admirabile ocazii de a stoarce și secătui un suflet”.

Dacă omul are succes însă și este prosper, observă Sfredelin cu viclenie, „poziția noastră este și mai solidă”. Argumentul lui? Prosperitatea creează dependență față de preocupările laice, amplificându-le rolul și importanța. Dacă oamenii devin renumiți și importanți, cu multe legături în societate, de ce ar mai avea nevoie de Dumnezeu?

Obiectivul acelei laturi tenebroase este acela de a spori atașamentul omului față de problemele pământești, obiectiv tot mai ușor de atins odată cu vârsta. În schimb, spontaneitatea și dragostea de viață a tinerilor (sau a celor tineri la suflet) îngreunează foarte mult sarcina lui Sfredelin și a camarilei sale de a atrage omenirea de partea lor.

Asaltul final

Ceea ce urmărește cu adevărat Sfredelin este să-și împiedice victima să ajungă la cunoașterea de sine. Omul trebuie ținut prizonierul emoțiilor brute, care anulează orice speranță de obiectivitate și reflecție. Când bombele se aud șuierând deasupra Londrei, Amărel sugerează să-i injecteze victimei

serul lașității, dar Sfedelin refuză – lașitatea înseamnă rușine, care poate duce la introspecție și, implicit, la dorința de a fi mai puternic.

Cei doi diabolici încearcă să dejoace orice intenție a victimei de a persevera, făcându-o să eșueze în deciziile sale, să evite asumarea vreunui angajament, pentru că perseverența este motorul evoluției. Intenția lor este de a-i da victimei senzația că este stăpânul propriului destin și că nu are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. În cazul unor evenimente potrivnice, observă Sfredelin, „distracția este să-l faci pe om să cedeze (numai dacă ar fi știut!) tocmai când mai avea puțin și scăpa”.

Când pacientul vede rămășițe umane sângerânde pe peretele unei case bombardate, diavolii sunt optimiști: tentativa lor de a-l convinge că viața este doar o casă a ororilor, fără niciun sens, pare să fi dat roade. Dar omul îi șochează, văzând, dincolo de dărâmături, miracolul vieții. Este departe acum de atingerea diavolului. Sfredelin își descriesese victima ca pe un „animal, o creatură zămislită într-un pat”. Acum, acel animal vede așa cum vede și Dumnezeu.

Comentarii finale

Când Lewis a scris *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*, dedicată prietenului său J. R. R. Tolkien², cartea era deja cunoscută unui public larg, care ascultase emisiunea prezentată de el la BBC, *Ten Minutes Talks*, în primii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial. Una dintre temele dezbătute a fost și convertirea lui la creștinism³.

Poate că unii au văzut în *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr* o imagine a evenimentelor de pe scena politică a lumii, dar adevărata preocupare a autorului a fost viața noastră interioară și deciziile pe care le luăm zi de zi. Moralitatea de modă veche pe care o îmbrățișează cartea știe încă să se apere și, cu toate că Lewis a scris în calitate de creștin, cititorii își pot substitui proprii demoni personajelor lui, Sfredelin și Amărel.

² John Ronald Reul Tolkien (1892-1973), profesor, filolog și scriitor englez, autorul celebrului roman *Stăpânul inelelor*. (n.trad.)

³ Lewis a fost ateu convins până la vârsta de 36 de ani, când se convertește la creștinism și aderă la Biserica Anglicană. (n.trad.)

Este oare prea simplistă zugrăvirea lumii în bine și rău? Probabil, dar prezentarea inversată a polarităților ca fiind una reală este convingătoare și ne face să ne gândim la toate raționamentele pe care le folosim pentru a ne justifica gândurile și acțiunile. Și mai important, cartea ne asigură că în fiecare dintre noi există ceva incoruptibil – și că această rezistență în fața tentațiilor poate fi întărită printr-o totală onestitate cu noi înșine.

C. S. Lewis

Născut la Belfast, în 1893, Clive Staples Lewis a fost fiul unui avocat. Din 1925, a predat literatura engleză la Universitatea din Oxford, unde a rămas aproape trei decenii. În 1954, a fost invitat la Universitatea din Cambridge, pentru a ocupa un post vacant de profesor de literatură renașcentistă și medievală.

Lewis a scris peste 30 de cărți, printre care „*The Allegory of Love*” (Alegoria dragostei), o sursă importantă de informații privind literatura medievală; celebra carte pentru copii *Cronicile din Narnia*⁴; romanele de science fiction *Departate de planeta tăcută*⁵ (1938) și *Perelandra* (1943), operele filozofice și creștine *Problema durerii*⁶ (1940), „*Beyond Personality*” (Dincolo de personalitate – 1944) și *Creștinism, pur și simplu*⁷ (1952); și o autobiografie, *Surprins de bucurie*⁸ (1955).

În 1956, Lewis s-a căsătorit prima dată cu Joy Davidman. A murit la data de 22 noiembrie 1963, în aceeași zi cu Aldous Huxley și președintele John F. Kennedy.

⁴ *Cronicile din Narnia*, C. S. Lewis, editura Rao Books, București, 2008. (n.trad.)

⁵ *Departate de planeta tăcută*, C. S. Lewis, editura Logos, Cluj-Napoca, 1995. (n.trad.)

^{6, 7, 8} *Problema durerii, Creștinism, pur și simplu, Surprins de bucurie*, C. S. Lewis, editura Humanitas, București. (n.trad.)

Autobiografia lui Malcolm X

„Și dintr-odată am realizat – cât de adânc se aplecase către mine religia Islamului pentru a mă ridica din noroi, pentru a mă salva, împiedicându-mă să devin ceea ce inevitabil aș fi devenit: un infractor mort, în vreun cimitir, sau, dacă aș mai fi trăit, un deținut de 37 de ani, înverșunat și cu inima împietrită, în vreun penitenciar sau azil de nebuni.”

„Istoria omenirii a dovedit, de la o epocă la alta, că adevăratul criteriu al leadership-ului este spiritual. Oamenii sunt atrași de spirit. Puterea îi constrânge pe oameni. Dragostea este generată de spirit. Puterea generează anxietăți.”

Pe scurt

Privește dincolo de culoarea pielii sau de crez
pentru a vedea unitatea esențială a omenirii.

În aceeași notă

Muhammad Asad, *Drumul spre Mecca* (p. 26)

Sfântul Augustin, *Confesiuni* (p. 35)

Mohandas Gandhi, *Autobiografie* (p. 114)

Malcolm X

Pentru mulți, Malcolm X a fost un instigator și un militant pentru emanciparea populației de culoare din America anilor 1960. Dar ce știm despre el ca om? Alex Haley¹, autorul romanului *Rădăcini*, a avut inspirata idee de a-l convinge să-și aștearnă pe hârtie povestea vieții. Reticent la început, Malcolm X s-a apucat în cele din urmă să înșire detalii din viața lui, de la sărăcia din copilărie până la criminalitatea din adolescență, culminând cu ascensiunea lui ca lider național și personalitate mondială.

Malcolm X a considerat acest proiect la fel de imperios ca tot ce făcuse până atunci și, până în 1965, când a fost ucis², cartea era aproape terminată. Autobiografia lui este, în primul rând, o minunată relatare a vieții interlope din America secolului al XX-lea și a câtorva evenimente turbulente, dar este și un *tour de force* al etapelor iluminării sale spirituale și intelectuale. Cititorul nu este niciodată lăsat să uite că decizia de a se converti la islamism a reprezentat punctul de cotitură în viața lui Malcolm, transformând disperarea lui violentă într-un țel moral.

¹ Alex Haley (1921-1992), jurnalist și scriitor american, care a popularizat, prin scrierile sale, istoria și genealogia populației de culoare din Statele Unite. Celebrul său roman, *Rădăcini*, redă, se pare, povestea vieții sale, și a primit, în 1977, Premiul Special Pulitzer. (n.trad.)

² Malcolm X a fost asasinat pe 21 februarie 1965, în timpul unei cuvântări ținute în Manhattan. Asupra lui s-au tras 16 focuri de armă. (n.trad.)

Istorie neagră

Omul pe care îl cunoaștem sub numele de Malcolm X s-a născut ca Malcolm Little în 1925, în Omaha, statul Nebraska. Mama lui provenea din Indiile Britanice de Vest și avea pielea și trăsăturile unei femei albe. Dat fiind tenul lui mai deschis la culoare, tânărul Malcolm era considerat norocos de către ceilalți copii negri. Cu anii, însă, ajunsese să urască „sângele violatorului alb care îmi curge prin vene”. Tatăl lui a fost preot baptist și discipol al lui Marcus Garvey³, a cărei Asociație Universală pentru Îmbunătățirea Negrilor a ridicat, timp de o generație, steagul mândriei populației de culoare.

Familia s-a mutat la Lansing, statul Michigan, unde, în 1931, tatăl lui Malcolm a fost ucis cu brutalitate de Black Legion, o organizație care milita pentru supremația albilor. Pentru că polița de asigurare pe viață pe care o încheiase nu a fost plătită (compania de asigurări a pretins că decesul s-a datorat sinuciderii, deoarece cadavrul a fost găsit pe șinele de cale ferată), familia a devenit săracă lipită pământului. Trăind din pomeni, doamna Little a ajuns în pragul nebuniei și a fost internată într-un ospiciu, iar copiii au fost separați de stat. „Sunt ferm convins”, scrie Malcolm, „că dacă o agenție socială de stat a distrus vreodată o familie, aceea a fost a noastră. Ne-am dorit și am încercat să rămânem împreună. Casa noastră nu trebuia să fie distrusă. Dar asistența socială, tribunalele și doctorii lor ne-au băgat pumnul în gură.”

Din punctul de vedere al lui Malcolm, omul alb i-a omorât tatăl, iar acum sistemul alb i-a distrus mama.

³ Marcus Mosiah Garvey Jr. (1887-1940), publicist, jurnalist, orator, declarat erou național al Jamaicai. A fondat Asociația Universală pentru Îmbunătățirea Negrilor și Liga Comunităților Africane. Filozofia lui panafricană, cunoscută sub numele de garveyism, a inspirat organizații și mișcări de masă pentru emanciparea populației africane. (n.trad.)

Băiatul invizibil

La vârsta de 13 ani, Malcolm a fost exmatriculat din școală pentru indisciplină și trimis la o școală de corecție, în altă parte a statului Michigan. A fost dat spre adopție unei familii albe, care a reușit să-l înscrie la o școală mai bună, începând cu clasa a șaptea. Unul dintre puținii studenți de culoare, Malcolm era o noutate și ciudat de popular. Pentru că a excelat la cursuri, fiind întotdeauna printre primii trei din clasă, a fost ales șef al clasei. A încercat în fel și chip să se comporte ca un alb, dar nu fost niciodată acceptat pe de-a întregul ca atare. Momentele cele mai jenante erau orele de dans de la școală, când i se explica răspicat că nu putea dansa cu fete albe.

Malcolm și-a anunțat profesorul că vrea să devină avocat. La acea vreme, a fi chelner sau lustragiu era considerată o profesie bună, respectabilă pentru un „negrotei”. Negrii nu erau angajați nici măcar în uzinele de automobile. „Avocat – ăsta nu este un țel realist pentru un negru”, i-a replicat profesorul. „Trebuie să te gândești la ceva ce ai putea fi.” I s-a sugerat să se apuce de tâmplărie. Malcolm și-a dat seama că, atât pentru familia lui adoptivă, cât și pentru profesori, nu era decât un animăluț de casă, o mascotă: „Nu au crezut că aș putea avea aceeași sensibilitate, același intelect și aceeași înțelegere pe care ar fi fost gata să le recunoască la un alb aflat în poziția mea... Așa că, niciodată nu m-au văzut *pe mine* cu adevărat, cine sunt.”

S-a hotărât să plece și să locuiască cu mătușa lui, Ella, din Boston.

Gangster de Harlem

Boston a însemnat pentru Little primul contact cu un oraș adevărat și cu o comunitate extinsă de americani de culoare, dar la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, când avea 17 ani, s-a mutat la New York. S-a angajat ca steward pe trenurile ce făceau legătura între New York și Washington, și a fost captivat de muzica de saxofon a Harlem-ului.

Descrierea detaliată a acestei perioade constituie atracția principală a cărții și dezvăluie alunecarea lui într-o lume a crimei, drogurilor și corupției

morale. Își aminte de albi care veneau la cluburile din Harlem pentru ritmurile de jazz și atmosfera „sentimentală”. Beți, se îmbrățișau cu chelnerii, declarându-le: „Ești la fel de bun ca și mine – vreau să știi asta!” Albi respectabili vizitau Harlem-ul pentru a-și satisface tot felul de înclinații sexuale, inclusiv fantezii sado-masochiste, în care se lăsau biciuiți de amazoane negre, „cu cât mai negre, cu atât mai bine”. Toată lumea din Harlem juca pe atunci un fel de loto, iar cei care dirijau jocul erau străluciți la cifre. „Dacă ar fi trăit într-o altă societate”, scrie Malcolm, „excepționalele lor talente matematice ar fi fost mai bine folosite. Dar erau negri.”

Viața din Harlem și-a pus amprenta asupra lui Malcolm, transformându-l într-un traficant și consumator de marijuana și cocaină. Era cunoscut drept „Detroit Red” (pentru părul său ușor roșcat) și locuia într-o clădire cu prostituate și alți traficanți de droguri. Mai târziu, a trecut la jaf armat și contrabandă cu alcool.

Poate că anii petrecuți în ipostaza lui „Detroit Red” par palpitanți, dar Malcolm are grijă să scoată în evidență sentimentul de deznădejde și disperare pe care îl trăiau el și cei din jurul lui. Negrii din Harlem aveau puține șanse și mulți cădeau ușor în plasa criminalității. Privind în urmă la acele vremuri, Malcolm a simțit că Dumnezeu îl proteja pentru că, altfel, crede el, ar fi fost ucis de alt gangster.

A avut „noroc” însă, pentru că a intrat la pușcărie. În 1946, când avea doar 20 de ani, Malcolm a fost condamnat la zece ani de închisoare. „Nici măcar nu începusem să mă bărbieresc”, povestește el.

Universitatea cu bare de oțel

În perioada detenției, fratele lui Malcolm, Philbert, împreună cu restul familiei, au intrat într-o organizație intitulată Națiunea Islamului, condusă de un bărbat din Chicago, Elijah Muhammad, care își învăța adepții că situația negrilor era rezultatul politicii de asuprafire practicate de „diavolul alb”. Negrii trebuiau să fie conștienți de glorioasa lor istorie și să renunțe la încercarea

de a fi albi, îndreptându-și părul și dându-și întâlnire cu femeii albe. Pentru Națiunea Islamului, creștinismul era o religie a albilor, pe care stăpânii de sclavi o impuseseră forțat negrilor, pentru a-i ține în frâu. Islamul, în schimb, era religia naturală a oamenilor de culoare și a puterii negre. În închisoare, Malcolm a primit porecla de „Satana”, pentru că detesta orice discuție despre Biblie sau Dumnezeu. Stimulat însă de familie, a renunțat la fumat, droguri și la carnea de porc și s-a supus legilor Islamului, sau la ceea ce credea el a fi calea Islamului. A început să înțeleagă conceptul musulman de supunere față de Dumnezeu și a învățat să se roage.

Tot în spatele gratiilor, Malcolm a urmat prin corespondență un curs de gramatică și un altul de latină și a reușit să-și obțină transferul la o închisoare din Norfolk, în statul Massachusetts, care avea o bibliotecă uriașă și care se axa pe reabilitarea deținuților. Beneficiind de luxul propriei sale celule, Malcolm a început să citească istorie și filozofie, atât orientală, cât și occidentală. A ajuns la concluzia că istoria fusese scrisă aproape în exclusivitate din punctul de vedere al albilor și și-a ales ca model de inspirație povestea lui Mahatma Gandhi și lupta lui pentru eliberarea Indiei de sub dominația britanică.

Această educație pe care și-a clădit-o singur l-a făcut să înțeleagă puterea cunoașterii și a limbii (Malcolm a manifestat un interes deosebit pentru etimologie) și, cum singur declară, „nu fusesem niciodată mai liber ca atunci”. Aruncat după gratii ca un criminal întăritat, fără Dumnezeu, Malcolm părăsește pușcăria la fel de înverșunat, dar educat de acum, cu un țel politic și spiritual.

Un ghimpe în coastă

Eliberat din închisoare în 1952, Malcolm s-a autointitulat „X”, în amintirea adevăratelor nume africane pe care sclavii au fost nevoiți să le abandoneze în favoarea celor date de albi. O vreme a lucrat la liniile de asamblare de la Compania Ford Motor, dar și-a dat demisia pentru a deveni preot și a-și înființa propriul său templu în cadrul Națiunii Islamului. Ca protejat al lui Elijah

Muhammad, a câștigat treptat un număr mare de adepți și o reputație națională pentru tiradele sale împotriva subjugării populației de culoare din America. Deși codul moral strict al Națiunii Islamului (interzicerea fumatului, a alcoolului, a jocurilor de noroc, a filmelor și a sportului) i-a îndepărtat pe mulți, Malcolm a reușit să sporească numărul discipolilor. Discursurile lui înfierau politica albilor care, susținea el, erau interesați ca negrii să trăiască în sărăcie și mizerie morală, pentru a-i putea controla mai ușor. Conform acestui raționament, afro-americanii nu puteau scăpa de actuala lor condiție decât dacă erau independenți, aveau propriile școli, afaceri și așa mai departe.

Această idee a intrat în coliziune cu ideile antisegregaționiste ale liberalilor albi și ale principalilor lideri de culoare ai vremii (vezi Martin Luther King). Malcolm a devenit astfel un ghimpe atât în coasta negrilor, cât și a albilor care doreau dezamorsarea problemei rasiale. Cu toate acestea, majoritatea albilor nu putea privi cu obiectivitate tratamentul aplicat negrilor, subliniază Malcolm, pentru că acest tratament făcea parte din cultura lor. Una din ideile pe care le-a promovat frecvent era că un imigrant alb în Statele Unite beneficia de mai mult respect și mai multe drepturi din ziua în care punea piciorul pe pământ american decât un negru a cărui familie trăia pe acest pământ de 400 de ani. Despre șansele irosite ale vieții sale în ghetou, Malcolm declara:

„Toți aceia dintre noi care ar fi putut sonda spațiul, vindeca bolile de cancer sau construi industrii – au fost, pe rând, victimele de culoare ale sistemului social al albilor din America.”

Pelerinul iluminat

Un documentar de televiziune despre națiunea Islamului, o carte și articole din revistele *Life* și *Playboy* i-au conturat lui Malcom un profil național. A ajutat la ridicarea a peste o sută de moschee în toată America și a străbătut, neobosit, întreaga țară, ținând discursuri și acordând interviuri. A fost devastat când a aflat că Elijah Muhammad nu era de fapt un musulman cast, ci un

violator în serie, iar Muhammad, la rândul lui, a început să privească cu invidie faima tot mai mare a protejatului său. Izolat de propria organizație, este limpede că Malcolm X devenise ținta unui atac⁴.

Cu ceva timp înainte, după ce începuse să creeze o nouă organizație, Malcolm s-a hotărât să plece în pelerinaj (Hajj) la Mecca. Cele două capitoare dedicate acestei călătorii impresionează prin descrierea sentimentului de frățietate și unitate pe care le-a experimentat în inima religiei musulmane. În timpul pelerinajului, oameni de toate culorile, bogați și săraci, vin să se roage împreună, să mănânce la un loc și să doarmă sub același acoperiș. Pentru Malcolm a fost o revelație. Această „frăție” musulmană i-a confirmat credința că segregarea rasială din America era o tragică iluzie și că el însuși nu se eliberase complet de unele prejudecăți. După cum mărturisea:

„În cel de-al treizeci și nouălea an al meu pe acest pământ, în Orașul Sfânt Mecca, am stat, pentru prima dată în viața mea, înaintea Creatorului Absolut și am simțit că sunt o ființă umană împlinită.”

La o conferință de presă ținută după pelerinaj, reporterii au fost surprinși de tonul oarecum înmuiat al avocatului „supremației negre”. Malcolm X declara, de exemplu:

„Sunt de partea adevărului, indiferent cine îl rostește. Sunt de partea dreptății, indiferent pe cine slujește. Sunt, în primul rând, om și, în ceașă calitate, sunt de partea oricui sau orice aduce folos umanității, în totalitatea ei.”

Deși călătoria în Țara Sfântă l-a îndreptat spre Islamul tradiționalist (nu către versiunea lui Elijah Muhammad), importanța religiei a început să piardă teren în fața lui. Esențial acum era sentimentul de frățietate pe care îl trăise. Dacă înainte blama civilizația albilor pentru situația mizeră a negrilor, acum înțelegea că separatismul (rasismul fiind o manifestare a separatismului) era

⁴ Cei trei bărbați acuzați de asasinarea lui Malcolm X erau membri ai Națiunii Islamului. (n.trad.)

cauza reală a suferinței umane. Adevăratul inamic cu care se lupta acum, nota el, era reprezentat de „gândirea încorsetată și societățile încorsetate”. Ca o ironie, un om considerat un separatist înfocat a realizat că adevăratul scop al vieții sale fusese acela de a aprecia unitatea omenirii în fața lui Dumnezeu. Iar bătăliile pe care le-a dus au fost împotriva gândirii care a generat diferențe false între oameni.

Comentarii finale

După moartea sa, Malcolm X a devenit un simbol al puterii negrilor în forma ei cea mai intransigentă, la antipodul negativ al lui Martin Luther King. În timp ce King a fost un mare orator și un creștin evlavios, credința musulmană a lui Malcolm și comportamentul de fost pușcăriaș, dur și repezit în vorbă, l-au expus criticilor și atacurilor zeflemitoare. Ar trebui să ne punem însă în locul lui. Dacă tatăl dumneavoastră ar fi fost ucis de un grup de gangsteri albi, iar mama ar fi înnebunit după ce o companie de asigurări a falimentat-o, iar familia v-ar fi fost împrăștiată de stat, ați mai fi o persoană integrată în societate ? Dacă vi s-ar fi strigat în față „negrotei” mai mult de jumătate din viață, ați mai avea un sens al solidarității umane?

Surprinzător, în cazul lui Malcolm răspunsul a fost da, la ambele întrebări. Furia l-a motivat, dar miracolul înfăptuit de el a fost să transforme tot răul din viața lui în ceva bun; printre altele, a avut și o căsnicie, și o familie de succes. Au existat multe momente în viața lui când s-ar fi putut prăbuși în prăpastie, dar a crezut, de fiecare dată, că intervenția lui Allah îl va proteja. Malcolm a avut cu adevărat două revelații, prima în închisoare, iar a doua la Mecca. Prima i-a dăruit poate mândria și motivația de a lupta împotriva unui monstru extern – rasismul american –, dar a doua i-a dat curajul de a se dezbăra de toate prejudecățile.

Fără discuție, Malcolm a făcut din emanciparea americanilor de culoare misiunea vieții sale, dar după Mecca, acest obiectiv nu mai reprezenta decât o bătălie dintr-un război mai mare – un război împotriva bigotismului și a gândirii limitate. Deși inițial a îmbrățișat Islamul ca religie a unui om de culoare în contrast cu opresiunea creștinismului alb, prin această credință a conștientizat, de fapt, adevărata unitate a omenirii, dincolo de orice religie. La fel ca în viața lui Gandhi, politica lui ar fi fost deșartă fără trezirea spirituală.

Esența Cabalei

„Toate frământările lumii, în special cele spirituale, cum ar fi nerăbdarea, deznădejdea și disperarea, derivă din eșecul de a vedea limpede grandoarea lui Dumnezeu.”

Abraham Isaac Kook

„Sufletul pătrunde în acest corp cu un scop, să etaleze puterile și acțiunile ei în această lume, de aceea are nevoie de un instrument. Coborând în această lume, ea își intensifică fluxul puterii pentru a putea ghida omul prin lume. Astfel, ea se perfecționează deasupra și dedesubt, și, pentru că se împlinește în toate dimensiunile, atinge o stare superioară. Dacă nu este împlinită deasupra și dedesubt, ea nu este completă.”

Moise de Leon

Pe scurt

**Împlinirea de sine nu este dobândită
decât printr-o mai mare cunoaștere a lui Dumnezeu.**

În aceeași notă

Ghazzali, *Alchimia fericirii* (p. 122)

Abraham Joshua Heschel, *Sabatul* (p. 152)

Idries Shah, *Calea Sufită* (p. 296)

Starhawk, *Dansul spiralei* (p. 302)

Daniel C. Matt

Fiecare religie pare să dea naștere unor vlăstare mistice care, comparativ cu dogmele și instituțiile credinței mamă, înlesnesc o mai mare intimitate cu divinitatea. Aceste vlăstare împing granițele devoțiunii, contemplării și ale cunoașterii, îi pot inspira pe credincioși și pot revigora credința. Din islamism s-a născut sufismul, din creștinism, mistica medievală – iar din iudaism, Cabala.

Ca în atâtea alte cazuri, și spiritualitatea poate fi la modă și, în ultimii ani, Cabala (care înseamnă „a primi”) a generat o adevărată manie, în special în rândul celebrităților. În jurul Cabalei plutește un aer de mister sfânt și obscur, care, într-o lume atât de secularizată, o face și mai incitantă. Iar multe dintre cărțile populare dedicate acestui subiect o promovează ca pe un instrument prin care cititorul găsește soluții la problemele sale. O altă atracție a Cabalei este faptul că scoate la iveală aspectul feminin al iudaismului.

Deși cartea lui Daniel Matt, *Esența Cabalei: inima misticismului ebraic* a fost scrisă înaintea acestei frenezii, ea este modernă, accesibilă și îl inițiază pe cititor în originea acestei doctrine secrete și a ideilor ei fundamentale – tot așa cum *Calea Sufită* a lui Idries Shah reprezintă o inițiere clasică în sufism. Fiind, în esență, o antologie de scrieri ale unor mari interpreți ai Cabalei, cartea păstrează tradiționala rezervă care înconjoară subiectul abordat, dându-i în același timp cititorului ocazia să guste din înțelepciunea sa specifică.

leșirea din obscuritate

Deși are rădăcini antice, Cabala nu a apărut înainte de anul 1100, într-o comunitate de înțelepți evrei din sudul Franței. În cele din urmă, s-a răspândit

peste Pirinei în Spania, încorporând, pe parcurs, elemente din misticismul pitagorean, neoplatonic și sufist.

În 1280, Moise de Leon, un evreu mistic din Spania, a dat la iveală un corp de texte care, pretindea el, „au fost transmise prin canale”, adică pe cale orală, la început de la magistrat la discipol. Textele s-au transformat într-o carte amplă, „Sefer ha-Zohar”, *Cartea Splendorii*, scrisă în aramaică. Acest corpus literar, în esență un ansamblu de comentarii ale Torei, avea să formeze cartea Zoharul, cea pe care o cunoaștem astăzi. Zoharul dezvăluia că Tora este un cod care iluminează mecanica creației sau fenomenul apariției lumii noastre din Infinit (numit „Ein Sof”).

În 1492, evreii au fost expulzați din Spania și mulți cabaliști s-au refugiat în Palestina, cu precădere în satul Safed, deasupra Mării Galilee. Cel mai renumit dintre învățații acestui loc era Moise Cordovero, al cărui volum, „The Pomegranate Orchard” (*Livada de rodii*), sintetiza trei secole de înțelepciune aferente Cabalei. Opera lui a fost continuată de Isaac Luria, sau Ha-Ari („Leul”), care nu a scris nimic, dar ale cărui idei au exercitat o influență puternică asupra iudaismului hasidic¹ din Europa răsăriteană.

Interesant este faptul că filozoful renascentist Pico della Mirandola² a citit toate traducerile latine ale Cabalei și le-a susținut cauza, declarând că aceste scrieri confirmau divinitatea lui Iisus. Influența Cabalei asupra filozofilor ne-evrei a continuat cu Gottfried Leibniz, Emanuel Swedenborg și William Blake.

Cel mai cunoscut exponent al Cabalei în epoca modernă a fost Avraam Isaac Kook, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar redeșteptarea interesului

¹ Hasidism – curent inovator al gândirii iudaice, care a apărut ca o reacție la masacrele antiiudaice de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Inițiatorul noii mișcări a fost Baal Shem Tov (1700-1760), prescurtat Besht. Ca filozofie, hasidismul propune renunțarea la dogmele teologice fără finalitate practică și venerarea lui Dumnezeu în orice lucru și prin orice act. (n.trad.)

² Pico Giovanni della Mirandola (1463-494), renumit umanist și savant italian. Opera sa fundamentală, *Despre demnitatea omului*, a avut o influență considerabilă asupra gândirii umaniste a Renașterii. (n.trad.)

contemporan pentru opera cabalistică pornește de la Gershom Scholem³, a cărui lucrare clasică, „Major Trends in Jewish Mysticism” (*Curențe majore în misticismul iudaic* – 1961), a scos Cabala din umbră și a făcut-o accesibilă lumii.

Ce este Cabala?

Scopul practicii Cabalei este de a-l orienta pe om către „conștiința cosmică” sau către acea uniune mistică cu Dumnezeu de care se bucura cândva omenirea la începutul creației, înainte de „căderea” în păcatul cunoașterii binelui și a răului (simbolizate prin Adam și Eva).

Pentru a atinge acest hotar mistic, rămânând totuși în limitele convenționale ale iudaismului, Matt observă că primii cabaliști au fost nevoiți să respecte întocmai legea și învățăturile tradiționale. Au rămas fideli Talmudului (corpul fundamental de legi, istorie și obiceiuri ebraice) și Bibliei, care exprima valorile tradiționale, masculine, ale lui Dumnezeu, exemplificate prin *mitsvot* („porunci”), dar au căutat să completeze aceste legi cu o explorare mai feminină a divinității (simbolizată prin arhetipul feminin al zeiței, Shekhinah) care, credeau ei, înlesnește uniunea mistică.

O astfel de iluminare nu urma să fie obținută doar prin studiu intelectual, așa că a fost elaborat un sistem de inițiere bazat pe *sefirot*, un arbore al conștiinței care evocă fiecare aspect al creației și al omului arhetipal.

Cele zece canale

Înainte de apariția Cabalei, a existat „Sefer Yetsirah” (*Cartea Creației*), o carte fundamentală pentru misticismul iudaic. Se spunea că Dumnezeu a creat lumea întrupând-o prin rostire, printr-o combinație de litere sacre și entități numerice, cele zece *sefiroturi*. Ele au emanat din Ein Sof, esența divină incognoscibilă sau infinitul dumnezeiesc care a precedat timpul și spațiul.

³ Gershom Scholem (1897-1982), filozof și istoric evreu, educat în Germania, primul profesor de misticism iudaic la Universitatea Iudaică din Ierusalim. Este considerat părintele studiului modern, academic al Cabalei. (n.trad.)

Cabalistul Isaac Luria a încercat să explice începuturile lumii și semnificația existenței umane prin studierea celor zece *sefiroturi*. Concepția lui era următoarea: în spațiul gol sau în vacuitatea lui Ein Sof a apărut o lumină. Lumina a început să răspândească emanații prin canale spirituale (*sefirot*). Unele dintre ele nu au rezistat luminii divine și s-au sfărâmat. Cea mai mare parte a luminii s-a întors la originea ei, dar resturile fărâmițate ale canalelor, împreună cu scânteile create, au fost închise în existența materială. Sarcina vieții umane este de a „înălța scânteile” din nou la originea lor divină, o sarcină care nu poate fi îndeplinită decât printr-o viață pioasă; acțiunile din viața de zi cu zi fie încurajează, fie împiedică înălțarea sau restituirea scânteilor divine.

O altă modalitate de a explica conceptele de Ein Sof și *sefirot* este de a ne imagina că lumina dumnezeiască strălucește printr-un vitraliu, în care fiecare *sefirot* este un atribut sau o expresie arhetipală a lui Dumnezeu, ce se poate regăsi în creație, în general, sau în oameni, în particular.

Aceste *sefiroturi* și atributele lor includ: Kether (coroana din care izvorăsc toate celelalte); Hokhmah (înțelepciunea); Binah (inteligența); Hesed (iubirea); Geburah (puterea); Tipheret (frumusețea); Netzah (veșnicia); Hod (splendoarea); Yesod (temelia, baza); și Shekhinah (prezența divină).

Matt explică pe larg cele zece *sefiroturi* și maniera în care ne pot ghida personalitatea și viața. Ele reprezintă potențialitatea noastră ascunsă, care așteaptă să fie activată. Oamenii pot deveni expresii ale unui *sefirot* anume, sugerează el. Avraam a fost un om consacrat lui Hesed, Isaac lui Geburah, Iosif, un maestru al lui Yesod și așa mai departe.

Împlinirea de sine

Potrivit Cabalei, tărâmul divin are nevoie de acțiunea omului pentru ca lumea să își îndeplinească potențialul. Fără noi, Dumnezeu este incomplet. În schimb, nouă ne revine sarcina de a medita la misterele Domnului și ale creației.

Matt îl citează pe Moise de Leon:

„Câtă binecuvântare să știi că Dumnezeu dă naștere întregii existențe. De la un strop de existență, sufletul poate percepe existența lui Dumnezeu, care nu are nici început, nici sfârșit.”

Gândindu-ne frecvent la infinitatea lui Dumnezeu, rămânem umili și devenim doar un instrument al manifestării divine.

Dov Baer, un maestru hasidic din secolul al XVIII-lea, spunea:

„Dacă tu te percepi pe tine însuși ca pe o entitate, atunci Dumnezeu nu se poate înveșmânta în tine, pentru că Dumnezeu este infinit.”

Cabala ne învață împlinirea de sine, dar nu ne putem desăvârși adevăratul potențial decât „croindu-ne drumul” spre Dumnezeu. De Leon susține că sufletul ia formă umană pentru că este incomplet și trebuie să se desăvârșească „în toate dimensiunile”. Viața pe pământ ne-a fost destinată pentru a împlini un scop hărăzit de Dumnezeu, iar Cabala oferă calea spre autocunoașterea care ne va ajuta să descoperim scopul respectiv. Noțiunea de „înălțare a scânteilor” se poate traduce prin recunoașterea și împlinirea aceluiași potențial cu care ne-a înzestrat Dumnezeu.

Comentarii finale

De ce atâta mister în jurul Cabalei? Conform tradiției, accesul la învățăturile Cabalei era îngăduit, cel care vroia să se inițieze trebuia să aibă peste 40 de ani, să fie căsătorit și sănătos la minte și la trup. Chiar dacă restricțiile respective au fost ignorate cu timpul, raționamentul din spatele lor poate fi justificat. Pentru că tratează cele mai profunde teme ale sinelui și ale lui Dumnezeu, Cabala este capabilă să răstoarne pe oricine de pe orbita normală de gândire, iar maeștrii ei știu că orice cunoaștere mistică poate împinge un om în pragul nebuniei dacă el nu este capabil s-o încorporeze într-o viziune mai amplă asupra lumii. Autorul își susține ideea, citându-l pe Isaac de Akko:

„Încearcă să vezi lumina dumnezeiască, pentru că te-am adus în oceanul imensității. Ai grijă! Încearcă să vezi, dar ferește-te să nu te îneci.”

Maestrii Cabalei nu s-au străduit niciodată să atragă adepți, pentru simplul motiv că nu are niciun rost să-i impui cuiva să învețe a înota în aceste ape dacă nu este pregătit. Dar pentru cei sinceri în dorința lor de dezvoltare spirituală, Cabala oferă un teren bogat de inspirație și îndrumări, care nu aparține doar iudaismului, ci umanității în ansamblu.

Există astăzi multe inițieri în domeniu, dar *Esența Cabalei* rămâne una dintre cele mai iscusite, pentru că nu este nici prea academică, nici prea facilă, autorul fiind un savant de renume în acest domeniu și un traducător al cărții Zoharului. Dacă vrei să aprofundezi subiectul, citește Gershom Scholem cu „The Origins of the Kabbalah” (*Originile Cabalei*) sau „Khabbalah and its Symbolism” (*Cabala și simbolistica ei*⁴), sau „Moshe Idel cu Kabbalah: New Perspectives” (*Noi perspective asupra Cabalei*). Și mai bine, citește Zoharul⁵.

⁴ *Cabala și simbolistica ei*, Daniel C. Matt, editura Humanitas, București, 1996. (n.trad.)

⁵ Zoharul, Cartea Splendorii, a fost publicată de editura Herald, introducerea, notele și comentariile fiind semnate de Mac Gregor Mathers. (n.trad.)

Daniel C. Matt

Matt și-a luat doctoratul la Universitatea Brandeis și a predat la Universitatea Stanford și Universitatea Iudaică din Ierusalim. Din 1979 până în 2000, a fost profesor de misticism iudaic la Centrul pentru Studii Iudaice, de la Graduate Theological Union, din Berkely, California. Pentru cunoștințele sale în domeniu, Matt a fost rugat de Margot Pritzker, moștenitoarea lanțului hotelier Hyatt, să facă o nouă traducere în engleză a cărții Zoharul. Primul volum fusese publicat în 2003.

De același autor amintim „Zohar: The Book of Enlightenment” (Zoharul: Cartea iluminării) și „God and the Big Bang: Discovering Harmony Between Science and Spirituality” (Dumnezeu și Big Bang: Descoperirea armoniei dintre știință și spiritualitate). Autorul locuiește la Ierusalim.

Tăiș de brici

„Nu are ambiții și nu-și dorește faima; a deveni orice aduce a personalitate publică îi este total dezagreabil; așa că poate este mulțumit cu viața pe care singur și-a ales-o și nu vrea să fie altceva decât ceea ce este. Modestia îl împiedică să se erijeze în exemplu pentru ceilalți; dar poate se gândește că va veni timpul când și alte suflete șovăielnice vor fi atrase în jurul lui ca fluturii la lumânare, pentru a-i împărtăși credința arzătoare că cea mai de preț satisfacție nu poate fi găsită decât în viața spirituală.”

Pe scurt

Adevărata liniște sufletească o dobândești depășind temerile și dorințele eului și ducând o viață spirituală.

În aceeași notă

Chuang Tzu, *Cartea lui Chuang Tzu* (p. 92)

Hermann Hesse, *Siddartha* (p. 158)

W. Somerset Maugham

Deși are toate ingredientele unui roman, *Tăiș de brici* este mai mult o trecere în revistă a oamenilor pe care Maugham i-a cunoscut. Implicat el însuși în evenimentele pe care le relatează, Maugham este, în același timp, și naratorul, și unul dintre personajele cărții.

Care este semnificația titlului? Maugham și-a prefăcut romanul cu un citat din Upanișade: „E greu să umbli în lungul unui tăiș ascuțit de brici; înțeleptul spune că tot atât de greu este și drumul mântuirii.” Cartea este o analiză a opțiunilor pe care le facem în viață și o ilustrare a cât de greu este să ne alegem acel drum care ne va permite să ne dezvoltăm cu adevărat mușchii spirituali. Pe o latură a briciului se află existența care caută siguranța, conformismul și atingerea obiectivelor sociale; pe cealaltă, pierderea sinelui într-o aventură mai amplă, de revelare a semnificației vieții. Puțini își aleg în mod conștient această a doua cale, iar fascinația lui Somerset Maugham față de cei care au optat pentru ea a reprezentat sămânța acestui roman.

Cărțile lui Maugham s-au vândut într-un număr impresionant de exemplare, ajungând la 40 de milioane, dar, dintre toate, *Tăiș de brici* a înregistrat cel mai mare succes. Plasată în Paris, Chicago, Londra și în sudul Franței, în anii 1920 și 1930, povestea te atrage de la început, iar personajele sunt minunat creionate. Popularitatea ei se datorează însă licăririlor de mister spiritual pe care le descoperi prin ochii personajului principal, Larry Darrell. Acest comentariu se apleacă asupra scheletului narațiunii și a personajelor.

Larry Darrell este un tânăr american care a luptat ca pilot în Franța. Este logodit cu Isabel Bradley, o femeie fermecătoare, atrăgătoare și care provine dintr-o familie bună din Chicago. Singurul obstacol în calea mariajului lor este ciudatul refuz al lui Larry de a-și lua o slujbă. Deși beneficiază de un mic venit personal care îi îngăduie să nu muncească, Isabel și mama ei sunt de părere că un bărbat trebuie să aibă un birou la care să se ducă în fiecare zi și că, într-o economie cu cel mai rapid ritm de dezvoltare din lume, orice om normal își dorește progresul material.

Prietenul lor, Gray Maturin, este fiul unui milionar, are principii puritane, dar este plăcut din fire. Tatăl lui Gray îi oferă lui Larry un post în compania lui, cu perspective promițătoare de viitor, dar Larry ezită în continuare. După ce a trăit ororile războiului, singura lui perspectivă se reduce la nevoia de a se acomoda din nou cu viața. Când se hotărăște să plece la Paris, Isabel și mama ei văd în acest impuls o dorință firească de a-și trăi din plin tinerețea înainte de a se așeza la casa lui. Amândouă sunt de acord ca Larry să plece pentru un an sau doi, cu condiția ca logodna să rămână valabilă.

Când Larry ajunge la Paris, bonomul Elliot Templeton, unchiul lui Isabel, este dispus să-l lanseze în societate, dar Larry nu își adusese cu el nici măcar un costum de seară și își rezervase o cameră într-un hotel de mâna a doua.

Trece un an, trece și al doilea și, în cele din urmă, Isabel se hotărăște să îi facă o vizită. În ciuda divergențelor, încă se iubesc, iar Isabel este convinsă că atunci când se va pune problema, Larry se va apuca serios de treabă pentru a-i demonstra că nu vrea să o piardă. Isabel își dorește – și se așteaptă să aibă – o viață frumoasă, cu lucruri frumoase și copii frumoși. Larry încearcă s-o convingă că viața lui este incredibil de bogată și că ar trebui să-l însoțească în călătoriile și căutările lui intelectuale și spirituale. Devine însă tot mai evident că planurile de viitor ale celor doi sunt total diferite și ei se hotărăsc să rupă logodna.

Un an mai târziu, Isabel se căsătorește cu Gray Maturin. Nu-l iubește așa cum îl iubește pe Larry, dar vrea să fie o femeie măritată.

Călătoria lui Larry

Maugham se folosește de acest șir de evenimente pentru a ne convinge că Larry este un tânăr normal, care se hotărăște la un moment dat că viața înseamnă mai mult decât confort. Este conștient că existența nu îți oferă nici siguranță, nici garanții, dar nu mai poate fi tânărul nepăsător de până acum. În război, avusese camarazi care azi erau ca argintul viu, iar a doua zi erau morți. Un motiv bine întemeiat de a prețui fiecare minut din viață. Încă nu știe ce anume caută, dar este conștient că există o dimensiune a vieții mult mai importantă decât el însuși. Când Maugham își face apariția în carte, află într-o întâlnire cu Larry că eroul lui îi citise pe Spinoza și pe Descartes, dar ceea ce îi dezvăluie lui Maugham adevărata pasiune a lui Larry este interesul acestuia pentru Ruysbroek, un mistic flamand. Maugham înțelege că, pentru Larry, căutarea spiritualității este, în ultimă instanță, mai importantă decât dragostea.

În anii care urmează, Larry își petrece timpul într-o mănăstire franceză, citește literatură mistică și se implică în activități anevoioase pentru „a-și limpezi mintea”. Lucrează întâi ca muncitor într-o mină de cărbuni din Franța, apoi la o fermă din Germania și, în final, ca marinar pe un vapor ce naviga spre Orientul Îndepărtat. Vasul face o escală de trei zile la Bombay și, în ultima zi, Larry se hotărăște că India este țara care are ce să-l învețe. Rămâne acolo timp de doi ani.

Maugham se întâlnește cu fiecare dintre personajele principale o dată la doi ani, urmărindu-le mișcările. Așa află că Larry a locuit un timp într-un ashram ca discipol al unui guru iluminat, Sri Ganesha, iar sus, în creierul munților, a trăit o experiență mistică ce i-a schimbat viața. Isabel și Gray, care, în anii 1920, s-au bucurat din plin de prosperitate, pierd totul în Marele Crah. Încercând să se pună din nou pe picioare, cei doi se mută în apartamentul lui Elliot Templeton din Paris. Ghinionul și eșecul în afaceri îi provoacă

lui Gray îngrozitoare dureri de cap. Întors din Asia, Larry își vizitează vechii prieteni și, datorită puterilor tămăduitoare pe care le-ar fi căpătat, îl vindecă pe Gray de migrene printr-un fel de hipnoză.

Când Maugham se mută în sudul Franței, îl are ca vecin pe Elliot Templeton. În ciuda sănătății sale șubrede, Templeton își târăște trupul bolnav pe la petreceri și recepții, convins că „dacă nu ești văzut pretutindeni, lumea te uită”. Dar lumea l-a uitat deja, deși singurul lui scop în viață fusese să-și câștige un renume în societatea europeană. Maugham îl descrie amănunțit pe Templeton, fie și numai pentru a prezenta reversul lui Larry, care preferă anonimatul și pe care îl lasă complet rece atât poziția socială, cât și banii. Deloc surprinzător, Templeton își sfârșește zilele patetic și în singurătate, în timp ce ultima impresie pe care Larry i-o lasă cititorului este cea a unui om echilibrat, calm și stăpân pe sine.

O iubire mai mare

Una din temele lansate de Maugham pornește de la căutarea acelui țel în viață care ni se pare cel mai încărcat de semnificații. Iar de multe ori, acel țel nu este iubirea față de altcineva. Pentru a o consola într-un fel pentru dragostea pierdută, Maugham îi dă Isabellei de înțeles că pasiunea poate distruge viața unui om sau poate stăvili o existență fertilă. Lansează chiar ideea că, de fapt, Larry nu a fost niciodată îndrăgostit de ea, în esență, că plăcerea de a fi cu Isabel nu se compara cu cea pe care o trăise în căutarea Absolutului.

Din acest punct de vedere, *Tăiș de brici* nu este un roman sentimental. El face un veritabil expozeu al motivațiilor fiecărui personaj, arătând că toți ne definim o țință în viață și trăim în conformitate cu țința respectivă. În loc să ne alegem ca obiectiv un lucru sau o ființă anume, am fi mai câștigați dacă am adopta o valoare universală care să ne dirijeze acțiunile. În timp ce Gray a căutat o funcție bine plătită, iar Isabel o viață comodă, Larry și-a găsit fericirea în sentimentul realității lui Dumnezeu. Exemplul lui demonstrează că nu intrăm în grația spirituală printr-un accident; trebuie să decidem noi

înșine că iluminarea este țelul vieții noastre și nu trebuie să ne lăsăm distrași de o cale secundară. Contrar clișeele romantice, și după cum recunoaște și Maugham, cartea lui nu are un final fericit. El rămâne cu senzația că Larry i-a oferit exemplul unei vieți de succes neobișnuite. Larry este independent și cu libertate de voință, în timp ce alte personaje au fost înrobite de propria lor nevroză sau de convențiile sociale. Destinul lor se conformează propriilor nesiguranțe și șabloane mentale. Larry este singurul care își controlează cu adevărat destinul. Ultimul contact dintre autor și prietenul său se materializează într-o carte, pe care Maugham o primește de la Larry. Cartea este scrisă de acesta din urmă și conține eseuri despre câteva personalități istorice – Sulla, Rubens, Goethe – care, înțelege Maugham, au trăit, la rândul lor, vieți de succes neobișnuite.

Comentarii finale

Tăiș de brici poate fi considerată una dintre cele mai bune inițieri în spiritualitate, deoarece cititorului nu i se vâra nimic pe gât. Maugham a fost un sceptic și nu a putut explica ce anume a schimbat viața lui Larry. Aerul de mister care l-a înconjurat pe prietenul lui a fost poate adierea unui mister divin – dar autorul îl lasă pe cititor să tragă singur concluziile, după cum se și cuvine.

Deși un om de lume, cu experiență de viață, nu neapărat un spirit declarat religios, capabil, ca scriitor, să disece cu dezinvoltură o personalitate, Maugham a depistat cu siguranță ceva aparte și inedit în Larry Darrell. Toate personajele din carte văd viața ca pe o luptă pentru supraviețuire sau renume, dar Larry se simte suficient de bine în pielea lui pentru a căuta răspunsuri la întrebări mult mai substanțiale. Maugham îl cunoscuse pe Larry când acesta nu avea decât 20 de ani, dar, chiar și la această vârstă, el părea străin de vanitățile, dorințele și frământările lumii. Descoperise un fel de secret spiritual, care l-a ferit de obsesia de a avansa în societate – dar care l-a îndreptățit să se extazieze, pur și simplu, pentru simplul motiv că este în viață. Larry poate fi văzut ca o încununare a „omului perfect”, celebrat în clasică operă taoistă,

Cartea lui Chuang Tzu – cel care a găsit centrul calmului după ce a străpuns inelele spaimei și ale dorinței care ne prind în capcană pe cei mai mulți dintre noi.

Fără a ne propune o incursiune specială în religia orientală sau în fenomenul trezirii spirituale, forța acestui roman rezidă în temele abordate: drumurile diferite pe care oamenii pornesc în viață și în ce măsură calea aleasă le aduce, în cele din urmă, satisfacție. *Tăiș de brici* ne reamintește că, atât timp cât acțiunile și deciziile noastre sunt expresia adevăratei orientări pe care o dăm scopului vieții, felul în care trăim constituie realmente o problemă spirituală.

William Somerset Maugham

Născut în 1874, Maugham a crescut în orașul englezesc Whitstable, apoi la Paris, până la vârsta de 10 ani. A absolvit liceul în Anglia și a urmat facultatea în Germania. Un timp a studiat medicina, pentru a profesa ca doctor la Londra, dar a devenit scriitor cu normă întreagă după succesul primului său roman, *Liza de Lambeth* (1897).

Maugham a fost căsătorit, a întreținut relații extraconjugale și cu alte femei, iar în ultimii ani ai vieții și-a făcut publică homosexualitatea. În 1927, s-a stabilit în sudul Franței și a locuit la Vila Mauresque, în localitatea Cap Ferrat, bucurându-se de o viață socială intensă. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a activat ca spion.

Printre cele peste 70 de cărți scrise putem cita *Robie*¹ (1915), considerată, în general, cea mai bună operă a sa, *Luna și doi bani jumătate*² (1919), *Plăcerile vieții*³ (1930) și romanul autobiografic *Strict personal*. A fost celebru și ca dramaturg, și ca autor de nuvele. Maugham s-a stins din viață în 1965, la vârsta de 91 de ani.

^{1,2,3} Seria de autor W. Somerset Maugham, editura Polirom, Iași, 2005-2008. (n. trad.)

Calea luptătorului pașnic

„Soc, toată viața mea m-am luptat cu iluziile, preocupat de fiecare problemă mărunță. Mi-am dedicat întreaga viață autoperfecționării, fără a înțelege, de fapt, singura problemă de la care au pornit toate căutările mele. Deși am încercat să reușesc în toate, m-am lăsat mereu absorbit de gândurile mele, mereu preocupat de mine, și iar de mine, numai de mine.”

Pe scurt

Eliberează-te de trufie și adoptă strategia fericirii nejustificate.

În aceeași notă

Carlos Castaneda, *Călătorie la Ixtlan* (p. 70)

Robert M. Pirsig, *Zen și arta întreținerii motocicletei* (p. 268)

James Redfield, *Profețiile de la Celestine* (p. 276)

Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului* (p. 310)

Chögyam Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* (p. 348)

Dan Millman

Calea luptătorului pașnic. O carte care schimbă vieți începe cu personajul principal, Dan, aflat în primul lui an de facultate la Universitatea Berkeley din California. Viața i-a surâs până acum, răsplătindu-l atât cu succesul academic, cât și cu titlul de campion la gimnastică.

Dan simte însă că ceva lipsește din viața lui și începe să aibă coșmaruri. Pentru că într-o noapte nu putea să adoarmă, hoinărește pe străzi și găsește deschisă o benzinărie Texaco, condusă de un bătrân cu priviri șirete. Cei doi încep să stea de vorbă.

Dan îl întreabă cum îl cheamă și i se răspunde: „Numele meu nu contează, cum nici al tău nu contează. Ce este important este ceea ce se ascunde în spatele numelor și a întrebărilor.” Aceste remarci obscure îl determină pe Dan să-i dea bătrânului numele de Socrate și misteriosul înțelept de la stația de benzină devine mentorul lui.

„Dan” este autorul, Dan Millman, care și-a țesut experiențele reale de viață într-un roman, brodat, pe ici pe acolo, cu câteva cugetări, scene și povești, pentru a-i da cărții un impact dramatic. Scris în urmă cu 28 de ani, *Calea luptătorului pașnic* pare un roman ușor, pentru adolescenți, dar spre final realizezi câte adevăruri spirituale conține. Descoperirea lor, combinată cu lectura plăcută a unei povești cu suspans, au făcut din *Calea luptătorului pașnic* un bestseller nemuritor.

Descoperirea gratiilor

Socrate îl supune pe Dan la o serie de teste mentale și fizice, care îi consumă toată energia. Obiectivul lor este de a-i dezvălui „discipolului” său toate iluziile sale, toate amăgirile după care gonește doar pentru satisfacerea orgoliilor. Deziluzia, afirmă Socrate, este un dar, pentru că scoate la iveală tot ceea ce nu are sens cu adevărat. Mergem la cinema, facem sex, facem sport chiar, doar pentru a evada din cercul anxietăților noastre de zi cu zi, dar, în această tentativă, explică bătrânul, evităm să ne confruntăm cu sursa suferinței noastre. Socrate observă cercul vicios în care se învârt cei mai mulți oameni; suferă când nu obțin ceea ce vor și suferă și atunci când obțin ceea ce vor. Singura concluzie, argumentează el, este că „*mintea* îți este propriul tău necaz”. Dan înțelege de ce îi place atât de mult gimnastica – pentru că, în timpul antrenamentelor, execută, nu gândește. Este ca într-o vacanță, departe de gândurile sale.

Dan s-a mândrit întotdeauna cu dorința sa de schimbare și de noi experimente. Dar Socrate îi atrage atenția că toate aceste transformări sunt superficiale, o platoșă împotriva dorinței reale de a-și schimba mentalitatea. Suntem închiși într-o închisoare pe care noi singuri ne-am construit-o, afirmă el, numai că gratiile sunt invizibile. Pentru a ieși din închisoare, trebuie întâi să realizezi că ești captiv. Dan începe să simtă enorma încărcătură a gândurilor sale și profunzimea negativismului său. În afara lor, nu mai e loc de nimic altceva.

Somnambul prin viață

În fața misterului universului, Socrate se declară un prost cu simțul umorului, pe când Dan este un „nătărău serios”, care crede că știe câte ceva, dar care, în realitate, trece ca somnambulul prin viață. Mentorul lui își propune să-l inițieze într-un program de trezire.

În opinia lui Socrate, Dan nu se deosebește cu nimic de ceilalți oameni, învățat fiind să-și colecteze informațiile din afara propriei persoane. Rezultatul? Mentea lui este ca rezervorul de benzină al unei mașini, care „dă pe afară

de idei preconcepute, umplută până la refuz de cunoștințe inutile". Pentru a învăța ceva, trebuie mai întâi să-și golească rezervorul. Dan află de la mentorul lui că a înțelege este un produs al intelectului – care ne dă posibilitatea de a cunoaște, dar fără a experimenta. A realiza, pe de altă parte, înseamnă a înțelege ceva atât cu mintea, cât și cu inima, înseamnă a experimenta nemijlocit adevărul.

Socrate își învață discipolul că cea mai bună metodă de a face curățenie într-o minte îmbâcsită este meditația. Meditația este sabia luptătorului pașnic, susține el, care „taie mintea în fâșii, despicând gândurile pentru a dezvălui lipsa lor de substanță”. Bătrânul îi amintește de povestea lui Alexandru cel Mare care, mărșăluind în deșert cu armatele lui, ajunge în fața celor două funii masive – Nodul Gordian – pe care nimeni nu reușise să le desfacă. Alexandru le-a tăiat pur și simplu cu sabia și și-a continuat drumul.

Acțiunea luptătorului

Trebuie să atacăm nodurile minții noastre în același fel, nu printr-o gândire laborioasă, apelând la logică, ci abordând problema dintr-un unghi total diferit. Meditația este doar începutul practicii luptătorului. Adevăratul luptător trebuie să aibă aceeași claritate a meditației – dar asta în timp ce acționează. Luptătorul, explică Socrate, „meditează o acțiune”. În acțiunea normală, ești conștient de tine însuși și de ceea ce faci. Există un „eu” care face. Dar când meditezi acțiunile tale, ele sunt puternice și nestingerite, pentru că asupra lor nu atârână povara ambițiilor sau a temerilor (acel „eu”).

Dan află de la mentorul lui că sentimentele și acțiunile lui sunt previzibile; că este efectiv o mașinărie, care reacționează în funcție de stimulii externi. „Tu încă ai impresia că ești ceea ce gândești și îți aperi gândurile ca pe niște comori”, îi spune Socrate. Bătrânul încearcă să-i facă viața amară lui Dan, dându-i ordine și punându-l la munci grele, pentru a vedea dacă interpretează totul ca pe un atac personal. Reacțiile ofensate ale discipolului său nu sunt decât dovada faptului că felul în care se percepe pe el însuși, ca entitate unică, este dominat de rațiune; mândria și instinctul de apărare față de orice

provocare – de care ar trebui să râdă – îi demonstrează cât de mult se confundă cu conștiința lui rațională. Nu-și poate controla propriile reacții. Profesorul lui, pe de altă parte, acționează întotdeauna dintr-o spontaneitate creativă. Ulterior pe parcursul cărții, Millman rezumă distincția dintre o persoană normală și un luptător în forma afirmației lui Socrate: „Luptătorul acționează... iar prostul reacționează.”

Fericirea fără motiv

Dan are o viață afectivă complicată și multe greutatea pe cap; Socrate este amuzat, pentru că, din perspectiva lui iluminată, problemele lui Dan au fost create de... Dan însuși. Există un moment critic în carte, când Dan realizează că nu situațiile sunt cele care îi provoacă furie sau melancolie, ci felul în care reacționează la ele.

Pentru noi, lucrurile se distribuie în categoria norocului sau a ghinionului, a pierderii sau a câștigului, dar personajul lui Socrate încarnează ideea orientală care ne cere să ne comportăm la fel și în fața succesului, și a eșecului. Ne gândim la eșec ca la o „realitate negativă”, iar la succes ca la o „realitate pozitivă”, când, de fapt, nu există decât realitatea pur și simplu. Asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm la încercarea de a îmbunătăți lucrurile sau de a ne crea obiceiuri mai bune – existăm pentru a realiza aceste obiective –, ci înseamnă că trebuie să consolidăm o nouă prietenie cu realitatea.

Fericirea ce rezultă din satisfacerea poftelor, avertizează Socrate, este fericirea unui nebun. Un luptător este „fericit fără niciun motiv”. Dan ajunge să constate, cu tristețe, că, până acum, pentru el fericire însemna victorie, dar chiar și în postura de învingător, era la fel de nefericit ca cei mai mulți dintre noi. Eroul nostru înțelege că existența lui s-a axat pe ambiție, progres, fără ca el să se bucure cu adevărat de viață, urmărind doar ce poate obține de la ea. Prin Socrate, descoperă însă că singura cale de a-și găsi liniștea și de a iubi cu adevărat viața este de a adopta filozofia „fericirii fără niciun motiv”.

Există o remarcă binecunoscută, care spune că viața se reduce la câteva momente importante, și acesta este adevărul – iar aceste momente sunt cele care pe care le trăim acum, în prezent. Dan începe să prețuiască noua libertate pe care i-o aduce această constatare. Are de ce să exclame *evrika* atunci când strigă: „Nu există momente banale.” Într-o secundă, deslușește înțelesul faimosului pasaj din Biblie care ne îndeamnă să redevenim copii dacă vrem să intrăm în împărăția cerului. Un copil trăiește exclusiv în prezent, încântat de minunea lucrurilor simple. Numai prin această cale – nu prin ambiție – ne putem stabili reședința în împărăția cerului. Dan descoperă că ambiția a fost un obstacol în calea fericirii sale și că poate deține o mai mare putere personală dacă, paradoxal, se ia mai puțin în serios.

Comentarii finale

Prin evoluție personală se înțelege de obicei autoperfecționare, dar acest proiect poate degenera, la fel de bine, într-o simplă gratificare a egocentrismului nostru. Pentru cineva care nu este îmbătat de propria lui importanță, precum Socrate din carte, unul care este – precum Dan – pare nebun. Astfel de oameni se străduiesc să facă din lume un teren de joacă pentru grandomania lor, pierzând, în tot acest timp, marile momente. Adevărata evoluție personală înseamnă de fapt a da uitării o anumită imagine pe care o avem despre noi înșine, sistemul de gândire și obiceiurile noastre mentale. Ideea că nu suntem doar suma trecutului, a gândurilor și a emoțiilor noastre, și că putem fi altfel în fiecare moment, ne este, în general, străină. În schimb, ne strecurăm prin viață împăcați cu vechile credințe și reacții, fără a realiza tensiunea și stresul pe care ni le provoacă acestea.

Când ne gândim la un luptător ne gândim la un maniac egocentric, dar luptătorul pașnic ucide doar ideea preconcepută, distrugând astfel un sine care era nefericit și neputincios.

Dacă ai citit *Călătorie la Ixtlan* a lui Castaneda, cartea lui Millman pare o supă reîncălzită. Totuși, Millman încorporează în structura romanului idei din budismul zen și din sufism, iar măiestria cu care sintetizează concepte

serioase într-o poveste cu adevărat incitantă provoacă efectul scontat. La fel ca operele lui Wayne Dyer¹ și James Redfield, *Calea luptătorului pașnic* a motivat milioane de oameni care, în mod normal, nu ar fi ales o carte „spirituală”.

Într-un nou *Epilog* care marca cea de-a douăzecea aniversare a cărții², Millman a răspuns la întrebarea care îl frământă pe orice cititor: a fost Socrate un personaj real? Din răspunsul lui am aflat că indivizii sunt doar „simboluri sau indicatoare”. Identitățile noastre sunt mai puțin importante decât întrebarea esențială: suntem capabili să dăm dovadă de compasiune care – și oricine care a simțit-o, știe – probează existența unei măreții ce depășește propria persoană.

¹ Wayne Dyer, psiholog, conferențiar și scriitor american, considerat părintele „motivației” și inițiatorul mișcării de autodezvoltare psihologică din America. Printre cărțile lui de referință se numără *Înțelepciune pentru succes*, publicată în limba română la editura Meteor Press, în 2008, și „*The Power of Intention*” (*Puterea intenției*). (n.trad.)

² Cartea a fost ecranizată în anul 2006, cu titlul *Luptătorul pașnic*, avându-i în rolurile principale pe Nick Nolte (Socrate) și Scott Mechlowicz (Dan Millman). (n.trad.)

Dan Millman

Millman a crescut în Los Angeles și a absolvit Universitatea Berkeley din California. Este fost campion de gimnastică, antrenor la Universitatea din Stanford și profesor de educație fizică la Colegiul din Oberlin. Locuiește în nordul Californiei.

De același autor amintim cărțile: *Sacred Journey of the Peaceful Warrior* (continuarea, din 1990, a romanului *Calea luptătorului pașnic*), „*The Laws of the Spirit*” (Legile spiritului), „*No Ordinary Moments*” (Fără momente obișnuite) și „*The Life You Were Born to Live*” (Viața pentru care ați fost născut), un ghid pentru descoperirea țelului vieții.

Prima ediție a romanului *Calea luptătorului pașnic* s-a epuizat, iar a doua ediție a devenit un hit după ce i s-a dus vestea. Este acum publicată în peste douăzeci de limbi.

Călătoria sufletelor

„Oamenii asociază moartea cu pierderea forței vitale, când, în realitate, se întâmplă exact invers. Prin moarte ne pierdem trupul, dar energia vieții noastre eterne se unește cu forța unui suprasuflet divin. Moartea nu este întuneric, ci lumină.”

„Nu sunt un om religios, dar am descoperit că locul unde ne ducem după moarte este unul al ordinii și al sensului călăuzitor, și am ajuns să cred că viața de acum și cea de dincolo fac parte dintr-un plan grandios.”

Pe scurt

Moartea fizică este doar un episod în călătoria de migrare a unui suflet dintr-un tărâm în altul.

În aceeași notă

Ghazzali, *Alchimia fericirii* (p. 122)

Emanuel Swedenborg, *Raiul și iadul* (p. 318)

Neale Donald Walsch, *Conversații cu Dumnezeu* (p. 356)

Michael Newton

In calitate de consilier psiholog și de hipnoterapeut, Michael Newton s-a concentrat mai mult pe stimularea memoriei pacienților, pentru a-i aduce în contact cu acele experiențe din trecut care contribuiseră la actuala lor stare psihologică. Totul bine și frumos până aici, numai că unii pacienți aflați în transă au început să vorbească nu doar despre incidentele din viața lor, ci și despre alte *vieți*.

Deși îl interesa teoria reîncarnării, Newton a considerat că o cercetare amănunțită în acest domeniu nu avea valoare clinică și a refuzat cererile de a efectua ceea ce este cunoscut drept „regresie temporală”. A rămas sceptic până când a lucrat cu un bărbat care se plângea de dureri ascuțite în coaste. Sub hipnoză, omul a vorbit despre o fostă reîncarnare ca soldat în Franța, unde fusese răpus de baionetă. Alte cazuri similare l-au silit pe Newton să accepte ideea că unele probleme ale vieții curente sunt legate de experiențele unei vieți anterioare.

Oricât de fascinantă era această incursiune în viețile trecute ale pacienților săi, Newton a devenit din ce în ce mai interesat de mărturiile lor despre spațiul *dintre* vieți. Prin întrebări atente și minuțioase, a adunat date ce veneau în sprijinul vechii credințe religioase potrivit căreia mintea sau spiritul nu moare împreună cu trupul, ci trece prin anumite etape bine definite înainte de a se reîncarna într-o formă fizică. Unii dintre pacienții lui Newton erau credincioși, alții erau atei, dar ce l-a surprins a fost coerența cu care toți își descriau experiențele dintre vieți.

Nici după 14 ani de la apariția ei, *Călătoria sufletelor. Studii de caz asupra vieții dintre vieți* nu a putut fi considerată o fraudă, deși subiectele

controversate din carte rămân la marginea psihologiei. Concluziile par credibile pentru că autorul le formulează cu vocea unui profesionist obiectiv și cu prudența unui fost ateu. Conștient că tratează o temă mai mult decât stranie, Newton are grijă să sublinieze în *Introducere* că hipnoza este fundamentată de știință, explicând de ce reprezintă o sursă credibilă de adevăr.

Surpriza de a nu muri

Călătoria sufletelor cuprinde 29 de transcrieri ale ședințelor de hipnoză, care îți prilejuiesc ocazia unei lecturi captivante. De exemplu, un bărbat aflat în transă povestește momentul propriu-zis al morții din viața anterioară, în timpul epidemiei de gripă din 1918. Transcrierea surprinde sentimentul de neîncredere și înfiorare de care este cuprins bărbatul când se vede plutind deasupra corpului său, în momentul imediat ulterior morții, și când realizează că, de fapt, nu este mort ca entitate rațională: „Este incredibil... asistentele trag un cearșaf peste capul meu... oamenii pe care îi cunosc plâng. Ar trebui să fiu mort, dar sunt încă viu!”.

Al doilea subiect al lui Newton este un bărbat care, de mulți ani, acuza dureri în gât. În timpul hipnozei, iese la iveală faptul că într-o viață anterioară fusese o femeie, pe nume Sally, ucisă de indieni în timpul unui atac asupra căruței ei, în 1866. Sally a murit după ce o săgeată i-a străpuns gâtul, iar acest incident a reverberat cu mult peste o singură viață petrecută pe acest pământ.

În general, sufletele pot fi șocate de moartea lor trupească, dar nu sunt devastate, pentru că se simt descătuseate de suferințele fizice sau emoționale pe care le-au trăit în viața lor întrupată într-o ființă umană. Dacă mor tinere, însă, sufletele nu sunt întotdeauna pregătite să părăsească scena morții lor și mai zăbovesc câteva zile, încercând să le aducă alinare celor dragi. În cele din urmă, sunt atrase de lumea spirituală și de lumina ei strălucitoare, încărcate de un sentiment de imensă euforie și pace.

Părăsindu-și trupurile, subiecții lui Newton simt că s-au întors „acasă”. Călătoria spre pământ a necesitat o pierdere a conștientizării adevăratei stări

de existență – ca spirit. Această teorie coincide cu ideea lui Platon care susține că, atunci când ne naștem, suntem croiți să uităm de unde venim, suntem izolați intenționat, pentru a putea trăi la maximum experiența vieții.

Călătoria spre judecata de sine

Oamenii care au experimentat moartea clinică povestesc că s-au deplasat printr-un tunel spre o lumină orbitoare, înainte de a fi trași înapoi, la conștiința umană. Aceste experiențe au fost documentate pe larg, dar în *Călătoria sufletelor* suntem purtați dincolo de tunelul respectiv și invitați să vedem ce se întâmplă de fapt cu sufletul odată ce a intrat în lumea spiritelor.

După ieșirea din tunel, sufletele sunt deseori întâmpinate de un ghid personal (sau de un „înger păzitor”) care le va ajuta să depășească această experiență. Altele sunt întâmpinate de prieteni sau rude pierdute de mult, iar transcrierile relatează extazul și uimirea subiecților care credeau că nu o să-i mai vadă niciodată pe cei dragi. Urmează apoi procesul, condus de un ghid, în care este analizată viața tocmai încheiată, pentru a vedea dacă a corespuns așteptărilor pe care sufletul le-a avut înainte de a-și începe călătoria pe pământ. Acest proces culminează cu întâlnirea dintre subiect și un „consiliu al bătrânilor”, un fel de juriu format din ființe superioare care, în loc să emită judecăți, îi lasă pe subiecți să tragă singuri concluziile despre existența terestră. (Deoarece viața de dincolo este o lume telepatică, sufletele nu pot ascunde nimic unele față de altele). Acestea se reintegrează apoi în comunitățile specifice cărora le aparțin.

Din mărturiile subiecților, Newton a aflat că „aceste mici grupuri strâns împletite sunt adesea alcătuite din suflete care gândesc la fel și care au obiective comune, pe care le îndeplinesc conlucrând. De obicei, aleg să-și trăiască viața împreună, ca rude sau prieteni apropiați, în timpul reîncarnării lor pe pământ.” Astfel, oamenii pe care îi considerăm a fi importanți pentru noi în viața actuală au fost, foarte probabil, foarte apropiați de noi și în celelalte vieți, de aici și sentimentul pe care îl avem uneori că o persoană pe care o întâlnim pentru prima dată ne este cunoscută de când lumea. Autorul

include desene, figuri și tabele ale acestor grupuri și felul cum interacționează între ele.

Cât de mult poate influența un suflet acțiunile corpului-gazdă? Analizând relatările pacienților săi, Newton formulează o concluzie surprinzătoare: trupul și creierul nu țin, de multe ori, cont de ceea ce își dorește sufletul. Forța emoțiilor umane poate fi cu mult mai puternică decât doleanțele tăcute ale sufletului sau ale conștiinței. Nu există suflete malefice, îl informează pacienții pe Newton, doar egocentrismul uman și circumstanțele în care ne găsim sunt cele care preiau de multe ori controlul și împing viața pe o spirală a distrugerii.

Nu există, de asemenea, nici un iad în care oamenii suferă la nesfârșit. În schimb, unele suflete care au făcut rău în timpul vieții sunt izolate de lumea principală a spiritelor și lăsate un timp să reflecteze în solitudine. Ghizii spiritelor pot lucra cu ele, trecând în revistă viața dusă pe pământ pentru a descoperi rădăcina răului și evaluând în ce măsură existența lor următoare o poate corecta pe cea anterioară, și asta în mod karmic. De exemplu, un suflet care abuzase de o fată în ultima lui viață și-a ales ca, în viitoarea reîncarnare, să fie o femeie supusă abuzurilor.

Divinizarea scopului

Ce rost are să treci printr-o succesiune de vieți? Aparent, sufletele se află pe diferite niveluri de pregătire care se întind pe multe secole măsurabile conform timpului terestru și nu sunt apte să se purifice decât prin experiența fizică a lumilor naturale. Un suflet îi mărturisește lui Newton: „Faptul că ne aflăm în mai multe corpuri fizice și în diferite locuri amplifică natura identității noastre reale.” Țelul vieții pe pământ este, prin urmare, dezvoltarea personală, deși la o scară mult mai mare decât ne-am fi imaginat. De mii de ani, oamenii s-au tot întrebat care este semnificația vieții. Lui Newton i se răspunde, sec, că scopul vieții este „actualizarea individuală a identității sufletului”.

Dacă scopul vieții este dezvoltarea sufletului, atunci de ce, ca oameni, nu ne naștem cu amintiri din viața anterioară? Pentru că, explică subiecții lui Newton, cunoașterea lor se poate opune Țelurilor pe care le creăm pentru noi

înșine în viața actuală. Cu toate acestea, ghizii spiritului nostru încearcă să ne ajute cu sclipiri de intuiție, pentru a putea lua decizia corectă. Prin meditație, rugăciune sau reflecție, suntem mai apti să apreciem aceste îndrumări și să trăim în conformitate cu ceea ce sufletul nostru își dorește cu adevărat.

De ce este grea viața

Newton le adresează subiecților săi aflați în transă o altă întrebare care a frământat omenirea de-a lungul veacurilor: de ce Dumnezeu îngăduie suferința? I se răspunde că suferința face parte din ecuația lumii pentru că, într-o stare perfectă, nu am progresa deloc. Dorința de a scăpa de durere ne determină să gândim, să creăm, și să ne luptăm, împlinindu-ne astfel potențialul. Chiar și ghizii noștri, care ne ajută frecvent ca îngeri păzitori, nu ne feresc de lucruri aparent negative, pentru că lor le apare imaginea de ansamblu și pot vedea dacă evenimentul ne va ajuta pe termen lung. Aceasta este dragoste adevărată. Cel mai mare adevăr rostit de Buddha recunoaște că „viața este o suferință”. În *Călătoria sufletelor* acest adevăr capătă însă un nou înțeles – suferința nu a fost creată de dragul suferinței, ci numai pentru a ne împinge spre noi culmi, dezamăgirea față de *status quo* acționând ca un propulsor. Viața nu a fost menită să curgă lin. Provocările constituie un imbold pentru suflet – dacă le facem față cu bine.

Viața umană este una dintre cele mai grele sarcini pe care și le poate asuma un suflet, iar efortul este recunoscut în lumea spiritelor. Newton menționează un suflet care s-a oferit voluntar pentru o misiune de viață foarte grea – ca evreică trimisă în lagărul de concentrare de la Dachau, unde a murit la vârsta de 18 ani. Curajul ei și alinarea adusă celorlalți deținuți au făcut ca viața ei să fie, paradoxal, un succes. Ghizii spiritului reprezintă vocea din interiorul nostru care ne cere să ne asumăm riscuri mai mari și să alegem ceea ce deseori pare a fi calea celei mai mari rezistențe.

În timp ce sufletul aparține Domnului iar trupul, naturii umane, între cele două există o prăpastie a liberului arbitru. Cei care, în mod constant, aleg în viață ceea ce Emanuel Swedenborg desemna ca fiind „binele și adevărul”

progresează fără îndoială, ca suflete, în timp ce altele, care trăiesc numai pentru a-și satisface dorințele trupului și emoțiile distructive, trebuie să se întoarcă în lumea fizică pentru a face o alegere mai bună.

Comentarii finale

Cititorii tentați, la prima vedere, să eticheteze această carte drept o „invenție” vor fi surprinși să constate cât de mult din lumea descrisă de pacienții lui Newton se regăsește în opera lui Swedenborg, *Raiul și iadul*, o descriere bogată și detaliată a vieții de după moarte, semnată de unul dintre marii fizicieni și mistici ai secolului al XVIII-lea.

Și una, și alta reprezintă genul de cărți care nu trebuie luate drept moștră de adevăr pur. Totuși, în cazul *Călătoriei sufletelor*, este corect să ne întrebăm: dacă acceptăm rezultatele hipnoterapiei ca pe o poartă spre experiențele din copilărie, de ce nu le-am accepta și ca poartă spre viețile trăite anterior? *Călătoria sufletelor* poate săpa o breșă în sistemul nostru de evaluare a vieții și a morții, lansând ideea că existența pe pământ este doar o formă de realitate și că ceea ce meditativ numim lumea spiritelor ar trebui perceput ca o realitate mai amplă, care înglobează lumile fizice create.

Argumentul că pământul este singurul dintre multele locuri din univers unde sufletele se încarnază constituie doar una dintre surprizele oferite de carte. Într-adevăr, cu fiecare pagină, lucrarea este făcută să vă intrige și mai mult și, dacă acest comentariu vă trezește cât de cât interesul, ar trebui să consultați cartea pentru detalii. Dacă sunteți receptiv la nou, acesta va fi unul din cele mai uluitoare titluri din canonul modern spiritual pe care le-ați putea citi.

Michael Newton

Newton a crescut în Los Angeles. Are doctoratul în consiliere psihologică, este licențiat în hipnoză și, mulți ani, a combinat activitatea de profesor de facultate cu practica privată din Los Angeles.

Călătoria sufletelor a fost tradusă în zece limbi. Urmarea ei, Destinul sufletelor¹, include alte 70 de cazuri.

Newton locuiește în Munții Sierra Nevada din nordul Californiei.

¹ Destinul sufletelor, Michael Newton, editura Cartea Daath, București, 2006. (n. trad.)

Miracolul momentului

„Nu-ți bea ceaiul ca și cum ai da pe gât o ceașcă de cafea în pauza de lucru. Soarbe ceaiul încet și reverențios, ca și cum ar fi axa în jurul căreia se rotește întregul univers – încet, ritmic, fără a te grăbi spre viitor. Trăiește momentul actual. Numai acest moment prezent înseamnă viață.”

„Oamenii cred că a merge pe apă și a fi în al nouălea cer sunt un miracol. Dar eu cred că adevăratul miracol nu este de a merge pe apă sau de a pluti în al nouălea cer, ci de a merge pe pământ. În fiecare zi suntem părtași la un miracol pe care nici măcar nu-l recunoaștem: cerul albastru, norii albi, frunzele verzi, ochii negri și curioși ai unui copil – proprii noștri ochi. Totul este un miracol.”

Pe scurt

Devii alt om când ești deplin conștient de gândurile și acțiunile tale, în fiecare moment.

În aceeași notă

Pema Chödrön, *Locurile care te înspăimântă* (p. 84)

Ram Dass, *Fii aici, acum* (p. 100)

Mohandas Gandhi, *Autobiografie* (p. 114)

Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului* (p. 310)

Eckhart Tolle, *Puterea prezentului* (p. 342)

Thich Nhat Hahn

În 1968, în timp ce Statele Unite bombardau satele vietnameze, Thich Nhat Hanh, un călugăr vietnamez, străbătea America, vorbindu-le oamenilor despre... satele din țara sa. Discursurile lui au reușit să-i demonstreze poporului american că „inamicul” era la fel ca toți ceilalți. Poziția lui Martin Luther King, care s-a opus vehement războiului din Vietnam, a fost influențată, într-o mare măsură, de vorbele călugărului vietnamez, și tot Martin Luther King a fost cel care l-a propus pe Thich Nhat Hanh la premiul Nobel pentru pace.

Miracolul momentului. O introducere în practica meditației este, în esență, o lungă epistolă pe care Thich Nhat Hanh a scris-o pe când se afla în exil, în Franța. Cu câțiva ani înainte, înființase o școală de budism în Vietnamul de Sud, iar acum îi scria fratelui Qang, membru în conducerea școlii. Școala refuzase să se afilieze uneia sau alteia dintre părțile aflate în conflict, opunându-se oricărei forme de luptă. Scrisoarea lui Nhat Hanh intenționa să ajute personalul școlii să nu se abată de la linia adoptată, să-și continue practicile de respirație corectă și politica de nonviolență, chiar dacă membrii lui se simțeau îndreptățiți să acționeze diferit. Cu toate acestea, *Miracolul momentului* are prea puțin de-a face cu problema războiului și a păcii, analizând de fapt tiparele în cadrul cărora gândim și acționăm, tipare care modelează lumea noastră personală.

Calmul se dobândește prin răbdare

Cartea începe cu o conversație interesantă. Aflat în compania unui prieten familist, Thich Nhat Hanh îl întreabă cât de grea este viața de familie. Fără

a da un răspuns direct, omul mărturisește că, la început, obișnuia să-și împartă ziua între timpul petrecut cu fiul sau fiica, cel petrecut cu soția și timpul repartizat muncii și treburilor casnice. Ceea ce mai rămânea era „timpul lui”. Apoi a încercat să se gândească la timpul petrecut cu ceilalți tot ca la timpul lui, fără a-și mai dori să facă altceva. Rezultatul surprinzător, a descoperit el, a fost următorul: „Acum am timp berechet pentru mine însumi!”

Nhat Hanh știa exact ce vroia să spună prietenul lui. Cu mulți ani înainte, pe când era un novice budist în Vietnam, avea sarcina de a spăla maldărele de vase din mănăstire, folosind numai cenușă și coji de nucă de cocos. Singura metodă prin care putea să-și îndeplinească sarcina consta în a fi foarte conștient că trebuia să spele vase, fără a se gândi la nimic altceva. Voința i-a făcut munca chiar plăcută, pentru că trăia momentul, era prezent acolo.

Nhat Hanh recunoaște că cei mai mulți oameni sunt așa de ocupați, încât nu au timp să conștientizeze momentul pe care îl trăiesc – au probleme majore de rezolvat și multă muncă de făcut. Dar, se întreabă el, care este valoarea acestei activități dacă ea este făcută cu nerăbdare sau furie? Conștientizarea momentului ne permite întotdeauna să recuperăm liniștea pe care ne-o procură lucrurile făcute încet, cu pași mărunți. În caz contrar, energia ne este dispersată, începem să uităm și viața pare o luptă continuă. Dar a fi conștient de prezent înseamnă a te bucura de o doză proaspătă de energie și de viață în fiecare moment.

Cum să fii mereu conștient de prezent

Ironia acestei practici e că uităm ușor să fim conștienți de momentul actual. Gândurile noastre o iau repede razna. Această carte ne vine în ajutor prin câteva modalități de a rămâne mereu conștienți, chiar și în mijlocul unei mari tensiuni sau stări emoționale, iar unele dintre aceste tehnici sunt prezentate mai jos.

Respirația

„Pentru a ne controla respirația, trebuie să ne controlăm trupul și mintea”, declară Thich Nhat Hanh. Mulți oameni cred că este imposibil să meditezi sau să fii conștient de momentul actual când ești supărat sau îngrijorat, dar „recăpătându-ți respirația”, privești aceste lucruri din altă perspectivă. Când mintea îți este copleșită de gânduri, întoarce-te la trupul tău și încearcă să respiri conștient, împăcând trupul cu mintea. Urmărește-ți respirația până devine adâncă, fii atent la toate gândurile tale și treptat ele se vor potoli, până când îți vei găsi liniștea. Cine știe să respire corect poate rămâne calm în orice situație și va deține și cheia revitalizării permanente a organismului.

Observarea de sine

Nu te impacienta atunci când simți că nu-ți poți potoli mintea, că nu poți împiedica revărsarea gândurilor și a sentimentelor. Contemplă-ți, în schimb, gândurile care apar și, dacă ele sunt triste, de exemplu, spune-ți: „Acum m-a cuprins un sentiment de tristețe.” Ar trebui să ne comportăm ca o gardă de la palat, ne învață Nhat Hanh, care nu lasă niciun gând să treacă fără a se asigura că știe cine sau ce este.

O metodă de a fi conștient de moment constă în a-ți descrie în tăcere ce faci în momentul respectiv, de exemplu: „Merg pe această cărare spre sat.” Atunci vei putea aprecia minunea de a face fiecare pas. Conștientizarea momentului nu se practică doar atunci când meditezi, ci 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână. Orice ai face, acea sarcină trebuie să fie cea mai importantă pentru tine. Nu încerca s-o termini cât mai repede. Dacă ești în mijlocul unei conversații sau al unei întâlniri, fii pe deplin conștient că asta este ceea ce faci în momentul respectiv și acordă întreaga atenție persoanei din fața ta. Nu te gândi la ceva abstract sau la ce vei face mai târziu.

Jumătate de zâmbet

O metodă interesantă de a te concentra pe ceea ce faci este să adopți o jumătate de zâmbet când te trezești, pe care să-l păstrezi întreaga zi.

Zâmbește în momentele tale libere, când ești nervos, când asculți muzică. Zâmbetul pe jumătate te ajută să nu te pierzi în emoții, ci să îți amintești de momentul prezent.

O zi de conștientizare a prezentului

Nhat Hanh îi încurajează pe cititori să-și dedice o zi întreagă pentru a practica conștientizarea momentului. Rezervați-vă timp din belșug pentru a curăța casa sau a face o baie lungă, fără a vă grăbi. Realizați totul încet și deliberat, fără obișnuita reticență.

O zi întreagă în care să fiți conștient de moment va avea un puternic efect asupra celorlalte activități. Dacă nu o respectați, afirmă Nhat Hanh, veți fi copleșit de griji și treburi și veți deveni total ineficient.

Meditații

Ca tânăr călugăr, lui Nhat Hanh i s-a cerut să mediteze la imaginea unui cadavru. A refuzat, motivând că acest tip de meditații le este rezervat doar călugărilor mai bătrâni. Mai târziu, după ce a văzut cadavrele unor soldați de 14 și 15 ani, a realizat că trebuie să te pregătești pentru moarte, indiferent cât de tânăr ai fi: „Acum înțeleg că, dacă nu știm să murim, nu știm nici să trăim – pentru că moartea face parte din viață.” Într-un asemenea tip de meditație, există un moment în care treci peste repulsie și începi să simți valoarea vieții.

O altă cale spre conștientizarea momentului este de a medita la interdependența dintre lucruri. Thich Nhat Hanh respinge ideea că omul este „o entitate particulară, neafectată de timp sau spațiu”, separată de ceilalți. Aceasta este gândirea sinelui fals, care nu poate sau nu vrea să vadă că o altă persoană este de fapt „tu” într-o formă diferită. Teamă, durerea, îndoiala, furia și anxietatea derivă toate dintr-un sens disociat al sinelui.

Dezvoltarea compasiunii pentru persoana pe care o disprețuiești cel mai mult este un alt exercițiu provocator propus de Nhat Hanh. Numai așa realizezi că „celălalt” nu este atât de diferit de tine, ci din contră, că el poate

exprima idei care, în alt context, pot fi ale tale. Ceea ce ne învață Thich Nhat Hanh se rezumă la ideea, surprinzătoare, că sufletul îți este inundat de compasiune numai după ce ți-ai eliberat complet mintea, și nu invers. Compasiunea îți dă ocazia să vezi lucruri în fața cărora ceilalți rămân orbi.

Mereu numai acum

Thich Nhat Hanh relatează povestea, spusă de Tolstoi, a unui rege care încerca să găsească răspunsul la trei întrebări: Care este cel mai bun moment pentru a face ceva? Care sunt cei mai importanți oameni cu care să lucrezi? Care este cel mai important lucru pe care să-l faci în viață?

Întrebările îi pot aparține oricărei persoane cu o viață agitată, care se zbate să acumuleze bunuri, dar răspunsurile dezvăluite de poveste nu sunt cele pe care ar vrea să le audă toți: cel mai important moment este acum; cea mai importantă persoană este întotdeauna cea cu care ești; cea mai importantă realizare este să faci ca persoana de lângă tine să fie fericită.

Nu trebuie să te gândești la cine știe ce serviciu enorm adus umanității, ci numai la cum ai putea să ajuți acum, acolo unde ești. După cum afirmă Nhat Hanh, dacă nu-i poți ajuta pe cei din jurul tău și nu-i poți face fericiți, nu vei reuși să schimbi lumea.

Comentarii finale

Traducătorul Mobi Ho¹ notează în *Prefață* că *Miracolul momentului* nu era destinată unui public larg, dar simplitatea mesajului ei și stilul familiar au atins inimile multor cititori, din lumea întreagă. Deși aparent un ghid al practicii meditației, cartea vă dezvăluie ceva mai profund, care poate face din lectura ei o experiență agreabilă, care să vă inspire. Acel ceva este ideea că putem atribui tuturor momentelor din viața noastră o dimensiune a calității, chiar

¹ Autorul face referire la versiunea în limba engleză, folosită pentru acest comentariu. (n.trad.)

dacă nu suntem într-o dispoziție prea bună sau suferim. Decât o fericire temporară, mai bine să fii mereu conștient de toate gândurile și acțiunile tale. Așa vei reuși să îți controlezi cu adevărat experiențele de viață.

Mulți cred că budismul este o religie pesimistă, dar Nhat Hanh susține că valoarea ei reală nu stă în concentrarea asupra suferinței, ci în confruntarea cu realitatea. Scopul meditației este de a ridica vălul preconcepției și, când reușim să atingem această treaptă, ne vom putea bucura de o infinită seninătate și fericire. Nu putem ieși nefericiți dintr-o meditație profundă, pentru că suntem conștienți de frumusețea prezentului. Numai atunci când ne pierdem conștiința momentului, când ne gândim la trecut și la prezent, nefericirea se strecoară în sufletele noastre.

Care este legătura dintre conștientizarea momentului și liniștea interioară? Simplu, conștientizarea momentului ne ajută să înțelegem rădăcinile suferinței noastre și să ne încărcăm astfel de compasiune pentru noi înșine și pentru ceilalți. Iar compasiunea potolește furia, cea veșnic generatoare de conflict.

Thich Nhat Hanh

Thich Nhat Hanh, azi în vârstă de peste 70 de ani, a devenit călugăr budist când avea 16 ani. A inițiat mișcarea „budismul angajat”, bazată pe practica meditației și pe acțiunea pașnică pentru schimbare, care a inclus Școala de Tineret pentru Serviciu Social și eforturile de ajutorare a refugiaților de război.

Thich Nhat Hanh a trăit în exil de la vârsta de 40 de ani. Sediul lui se află în comunitatea Plum Village din sud-vestul Franței, dar ține conferințe în toată lumea și a înființat centre de meditație și practicare a conștientizării momentului frecventate, printre alții, de ofițeri de poliție, politicieni, artiști, psihoterapeuți, de israelieni și palestinieni.

Nhat Hanh a scris peste 75 de cărți, inclusiv „A Guide to Walking Meditation” (Un ghid pentru meditația în mișcare), „Being Peace” (Starea de pace), „The Sun My Heart” (Soarele din inima mea), „Peace Is Every Step” (Pacea e prezentă la fiecare pas), „Living Buddha” (Buddha însuflețit), „Living Christ” (Hristos însuflețit), și „The Blooming of Lotus” (Lotus în floare).

Anam Cara

„Modelați din țărână, suntem suflete în trup de om. Trebuie să ne păstrăm ritmul cu vocea și doleanțele noastre lăuntrice, trupești. Numai că această voce nu se mai face auzită în lumea modernă. Nici măcar nu suntem conștienți de pierderea suferită, motiv pentru care suferința exilului nostru spiritual este cu atât mai intensă, cu cât este mai puțin înțeleasă.”

„Corpul tău te cunoaște îndeaproape; este conștient de întreaga ta viață spirituală și suflătească. Mult mai devreme decât mintea, corpul tău știe cât de privilegiat este că se află aici.”

Pe scurt

Abordează totul în viață în spiritul prieteniei.

În aceeași notă

J. Krishnamurti, *Teme de meditație* (p. 198)

Starhawk, *Dansul spiralei* (p. 302)

Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului* (p. 310)

Chögyam Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* (p. 348)

Thomas Moore, *Îngrijirea sufletului* (50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală)

John O'Donohue

Cât de repede uităm frumusețea și misterul lumii în care trăim: ploaia care bate în geam; verdele aprins al unei frunze; râsetele cu prietenii; acordurile muzicii îndrăgite. Cei care duc o viață liniștită știu să aprecieze aceste momente la adevărata lor valoare. Dar, pentru cei mai mulți dintre noi, farmecul clipelor respective este umbrit de nesfârșitele bătălii pe care le ducem: pentru a avea succes, pentru a fi recunoscuți, pentru a evolua spiritual.

Meditația lui John O'Donohue asupra vieții sufletești, *Anam Cara. Înțelepciune spirituală din lumea celtică*, s-a bucurat de o largă popularitate, poate și pentru că dezavuează tot ce ni s-ar preda la un seminar de automotivație. Cartea ne invită, în schimb, să coborâm din caruselul succesului și să începem să trăim cu adevărat. Deși nu este clar încă în ce constă practic înțelepciunea celtică, cititorul înțelege că este un cumul de spontaneitate, imaginație, armonie cu natura și prețuire a misterului sufletului. Cu bună știință ne ucidem potențialul de a ne bucura, afirmă O'Donohue, încercând să „ne batem viața în cuie, într-o formă pre-determinată”, cu planuri și programe. În loc să fim atenți la simțurile noastre și la ritmul regulat al vieții, sfârșim prin a duce o existență aproape mecanică.

Gândirea celtică

Imaginația celtică, susține O'Donohue, iubește cercul și spirala și detestă linia dreaptă. Cultura celtică este adepta mișcării circulare a vieții, în ritm cu anotimpurile. Această viziune antică este în dezacord cu ideea modernă, lineară, de progres constant.

Gândirea celtică nu este sistematică sau dualistă. În înțelepciunea celtică nu există distincții clare între spirit și materie, între timp și eternitate. Trăim în tărâmul fizic și în cel material în același timp și suntem, prin urmare, și ființe materiale, și spirituale, „un suflet în trup de om”.

Anam este cuvântul gaelic¹ pentru suflet. *Cara* înseamnă prieten. În vechea Irlandă, astfel de „prietenii ai sufletului” erau, de cele mai multe ori, învățători sau ghizi spirituali, în fața cărora îți puteai dezvălui eul tău intim. Cartea lui O'Donohue este o carte despre prietenie, dar nu numai despre aceea dintre oameni. *Anam Cara* ne cere să ne împrietenim sincer cu noi înșine, cu natura, chiar și cu ideea propriei noastre morți. Când abordezi totul în viață în spiritul prieteniei, afirmă autorul, lucrurile nu mai par așa de terifiante.

Înțelepciunea celtică ne îndreaptă privirea și spre eternul din viața de zi cu zi. Poezia, arta, prietenia și dragostea sunt câteva dintre căile prin care se exprimă eternitatea în cadrul unui spațiu și timp determinate, pe care le numim lumea noastră. Peste tot în jurul nostru plutește eternitatea, încercând să pătrundă în sfera noastră pentru a ne arăta că este reală – chiar dacă lumea pe care o populăm ne-a creat iluzia că ea, și numai ea, este reală. Atenția concentrată exclusiv pe materie ne face mai săraci pentru că ne văduște de imaginație.

Sensul misterului

O'Donohue observă, paradoxal, că dacă ne lăsăm în voia simțurilor, redescoperind lucrurile simple, putem învăța, pe cale fizică, să prețuim spiritualitatea vieții. Simțul tactil, al mirosului și al gustului în special, ne furnizează o înțelepciune care nu are nicio legătură cu gândurile sau cuvintele. Trebuie să gândim un pic mai puțin, să simțim un pic mai mult și să avem încredere în ceea ce simțim. Deoarece suntem un suflet în trup de om, drumul spre spiritualitate trece prin recunoașterea deșertăciunii noastre lumești. Poezia celtică, de exemplu, este o mare celebrare a experienței simțurilor: să privești piscurile munților, să simți adierea vântului pe pielea ta, să auzi cum se sparg valurile de țarm.

„Dacă devenim dependenți de aparențe”, afirmă O'Donohue, „sufletul nostru ne va hăitui”. Printr-o frumoasă metaforă, el sugerează că felul în care ne vedem pe noi înșine și pe ceilalți este ca prin lumina nemiloasă

¹ Limba gaelică – limba celtică vorbită în Scoția, Irlanda. (n.trad.)

a fluorescentului, pe când lumina sufletului este asemenea celei care radiază din picturile lui Rembrandt, blândă și misterioasă; dar, cu cât te uiți mai mult la ea, cu atât îți dezvăluie mai mult misterul. Ar trebui să respectăm până la venerație misterul care sălășluiește în fiecare om. O'Donohue acuză tehnologia și mass-media care, în loc să unească omenirea, ne-au furat intimitatea, iar obsesia pe care o avem față de relații este un semn că nu știm să avem relații. Acest salut lipsit de angajament, „bună”, nu există în limba gaelică. Când ceilalți întâlnesc pe cineva, îi recunosc strălucirea divină spunând *Dia dhuit* – „Dumnezeu să fie cu tine”.

O'Donohue se întreabă de ce ne face plăcere când primim vizita cuiva. Pentru că în casa noastră intră o entitate, aducând cu ea o viață de amintiri și experiențe, și fiindcă acea ființă stă în fața noastră. Când pleacă, „corpul ei se ridică în picioare, iese pe ușă și a luat cu el și această lume ascunsă”. Un mister a venit și a plecat.

Lasă-ți sufletul să vorbească

Nu lucrurile stresante provoacă stres, subliniază O'Donohue, ci absența tăcerii, un timp în care mintea să se poată reîncărca. Dacă ducem o viață extrovertită, fără a ne acorda timp pentru noi înșine, va veni și vremea plății. Vocea din lăuntru nostru care aduce înțelepciune strigă rareori în gura mare.

Am înlocuit religia cu psihologia, dar, de multe ori, psihologia este lipsită de profunzimea necesară pentru a afla ce se întâmplă cu adevărat. Sufletul este rezervat și își va dezvălui înțelepciunea și ne va ghida numai dacă suntem suficient de tăcuți pentru a-l putea auzi vorbind. Cu riscul de a sublinia ceea ce este evident, O'Donohue comentează: „Sufletul tău are antene mult mai fine decât mintea sau eul tău.” Cu toate acestea, rareori încercăm să oprim murmurul neîncetat al minții și să lăsăm să iasă la iveală ceea ce este adevărat. Autorul amintește de faimoasa remarcă a lui Pascal, care constata că majoritatea problemelor noastre sunt rezultatul incapacității de a sta singuri într-o cameră, nemișcați.

O viață plină

Anam Cara pune în discuție nevoia de a integra ceea ce considerăm a fi latura noastră negativă: nu ar trebui să ne grăbim să ne descotorosim de trăsăturile „rele”, având în vedere că ele pot dezvălui multe despre noi înșine. Un alt înțeles al poruncii de a ne iubi dușmanul este acela de a iubi și acea latură a personalității noastre pe care ne-am deprins s-o antipatizăm.

Mulți oameni merg însă prea departe în direcția opusă. Există o diferență între a ne accepta trăsăturile negative și a decide în mod conștient că sunt negative. Am devenit o cultură a rațiunii excesive, în care analizăm totul în mod hiperbolic. Tot ce ar trebui să facem, de fapt, e să trăim. Cel mai nefericit tip de analiză este amestecat cu ideea de vină și pedeapsă – cel mai bun exemplu este cel care crede că Dumnezeu îl răsplătește pentru îndelungata sa suferință și „purtarea crucii”. În opinia lui O'Donohue, acesta este mai mult un exemplu de irosire a dreptului la libertate. Negativismul crește ca o pustulă indezirabilă pe obrazul vieții tale, ținându-te captiv ani de zile în clișeele de gândire pe care singur ți le creezi.

Educația catolică l-a învățat pe autor ce înseamnă păcatul, dar O'Donohue se plânge că nimeni nu ne vorbește despre cel mai mare păcat: viața netrăită. Sufletul iubește în mod firesc riscul, pentru că asumarea riscului este calea spre adevărata evoluție. Ego-ul este cel căruia îi place ca lucrurile să rămână așa cum sunt, fiind avid după permanență. Ai toate șansele să atingi perfecțiunea în viață, afirmă O'Donohue, dar perfecțiunea te obligă să trăiești viața la intensitate maximă, pentru a putea spune, ca Edith Piaf, *Je ne regrette rien* („Nu regret nimic”).

O'Donohue amintește de profesorii orientali de meditație atunci când susține că „nu există niciun program spiritual”. Nu trebuie să încercăm să înghesuim o nouă practică în rutina zilnică sau să credem în fazele de evoluție spirituală, ci să pătrundem mai adânc în viața de acum. „Dacă ar fi vorba de o călătorie spirituală”, declară el, „aceasta nu s-ar întinde pe mai mult de un centimetru, dar s-ar scufunda la mii de leghe adâncime.” O viață spirituală împlinită nu se măsoară în numărul de mănăstiri vizitate sau în cel al orelor de meditație, ci în măsura în care ai fost dispus să-ți descătușezi frica și să dăruiești ceva din tine însuși.

Comentarii finale

Dacă viața ta pare o colecție de experiențe compartimentate și duci dorul unui sens al comunității sau al dragostei, există ceva în această carte care te face să te simți ca acasă.

Dacă literatura automotivațională ne învață să ne asumăm controlul deplin asupra vieții noastre, iar multe opere spirituale îndeamnă la schimbări radicale, această carte afirmă exact contrariul – relaxează-te și găsește extraordinarul în ceea ce este ordinar. Poate că din paginile ei se conturează o imagine mai blândă a existenței, dar este una care oferă o înțelegere realistă asupra vieții.

Conceptul de *Anam Cara* se traduce simplu – să fim prieteni cu noi înșine, numai așa vom putea fi mai sensibili și mai cordiali. O particularitate a vieții contemporane este indiferența, argumentează O'Donohue. Dacă râvnim la putere, așa cum fac mulți dintre noi, atunci ar trebui să fim indiferenți față de cei pe care încercăm să-i controlăm, dar prin această indiferență ne pierdem capacitatea de compasiune și tămăduire.

Chiar dacă fundalul psihologic al operei lui O'Donohue îl formează înțelepciunea celtică, subiectul ei real este reintegrarea sufletului în viața contemporană. Dacă acest lucru ți se pare important, citește și Thomas Moore, „Care of the Soul” (Îngrijirea sufletului).

John O'Donohue

O'Donohue a crescut în County Calre, Irlanda. Este cunoscut ca poet și erudit catolic. A obținut un doctorat în teologie filozofică la Universitatea din Tubingen, Germania.

Printre alte cărți ale lui O'Donohue se numără o lucrare savantă asupra lui Hegel, „Person als Vermittlung” (în germană), „Stone as the Tabernacle of Memory” (Piatra ca tabernacol al memoriei), „Fire: At Home at the Hearth of Spirit” (Focul. Acasă în interiorul spiritului), „Air: The Breath of God” (Aerul. Respirația lui Dumnezeu), și „Water: The Tears of Earth” (Apa. Lacrimile pământului).

Zen și arta întreținerii motocicletei

„Ce îmi doresc este să folosesc vremea care urmează pentru a vorbi despre unele lucruri ce mi-au venit în minte. Suntem așa de grăbiți mai tot timpul, încât nu mai avem ocazia de a sta de vorbă. Rezultatul este un fel de superficialitate de rutină, interminabilă, o monotonie care te face, peste ani, să te întrebi, cu tristețe, unde s-a irosit tot acest timp. Acum, că mai avem puțină vreme la dispoziție, și știm asta, aș vrea s-o folosesc pentru a discuta mai în profunzime despre lucruri pe care le consider importante.”

Pe scurt

O abordare pur rațională a vieții duce la nebunie.
Liniștea sufletească ne cere să căutăm calitatea nevăzută
sau adevărul din spatele aparenței.

În aceeași notă

Fritjof Capra, *Taofizica* (p. 62)
Chuang Tzu, *Cartea lui Chuang Tzu* (p. 92)
Ram Dass, *Fii aici, acum* (p. 100)
Aldous Huxley, *Porțile percepției* (p. 166)
J. Krishnamurti, *Teme de meditație* (p. 198)
Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului* (p. 310)

Robert M. Pirsig

Zen și arta întreținerii motocicletei. O investigație a valorilor este povestea unui bărbat de vârstă mijlocie și a fiului său, Chris, care pleacă într-o excursie cu motocicletă, însoțiți de un cuplu adult. Împreună, călătoresc din Minnesota până în California, luând-o pe drumuri de țară, dormind în corturi sau în vreun motel. Naratorul descrie ce înseamnă să auzi vântul șuierând deasupra câmpiilor, să vezi păsările țâșnind din mlaștinile de lângă drum, să gonești cu motocicletă prin mijlocul furtunii dezlănțuite sau să respiri aerul curat al muntelui, care își înalță piscul deasupra lizierei de copaci. Bărbatul povestește și despre oamenii pe care i-a întâlnit, despre orașele în care s-au oprit și toate conversațiile și certurile din timpul călătoriei.

Naratorul nu se distinge prin nimic deosebit (nici măcar nu are un nume, dar se presupune că ar fi Robert Pirsig), este autor de manuale tehnice, care duc o viață normală, periferică. Dar, cu fiecare kilometru lăsat în urmă, apar frânturi de amintiri care recapitulează aceleași drumuri străbătute înainte, amintiri care îl pun pe cititor în gardă că povestea este mult mai complicată.

Peste relatarea excursiei în sine se suprapun reflecțiile filozofice ale naratorului, care îi impun cititorului un ritm mai lent, în care se pot discuta lucruri importante. Ca o coincidență, bărbatul și-a ales ca lectură pentru această excursie *Walden*¹, povestea lui Henry David Thoreau și a izolării sale de lume, departe de afaceri și de viața obișnuită.

¹ *Walden*, Henry David Thoreau, editura Aldo Press, București, 2004. (n.trad.)

Când ești tu însuși plecat într-o excursie, sau când te afli la o răscruce în viața ta, *Zen și arta întreținerii motocicletei* pare a fi lectura ideală. Ușor de citit, deși nu întotdeauna ușor de descifrat, cartea te inspiră, fără a aborda un stil afectat.

Care este semnificația titlului? Zen este o formă a budismului care nu caută marea iluminare sau extazul, ci pleacă de la ideea că sufletul se dezvoltă prin logodna lui cu viața, așa cum e ea. În acest caz, întreținerea motocicletei de către narator exprimă cunoașterea, modul în care a înțeles să abordeze viața.

Calitate

O mare parte din carte este dedicată unui subiect destul de surprinzător: calitatea. Ne gândim la calitate ca măsură a unui produs sau a unui om și ne simțim îndreptățiți să o judecăm pentru că este evident când ceva este de calitate sau nu. Naratorul povestește cum și-a dus motocicleta la un atelier, predând-o cu mari rezerve unui grup de tineri care ascultau muzică la maximum. În loc s-o repare, tinerii au măcelărit-o, iar acest incident a fost o lecție pentru autor: ceea ce contează cu adevărat este atitudinea față de o problemă tehnologică, nu simpla cunoaștere rațională a unui mecanism de funcționare. Respectarea întocmai și exclusivă a manualului a fost o abordare neîndemânatică, de proastă calitate. Prin urmare, el și-a reparat singur motocicleta.

Calitatea nu poate fi definită prin metode raționale; poate fi doar constatată atunci când există. Și totuși, calitatea reprezintă totul: diferența dintre cineva căruia îi pasă și cineva căruia nu-i pasă; dintre o motocicletă care îți poate îmbogăți viața și una care se poate transforma într-un morman de piese inutile. Instrucțiunile de folosire, observă naratorul, nu includ însă și persoana care execută munca. Dacă ești nervos sau dezinteresat, nu vei reuși să pui la punct motocicleta sau să găsești defectiunea, dar dacă faci

efortul să intri în mintea designerului, ajungi să vezi că o motocicletă este doar expresia fizică a unui set de idei.

Paradoxal, numai atunci când putem depăși clasică idee că mintea noastră este separată de restul lumii, „obiectele” încep să prindă viață. Calitatea este apreciată nu ca un lucru, ci ca o forță care pune în mișcare universul. „Categoric, unele lucruri sunt mai bune decât altele... dar care este «calitatea superioară»?”, se întreabă naratorul. Bărbatul își trăiește propria epifanie când citește antică *Tao Te Ching* și realizează că ceea ce noi numim calitate, sau „superioritate”, este asemenea conceptului tao, puterea universală sau esența, care nu poate fi identificată ca atare, dar a cărei prezență este benefică.

Ca profesor universitar, naratorul devenise obsedat de Aristotel și de prejudiciul pe care metoda pur rațională de gândire l-a adus modalității de percepere a lumii. Logica aristotelică a oferit fundamentul civilizației noastre, dar a concediat singurul element, calitatea, care îi dădea impuls. În lumea de azi, calitatea a devenit un atribuit inutil, când, remarcă naratorul, tocmai ea a fost „părintele, sursa tuturor subiectelor și a obiectelor”.

Deși nu se formulează explicit în carte, calitatea înseamnă, limpede, și dragoste. Am creat o lume care pune mare preț pe obiecte și definiții, dar motorul lumii – calitatea sau dragostea – a ajuns acum o opțiune suplimentară. La începutul carierei sale de profesor, această realizare l-a înnebunit pur și simplu pe narator. O lume fără calitate era o lume în care el nu mai putea trăi.

Recuperarea farmecului vieții

Cu mulți ani înainte, naratorul călătorise cu câțiva americani de culoare, de la care învățase ideea de „mărginire”. Prea mult intelect și prea puțin suflet „mărginesc” un om. O astfel de persoană nu poate recunoaște calitatea și nimic nu este real pentru ea până nu este definit și încadrat în categorii anoste. Naratorul descoperă că, înainte de a fi cântărită sau categorisită,

calitatea este doar „realitate”. Calitatea înseamnă pur și simplu a ști. Chiar și discuția despre „calitate” nu este calitate! Persoana care poate vedea calitatea are ceea ce Suzuki numea „mintea începătorului”: o minte goală, pe deplin receptivă, care poate vedea lucrurile așa cum sunt cu adevărat pe moment, fără a se încălca de senzori.

Deși cartea conține multe scene de disperare, oboseală sau plictiseală, inerente într-o călătorie, în alte privințe ea este înălțătoare. Îndreptându-se spre vest, spre California, grupul lasă în urmă o Americă mai molcomă, unde oamenii fac cu mâna și au timp să stea de vorbă. Înaintând însă pe drumul lor, întâlnesc oameni cu expresii înverșunate pe chip, mânați de egocentrism. Această Americă, a marilor autostrăzi, a televiziunii și a celebrităților, le trezește oamenilor sentimentul că lucrurile importante se întâmplă undeva în altă parte.

Naratorul introduce în text noțiunea de „gumption”, un vechi cuvânt scoțian, care semnifică un farmec și o salvare a vieții pe care mulți din lumea modernă le-au pierdut. După cum explică el:

„ Te încarci de acest farmec numai atunci când taci suficient de mult pentru a vedea, a auzi și a simți adevăratul univers, nu numai propriile opinii răsuflăte despre el.”

Este vizibil că cine se întoarce dintr-o excursie cu mașina sau de la pescuit, sau după orice altă experiență care l-a obligat să trăiască în prezent sau să-și desfete din plin simțurile, și-a recuperat farmecul vieții. A uitat cum era programat să trăiască și a trăit pur și simplu.

Grecii aveau un cuvânt, *areté*, care însemna excelență sau virtute. După cum descoperă naratorul, nu era vorba de o virtute morală, ci mai mult de o datorie față de noi înșine – un lucru instinctiv, puternic, departe de etica seacă sau de virtutea moralistă exigentă. Nu avea nimic de-a face cu rațiunea, era o atitudine, „înțelegerea a ceea ce înseamnă să fii o părticică din lume, și nu un dușman al ei”. Altfel spus, acceptarea imediată și intuitivă a unei

vieții care spune „da” la orice ne iese în cale. Dar, pentru că plasăm pe primul loc logica și rațiunea și adevărul obiectiv, această perspectivă devine total contrară felului în care trăim astăzi.

Comentarii finale

La câțiva ani de la căutarea obsesivă a originilor calității, naratorul a ajuns „doar un alt om de vârstă și de clasă mijlocie, care se descurcă”. Acum este apt să înțeleagă ce s-a întâmplat cu el. După ce a suferit o cădere nervoasă a fost internat și supus unor tratamente de șoc, astfel încât bărbatul iese din spital fiind un alt om, ducând cu el doar scurte amintiri ale filozofului care fusese cândva. Pe măsură însă ce cartea avansează, iar autorul explică ideile care l-au adus în pragul nebuniei, cititorului i se sugerează că poate societatea – *mythios*-ul ei, sau gândirea colectivă – este nebună, nu autorul.

Zen și arta întreținerii motocicletei ne atrage atenția că nu vom descoperi adevărurile vieții căutând răspunsuri numai în gândirea rațională. Naratorul însuși a căutat în toate o explicație rațională, dar avea să descopere, în cele din urmă, că atât știința, cât și filozofia, sunt doar *hărți* al adevărului. Totuși, în dragostea pentru altcineva, în experiența naturii sau într-un sentiment de apropiere față de Dumnezeu, putem avea acces la adevăruri ce nu pot fi spulberate. Cartea trage un semnal de alarmă asupra culturii tehnologice în care trăim și în care găsim prea puțin loc pentru calitate și spiritualitate. Și demonstrează că o viață golită de farmec și savoare nu este cu adevărat viață.

Considerată un text clasic chiar din ziua publicării, *Zen și arta întreținerii motocicletei* este o lucrare complexă, care te obligă la meditație înainte de a-i putea recunoaște valoarea. Pirsig scria că opera lui era „purătoare de cultură”, exprimând un sentiment latent, emblematic pentru anii 1960 și 1970, care recunoaște că modalitatea exclusiv rațională de a vedea lumea este prea îngustă. Supremația rațiunii fusese impusă pentru a asigura supra-viețuirea, dar, pe măsură ce lumea a devenit tot mai bogată, nu s-a mai

mulțumit doar să supraviețuiască. Cartea a răspândit și un concept mai amplu al succesului, care nu înseamnă doar să obții o slujbă bună, ci să fii capabil să vezi *altfel*. Sentimentul disocierii și al alienării s-au născut din credința clasică că oamenii sunt fundamental separați de lumea din jurul lor. O asemenea teorie este însă total falsă din punct de vedere emoțional și spiritual și ne dezumanizează, în cele din urmă.

Cartea nu condamnă rațiunea, ci pledează pentru o rațiune lărgită, care să facă loc și iraționalului. Dacă societatea ar putea accepta arta abstractă, mișcarea hippy și romanele generației *beat*, ar putea să se desprindă de obtuzitatea structurilor ei mintale, care constituie, în fond, o moștenire veche de peste 2000 de ani. Așa paradoxal cum pare, acceptarea iraționalului a menținut în viață o cultură bazată pe rațiune.

Robert M. Pirsig

Născut în 1928 în Minnesota, adolescentul Robert Maynard Pirsig avea un coeficient de inteligență impresionant de mare (170). S-a înscris la Universitatea din Minnesota pentru a studia biochimia, dar după ce a fost exmatriculat, a plecat într-un tur al Statelor Unite. După trei ani de serviciu militar, o parte din el fiind efectuat în Coreea, s-a reîntors la aceeași universitate pentru a studia filozofia. Ulterior, a urmat cursuri de filozofie asiatică la Universitatea hindusă Benares, din India. La întoarcerea în America, Pirsig s-a angajat ca jurnalist, s-a căsătorit, a avut doi copii, a fost redactor, autor de lucrări științifice și tehnice.

Când a scris *Zen și arta întreținerii motocicletei*, Pirsig a trimis 122 de scrisori la numeroase edituri. Puține și-au manifestat interesul față de text și numai una i-a făcut o ofertă, în urma căreia Pirsig a primit un avans de 3000 de dolari. editura William Morrow nu se aștepta să câștige prea mulți bani de pe urma acestei cărți, dar a simțit că trebuia publicată oricum. Opera a primit recenzii furtunoase și s-a vândut în milioane de exemplare. Titlul a fost inspirat din cartea lui Eugen Herrigel, „*Zen in the Art of Archery*” (Zen și arta tragerii cu arcul – 1953).

O altă operă de referință a lui Pirsig este „*Lila: An Inquiry into Morals*” (Lila. Un studiu al moravurilor).

Profețiile de la Celestine

„Parcă și vedeam avântul Epocii Moderne încetinindu-și ritmul pe măsură ce ne apropiam de sfârșitul mileniului. Se încheia o obsesie veche de patru sute de ani. Creasem mijloacele siguranței materiale și acum păream pregătiți – preocupați, de fapt – să descoperim de ce o făcusem.”

Pe scurt

Coincidențele predestinate sunt un semn al evoluției spirituale a rasei umane.

În aceeași notă

- R. M. Bucke, *Conștiința cosmică* (p. 54)
 - Carl Gustav Jung, *Amintiri, vise, reflecții* (p. 182)
 - Dan Millman, *Calea luptătorului pașnic* (p. 238)
 - Ken Wilber, *O teorie despre tot și toate* (p. 380)
 - Gary Zukav, *Sălașul sufletului* (p. 396)
-

James Redfield

Profețiile de la Celestine. O aventură a fost, timp de trei ani, cartea cu cele mai mari vânzări din lume de la sfârșitul anilor 1990. Cele două reacții pe care le-a stârnit frecvent au fost „e o prostie” și „mi-a schimbat viața”. Prima remarcă viza, în special, stilul abordat de carte; a doua, mesajele transmise de Redfield, codificate în cele nouă viziuni cheie, strecurate în roman. Chiar dacă nu avem de-a face cu o literatură pretențioasă, lauda sau critica sunt irelevante pentru o mare parte din publicul cititor – noi vrem să știm dacă prietenilor noștri le-a plăcut o carte – și doar recomandările verbale au făcut din *Profețiile de la Celestine* un bestseller.

Redfield însuși se consideră mai mult un comentator social decât un romancier, iar cartea pare o înșiruire de idei cărora li s-a atribuit forțat forma convențională de roman. *Profețiile de la Celestine* ar fi putut fi, la fel de bine, o operă nonficțională, cu un capitol dedicat fiecărei viziuni, dar, în acest caz, ar fi citit-o mai mult de câteva mii de oameni? Marea temă – trezirea unei conștiințe la nivel planetar – a avut nevoie de o narațiune fictivă pentru a prinde viață, în acest caz fiind vorba despre povestea unei aventuri care îl poartă pe cititor prin Anzii peruani unde, printre ruinele din junglă, este descoperit un manuscris străvechi, care proclamă că la sfârșitul secolului al XX-lea întreaga omenire va trăi o perioadă de trezire spirituală.

Viziunile

Originalitatea cărții constă în asocierea unui personaj de tip New Age, introspectiv și cu mustări de cuget, cu un scenariu hollywoodian de tip thriller. Dar care sunt ideile care fac din *Profețiile de la Celestine* un roman captivant?

Unele opere literare se remarcă prin abordarea în premieră, într-o manieră populară, a ideilor latente din cultură, iar această carte a atins o coardă sensibilă. Ideea de sincronicitate, postulată prima dată de Carl Gustav Jung (vezi *Amintiri, vise, reflecții*, p. ?) își pierde noutatea, iar Redfield a readus-o în interesul publicului, afirmând că un număr tot mai mare de oameni trec prin coincidențe tot mai dese, care sunt legate cumva de evoluția noastră ca specie. Cartea lui s-a axat pe credința tot mai accentuată că unele dintre aceste coincidențe – sau chiar toate – nu sunt doar pure întâmplări, ci poartă în ele o semnificație.

Prima dintre cele nouă viziuni susține că numai conștientizarea sincronicității ne va împinge spre o transformare culturală pentru că, odată ce admitem că ea este reală, întreaga noastră percepție despre mecanismul universului trebuie să se schimbe – devine un univers încărcat de semnificații.

Nu e de mirare că în „*Celestine Vision*” (*Viziunea de la Celestine*), o continuare a romanului *Profețiile de la Celestine*, Redfield face referire la Thomas Kuhn¹, a cărui carte, „*The Structure of Scientific Revolutions*” (*Structura revoluțiilor științifice*), a demonstrat cum mici anomalii pot răsturna, în cele din urmă, o întreagă teorie sau concepție despre lume. *Celestine Vision* este relatarea nonficțională a influențelor și filozofiei lui Redfield. Cartea ne dă de înțeles că numai prin experiența directă descoperim adevărul. Cu toate acestea, ne agățăm de șabloanele care explică lumea, chiar dacă ele nu se potrivesc cu experiența noastră. Această teorie vedește prea puțin respect și față de tradiția occidentală a dovezilor științifice obiective, și față de dogma creștină care ne cere să „credem și să nu cercetăm”. Este o teorie cu adevărat

¹ Thomas Kuhn, epistemolog american, unul dintre cei mai cunoscuți filozofi ai științei. Lucrarea sa, „*The Structure of Scientific Revolutions*” (*Structura revoluțiilor științifice*), a produs o adevărată revoluție prin teoriile postulate. Kuhn lansează ideea că dezvoltarea științei nu este un proces linear, cumulativ, ci în salturi, cu perioade de cercetare lineară alternând cu cele de crize și revoluții științifice. O altă teorie expusă de Kuhn este modelul paradigmatic de dezvoltare a științei, paradigma constând într-un set de reguli, norme și metode de cercetare folosite de o comunitate științifică în procesul de cercetare. (n.trad.)

democratică, pentru că ni se cere să credem practic numai în ceea ce am experimentat, chiar dacă a fost sau nu validat de știință sau religie. În *Profețiile de la Celestine*, biserica și armata peruană joacă rolul personajelor negative, care încearcă să împiedice răspândirea viziunilor în rândul oamenilor – dar, într-o epocă a libertății de informare, știm că „băieții răi” nu pot învinge. Cunoașterea spirituală este o problemă a individului și ea nu poate fi „înstruită”.

A doua viziune pe care o descrie Redfield este „prezentul mai amplu”, o extindere a cercului gândirii noastre în afara vieții, a slujbei și a țării, pentru a aprecia omenirea de-a lungul veacurilor. Evoluția umanității este privită din perspectiva istoriei unui singur individ. Un personaj din carte argumentează că în ultimii o mie de ani am trecut de la o lume focalizată asupra lui Dumnezeu la una concentrată asupra realizărilor și descoperirilor noastre individuale. Siguranța filozofică pe care o simțeam în Evul Mediu a fost înlocuită de goana pentru siguranța materială, pusă astăzi sub semnul întrebării. Atașamentul față de „conștiința acumulării” este eclipsat acum de conștientizarea necesității de a căuta numai ceea ce are sens pentru noi. Ultimele câteva sute de ani au pregătit terenul pentru o nouă eră, de „apreciere a misterului” – orice ni se pare fascinant, și nimic altceva, va hotări cum ne vom petrece timpul.

A treia viziune susține că universul este pură energie. Felul nostru de a vedea lumea se bazează pe aparenta soliditate a materiei, dar știința mai are încă de detectat energiile subtile care străbat și înconjoară toate lucrurile, inclusiv viața. Experimentele uluitoare din fizica cuantică demonstrează că formele în care se manifestă particulele sunt condiționate de actul observării în sine. Alte experimente arată că între două soiuri de plante supuse acelorași condiții de mediu, cele care beneficiază de „o atenție specială” cresc mai repede. Întrebarea lui Redfield este: în ce măsură universul, în întregul lui – din moment ce este alcătuit din aceleași particule – răspunde așteptărilor noastre?

A patra viziune extinde conceptul de „totul este energie” la relațiile dintre oameni. Pentru că nu știm exact cum să direcționăm energia care străbate universul spre noi înșine, încercăm să o furăm de la alții. A cincea viziune

este antidotul celei de a patra: știm că în orice moment putem accede la „sursa superioară” ca să recâștigăm energia pe care am pierdut-o. În loc de a comite nelegiuirea de a folosi alți oameni pentru a face rost de energie, o căutăm în noi înșine și accedem la ea prin meditație, tăcere sau prin comuniune cu natura.

A șasea viziune se referă la „teatrul de control”, în care toți ne implicăm pentru a direcționa energia spre noi, însușindu-ne roluri precum cel de „Intimidator”, „Bietul de mine” sau „Distant”. Teatrul de control nu ne lasă să progresăm ca oameni, dar, privind aceste roluri obiectiv, avem puterea de a le contracara, unul după altul.

Va trebui să citești cartea pentru a descoperi celelalte trei viziuni, iar romanele următoare ale lui Redfield sunt și mai revelatoare.

Comentarii finale

Profețiile de la Celestine a avut succes pentru că a resuscitat interesul față de spiritualitate, atacând în același timp religia tradițională. Susținerea ideii de intuiție directă a cunoașterii spirituale a fost o autentică teză gnostică.

Redfield a speculat sentimentul că „adevărul este undeva acolo” și, prin această fuziune între străvechea sete de spiritualitate și o aventură savuroasă, plasată acum și aici (primul capitol începe într-o parcare), a satisfăcut cu măiestrie apetitul publicului pentru pericol și sacru.

Este ușor să fii cinic când vorbești despre *Profețiile de la Celestine*, dar adevărul este că a transformat viața multor oameni, iar viziunile ei se raportează direct la problemele vremurilor noastre: problema relațiilor și fragilul lor echilibru; preocuparea față de mediul înconjurător, în special puterea tămăduitoare a naturii și a energiei radiind din vechile păduri; și dorința de a înțelege experiența umană în totalitatea ei.

Probabil că tema principală expusă de Redfield este aceea că soluționarea și evitarea conflictului în relațiile umane reprezintă cea mai importantă verigă din schema universală a lucrurilor. Conflictul și reaua intenție creează fricțiuni și intră în divergență cu fluxul natural al energiei în univers, în timp

ce a iubi necondiționat înseamnă a evolua odată cu această energie și a-ți însuși grația și puterea ei. În starea cu pricina, ființăm practic la o vibrație fizică și mentală mult mai înaltă.

Din acest punct de vedere, deși interesantă ca subiect – evoluția spirituală – ceea ce face *Profețiile de la Celestine* o carte atât de captivantă este tema mai amplă a evoluției nonfizice a speciei umane.

James Redfield

Născut în 1950, Redfield a crescut într-o familie metodistă, în apropiere de Birmingham, statul Alabama. A urmat Universitatea din Auburn, unde a studiat filozofiile orientale, inclusiv taoismul și budismul zen. Ulterior, a urmat un masterat în consiliere psihologică și a petrecut peste 15 ani din viață ca terapeut pentru adolescenții căzuți victime abuzurilor.

Părăsindu-și slujba în 1989 pentru a se dedica în întregime literaturii, Redfield a scris *Profețiile de la Celestine* în doi ani și jumătate. Prima ediție și-a publicat-o din propriul buget, dar vestea i s-a dus rapid, așa că Warner Books i-a cumpărat drepturile de autor. Cartea a figurat, timp de 145 de săptămâni, pe lista de bestselleruri a ziarului New York Times.

Alte cărți semnate de Redfield includ *A zecea viziune: Dimensiunea vieții de dincolo*², *Profețiile de la Celestine. Ghid experimental*³ (cu Carol Adrienne) și *Secretul Shambhalei*. În căutarea celei de-a unsprezecea viziuni⁴, o altă aventură, care se petrece în Tibet.

Redfield locuiește în Alabama și în Florida.

^{2,3,4} Seria de autor James Redfield, editura Mix, Brașov. (n.trad.)

Cele patru legăminte

„Întreaga ta minte nu este decât o ceață pe care toltecii o numeau mitote. Mentea ta este un vis în care o mie de oameni vorbesc în același timp, dar niciunul nu îl înțelege pe celălalt. Aceasta este condiția minții umane – un mare mitote, care te împiedică să vezi ceea ce ești cu adevărat.”

Pe scurt

Prin încheierea, în mod conștient, a unor legăminte cu noi înșine, care ne obligă la un comportament integru, începem să dobândim controlul asupra vieții noastre.

În aceeași notă

Carlos Castaneda, *Călătorie la Ixtlan* (p. 70)

Dan Millman, *Calea luptătorului pașnic* (p. 238)

John O'Donohue, *Anam Cara* (p. 262)

Miguel Ruiz

La începutul anilor 1970, și în ultimul său an la facultatea de medicină, Miguel Ruiz a suferit un cumplit accident de mașină care i-a schimbat viața. Ca printr-o minune, nu a fost rănit, în ciuda gravității accidentului, dar a trecut printr-o experiență spirituală pe care nu și-a putut-o explica. S-a gândit atunci să apeleze la vechea înțelepciune toltecă a familiei sale.

Ruiz crescuse într-un sat mexican cu o mamă *curandera* (vraci) și un bunic *nagual* (șaman), dar se îndepărtase de tradițiile străvechi ale familiei. După accident, însă, și-a propus să devină el însuși un *nagual*, asumându-și misiunea de a-i călăuzi pe oameni spre o mai mare libertate de gândire.

*Cele patru legăminte. Ghid practic pentru libertatea personală*¹ a intrat în atenția publicului după ce actrița Ellen DeGeneres a povestit, într-o emisiune a lui Oprah Winfrey, efectul pe care l-a avut această carte asupra ei, cum i-a transformat practic viața. Ideea adoptării a patru reguli de viață pare simplă, dar în acest comentariu încercăm să explicăm interpretarea dată de Ruiz înțelepciunii toltece, trecând în revistă și cele patru legăminte.

Trezirea din vis

Esențială în înțelepciunea toltecă este ideea că lumea, „realitatea”, este un vis colectiv. Cuvântul folosit pentru această ceață a percepției este *mitote*, similar cu termenul hindus pentru iluzie, *maya*. Acest vis este asemenea viselor nopții, doar că regulile lui și deprinderile de înțelegere și de

¹ *Cele patru legăminte. Cartea înțelepciunii toltece*, Miguel Ruiz, editura Mix, Brașov, 2002. (n.trad.)

comportament îl fac să pară mai real. Ne naștem într-un vis gata confecționat, care include limba, cultura, religia și familia, și acceptăm să-l urmăm pentru că ne este prea greu să-i rezistăm. Ruiz desemnează acest proces prin sintagma „domesticirea oamenilor”.

Pentru a ne descurca în viață, facem legăminte invizibile cu alții – soț sau soție, copii, societate, Dumnezeu – dar cele mai importante legăminte pe care le facem sunt cu noi înșine. Unele acționează în beneficiul nostru, dar cele mai multe ne fac să suferim. Ne agățăm de aceste legăminte convinși că absența lor ne-ar știrbi din valoare. Potrivit înțelepciunii toltece, problemele cu care ne confruntăm sunt produsul incapacității de a ne ierta pentru imperfecțiunea noastră. Cu toate acestea, încercăm să ne ridicăm la înălțimea impusă de regulile celorlalți, nu ale noastre.

Vestea bună, declară Ruiz, este că, devenind conștienți de legămintele încheiate, putem începe să ne controlăm viața. Putem declara „un război de independență”, în care decidem singuri cum vom percepe lumea. În tradițiile șamanilor, observă el, indivizii sunt numiți „luptători”, nu pentru îndemânarea cu care folosesc armele, ci pentru că luptă împotriva parazitului² din propria lor minte.

Impecabilitatea cuvântului

Primul dintre legămintele încheiate cu noi înșine, și pe care trebuie să-l respectăm, este de a fi impecabili în tot ceea ce spunem. Ruiz nu se referă doar la respectarea cuvântului dat, ci la conștientizarea faptului că ceea ce spunem (vorbind atât cu lumea, cât și cu noi înșine) stabilește cine suntem și în ce lume trăim. Cuvântul rostit are putere creatoare; putem folosi cuvintele pentru a crea mânie sau gelozie, sau le putem folosi pentru a vindeca. Cuvintele noastre sunt semințe care se răspândesc în lume și care rodesc într-o realitate ce se reflectă asupra noastră. Niciun alt animal nu poate vorbi, doar omul, și niciunul nu are abilitatea noastră de a crea fie o realitate minunată, fie una înfrigorantă.

² Prin parazit, afirmă autorul, toltecii înțelegeau Judecătorul, Victima și sistemul de convingeri care invadează și controlează mintea umană. (n.trad.)

Prin folosirea greșită a cuvintelor, ne menținem unii pe alții într-o stare permanentă de frică și îndoială. Ruiz argumentează că bârfa reprezintă o răspândire dăunătoare a cuvintelor și o compară cu un virus de computer otrăvitor. Încheind primul legământ, devenim mai rezistenți la „blestemele” pe care alții le pot arunca asupra noastră, dar, și mai important, ne vom curăța de otrava emoțională din propriile minți.

Nu interpreta totul ca pe un atac la persoană

De ce ne simțim lezați? În opinia lui Ruiz, o persoană care se simte ofensată de cele mai mărunte lucruri are senzația că este buricul pământului. Când iei totul ca pe un atac la persoană, simți nevoia să răspunzi cu aceeași monedă și să te aperi, pentru a dovedi că cealaltă persoană se înșală. Numai că dorința de ripostă adâncește și mai mult conflictul.

Cu toate acestea, puține lucruri care ni se spun sau care se spun despre noi, observă Ruiz, reflectă adevărata noastră identitate. Critica spune mai multe despre felul în care gândește cealaltă persoană și despre condiționare decât despre noi înșine. De aceea, al doilea legământ, „nu lua lucrurile ca pe un afront personal”, include chiar și critica îndreptată împotriva noastră.

Nu vrem să cădem pradă celor pe care Ruiz îi numește „magicienii negri”, oamenii care ne otrăvesc prin cuvintele lor:

„Înghițiți toată mizeria lor emoțională, care devine acum mizeria voastră. Dar dacă nu o luați ca pe un afront personal, veți rămâne imuni în mijlocul iadului.”

Abține-te să faci presupuneri

Această *mitote* a minții umane ne face să vedem lucrurile incorect, să facem presupuneri care ne conduc la concluzii eronate. Pentru că ne repezim să emitem supoziții, afirmă Ruiz, nu mai suntem capabili să vedem lucrurile așa cum sunt. Oamenii se tem de ceea ce nu cunosc, așa că inventează răspunsuri la toate întrebările lor pentru a se simți în siguranță – indiferent dacă sunt corecte sau nu. De aici, și al treilea legământ, „să nu faci presupuneri inutile”.

Supozițiile creează o sumedenie de probleme în cadrul relațiilor, pentru că presupunem că, dacă o persoană ne iubește, ar trebui să știe ce gândim. La o scară mai mare, problemele se nasc din presupunerea că ceilalți văd lumea așa cum o vedem și noi. În loc de a emite astfel de supoziții, declară Ruiz, învățați să puneți întrebări. Fără transparența dată de întrebări, relația dumneavoastră nu are șanse, iar relația cu lumea va fi sărăcăcioasă. „Visul iadului” în care mulți își duc zilele, sugerează el, izvorăște din obiceiul de a face mereu presupuneri eronate, fără a pune niciodată întrebări.

Dă tot ce poți

Al patrulea legământ, „să faci mereu tot ceea ce-ți stă în puteri”, sună puțin a clișeu, dar în opinia lui Ruiz el este esențial pentru a avea o viață frumoasă. Una dintre principalele noastre probleme este obiceiul de a ne judeca aspru în raport cu niște standarde externe. Dar, dacă facem întotdeauna tot ce ne stă în puteri, este greu să ne judecăm pe noi înșine și să ne mai și încărcăm de vină sau regrete. A face tot ce ne stă în puteri ne eliberează.

Dându-ne mereu silința să facem tot ce putem, suntem fericiți că acționăm, luăm măsuri, facem un efort. Savurăm acțiunea în sine, fără a ne gândi la recompensă. Dacă ne implicăm pe de-a întregul în ceea ce facem în acest moment, suntem activi, plini de viață; nu avem timp de regrete, pentru nimeni și nimic.

Cel de-al patrulea legământ este cheia celorlalte trei, susține Ruiz, pentru că, deși nu vom fi întotdeauna impecabili în privința cuvintelor noastre, sau nu vom fi în stare să nu luăm totul prea personal sau să nu facem presupuneri, suntem mereu liberi să facem tot ceea ce ne stă în puteri.

Cele patru legăminte reprezintă o modalitate de a ne recupera adevărata identitate și de a ne rămâne credincioși nouă înșine, de a nu ne abate de la ceea ce suntem și de la ceea ce credem. Lumea este în așa fel construită, încât să ne creeze premisele încălcării celor patru legăminte, afirmă Ruiz, dar trebuie să perseverăm. Eliberându-ne de mintea noastră, de acea *mitote* bazată pe false legăminte, este ca și cum am escalada un munte. Începutul este mai greu, dar când cele patru legăminte devin un obicei, le putem respecta mult mai ușor.

Comentarii finale

În *Călătorie la Ixtlan*, a lui Carlos Castaneda, bătrânul *nagual* Don Juan îl sfătuiește pe autor să adopte o strategie de viață. În caz contrar, va ajunge o simplă reflecție a societății, care îi va îngropa identitatea inițială. Ideea de bază a *Celor patru legăminte* este similară, cu o singură excepție: strategia devine o poveste pe care ne-o spunem nouă înșine pentru a ne justifica drumurile pe care pornim. Ruiz se întreabă însă dacă această poveste este cu adevărat a noastră sau a altcuiva. Sub învelișul de conformism se ascunde o ființă reală, și este curios faptul că mulți dintre noi doresc ca ea să rămână ascunsă. Rugămintea lui Ruiz este următoarea: indiferent ce strategie de viață ai aborda, ori indiferent ce poveste ți-ai spune singur, trebuie să te asiguri că este o creație conștientă.

Cele patru legăminte poate părea, la prima vedere, doar interpretarea fundamentală a înțelepciunii șamanice, dar mesajul cărții este puternic și inspiră: prin autodisciplină, sinele va reieși la lumină din himera condiționării. Fără a se constitui într-o mare pagină de literatură, cartea a fost un dar binevenit pentru toți cei care își afirmă pentru prima dată adevărata identitate și care vor să rămână neclintii în drumul lor.

Don Miguel Ruiz

Ruiz a început să răspândească tradițiile și înțelepciunea vechii culturi toltece în Statele Unite în 1987, alături de mama lui, Sarita. Pe măsură ce faima i s-a răspândit, și-a intensificat activitatea, dar, după un atac de cord suferit în 2002, a fost nevoit să-și limiteze aparițiile în public. Fiul său, Don Jose Louis, a fost și el inițiat ca *nagual*.

De același autor amintim *Arta de a iubi*³, *Cele patru legăminte* – ghid practic⁴, *Rugăciuni și Vocea cunoașterii*⁵. *Cele patru legăminte* s-a vândut în peste două milioane de exemplare.

^{3, 4, 5} Seria de autor Miguel Ruiz, editura Mix, Brașov. (n.trad.)

Un curs despre miracole

„Nimic din ce este real nu poate fi amenințat.

Nimic din ceea ce este ireal nu există.

În acest loc sălășluiește pacea Domnului.”

„Ai toate motivele să fii speriat când te percepi pe tine însuți. Din acest motiv nu poți scăpa de teamă până când nu realizezi că nu tu te-ai creat – și nici n-ai putut să te crezi pe tine însuți.”

„Rugăciunea este mijlocitorul miracolelor. Este calea de comunicare dintre cel creat și Creator. Prin rugăciune dragostea este primită, iar prin miracole dragostea este exprimată.”

Pe scurt

**Miracolele ridică vălul prejudecăților,
dezvăluind adevărul și dragostea.**

În aceeași notă

Biblia (50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală)
Marianne Williamson, „A Return to Love” (50 de cărți fundamentale
pentru dezvoltarea personală)

Helen Schucman & William Thetford

O riginile *Unui curs despre miracole*, text spiritual modern de referință, sunt oarecum bizare. În 1965, dr. Helen Schucman era cercetător psiholog la Centrul Medical Prezbiterian Columbia, din New York. Locul ei de muncă nu se deosebea cu mult de al altor milioane de oameni, politica și goana după o poziție întreținând o atmosferă încordată printre salariați. Într-o zi, șeful departamentului ei, dr. William Thetford, i-a mărturisit că se săturase de situația creată și că trebuia găsită o soluție, una mai bună. Schucman a fost de acord să-l ajute și, la scurt timp, a început să aibă vise ciudate, apoi să audă o voce care, aparent, îi cerea să noteze tot ceea ce i se spunea. Prima propoziție pe care a trecut-o în agenda ei a fost: „Acesta este un curs despre miracole.” Thetford a bătut la mașină însemnările, lansându-se astfel într-un travaliu care avea să dureze șapte ani și care urma să dea naștere celor 1200 de pagini ale cărții *Un curs despre miracole*. Schucman și Thetford sunt considerați mai degrabă instrumentele apariției acestei cărți, nu autorii ei.

Putem vorbi în acest caz de o fraudă literară? Ai putea crede că da, doar că textul în sine are o claritate de diamant, iar Schucman, care a murit în 1981, era o ateistă convinsă, care nu și-a făcut niciodată un capital din publicarea *Cursului*.

Cu coperta ei albastră, distinctă, și cu litere aurite, incluzând un îndreptar pentru studenți și un manual pentru profesori, cartea s-a vândut în peste un

milion de exemplare, împânzind lumea întreagă cu grupe de studiu. Cartea lui Marianne Williamson¹, „A Return to Love” i-a popularizat mesajul, iar Gary R. Renard², în „The Disappearance of the Universe”, aduce noi clarificări ale ideilor transmise de *Curs*.

Un curs despre adevărata conștientizare

„Acesta este un curs despre miracole. Este un curs necesar. Numai timpul petrecut pentru a-l studia este voluntar. Libertatea de voință nu înseamnă că poți stabili curriculum-ul.”

Această frază amuzantă de început prezintă *Un curs despre miracole* ca pe o carte care îți divulgă „regulile casei”, pe care trebuie să le respecti dacă vrei să aparții universului, principii care operează infailibil, indiferent dacă le acordăm sau nu atenție.

Dar de ce un curs despre *miracole*? Un miracol își poate găsi exprimarea în multe forme, fizice sau mentale, dar trăsătura lui esențială o constituie brusca eliberare de concepțiile eronate. După cum se afirmă în carte, un miracol „înlătură pur și simplu barierele care te împiedică să conștientizezi prezența iubirii”. Când intervine momentul respectiv – numit „momentul sfânt” – simțim pacea dumnezeiască, pentru că vedem lucrurile așa cum sunt în realitate, nu prin negura obișnuită de aroganță și ignoranță a sinelui. Acest

¹ Marianne Williamson, scriitoare americană, conferențiar, militantă pentru pace și o mare susținătoare a mișcărilor spirituale. A publicat nouă cărți, dintre care patru au intrat pe lista de bestselleruri a ziarului *New York Times*. Ultima, „The Age of Miracles” (*Epoca miracolelor*), a ieșit pe piață la începutul acestui an și este deja considerată un hit. „A Return to Love” a apărut sub titlul *Iubire magică. Puterea tainică a relațiilor intime*, la editura For You, București. (n.trad.)

² Gary Renard, născut în Massachussets, a fost, inițial, chitarist profesionist. Apoi a auzit o chemare, iar viața lui a luat-o în cu totul altă direcție. La începutul anilor 1990, s-a mutat în Maine, unde, după cum pretinde, a trăit o puternică trezire spirituală. (n.trad.)

eveniment este un miracol, pentru că este permanent; putem uita că s-a întâmplat, dar, imediat ce ne reamintim de el, efectul este același.

Distincția pe care o face cartea între realitate și irealitate (sau între cunoaștere și percepție) este esențială. Realitatea/cunoașterea reprezintă ceea ce este Dumnezeu și ceea ce vine de la Dumnezeu: „Poate trece neobservată, dar nu poate fi schimbată.” Ea poate depăși, totodată, măsura timpului. Prin comparație, irealitatea/percepția reprezintă lumea pe care o percepem în mod normal, ceea ce implică mai degrabă interpretare, nu fapte. Ceea ce percepem pare adevărat, dar este adevărat numai prin lentilele noastre. Pe de altă parte, ceea ce este dat de la Dumnezeu nu este perceput, ci *știut*. Este mai presus de orice îndoială și, prin urmare, demn de încredere.

Relații sfinte

Popularitatea *Cursului* se datorează în parte intuiției cu care pătrunde în esența relațiilor. Una dintre distincțiile memorabile făcute în carte este cea dintre relațiile „speciale” și cele „sfinte”. Relațiile speciale sunt întemeiate pe dorințele eului, și mulți nu vor căuta decât astfel de relații. Potrivit *Cursului*, ele sunt modalitatea de a-L exclude pe Dumnezeu din viața noastră. Alternativa lor sfântă, în schimb, prinde viață atunci când îl acceptăm pe Dumnezeu în intimitatea noastră: „Relația sfântă este vechea relație specială transformată.” Insistând asupra acestui subiect, cartea ne poate provoca un oarecare disconfort, întrucât realizăm că relațiile noastre s-au înfiripat mai mult din egoism decât din dorința unui parteneriat bazat pe iubire și franchețe.

Când îl rugăm pe Dumnezeu, sau mai exact pe „Sfântul Duh”, să pătrundă în relația noastră, schimbările se produc rapid: „Dintr-o dată, țelul Lui îl înlocuiește pe al tău.” Într-o relație profană, ceea ce ne dorim noi este ceea ce îi dă sens. Într-o relație normală, dacă nu obținem ceea ce vrem, încercăm de obicei să ne retragem, pentru că accentul este pus pe ceea ce vrem *noi*

(adică, egoul nostru). Problema în acest caz e că întotdeauna ne vom simți ușor stânjeniți, pentru că relația noastră nu are o bază solidă. Avem senzația că știm ce este mai bine pentru noi, dar, în realitate, eul nu a investit relațiile noastre cu un alt țel decât acela de a le folosi în propriul avantaj.

Dumnezeu, pe de altă parte, are un țel bine definit, așa că problema este de a avea încredere că acel țel ni se va dezvălui. Experiența prezenței Sfântului Duh ne dă inițial credință, iar credința respectivă se transformă în convingere. Ni se oferă șansa de a ne salva relația de noi înșine. „Pe cei ce Dumnezeu i-a unit într-o singur suflet”, spune *Cursul*, „eul nu-i poate despărți.”

Una dintre temele dezbătute în carte este nevoia de a ierta, nu pentru că ar fi un gest nobil, ci pentru că iertarea ne permite să înlăturăm prejudecățile și să vedem din nou adevărul:

„Iertarea este calea prin care ne vom reaminti. Prin iertare mentalitatea lumii este răsturnată.”

A ierta înseamnă a descoperi inocența autentică a unui om, adevărul din spatele fațadei. Când vom fi capabili de iertare, în loc să simțim constant nevoia de a judeca sau acuza, relația noastră se va consolida.

Răspunsuri miraculoase

O idee la care se revine frecvent este aceea că „numai iubirea este reală”. Logica ne trimite la concluzia că orice altceva – întreaga lume – este o iluzie. Scopul rugăciunii și al meditației este de a ne vindeca de concepția asupra realității. Când o concepție eronată este văzută ca atare, nu eul nostru este cel care ne-a îngăduit să percepem lumina adevărului, ci recunoașterea realității pure, din afara eului. Este imposibil să obținem un răspuns corect într-o stare de conflict, susține *Cursul*, pentru că răspunsul va fi conturat de acel conflict. Încercăm să ne rezolvăm problemele apelând exclusiv la rațiune, dar ne trezim în fața unor întrebări și răspunsuri care se raportează la ego.

Pe de altă parte, o întrebare onestă „cere un răspuns pe care tu nu îl cunoști”. Un răspuns adevărat este unul care este corect și astăzi, și mâine, un răspuns care vine „într-o clipă sfântă”; adică, o străfulgerare trecătoare de conștiință, care ne este livrată sub forma unui dar de la Dumnezeu. Când trăim experiența adevărului, ni se pare că trăim un miracol, pentru că răspunsul nu a venit de la noi, cei obișnuiți, ci din sinele care întotdeauna a fost una cu Dumnezeu. Separarea noastră de divinitate este iluzorie.

Pentru a primi o astfel de îndrumare, trebuie să uităm de rațiune și să ne abandonăm liniștii: „În tăcere, toate problemele își găsesc răspuns, și fiecare problemă este rezolvată în tihnă.”

Cine deține controlul?

Când suntem derutați și nu mai știm exact cine sau ce suntem, înseamnă că suntem sfâșiați între ceea ce eul nostru și-ar dori și ceea ce ne aparține în mod natural. Eul iubește agitația, creează și încurajează problemele – un indiciu subtil că aceste probleme nu ar fi atât de reale pe cât am crede, dar că sunt create de acea parte din noi care vrea să rămână ea însăși.

Credința că suntem o entitate solitară, care plutește prin lume, este „culmea nebuniei”, susține *Cursul*, pentru că, în realitate, suntem una cu Dumnezeu care ne-a creat, și întotdeauna am fost așa. A te căi înseamnă a-ți aminti acest adevăr, iar când îl acceptăm, nu mai rămâne loc de îndoială și nesiguranță. După cum afirmă *Cursul*:

„Toate cele existente lucrează laolaltă, în numele binelui. Nu există alte excepții decât cele din mentalitatea eului.”

Cartea subliniază și motivul pentru care mulți nici măcar nu doresc să se gândească la Dumnezeu sau spiritualitate: pentru că orice recunoaștere a divinității demonstrează „nonexistența eului”, iar majoritatea oamenilor se identifică cu eul lor. Deoarece eul se crede o entitate autocreată, el nu poate accepta infinitul lui Dumnezeu. Ce vrea să spună conceptul despre cea de-a

doua venire a lui Mesia? În niciun caz nu se referă la o sosire fizică a omului-Hristos, explică *Cursul*, ci mai degrabă la sfârșitul dominației eului. Sfântul Duh este mesagerul Domnului, cel care va abolii această dominație, trimis să îndrepte ideile preconceptuate pe care eul ni le inoculează ca fiind adevărate.

Comentarii finale

Există numeroase exemple de opere „transmise prin canale”, dar *Un curs despre miracole* rămâne un etalon. Cartea a fost descrisă ca o Biblie a noului mileniu, iar comparația nu este ridicolă. La fel ca Biblia, pare să conțină un răspuns la orice problemă, în plus, ea este așa de voluminoasă, încât este puțin probabil că o veți citi de la cap la coadă. Textul folosește un limbaj și referințe biblice, dar, în încercarea de a schimba mentalitatea cititorului, face uz de logica simplă și distincția riguroasă în locul pildelor sau al parabelor. Exprimarea este deseori minunată.

Unii cititori vor fi speriați de terminologia creștină, dar nu este decât o formă folosită pentru a exprima adevăruri universale, care se regăsesc în orice religie. În ciuda trimiterilor la creștinism, *Cursul* a fost criticat de fundamentalisti, care pretend că este un amalgam de idei de tip New Age, defăimătoare la adresa religiei. Principalele religii s-au grăbit să denunțe acest gen de cărți, pentru că își revendică dreptul de a răspândi înțelepciunea lui Dumnezeu, canalizată printr-un autor uman – dar nu așa au început, practic, toate religiile?

Indiferent dacă sursa ei este divină sau nu, este aproape imposibil să nu găsiți un sâmbure de inspirație citind *Un curs despre miracole* – cu condiția să fiți receptiv la nou. Dacă ați simțit vreodată că sunteți părtaș la un miracol, printr-o revelație sau o străfulgerare de conștiință, veți înțelege rostul ei. Toate religiile ne învață că separarea este o iluzie și că, prin conștientizarea unității noastre cu Dumnezeu, totul este posibil. *Cursul* ne asigură că miracolele sunt pur și simplu „normale”, atunci când suntem în armonie cu o forță superioară, și ne îmbărbătează cu ideea că viața este doar un curs despre înțelegerea legilor spirituale care ne pot face fericiți.

1968

Calea sufită

„Întrebat de ce un anume șeic sufită părea, privit din afară, că nu urmează o viață religioasă plină de evlavie, Nizamuddin Awliya a răspuns: «Regii își îngroapă comorile în două locuri. Primul, și cel care sare în ochi, este visteria, care poate fi furată, golită sau uzurpată. Al doilea, și cel mai rezistent, este în pământ, într-o ruină unde nimănui nu i-ar trece prin cap să caute.»

Pe scurt

Spiritualitatea nu înseamnă siguranță emoțională,
înseamnă descoperirea adevărului.

În aceeași notă

Ghazzali, *Alchimia fericirii* (p. 122)

G. I. Gurdjieff, *Întâlniri cu oameni remarcabili* (p. 138)

Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului* (p. 310)

Idries Shah

Ce au în comun William Shakespeare, Roger Bacon, Geoffrey Chaucer și Dante Alighieri? Există vreo legătură între filozofia hindusă, știința Cabalei, învățăturile rosicrucianismului¹ și ale francmasoneriei, și poveștile zen japoneze? Liantul, susține Idries Shah în *Calea sufită*, este influența unui corp de învățături care a primit numele de sufism. Recunoscută în general ca dimensiunea mistică și personală a Islamului, înțelepciunea sufită își trage obârșia, argumentează Shah, de pe vremea lui Hermes, în Egiptul antic, înainte de epoca lui Mahomed.

Numeroasele cărți ale lui Idries Shah au răspândit filozofia și scrierile sufite în Occident, iar *Calea sufită* este poate cea mai cunoscută operă a lui. O introducere încântătoare în subiect, cartea cuprinde portrete sumare ale unor personalități marcante ale Islamului, pe care autorul îi cataloghează drept maeștri ai sufismului, printre care Ghazzali din Persia, Omar Khayyam, faimos pentru poemul său *Rubaiyat*, Attar din Nishapur (autorul cărții „Conference of the Birds” – *Conferința păsărilor*), Ibn El-Arabi din Spania, Saadi din Shiraz (autorul operei „The Rose Garden” – *Grădina de trandafiri*), Hakim Sanai, și Jalaludin Rumi (autor al faimosului *Masnavi*, sau *Cuplete cu înțeles lăuntric*). Cele patru mari ordine sufite, Christi, Qadiri, Suhrawardi și Naqshbandi, sunt și ele descrise în paginile cărții.

Adevărata forță a operei o constituie însă o antologie de proverbe sufite, povești ale dervișilor, ghicitori și maxime care ne-ar putea lua o viață să le deslușim înțelesul și să le gustăm întreaga înțelepciune. Pentru că este

¹ Rosicrucianism – termen care definește o societate secretă de mistici, formată, se pare, la sfârșitul Evului Mediu în Germania, a cărei doctrină se bazează pe „adevăruri ezoterice ale trecutului antic”. Numele se trage din Rosenkreutz, care, în germană, înseamnă „crucea cu trandafiri”, un simbol al societății. (n.trad.)

imposibil să le tratăm pe toate în acest comentariu, vom arunca în schimb o privire asupra eticii sufite privind libertatea mentală și spirituală.

Gândirea neîndoctrinată

Există mai multe origini posibile ale cuvântului „sufi”, din arabă, greacă și ebraică, dar Shah susține că etimologia lui nu este legată de o limbă anume, ci creată pur și simplu pentru *tonalitatea* literelor SUF și pentru efectul lor asupra creierului. Așa se explică întrucâtva profundele cunoștințe ale maeștrilor sufiți despre mecanismul de funcționare al creierului și, ceea ce ni se pare azi extrem de valoros, extraordinara intuiție cu care au pătruns în misterele psihologiei și condiției umane. Scrieri sufite care datează din secolele al XII-lea și al XIII-lea vorbesc de anumite stări și procedee psihologice care nu au fost „descoperite” decât în secolul al XX-lea, de către Freud sau Jung.

Cu opt secole înainte de Pavlov, scrie Shah, Ghazzali evidenția fenomenul condiționării sau al îndoctrinării – inamicul adevăratei spiritualități. Oamenii nu erau, în marea lor majoritate, independenți, acceptând credințe care li se inoculau fără a pune prea multe întrebări; în religie nu căutau adevărata iluminare, ci siguranță. Shah îl citează pe învățătorul sufit din secolul al XVII-lea, Abdul-Azziz, care declara: „Oferă-i măgarului o salată și te va întreba ce fel de scaiete este.” Dacă am cunoaște numai scaieții, am crede că nimic altceva, în afară de scaieți, nu este bun. Extrapolând ideea, putem spune că mintea noastră preferă întotdeauna scaieții existenței ai cunoașterii, fără a bănuși că există și o altă formă minunată de înțelepciune.

Calea sufită nu înseamnă a te împotmoli în credința că o religie sau o filozofie reprezintă adevărul, ci de a găsi o porțiță care să te elibereze, pentru a putea reconcilia partide și idei aflate în conflict (reprezentanții sufismului, afirmă Shah, au fost deseori consilieri ai regilor și au lucrat în spatele tranșeelelor, pentru a împăca divergențele dintre oameni și religii). Și totuși, cei mai mulți se simt confortabil în religia lor, pentru că sunt ocrotiți între zidurile propriilor obiceiuri și mentalități, fără a fi tentați să guste din libertatea ce se întinde dincolo de fortărețe.

Nivele de cunoaștere

În opinia lui Shah, poți studia sufismul ca pe o mișcare culturală sau religioasă și tot să nu te alegi cu ceva semnificativ după acest efort. Autorul își susține afirmația cu un citat din maestrul sufi Saadi din Shiraz:

*„Învățatul care doar vorbește nu va
Pătrunde niciodată în inima lăuntrică a unui om.”*

Nu poți acumula înțelepciune sufită doar prin studiu, de aceea, forma ei de transmitere a îmbrăcat întotdeauna straie de poveste, legendă, ghicitori și glume. La fel ca stilul *koan*² japonez, obiectivul este de a șoca sau de a surprinde mintea printr-o bruscă revelație a înțelepciunii.

Marele poet mistic Rumi declara că poemele lui erau mofturi în comparație cu adevărata dezvoltare de sine a individului. Studiul teoretic al artei, literaturii și religiei este util, dar aceste discipline nu pot reprezenta decât mijloace auxiliare pentru a duce la bun sfârșit o sarcină mai importantă, aceea de a pătrunde înțelepciunea sufismului.

Ibn El-Arabi își învăța discipolii că există trei forme de cunoaștere: cunoașterea intelectuală sau o colecție de fapte; cunoașterea stărilor, sau trăirea unui „sentiment spiritual”, și cunoașterea realității, care relevă totul. Despre această a treia formă, El-Arabi scria:

*„Despre aceasta nu există vreo dovadă academică în lume;
Căci este ascunsă, și iar ascunsă, și iar ascunsă.”*

Șeicul Abu Nasr Sarraj distingea trei feluri de cultură: cultura laică sau opiniile și cunoștințele convenționale; cultura religioasă – disciplină și comportament etic; și cultura sufită – autodezvoltarea care te aduce în pragul adevărului. Shah introduce și un citat scurt din Ibn El-Jalali, care rezumă natura acestei înțelepciuni, o înțelepciune ce este mai mult decât un studiu academic și mai mult decât o religie: „Sufismul este adevăr fără formă.”

² Koan își are originile în zicalele sau faptele unor mari înțelepți budiști și constă dintr-o poveste, un dialog, o întrebare sau o ghicitoare care face referire la istoria budismului zen. (n. trad.)

O idee care traversează *Calea Sufită* se oprește asupra oamenilor care pretind că îl caută pe Dumnezeu, dar care, în realitate, nu vor decât să le fie alinate dezamăgirile și rezolvate problemele. Saadi din Shiraz era un fel de geniu, scrie Shah, și pentru că era un geniu, oamenii au vrut să facă din el un erou. Dar pe Saadi îl interesa mai mult ca acești oameni să se concentreze asupra lor înșiși. Pentru că, spunea el:

„Căutători sunt cu duiumul, dar aproape toți sunt căutători de avantaje personale. Găsesc atât de puțini Căutători ai Adevărului.”

Calea sufismului

Există multe organizații sufite azi în cadrul Islamului, dar sufismul a minimalizat întotdeauna importanța structurilor formale, inclusiv a religiei organizate, promovând, mai presus de orice, dezvoltarea *individuală*. Această accentuare a adevărului înaintea formei, a individualului deasupra instituționalului a permis ideologiei sufite să iasă la suprafață în repetate rânduri.

Sufismul recunoaște că oamenii au capacități diferite de a înțelege doctrina ezoterică și mistică, iar scrierile lui sunt structurate de obicei pe diverse nivele, astfel încât fiecare cititor să poată să-și găsească nivelul care îl interesează. Jalaludin Rumi știa că oamenii iubeau poezia, așa că frumoasele lui versuri nu erau numai ca mierea care atrăgea albinele, ci și un fagure de învățături profunde: „Scoți din el ceea ce găsești în el pentru tine.”

Sufiții autentici nu caută să transceadă cultura în care trăiesc, observă Shah, dar se folosesc de limbă, obiceiuri, prejudecăți, chiar și de religie, pentru a obține maximum de efect. Această metodă camuflată de instruire asigură influența trainică a sufismului.

Comentarii finale

Multe povești sufite încearcă să ne arate că singura avere reală a unui om este cunoașterea și înțelepciunea; orice altceva este efemer. Elevul sufite nu vrea să se logodească cu o dogmă, dar caută să-și păstreze ochii larg deschiși în fața adevărului, indiferent sub ce formă ar apărea el. Paradoxul sufismului este că, deși apare deseori descris ca fiind mistic, scopul lui este de a alimenta rezerva de adevăr rațional a lumii.

Sufismul încearcă să ne arate că ceea ce nouă ni se pare important poate fi doar o fațadă și că, privite de la alt nivel de gândire, principiile fundamentale ale vieții noastre pot fi cu ușurință demolate. Acesta este și motivul pentru care ideile sufite le par unora periculoase și neortodoxe. Cu toate acestea, idealul sufit este persoana „completă”, care a pătruns în esența adevărului și, din această poziție privilegiată, este capabilă să vadă vanitățile și viziunea mioapă a majorității. Deși scrierile sufite pot părea obscure și greu de deslușit, chiar și un cititor diletant va descoperi ascunsă în ele o comoară de înțelepciune umană, născută cu multe secole în urmă. Ele ne deschid calea spre o formă mai înaltă de conștiință, care ne va împiedica să mai trecem ca somnambulii prin viață.

Idries Shah

Idries Abutahir Shah a fost un personaj controversat, a cărui viață a oscilat între Vest și Est.

Crescut în credința sunnită a tatălui său și proclamându-se un descendent al lui Mahomed, Shah s-a născut în 1924 la Simla, în India, dintr-o mamă scoțiană, pe care tatăl lui a cunoscut-o în anii de studenție, la Universitatea din Edinburgh. Familia s-a mutat în Anglia când Shah era încă tânăr. Studiile gimnaziale și le-a făcut la Oxford. Shah nu a intrat propriu-zis în contact cu dervizii sufiți până la vârsta de 30 de ani, după care a scris cărțile „Oriental Magic” și „Destination Mecca”.

Shah a fost activ într-o serie de domenii sociale și culturale și a fondat Institutul de Cercetare Culturală. A ținut prelegeri în multe țări. Popular în cercurile sociale pentru inteligența și înțelepciunea lui, Shah a atras în jurul său personalități literare precum Doris Lessing și Robert Graves. În al șaselea deceniu de viață, a întreprins o excursie sub acoperire în Afganistan, în timpul ocupației ruse, unde a înființat o organizație de asistență pentru ajutorarea populației afgane.

Shah a scris peste 35 de cărți, multe dintre ele devenind bestselleruri. Amintim doar „The Sufis” (Sufismul), „The Commanding Self” (Sinele autoritar), „Wisdom of the Idiots” (Înțelepciunea idiților), „Thinkers of the East” (Gânditorii orientali) și „Learning How to Learn” (A învăța să învățăm). S-a stins din viață în 1996.

Dansul spiralei

„Vechea Religie, după cum o numim noi, nu se bazează pe dogme sau pe un set de credințe, nici pe scripturi sau vreo carte sacră propovăduită lumii de un mare înțelept. Vrăjitoria își extrage învățăturile din natură, și se inspiră din mișcările soarelui, ale lunii și ale stelelor, din zborul păsărilor, înălțarea seculară a copacilor și din ciclul anotimpurilor.”

„Mulți cred că vrăjitoarele moderne fac parte dintr-un cult trăsmit, care se ocupă, în esență, cu blesteme, împungând cu ace figurine de ceară, și căruia îi lipsesc cu desăvârșire profunzimea, demnitatea și seriozitatea țelului unei religii adevărate. Dar vrăjitoria este o religie, poate cea mai veche religie existentă în Occident.”

Pe scurt

Credința în sacralitatea feminină și în spiritul naturii
este cea mai veche religie.

În aceeași notă

Hekapa Sapa, *Marea viziune* (p. 48)

Carlos Castaneda, *Călătorie la Ixtlan* (p. 70)

John O'Donohue, *Anam Cara* (p. 262)

Clarissa Pinkola Estés, „Women Who Run with the Wolves”
(Femei care au dansat cu lupii) în 50 de cărți fundamentale
pentru dezvoltarea personală

Starhawk

Deși cartea a fost scrisă pe când avea cam 25 de ani, sămânța pentru *Dansul spiralei. Renașterea străvechii religii a Marii Zeițe* fusese sădită în mintea lui Miriam Simos (cunoscută acum sub numele de Starhawk) pe când era o copilă de doar 17 ani. După terminarea liceului, Miriam și-a petrecut vara făcând autostopul pe toată coasta californiană, campând și dormind pe plajă și, pentru prima dată, avea să simtă o legătură aproape erotică cu natura. În primul an de facultate, a urmat un curs de antropologie și, în subsidiar, a început să țină un seminar de vrăjitorie.

Deși crescută într-o familie de evrei, Simos a fost fundamental atrasă de spiritualitatea zeiței și de celebrarea naturii și a trupului feminin, și a început să studieze în profunzime vechile tradiții Wicca¹ și ale păgânismului. Într-o vreme când, practic, fiecare figură religioasă – preot, cleric, guru sau rabin – era bărbat, pentru ea a fost o revelație să descopere că, în cea mai mare parte a istoriei, oamenii au trăit cu o cosmologie esențial feminină, care a precedat apariția religiilor patriarhatului, concentrate în jurul unei embleme masculine: iudaismul, islamismul, budismul, hinduismul și creștinismul.

Mama ei a sperat că vrăjitoria sau magia va fi o fază trecătoare, dar anii de studiu și practică au recompensat-o pe Simos cu un bestseller care a transformat-o, peste noapte, într-o personalitate influentă în cadrul unei religii

¹ Wicca, religie neopăgână, răspândită în peste șaiszeci de țări, ai cărei practicanți își spun „vrăjitori”. S-a format pe fondul tradițiilor celtice, dar se intitulează „multiculturalistă”, îmbrățișând, în timp, și aspecte specifice altor culturi europene sau amerindiene. (n.trad.)

readuse în atenție. Luându-și un nou nume, o combinație între imaginea șoimului (*hawk* – n.trad.) și steaua de pe o carte de tarot (*star* – n.trad.), Starkawc și-a început misiunea de a-i reda femeii puterea – atrăgând atenția asupra feminismului sacru din cultura occidentală – și de a obține recunoașterea vrăjitoriei ca religie oficială.

Vechea Religie

Starkawc susține că vrăjitoria a început cu aproape trei mii cinci sute de ani în urmă, în nordul Europei. Pe măsură ce blocurile de gheață se deplasau tot mai spre sud, clanurile aveau nevoie de agerime pentru a putea supraviețui, și unii dintre ei – șamanii – aveau puterea de a comunica cu animalele. Intrând în mintea unui animal, mișcările lui puteau fi anticipate, transformându-l, astfel, într-o pradă ușoară. La anglo-saxoni, cuvântul *wicce*, de la care și-a luat numele religia, înseamnă „a îndoi” sau „a modela”, iar astfel de oameni aveau puterea de a-și schimba conștiința după voință, astfel încât lumea din jurul lor să poată fi modelată după nevoile clanului. Simbolul lor pentru ciclul nesfârșit al nașterii, morții și al renașterii era o spirală dublă, iar universul, în întregul lui, era perceput ca un „dans al spiralei”. Fiecare clan sau grup avea o adunare sau un „sabat” de înțelepți, versați în cunoștințele ezoterice.

Religia acestor popoare, printre care *picts* și *faeries*², se învătea în jurul sacrului feminin. Zeița, și nu Dumnezeu tatăl, era cea care dădea viață. Deși, în timp, au fost alungați de pe teritoriile lor, iar în locul lor s-au instalat civilizații de războinici, organizate pe sistemul patriarhatului, cum ar fi celții, miturile și ritualurile „Vechii Religii” nu au murit odată cu venirea creștinismului, ci au îmbrăcat o nouă formă. Mitul creștin al mamei cu pruncul este remarcabil de asemănător, notează Starhawk, cu anticul mit al Zeiței mamă și al copilului divin care este sacrificat și care renaște, iar figura Fecioarei Maria, în cinstea căreia au fost ridicate atâtea catedrale medievale, a absorbit cultul străvechi

² *Picts* și *faeries*, confederație de triburi din epoca Romei antice, localizate în ceea ce avea să devină mai târziu centrul și nordul Scoției. (n.trad.)

al Zeiței. Un alt exemplu sunt trubadurii secolelor al XII-lea și al XIII-lea, care și-au ascuns dragostea pentru Zeiță în poeme și cântece închinatelor unor femei obișnuite.

Clandestinitate forțată

În secolul al XIV-lea, biserica a început, cu mult zel, să asocieze vrăjitoria cu maleficul, iar în 1484, Papa Inocențiu al VIII-lea a înființat Inchiziția pentru a reteza de la rădăcină orice rămășiță din practicile Vechii Religii. Zeul masculin cu coarne al tradiției Wicca, o expresie a masculinității sălbatice, dar nonviolente, a devenit simbolul diavolului, iar scandaloasa *Malleus Maleficarum*³ sau „Ciocanul vrăjitoarelor”, scrisă de doi clerici dominicani, a fost ultimul cui bătut în coșciugul dreptului vrăjitoriei de a fi recunoscută ca set legitim de credințe și practici. Având în vedere misoginismul fundamental al creștinătății medievale, o religie închinată Zeiței reprezenta o amenințare colosală la adresa bisericii. Femeia înceta, astfel, să mai fie sexul venerat al procreării, și devenea simbolul sexualității păcătoase. Procesele intentate vrăjitoarelor erau o șansă pentru săteni, scrie Starhawk, de a scăpa de femeile urâte sau obraznice, și de a consolida dominația masculină în administrație și politică. Câte și-au pierdut viața? Cel puțin câteva sute de mii, posibil chiar câteva milioane.

În opinia autoarei, altul a fost motivul pentru care Vechea Religie a fost atât de demonizată: pe lângă faptul că avea în centrul ei femeia, viziunea politică și structura vrăjitoriei erau antiinstituționale, nedogmatice, descentralizate și axate pe adevărurile individuale, atribute pe care biserica patriarhatului nu le putea tolera.

³ *Malleus Maleficarum*, opera călugărilor dominicani Jacob Sprenger și Heinrich Kramer, a fost apogeul campaniei de genocid lansată de Inchiziție împotriva așa-ziselor vrăjitoare. Cartea tratează vrăjitoarele ca pe niște „creaturi diabolice”, unelte ale Satanei, care nu merită să trăiască. Rezultatul: aproape nouă milioane de femei, după unele estimări, au fost torturate și ucise în secolele de persecuții religioase. (n.trad.)

Starhawk consideră o ironie faptul că, odată cu secolul al XIX-lea, persecutarea vrăjitoriei a fost înlocuită cu neîncrederea. Într-o epocă a științei și rațiunii, Vechea Religie a devenit o simplă superstiție. După secole de asasinare a caracterului ei, nu era ușor să o desprinzi de asocierea generală cu diabolicul, dar reinstaurarea vrăjitoriei ca religie începuse deja. Cuvintele „vrăjitoare” și „sabat” încă mai poartă conotații înfricoșătoare și profane pentru majoritatea oamenilor, dar, în opinia lui Starhawk, „a recupera cuvântul *vrăjitoare* înseamnă a recupera dreptul nostru, ca femei, de a fi puternice”. Vrăjitoria nu ar mai trebui să se ascundă sau să se schimbe doar pentru a face pe placul opiniei publice.

Sabatul

Așa cum bisericile au congregații, la fel și vrăjitoria are sabaturi. Inițial, membrii sabatului erau bătrâni înțelepți, care conduceau clanul sau tribul. Astăzi, ei formează „inima vrăjitoriei”, notează Starhawk, atât ca grupuri de sprijin, cât și ca școală de pregătire.

La adunările sabatului, care constau, de obicei, din 13 membri (în mod normal femei, dar în multe sabaturi sunt implicați și bărbații), cei prezenți se țin de mâini formând un cerc. Toți sunt „înveșmântați în cer”, adică despuiați, pentru a simboliza adevărul gol-goluț. Prin incantații sau ritualuri, este invocat un spirit care creează un câmp energetic mai mare decât suma indivizilor. Cercurile pietrelor megalitice au la bază același principiu – dacă energia este concentrată, puterea ei crește. Un ritual important îl constituie „strigarea pe nume”, de câteva ori la rând, a fiecărei persoane, pentru a-și declama cu tărie identitatea. Un altul este incantația „Tu ești o zeiță”, adresată fiecărui membru.

Atât timp cât viața actuală ne provoacă deseori o criză de identitate și de izolare, este de înțeles de ce asemenea ritualuri degajă forță. În opinia lui Starhawk, scopul celor mai multe ritualuri este acela de a scoate la iveală „puterea-din-interior”, opusă puterii exterioare asupra celorlalți, pe care este întemeiată societatea patriarhatului. Sabatul a căpătat, în mentalitatea populară, imaginea de cerc al răului, dar se dovedește a fi doar un mediu al

dezvoltării personale. Liderii lui sunt desemnați numai după ce toți ceilalți membri le-au recunoscut o serie de calități, cum ar fi autocontrolul, curajul, onestitatea și păstrarea angajamentelor luate.

Ea însăși membră a sabatului, Starhawk recunoaște că și în rândul lor există dispute, la fel ca în orice familie. Unele sabaturi se ocupă de ritualurile de tămăduire, altele sunt mai generale. Unele se axează exclusiv pe Zeiță, în timp ce altele includ venerația Zeului masculin în ceremoniile lor. Toate vizează întoarcerea membrilor la misterul rădăcinilor noastre umane și o reconectare la puterea naturii.

Odată cu puterea vine și responsabilitatea, iar Starhawk își dă toată silința să destrame mitul vrăjitoarelor care își petrec timpul aruncând blesteme și descântece asupra dușmanilor. Sabatul practică, e adevărat, și ritualurile magiei, dar mai mult ca mijloc de a atrage elementele de care avem nevoie și ca formă de investire a puterii. Orice tehnologie sau putere poate fi folosită în scopuri malefice, dar practicile negative sunt considerate dezonorante pentru vrăjitorie. Puterile magice, afirmă Starhawk, sunt ca Inelul lui Sauron din *Stăpânul inelelor* – dacă este folosit în mod greșit, inelul își va distruge proprietarul.

Religia zeiței

Starhawk subliniază în repetate rânduri că vrăjitoria nu este o religie intelectuală sau teologică – nu există nicio carte sfântă sau un set de porunci după care să te ghidezi – dar se bazează pe desfătarea simțurilor și bucuria de a trăi. Contrar părerii generale, vrăjitoria nu are nimic solemn, dar pleacă de la premisa că spectacolul vieții, plăcerea și bucuria sunt căile care duc spre divinitate. Sexul este recunoscut ca element de bază al forței vitale ce guvernează universul, și de aceea este sacru.

Spre deosebire de alte religii, vrăjitoria nu solicită abnegație, sărăcie, castitate sau obediență. Ideea de renunțare intenționată îi este străină, pentru că recunoaște abundența materială a universului, și nu nevoia de a-l transcende, ci de a te bucura de el.

O altă trăsătură a spiritualității vrăjitoriei este concepția ei despre zeul suprem. În timp ce „Dumnezeul tată” creștin sălășluiește în ceruri, deasupra lumii, Zeița supremă Wicca nu este izolată într-un singur loc. Ea nu domnește peste un regat, ci este exprimată în tot ceea ce vedem, auzim, simțim și mirosim: este văzută în rotunjimea unei pietre, culoarea unei frunze, strălucirea lunii și căldura soarelui, făcând din vrăjitorie o religie atât a naturii poetice, cât și a științei ecologiei.

Istoria religiei, observă Starhawk, este, esențialmente, istoria unui șir de „mari bărbați” care dezvăluie mari adevăruri unui public recunoscător. Wicca le redă femeilor un sistem spiritual care nu depinde de obediență sau adevăruri revelate, ci sărbătorește sălbăticia și înțelepciunea interioară. Zeița reînvie cu atâta intensitate puterea femeii, încât nu mai poate fi redistribuită în rolurile tradiționale.

Comentarii finale

Dacă nu ai niciun fel de cunoștințe despre tradiția Wicca, cartea poate fi o revelație. În prefața la cea de-a douăzecea ediție aniversară, Starhawk reflectează asupra evoluției vrăjitoriei și scrie că rezumatul ei inițial despre istoria acestei religii nu luase în calcul și puternicele tradiții Wicca din culturile noneuropene. Ceea ce vrea să spună autoarea e că acest caracter extrem de comun al cultului Zeiței face din vrăjitorie nu numai Vechea Religie, ci și religia *lumii*, o moștenire antică, pe care credințele de mai târziu au încercat să o treacă cu vederea, să se inspire din ea sau s-o distrugă. Criticii vor spune că o religie de natură păgână nu va putea nicidecum ridica oamenii la înălțimile spirituale ale creștinismului sau islamismului, pentru că nu se poate mândri cu o teologie sofisticată. Este adevărat că Wicca nu îi are pe Toma d'Aquino sau pe Ghazzali, dar compensează prin intensitatea experienței ritualice. Nici în materie de sensibilitate ecologică sau de venerare a puterii feminine, religiile principale nu se compară cu vrăjitoria.

Deși vrăjitoria este o tradiție spirituală mult mai cuprinzătoare, *Dansul spiralei* constituie o strălucită analiză de ansamblu a elementelor ei esențiale,

bine susținută de note și o bibliografie extinsă. Cu toate acestea, majoritatea oamenilor văd în această carte un manual, bogat în incantații, ritualuri și exerciții – unele dintre ele fiind de-a dreptul fermecătoare.

Starhawk

Născută Miriam Simos, în 1950, Starhawk s-a înscris la Universitatea California din Los Angeles după ce a absolvit liceul, urmând cursuri de psihologie, artă și antropologie. După ce a absolvit o școală de film, a scris un roman care a fost premiat, dar niciodată publicat, dar care i-a oferit un punct de plecare pentru viitoarele ei aptitudini de scriitoare. După o perioadă petrecută la New York, Starhawk s-a întors la San Francisco, adâncindu-se în studiul vrăjitoriei.

În 1979, a găsit o editură care să-i publice *Dansul spiralei*, după ce a prezentat o lucrare la Convenția Academiei Americane de Religie. Tot ea a organizat și primul Ritual al Dansului Spiralei în public, care, de atunci, a devenit un eveniment anual la San Francisco. Starhawk a participat și la înființarea unei organizații numită Reclaiming, care s-a transformat într-un grup de acțiune nonviolent, implicat în proteste politice și ecologiste.

Printre alte cărți scrise de ea se numără și „*Dreaming the Dark*” (Visând în întuneric) și „*Truth or Dare*” (Adevăr sau îndrăzneală).

Practica zen și mintea începătorului

„Dacă mintea ți-e goală, ea va fi întotdeauna pregătită pentru altceva; va fi receptivă la orice. În mintea începătorului, multe posibilități își găsesc loc; în mintea expertului, doar câteva.”

„În mintea începătorului, nu există gândul «Am realizat ceva». Toate gândurile egocentrice ne îngădesc mintea vastă. Când ne lipsește preocuparea de a realiza, sau preocuparea de sine, suntem cu adevărat începători. Abia atunci putem învăța ceva.”

Pe scurt

Prin meditație și respirație corectă putem accede la o minte relaxată și inteligentă.

În aceeași notă

Pema Chödrön, *Locurile care te înspăimântă* (p. 84)

J. Krishnamurti, *Teme de meditație* (p. 198)

Dan Millman, *Calea luptătorului pașnic* (p. 238)

Robert M. Pirsig, *Zen și arta întreținerii motocicletei* (p. 268)

Eckhart Tolle, *Puterea prezentului* (p. 342)

Chögyam Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* (p. 348)

Shunryu Suzuki

Zen a devenit deja un cuvânt familiar, dar ce înseamnă el, de fapt? Când budismul s-a răspândit în Japonia, a asimilat noi trăsături și practici distincte și a ajuns să fie cunoscut drept budismul zen. Una dintre aceste practici, *zazen*, este poziția de meditație, care implică ceva mai mult decât a sta nemișcat și a respira.

Daisetz T. Suzuki a fost primul care a răspândit filozofia zen în Occident, dar maestrul zen Shunryu Suzuki a fost cel care i-a consolidat influența, stabilind Centrul Zen la San Francisco, în anii 1960. *Practica zen și mintea începătorului. Convorbiri libere despre meditația și practica zen* este singura carte pe care a scris-o, dar ea a fost pur și simplu venerată pentru frumusețea stilului și analiza intuitivă a schimbărilor ce intervin în viața noastră.

Care este semnificația termenului „mintea începătorului”? Scopul practicii zen, explică Suzuki, este acela de a avea o minte neîncărcată, pură, deschisă tuturor posibilităților. Mintea noastră normală se felițită pentru fel de fel de realizări, dar această gândire egocentrică ne împiedică să vedem sau să auzim cu adevărat. Mintea începătorului merge dincolo de „mine însumi”, realizând că este doar o expresie a unei Minți universale mai ample și, din acest moment, devine capabilă de compasiune. Ea încetează să gândească într-un sistem dualist, exprimat în polarități, cum ar fi bine sau rău, agreabil sau dezagreabil. Este liberă acum să se concentreze pe deplinătatea momentului, așa cum este el.

Dacă aveți senzația că viața vă este haotică și duce lipsă de echilibru și liniște interioară, această carte poate avea un profund impact asupra dumneavoastră.

O minte ordonată, o viață ordonată

Practica *zazen* nu își propune să „atingă” o anumită stare a minții, pentru că, în asemenea încercări, mintea noastră răătăcește. Cartea oferă instrucțiuni simple cu privire la poziția de meditație¹, care este esența practicii *zazen*. Această poziție asigură stabilitate și ne transportă pe acel palier al minții care ne eliberează de tirania constantă a gândurilor.

Practica se bazează pe respirație. Mintea urmează ritmul respirației, inspirația și expirația, și începe să-și piardă atenția fixată pe „Eu”, acel sine mic care generează, în mod normal, toate gândurile noastre. Locul „Eu-lui” este luat de natura noastră universală, „natura Buddha”. Ne deplasăm de la mintea îngustă, după cum descrie Suzuki, la „mintea vastă”.

De ce este respirația așa de importantă? Concentrându-ne pe respirație, ne amintim că suntem complet dependenți de lumea din jurul nostru, de înșuși aerul pe care îl respirăm. Ne amintim totodată că, dacă respirăm, înseamnă că suntem vii, și, prin urmare, independenți. Dacă percepi această dependență/independență, poți deveni un om liber. Nu este vorba despre o filozofie intelectuală, ci despre o realitate concretă, fizică.

Cu ajutorul practicii *zazen*, realizăm că lumea este fundamental dezechilibrată, că este mereu în schimbare și deseori haotică. Această neorânduială le conferă lumii și proprii noastre vieți gustul suferinței. Dar fundalul invizibil al lumii, tărâmul din care ia naștere, este perfect, și numai prin conștientizarea acestei armonii perfecte putem experimenta *zazen*. După cum era de așteptat, experiența respectivă te îndeamnă să privești lumea și toate cele create în perspectivă. Ne permite să gândim: „Așa e în firea lucrurilor.”

Dar asta nu înseamnă că nu putem acționa pozitiv. Dimpotrivă, acțiunea pe care o întreprindem după *zazen*, după ce tocmai am fost în armonie cu perfecțiunea, va fi imperios una înțeleaptă. În mod normal, acțiunile noastre

¹ Poziția de meditație este cunoscută în practicile hinduse și sub numele de poziția lotus. Se spune că ar semăna cu un lotus și că favorizează respirația corectă. (n.trad.)

nu sunt generate de echilibrul și pacea acestui moment; ele sunt deformate de dorință sau ambiție, provocând o și mai mare dezordine. De aceea, cu cât petrecem mai mult timp meditănd, cu atât mai ordonată este lumea în care trăim. Dacă mintea ne este calmă, conectată la ceea ce este real și stabil, viața noastră se va pune singură în ordine. Acesta este calea inteligentă, naturală de a fi.

Practica zen

Cea mai bună metodă de a netezi extremele minții, afirmă Suzuki, este de a sta nemișcat în poziția de meditație, de a fi calm și de a respira. Urmărește-ți gândurile ca și cum ar fi valuri care, printr-o respirație constantă, se îmblânzesc treptat, până când apa minții tale se va potoli. Lasă-ți mintea să lucreze singură, fără a interveni. Mintea lui „Eu” va deveni mintea vastă sau tărâmul existenței pure.

Poziția lotus, relaxată, și respirația ne vor îndepărta de la ideea egocentrică potrivit căreia suntem speciali. Credem că acea parte din noi înșine care își dorește ceva special este ceea ce suntem cu adevărat, dar că personalitatea noastră reală, care iese la suprafață în practica zen, este mai puternică. Este racordată la Mintea vastă, așa că, atunci când suntem conectați la ea, ne aflăm mai presus de „eu” ceea ce, în mod paradoxal, ne face mai înțelegători și mai fericiți. Când totul se bazează pe „eu”, viața noastră este o luptă continuă.

Să nu ne imaginăm că vom câștiga ceva prin practica *zazen*, ne atenționează Suzuki, ar trebui s-o facem doar de dragul de a o face. Maestrul își susține argumentul apelând la o analogie: „A găti nu înseamnă doar a prepara hrana pentru cineva sau pentru tine însuși; înseamnă a-ți exprima sinceritatea.” Meditația este cea mai intensă formă de autoexprimare.

Practica *zazen* reclamă însă disciplină. Repetiție, consecvență, armonie – acestea sunt cele trei coordonate care reprezintă calea zen. Nu trebuie să căutăm marile emoții sau marile bucurii, care implică pierderea adevăratei noastre identități, ci doar să apreciem calitatea de a exista, „clipa de acum”

și frumusețea fiecărui moment. Pentru a demonstra practica zen, Suzuki ia ca exemplu umila broască. Broaștele stau, pur și simplu, fără a se gândi că au ceva special, dar, cu toate acestea, starea pasivă nu le știrbește cu nimic identitatea. Sunt, evident, tot broaște. Suzuki vorbește și despre puritatea practicii. Nu cu intenția de a ne convinge să vrem să fim mai puri, să transformăm ceva rău în ceva bine, ci doar să vedem lucrurile așa cum sunt – să percepem „calitatea” lor.

Ce este iluminarea?

Suntem tentați să credem că iluminarea este o străfulgerare fantastică de cunoaștere, dobândită după decenii întregi de activitate spirituală. Există, într-adevăr, un termen zen, *satori*, pentru această fulgerătoare și revelatoare conștientizare a esenței lui Buddha. Dar, de cele mai multe ori, declară Suzuki, iluminarea este destul de comună – constă practic în înțelegerea unui simplu fapt. Întâi vine realizarea faptului, apoi practica care ne reamintește de el, și ei, la rândul ei, fiind exprimată prin gând și acțiune.

Care este faptul respectiv? Acela că totul se naște din nimic, că există o „non existență”, un vid fără culoare și formă, care generează constant culoarea și forma lumii noastre. Pentru că totul izvorăște din nimic, „nimic” trebuie să fie ceva. Este o calitate imposibil de definit.

Sănătatea psihică ne cere să credem în acest câmp de potențialitate creativ ca și cum ar fi realitatea fundamentală a vieții, mai presus de formele pe care le creează. În practica zilnică, trebuie să fim apti să trecem prin „poarta spațiului gol”, deșertându-ne mintea de iluziile pe care le luăm drept reale în mod frecvent. Toată lumea crede că formele – lumea pe care o știm – constituie „realitatea”, dar ele nu sunt decât o reprezentare a ceea ce le-a creat. Toată lumea se poartă, e de părere Suzuki, de parcă ar deține ceva, pentru că posedă puțin din această reprezentare, dar, când ajungem să considerăm aceste forme ca permanente și „ale noastre”, atunci se nasc problemele.

Suzuki atrage atenția că 99% din gândirea noastră este concentrată pe noi înșine și pe problemele noastre. Maestrul nu minimizează frământările

care ne tulbură mințile. Cel care recunoaște că viața înseamnă, în esență, și schimbare și dificultăți, și care este dispus totuși să admită că înainte de toate acestea există un ceva perfect în miezul tuturor lucrurilor, va înțelege că anxietatea și grijile nu rezolvă mai nimic. Numai recuperând prin trăire sursa tuturor acestor probleme putem accepta pe deplin viața așa cum este ea.

Cel care va recunoaște de bună voie că viața este plină de greutate poate fi liber, pentru că înțelege esența vieții – și anume, că nu poate fi mai mult de atât. Vom pierde ideea că noi suntem centrul vieții, dar și chinurile provocate de acest egocentrism. Suntem „o întruchipare temporală a adevărului”, afirmă Suzuki, o expresie efemeră a adevărului esențial cuprins în nimic și, dacă putem accepta această condiție, problemele noastre își slăbesc strânsoarea. După cum scrie Suzuki:

„Doar pentru că te gândești că ai minte sau trup, te simți stingher și izolat, dar când realizezi că totul nu este decât e o licărire în imensitatea universului, devii puternic, iar existența ta capătă sens.”

Suzuki ne avertizează să nu ne așteptăm la mari recompense practicând *zazen*. De fapt, tot ceea ce trebuie să faceți este să stați în poziția lui Buddha și să respirați corect – nimic deosebit. Tot el ne oferă și acest indiciu: „Continuă această practică simplă, relaxantă, și personalitatea ta se va întregi.” Este foarte posibil să nu trăiți experiența unei extraordinare treziri spirituale, dar practica va avea, categoric, un efect asupra vieții dumneavoastră. Vă va învăța să percepeți lucrurile așa cum sunt și să înțelegeți că restul este „doar amăgire”. Și asta în sine se poate numi iluminare, ceea ce prevestește o revoluție tăcută în modul dumneavoastră de viață.

Comentarii finale

Practica Zen și mintea începătorului ne zdruncină speranța că putem ajunge la izbăvire sau fericire uitându-ne în altă parte, dincolo de ceea ce suntem și unde suntem acum. Dorința noastră este de a evada de după gratiile suferinței, dar Suzuki susține că singura modalitate de a avea o viață reușită constă în a descoperi plăcere în vremelnicia vieții – pe care deseori

o etichetăm drept suferință. Această teorie, de a te împăca, și chiar de a te bucura de experiența suferinței ca parte a vieții, poate părea radicală, dar nu este oare mai aproape de realitate decât credința că nu putem fi fericiți decât atunci când vom avea o existență perfectă? Calmul, echilibrul sufletesc, constituie poate cel mai mare dar spiritual, nu într-un sens fatalist, ci prin afirmarea frumuseții vieții în toată imperfecțiunea ei.

Unele dintre ideile lui Suzuki par greu de deslușit, dar *Practica Zen și mintea începătorului* nu este un exercițiu intelectual. Dacă lectura ei v-a inspirat, vă veți dori să citiți și antica operă a lui LaoTzu, *Tao Te Ching*. Suzuki încearcă să ne direcționeze și spre vidul fără culoare și fără forme al concepției tao, sau energia universală – spre acel „is-ness²” care pare a fi nimicul și arată ca nimicul, dar care este permanentul generator al lumii. A-l cunoaște și a te racorda la el înseamnă a găsi o sursă nelimitată de pace interioară.

De obicei, căutăm să dobândim cunoaștere prin colectarea de informații, afirmă Suzuki, dar budismul înseamnă exact contrariul. Țelul lui este descărcarea minții de orice „date”, golirea ei. Aici nu este vorba de prostie, ci de accesarea inteligenței perfecte și infinite a universului.

² „is-ness”, concept în budismul zen sau taoism care, în esență, nu poate fi definit deoarece orice definiție îi anulează valoarea. Luat *stricto sensu* – is, adică „este” sau „a fi”, „a exista”; ness, un sufix care înseamnă o stare, o condiție sau calitate – s-ar traduce prin ceva care există, care are calitatea de a fi prezent, dar care nu poate fi definit. Termenul trimite la Dumnezeu, puritatea absolută, Infinitul sau vidul creator. (n.trad.)

Shunryu Suzuki

Născut în 1905, în Japonia, Suzuki avea dor 12 ani când a fost luat ca discipol al lui Gyokujun So-on-roshi, un maestru zen care fusese, la rândul lui, discipolul tatălui său, Butsunom Sogaku Suzuki. Tânărul Suzuki a studiat la o universitate budistă, Komazawa, apoi la mănăstirile de pregătire Eiheiiji și Sojiji. La moartea maestrului său, Suzuki a fost nevoit să preia conducerea templului și toate responsabilitățile aferente.

În 1959, a călătorit în Statele Unite ca turist, dar a devenit rezident permanent, stabilindu-se la San Francisco. A înființat trei centre zen, inclusiv prima mănăstire cu pregătire în arta zen din America.

Practica Zen și mintea începătorului a fost concepută de Marian Derby, eleva lui Suzuki, și se bazează pe prelegerile ținute de maestru la Los Altos. Trudy Dixon și Richard Baker (care a fost numit succesorul lui Suzuki) s-au îngrijit de redactarea și publicarea cărții.

Suzuki s-a stins din viață în 1971, la Centrul Zen din San Francisco.

Raiul și iadul

„Îngerii sunt uimiți când aud că există practic oameni care pun totul pe seama naturii și nimic pe seama Ființei Divine, oameni care cred că trupurile lor, unde se contopesc atât de multe minuni cerești, sunt modelate doar de natură – care cred că rațiunea are ca sursă tot natura. Dar, de și-ar înălța puțin mințile, ar putea vedea că asemenea lucruri ne sunt date de Ființa Divină, și nu de natură; că natura a fost creată doar pentru a înveșmânta ceea ce este spiritual, și pentru a-l prezenta, drept echivalentul ei, pe cea mai de jos treaptă a ordinii. Îngerii îi compară pe acești oameni cu bufnițele, care văd în întuneric, dar nu văd în lumină.”

Pe scurt

Lumea celestă este la fel de reală ca și cea laică.

În aceeași notă

Black Elk, *Marea viziune* (p. 48)

Michael Newton, *Călătoria sufletelor* (p. 246)

Emanuel Swedenborg

Mai mult de jumătate din viață, Emanuel Swedenborg a fost renumit pentru activitatea sa în domeniul științei și al ingineriei, publicând numeroase lucrări despre metalurgie, matematică, psihologie, anatomie și navigație. Pe la 55 de ani însă, acest „Aristotel al nordului” (de origine suedeză) a trecut printr-o profundă trezire spirituală care l-a transformat din om de știință în vizionar. Din momentul respectiv și-a dedicat viața întâmplărilor la care fusese martor în timpul stărilor vizionare și reinterpretării versetelor biblice.

Ce-l face și mai interesant pe Swedenborg este faptul că, în ciuda cunoașterii spirituale la care a ajuns, nu și-a abandonat niciodată abilitatea de observator științific, ci a transferat-o în lumea nonfizică. Stilul lui prozaic pare să înlăture superstițiile și misterul pe care creștinismul le cultivase în jurul învățăturilor sale, și nu e de mirare de ce numele lui a fost privit cu neîncredere și neliniște în lumea creștină a secolului al XVIII-lea. Dacă citești „De Coelo et eius Mirabilibus et de Inferno” (*Raiul și iadul*), te surprinde să nu descoperi în paginile ei niciuna din ipotezele teologice la care te-ai aștepta de la o carte a epocii respective. În schimb, te pomenești cu o descriere detașată și destul de convingătoare, amintind parcă de un ghid de călătorie, a împărățiilor cerului. Din acest motiv, lectura cărții este surprinzător de ușoară și oricine este interesat de viața de dincolo ar trebui să-și facă timp să parcurgă *Raiul și iadul*.

Structura raiului

Intenția lui Swedenborg a fost de a spulbera mitul că raiul este o masă amorfă de nori plutitori și spirite. Călătoriile lui psihice i-au înfățișat viața

de dincolo ca pe un tărâm de o extraordinară ordine, cu diferite regiuni, niveluri și comunități. Ca om de știință, era, evident, interesat de acuratețea descrierilor. Așa aflăm de la Swedenborg că:

- ❧ Raiul are două împărății: împărăția celestă și cea spirituală. Îngerii din împărăția celestă (acolo unde își face veacul Dumnezeu) sunt îngeri superiori, care acceptă instinctiv adevărul Domnului și care, prin urmare, se bucură de dragostea divină. Sunt strâns legați de Dumnezeu. Îngerii din împărăția spirituală sunt mai preocupați de dragostea pentru aproapele lor. Iubirea lor pentru Dumnezeu este rodul gândirii și al memoriei, îndepărtându-i cu un pas de Dumnezeu.
- ❧ Există practic trei ceruri: cel lăuntric, cel intermediar și cel exterior. Minte și spiritul unui om sunt structurate pe același criteriu, prin urmare, toți suntem reprezentări ale configurației raiului. După moarte, suntem întâmpinați de îngerii din cerul exterior sau din cel intermediar, în funcție de măsura în care acceptăm binele și adevărul. Cei care ajung în cerul lăuntric nu au cunoscut niciodată prăpastia dintre recunoașterea nemijlocită a adevărului și faptul de a acționa conform acestui adevăr.
- ❧ Lumina raiului variază în funcție de diferitele comunități. Cu cât pătrunzi mai adânc în centrul raiului, cu atât lumina este mai pură. Cu cât te îndepărtezi mai mult, cu atât lucrurile par mai încețoșate, și totuși ele sunt scăldate în lumina raiului, care nu seamănă deloc cu cea a pământului.
- ❧ Raiul ființează ca o unitate, fiecare element îmbinându-se pentru a forma întregul și, în același timp, fiecare element constituie o reprezentare a întregului. După cum scrie Swedenborg, „fiecare comunitate este un rai într-o formă mai restrânsă, și fiecare înger, un rai în forma cea mai restrânsă”. Principiul „cu toții Una suntem” îi aparține lui Dumnezeu.

- ❧ Între ceruri există o separare clară. Dacă te afli într-unul din ele, nu poți intra în altul. Dacă încerci să ajungi la un nivel mai pur căruia nu îi aparții te așteaptă suferința.
- ❧ De vreme ce este un tărâm al iubirii neprihănite, spiritele nu-și pot ascunde nimic unul față de celălalt: „În rai, nu poți să-ți ascunzi afecțiunile.” La nivel material, raiul este asemenea unui *commonwealth*, unde orice lucru este împărțit în comun.
- ❧ Raiul are multe case și clădiri, la fel ca pe pământ, de aici și vorbele lui Iisus: „În casa Tatălui Meu sunt multe locașuri” (Ioan 14:2).

Viața îngerilor

Cunoștințele lui Swedenborg despre rai s-au conturat, în mare parte, din conversațiile sale cu îngerii, care observă, cu stupoare, că oamenii trăiesc pe pământ „într-o oarbă ignoranță” în ceea ce privește lumea spiritelor. Îngerii sunt uimiți că mulți oameni, în special intelectuali și persoane cu o inteligență deosebită, care și-au fundamentat credințele numai pe baza datelor senzoriale, nu cred în... îngeri. În schimb oamenii simpli, ale căror credințe se bazează pe sentimentul lăuntric ale adevărului, recunosc existența îngerilor. Swedenborg confirmă că îngerii sunt la fel de reali ca oamenii de pe pământ. Iată și câteva argumente:

- ❧ Îngerii sunt, la fel ca oamenii, egocentrice, și iubirea de sine îi poate îndepărta, pentru o vreme, de iubirea de Dumnezeu. Îngerii trec și ei prin diferite stări – plăcere, neplăcere – în funcție de expunerea lor la iubirea și lumina dumnezeiască. Când îngerii trec printr-o stare de egocentrism, sunt deprimați: „Pentru ei, raiul se ține la distanță de «ego-ul» lor.”
- ❧ Îngerii au putere, dar forța lor depinde de măsura în care admit că ea vine de la Dumnezeu, nu de la ei înșiși.
- ❧ În rai, hainele îngerilor corespund inteligenței lor: cu cât sunt mai inteligenți, cu atât veșmintele le sunt mai strălucitoare. Oamenii din iad sunt îmbrăcați în zdrențe.

- ☞ Îngerii trăiesc în comunități constituite pe principiul „cine se aseamănă se adună”.
- ☞ Îngerii locuiesc în case frumoase, cu grădini. Așa se explică de ce pe pământ grădinile au simbolizat întotdeauna pacea și frumusețea raiului.
- ☞ Îngerii înțeleg prea puțin spațiul și timpul, pentru că aceste dimensiuni nu au aceeași conotație ca pe pământ. Pentru oameni, totul se desfășoară conform timpului, în secvențe, dar în rai, ceea ce contează este condiția: „Îngerii înțeleg eternitatea ca pe o stare infinită, nu ca pe un timp infinit.” Gândurile noastre sunt limitate pentru că ele se raportează la spațiu și timp, dar ființele celești sunt neîngrădite mintal și spiritual, pentru că ele transcend spațiul și timpul.

Binele și adevărul

Cei care s-au trezit în rai sunt cei care sunt cu adevărat atrași de Binele și Adevărul divin. Oamenii care se iubesc pe ei înșiși mai mult decât iubesc binele și adevărul se trezesc în iad. Aceasta este semnificația mesajului de la Matei 6:33: „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și neprimirea lui, și toate aceste lucruri vi se vor da pe deasupra.”

Fiecare ființă de pe pământ, descoperă Swedenborg, este ca o poartă de intrare, prin care pătrunde Dumnezeu. Numai oamenii au așa ceva. Depinde de noi dacă acceptăm iubirea, inteligența și înțelepciunea care răzbesc în această parte mai elevată a sinelui. Avem senzația că intențiile noastre ne aparțin, dar Dumnezeu este Cel care sădește în noi intenția, pentru a ne putea modela gândirea și acțiunea. Și tot de noi depinde dacă acceptăm aceste intenții bune sau le respingem.

În câteva rânduri, în *Raiul și iadul* accentul este pus pe intenție, pentru că Swedenborg a înțeles că ceea ce ne definește, mai mult decât orice, sunt intențiile noastre.

Această „dragoste care ne guvernează”, cum o numea el, este indispensabilă, pentru că ea determină calitatea vieții noastre și comunitatea în care trăim în lumea spirituală.

Swedenborg face o distincție crucială: există cei care caută binele și adevărul, și există cei care caută ceva pentru ei înșiși, sub masca binelui și a adevărului. Primii vor acționa cu onestitate pentru binele tuturor, fără a-și pune problema rezultatelor.

Bogat în rai

Oamenii cred că viața unui ascet sau a unui pustnic este adevărata cale spre Dumnezeu, dar, în opinia lui Swedenborg, asceții sunt adesea prea îngândurați și posaci, și nu îi preocupă cu adevărat soarta celorlalți. La capătul opus se află oamenii activi, care duc o viață mondenă, bogată, își exercită profesiile, mănâncă și beau bine. Cu toate acestea, poarta raiului nu le este ferecată, atât timp cât trăiesc cu conștiința curată, închinându-i-se întâi lui Dumnezeu și făcând un bine semenilor lor. Concluzia lui Swedenborg este interesantă: „Oamenii pot fi formați pentru rai numai pe pământ.” Omul spiritual vrea să evadeze din tumultul vieții pentru a fi singur cu Dumnezeu, dar, în realitate, motivul pentru care ni s-a dat o viață pe pământ este tocmai de a ne arunca în vârtejul ei, încercând să-i găsim un rost bun. Biblia spune: „Mai ușor trece o cămilă prin urechile unui ac decât intră un om bogat în Împărăția Cerului.” Un geniu în interpretarea Bibliei, Swedenborg face o paralelă între cămilă și cunoaștere sau informație, și între urechea acului și adevărurile spirituale. Orgoliul și dragostea de sine, simbolizate de omul bogat, nu vor fi niciodată pe placul Domnului, în timp ce omul cu o credință simplă va face ușor tranziția spre lumea spirituală.

Comentarii finale

Este *Raiul și iadul* produsul unei imaginații bogate? Pentru a răspunde afirmativ, ar însemna să-i acordăm prea puțin credit lui Swedenborg. Să nu uităm că a fost un extraordinar om de știință și că nu a manifestat niciun

semn de deteriorare mintală, înainte sau după aceste viziuni. Ținuți în frâu de toate simțurile noastre normale, ne pare greu să acceptăm că un om matur a stat, practic, de vorbă cu îngerii și cu sufletele lui Cicero și Luther (după cum pretinde). Totuși, această carte trebuie privită în contextul unei vechi tradiții a ființelor înzestrate cu puteri supranaturale sau cu „clarviziune”, capabile să raporteze călătoriile lor dincolo de spațiu și timp. Lui Swedenborg i s-au recunoscut capacitățile ieșite din comun după un incident petrecut la Gothenburg. În timp ce lua cina cu prietenii, a anunțat îngrozit că la Stockholm (la aproape 500 de kilometri distanță), izbucnise un mare incendiu. Două zile mai târziu, un mesager a adus vestea incendiului, exact așa cum l-a descris Swedenborg.

Multe dintre ideile expuse în *Raiul și iadul* au atacat dogma bisericii, dar formația științifică a lui Swedenborg, combinată cu conștiința sa, l-au obligat să declare exact ceea ce văzuse. Ce a descoperit a fost faptul că oamenii simpli, dar credincioși – care au crezut tot timpul în rai și au încercat să-și îmbunătățească viața conform acestei credințe – au fost de partea adevărului, în timp ce creștinii intelectuali, pentru care aceste noțiuni „erau depășite”, s-au înșelat amarnic.

Emanuel Swedenborg

Swedenborg s-a născut în 1688, la Stockholm, ca fiu al unui episcop și profesor de teologie. A urmat cursurile Universității din Uppsala și, după absolvire, a călătorit câțiva ani în Anglia, Olanda, Franța și Germania, specializându-se într-o gamă variată de științe. În 1716, regele Suediei l-a numit asesor la Colegiul Regal al Minelor. Trei ani mai târziu, ocupa un loc în Riksdag, parlamentul suedez, moment ce a marcat începutul unei jumătăți de secol de serviciu în slujba statului, inclusiv de consilier în multe proiecte de inginerie. Între 1729 și 1734, a publicat cele trei volume din „Philosophical and Mineralogical Works” (Opere de filozofie și mineralogie).

În 1743 și 1745, pe când se afla în Olanda și Anglia, Swedenborg a trăit experiențele transcendente care i-au schimbat viața. Arcana Coelestia a fost prima lui mare operă teologică, publicată în 1758.

Între 1769 și 1777, a fost judecat pentru erezie la Gothenburg, în urma acuzațiilor aduse de biserică la adresa teologiei sale. Ultima lui lucrare teologică importantă, constând în cele două volume din „True Christian Religion” (Adevărata religie creștină), a fost publicată în Olanda, între 1771-1772.

Swedenborg a murit în 1772 la Londra, în vârstă de 84 de ani. În jurul operelor sale, discipolii lui au înființat, în 1787, Biserica Noului Ierusalim. William Blake, Ralph Waldo Emerson, Fiodor Dostoievski, Helen Keller, John Wesley și Carl Gustav Jung au fost doar câțiva dintre cei inspirați de opera lui Swedenborg.

Castelul interior

„Nu ar fi o mare dovadă de ignoranță, fiicele mele, ca cineva să fie întrebat cine este, și să nu poată spună, să nu aibă idee nici cine îi este mamă sau tată, nici din ce țară se trage? Dacă asta ar fi o mare prostie, atunci prostia noastră ar fi incomparabil mai mare, dacă nu am căuta să descoperim cine suntem și ce suntem, și am ști doar că sălășluim în aceste trupuri, și am avea o idee vagă, pentru că am auzit și pentru că credința noastră ne-o spune, că avem și suflet.”

„După părerea mea, nu vom reuși niciodată să ne cunoaștem pe deplin, dacă nu vom căuta să-L cunoaștem pe Dumnezeu: gândindu-ne la măreția Lui, ne vom gândi apoi la josnicia noastră; uitându-ne la puritatea Lui, vom vedea spurcăciunea noastră; meditănd la umilința Lui, vom vedea cât de departe suntem de a fi umile.”

Pe scurt

Progresul spiritual poate motiva mari realizări lumești.

În aceeași notă

Sf. Augustin, *Confesiuni* (p. 35)

G. K. Chesterton, *Sfântul Francisc de Assisi* (p. 76)

Margery Kempe, *Cartea lui Margery Kempe* (p. 190)

Maica Tereza, *Calea modestiei* (p. 334)

Gary Zukav, *Sălașul sufletului* (p. 396)

Tereza de Avila

Ca adolescentă în Spania catolică a secolului al XVI-lea, Terezei de Cepeda y Ahumada îi plăcea să se gătească și să citească romane de dragoste și vitezii cavalierești. Vivace, cu o piele de alabastru și un păr negru strălucitor, tânăra nu fugea din calea propriilor ei flirturi și povești de dragoste nevinovate, dar le păstra secrete, pentru a nu prihăni onoarea familiei.

Înaintând în vârstă, opțiunile ei se limitau fie la căsătorie, fie la călugărie. La Mănăstirea Întrupării Domnului, care aparținea Ordinului Carmelitelor și care era situată chiar lângă Avila, măicuțele aveau propria cameră, puteau primi vizitatori și puteau citi. Aceste libertăți au atras-o pe Tereza și, împotriva dorinței tatălui ei, care visa s-o mărite, s-a înscris ca novice. Deși nu simțea nicio chemare și nici vreo apropiere lăuntrică de Dumnezeu, viața de mănăstire i-a fost pe plac.

Cu intelectul și farmecul ei natural, Tereza ar fi putut ajunge în fruntea mănăstirii, dar a preferat o viață simplă, obișnuită. Numai că a început să aibă viziuni și stări de extaz, experiențe mistice care au transformat-o într-un soi de celebritate sfântă. Spania se zbătea la acea vreme în ghearele Inchiziției și a pretinde că, prin intermediul stărilor de extaz, stai de vorbă cu Dumnezeu, însemna să ocolești autoritatea bisericii. Mulți credeau că aceste conversații nu se purtau cu Dumnezeu, ci cu Satana. Trebuia să fie precaută. Tereza s-a adresat duhovnicilor, clerici învățați care aveau autoritatea să confirme – sau să infirme – veridicitatea afirmațiilor ei. Din fericire, investigațiile lor i-au fost, în unanimitate, favorabile, concluzionând că experiențele pe care le trăia reprezentau un dar autentic de la Dumnezeu.

Tereza s-a străduit să reformeze ordinul carmelitelor (impunând o respectare mai strictă a canoanelor) și a înființat șaptesprezece mănăstiri noi de călugărițe și două de călugări. Aceste activități sunt detaliate în îndrăgita și influenta sa lucrare, *Life*¹. Dar, indubitabil, capodopera sa rămâne *Castelul interior*.

Concepută ca o descriere a stărilor de evoluție a sufletului, cartea a fost destinată inițial numai măicuțelor carmelite, pentru a le alina singurătatea în încercările lor spirituale. Tereza și-a imaginat sufletul „ca pe un castel construit dintr-un singur diamant sau un cristal foarte limpede, în care se află multe odăi, așa cum în Rai există multe locuințe”.

În spaniolă, cartea este cunoscută sub numele de „Las Moradas” (*Locuințele*). Să vizităm și noi pe scurt aceste odăi.

Prima locuință

Acest nivel inițial al vieții sufletului este asemuit cu o curte care înconjoară castelul și în care colindă, după pradă, „creaturile veninoase” ale păcatului. Aici, umilința se învață cu trudă, prin efectele acțiunilor păcătoase. Sufletele sunt somate să găsească disciplina necesară pentru a acționa în afara impulsurilor primare. Deși Dumnezeu dorește binele sufletului, abilitatea acestuia de a-L recunoaște și de a-L iubi este firavă, de aceea și autocunoașterea este limitată.

Tereza vorbește de cei care se lasă prinși în afacerile lor, fără a realiza vreo clipă ce comori zac ascunse în interiorul lor. Unii își doresc sincer să intre pe poarta castelului prin rugăciuni și meditație, dar rugăciunea lor este prea sporadică și prea anemică. Atenția nu le este concentrată decât pe propriile preocupări și dorințe.

Majoritatea oamenilor se încadrează în această descriere, dar Tereza este optimistă: simpla încercare de a accede la primul etaj al castelului reprezintă un pas important – chiar dacă asta nu este de mare ajutor.

¹ *Cartea vieții mele*, Sfânta Tereza de Avila, editura Institutul European, Iași, 1994. (n.trad.)

A doua locuință

Când ajungem aici, recunoaștem nevoia de rugăciune și reculegere, pentru a ne îndepărta de vechile noastre obiceiuri și a simți o apropiere mângâietoare față de Dumnezeu. Tatăl Ceresc se străduiește din răsuferință să ne aducă mai aproape de El, chiar dacă atașamentul față de „distracțiile, afacerile, plăcerile și gâlceava” acestei lumi se manifestă încă foarte puternic. Diavolul nu renunță la încercările lui de a ne convinge că lucrurile materiale și relațiile sunt eterne și indispensabile. „Câte confuzii aduc diavolii în sărmanul suflet, și cât de chinuit este el, pentru că nu știe dacă ar trebui să meargă înainte sau să se întoarcă în odaia în care se afla”, scrie Tereza. La acest nivel ni se arată clar că tot ce este laic are un sfârșit, pe când iubirea lui Dumnezeu este veșnică, și ajungem să realizăm că viața în afara castelului sufletului nu ne va garanta niciodată deplina siguranță sau liniștea pe care ne-o dorim.

În a doua locuință, sufletul începe să aibă mai mult control asupra lui însuși, întorcându-și privirea spre Dumnezeu pentru a rămâne pe drumul spiritual. Prin rugăciune își întărește pavăza împotriva ispitelor. În această primă înflăcărare de iubire adevărată pentru împărăția divină, suntem însă tentați să căutăm favoruri spirituale. Ce ar trebui să ne dorim, de fapt, este să suferim mai mult, oferindu-ne suferința Celui de Sus.

A treia locuință

Ajunși aici, suntem percepuți de alții drept oameni cucernici sau religioși, numai că aceste înălțimi rarefiate pot fi periculoase pentru cei care îl caută pe Dumnezeu. Oricâtă credință sau cucernicie am fi câștigat până acum, riscăm să le risipim, pentru că dăm dovadă de trufie sau uităm să ne temem de Dumnezeu. Tereza ne sfătuiește să ne păstrăm smerenia, pentru că, „cu cât primim mai mult de la Dumnezeu, cu atât mai mare este datoria noastră față de El”. Putem trece prin perioade de secătuire, când nu mai simțim iureșul iubirii sau al credinței, dar trebuie să răzvim și să nu ne perpelim.

Când am ajuns la acest nivel al castelului interior, ne aflăm în fața unui prag: fie pășim spre deplina supunere în fața divinității – fie ne întoarcem la dependența de propria noastră judecată.

A patra locuință

Este primul nivel mistic al castelului, unde depindem mai puțin de noi înșine și ne bazăm mai mult pe Dumnezeu, abandonându-ne cu încredere în îmbrățișarea Lui. În loc să ne *gândim* la Dumnezeu, începem să primim darul cunoașterii. Tereza își sfătuiește cititorul: „Să nu gândești mult, să iubești mult.”

Locuința a patra este de o asemenea frumusețe, încât ne este imposibil să o descriem celor care așteaptă să o vadă. Aici, simțim primele binecuvântări sau mângâieri fără măcar a ne ruga pentru ele. Acesta este mult-așteptatul start în trezirea noastră spirituală, când străduințele și năzuințele noastre cedează locul grației.

A cincea locuință

Între acești pereți ne așteaptă unitatea cu Dumnezeu. Oricât de mult ne-am ruga, uniunea spirituală rămâne un mister. Știm când o atingem, pentru că este inconfundabilă. Tereza folosește aici faimoasa ei analogie cu viermele de mătase. Sufletul este ca viermele de mătase care se hrănește din substanța lui Dumnezeu și, când ne aflăm într-o stare de încredere deplină, suntem ca un cocon, învăluit în iubirea divină. Numai din acest cocon de pietate putem ieși fluturi, îmbătați de o lumină unică. „[Sufletul] nu pune mare preț pe lucrurile pe care le-a făcut când era doar un vierme – adică țeserea treptată a coconului. Acum are aripi: cum se poate mulțumi să se târască, încet, când are puțința de a zbura?”

A șasea locuință

Sufletul este acum logodit cu Mirele (Dumnezeu), dar Dumnezeu vrea să-l mai testeze înainte de cununie. Sufletul este recompensat cu și mai

multe favoruri, dar este supus și mai multor încercări. Acesta este momentul extremei noastre vulnerabilități în fața „noptii adânci a sufletului”.

Un suflet ajuns în această locuință este fermecat de chipul lui Dumnezeu și copleșit de un sentiment de profundă smerenie. După tot ce am văzut și am simțit, a ne întoarce pe pământ ni se pare o năpastă. Am renunța complet la lume, dacă nu am ști că-L putem sluji pe Dumnezeu și de pe țărâmul pământesc.

A șaptea locuință

În sfârșit, logodna cu Dumnezeu, într-o perfectă pace și seninătate. Pe măsură ce sufletul se desprinde de el, omul devine expresia perfectă a Domnului pe pământ: un sfânt. Deși evenimentele și încercările nu se opresc, ele plutesc parcă în jurul nostru, fără a ne afecta cu adevărat.

Calea perfecționării

Pentru Tereza, călătoria sufletului a fost împărțită în două etape: în primele trei locuințe se manifestă strădaniile de a ajunge mai aproape de Dumnezeu, iar în următoarele, perfecționarea săvârșită prin grația divină.

Numai prin rugăciune și meditație, avertizează ea, putem progresa. Nu rugăciunea pentru a primi ceva, ci pentru a da, pentru a ne apropia de Dumnezeu și de voința Lui. Este actul prin care recunoaștem că nu suntem atâteaștiutori, că există o putere mai mare decât noi, care ne va ajuta dacă îi primim ajutorul. Șansele de a trăi grația sau favoarea divină cresc pe măsură ce ne îndreptăm rugăciunile numai spre Dumnezeu. Rugați-vă, ne cere Tereza, chiar și atunci când vi se pare inutil. Scara divină de măsură a timpului este diferită de a omului.

A merge la biserică, a spune rugăciuni, a citi cărți sfinte, a-i ierta pe oameni – ni se par demodate azi, dar, dacă nu ne rugăm, nu mergem la biserică sau nu învățăm să iertăm, nu ne vom putea smulge din murmurul neîncetat al minții noastre, nu vom putea escalada piscurile măreției și ale trăiniciei. Simpla venerare și contemplare ne mențin pe drumul drept și cinstit, luminându-ne calea prin hățișul minții.

Comentarii finale

De la prima până la ultima pagină a *Castelului interior*, Tereza își mărturisește ignoranța în fața „oamenilor învățați” și se descrie ca „o pasăre cu aripa frântă”, fără talent în ale scrisului și fără a oferi nimic nou. Această imagine a unei călugărițe sfioase, fără prea multă carte, este falsă însă, pentru că atunci când a scris *Castelul interior*, Tereza dădea dovadă de o puternică personalitate, care nu suporta prostia. Onestă și francă, chiar îndrăzneată, era un bun negociator, cu cunoștințe solide în materie de finanțe și legi. Îi plăcea să întrețină conversații literare, să cultive personalitățile vremii și se desfăta, mai ales, să mănânce și să râdă. „Există timp pentru penitență”, ar fi spus ea, „și există timp pentru potârniche.”

Mințile nereligioase înțeleg cu greu cum își poate canaliza cineva dragostea spre ceva invizibil, dar în cazul Terezei, această dragoste nu a făcut decât să-i trezească personalitatea și forța convingerilor. Dacă s-ar fi căsătorit, probabil că viața ei ar fi fost insipidă, dar ca „mireasă a lui Hristos”, a străbătut o cale plină de emoții și exaltări, cu care nu puteau concura nici măcar cărțile ei adolescente cu cavaleri și domnițe. Există o faimoasă sculptură a lui Bernini² care o înfățișează pe Tereza într-unul din momentele ei de extaz și care îți dă senzația că ar avea un orgasm. Asemenea tip de pasiune a motivat marile realizări pământești ale sfinților.

² Gian Lorenzo Bernini (1598-1680), unul dintre cei mai mari artiști ai barocului italian. A rămas celebru ca sculptor, dar s-a remarcat și în arhitectură, poezie, pictură și chiar dramaturgie. Capodopera sa este Piața Sfântului Petru din Roma, cu cele 140 de statui. La fel de celebră este și sculptura „Extazul Sf. Tereza”, realizată în 1652. (n.trad.)

Sfânta Tereza de Avila

Tereza s-a născut în 1515. Bunicul ei a fost un evreu convertit la catolicism, motiv pentru care tatăl ei s-a temut toată viața că îi va fi renegată apartenența la nobilimea creștină. Tereza a intrat în Ordinul Carmelitelor în 1533, depunându-și jurămintele doi ani mai târziu. În 1562, a părăsit mănăstirea unde trăise aproape 30 de ani pentru a descoperi, într-o casă mică din Avila, mănăstirea Sf. Josif. În 1567, șeful Ordinului Carmelitelor i-a cerut să-și extindă reformele.

Tereza s-a stins din viață în 1582, în mănăstirea din Alba, dar trupul ei a fost deshumat câteva luni mai târziu. Nu prezenta nicio urmă de descompunere, dovada sfințeniei sale. Părți din trupul ei au fost donate ca relicve sfinte unor mănăstiri. Se spune că trupul dezgropat emitea „parfumul sanctității.” A fost canonizată în 1622, iar în 1970 a devenit prima femeie care a primit distincția Vaticanului de Doctor al Bisericii.

Castelul interior a fost scrisă în doar trei luni și publicată de prietenul ei, Padre Gracian, arhiepiscop al Ordinul Carmeliților Desculți.

Calea modestiei

„Sărăcia din Occident este o altfel de sărăcie – nu este numai o sărăcie a singurătății, ci și una a spiritualității.”

„Fructul tăcerii este rugăciunea
Fructul rugăciunii este credința
Fructul credinței este iubirea
Fructul iubirii este slujirea
Fructul slujirii este pacea.”

Maica Tereza

Pe scurt

Pe lângă ajutorul fizic, acordă celor în suferință
și mângâierea spirituală.

În aceeași notă

G. K. Chesterton, *Sfântul Francisc de Assisi* (p. 76)

Mohandas Gandhi, *Autobiografie* (p. 114)

Tereza de Avila, *Castelul interior* (p. 326)

Maica Tereza

Unul dintre puținele lucruri binecunoscute din viața Maicii Tereza a fost momentul morții sale, care a survenit în aceeași săptămână cu tragica dispariție a prietesei Diana, în 1997. Au fost două dintre cele mai remarcabile femei ale epocii noastre, iubite fiecare în alt fel, dar mulți au considerat ca o nouă dovadă de modestie, atât de caracteristică Maicii Tereza, faptul de a lăsa ca moartea ei să fie umbrată de altcineva, a cărei faimă a depășit-o pe a ei. Dar ce știm cu adevărat despre Maica Tereza și care este moștenirea pe care ne-a transmis-o?

În ciuda numeroaselor biografii, ea, personal, nu a scris nicio carte întreagă. *Calea modestiei*, compilată de scriitoarea religioasă Lucinda Vardey, este concepută din punctul de vedere al Maicii Tereza și se bazează pe conversațiile avute cu ea, cu călugărițe și călugări din ordinul Misionarilor Carității, plus alți câțiva voluntari care au lucrat în căminele și azilurile din lumea întreagă.

Fără îndoială, cartea este un portret binevoitor și nu te poți desprinde de ea decât cu o profundă admirație pentru activitatea Maicii Tereza. Unii o vor considera poate prea creștină, cu rugăciuni inserate în text și cu multe referiri la puterea lui Iisus, dar această carte exprimă, poate cel mai elocvent, ceea ce a reprezentat Maica Tereza, iar descrierea unor vieți triste, cărora li s-a redat demnitatea va aduce poate o lacrimă în ochii unor cititori.

Dacă ar fi să prezentăm pe scurt povestea Maicii Tereza, ar trebui să spunem că s-a născut sub numele de Agnes Gonxha Bojaxhiu, în orașul albanez Skopje, în anul 1910. Cea mai mică dintre cei trei copii ai familiei, a crescut într-un mediu burghez; tatăl ei era antreprenor constructor și

importator. După moartea lui prematură, mama ei și-a făcut o afacere din vânzarea de stofe și din broderie, oferind un puternic model de energie și determinare feminină.

La 18 ani, Agnes a plecat în Irlanda, pentru a se alătura călugărițelor din ordinul Surorile din Loreto, cunoscut pentru lucrările de misionariat din India. Transferându-se ulterior la Calcutta și luându-și numele de Tereza, după Sfânta Tereza de Lisieux, a lucrat mulți ani ca profesoară înainte de a deveni directoarea unei școli a ordinului Loreto. Perioada în care a fost bolnavă i-a dat timp de reflecție și, în 1946, a auzit a „doua chemare”: să-i ajute „pe cei mai săraci dintre săraci”, sărmanii din mahalalele Calcuttei. Deși Surorile din Loreto i-au cerut să-și continue activitatea didactică, în 1950 Maica Tereza și-a înființat propriul ordin, Misionarele Carității, cu de-acum binecunoscutele lor veșminte alb cu albastru.

Ordinul s-a extins cu repeziciune. În 1962 avea deja 25 de cămine în toată India, iar în 1966, a fost înființat ordinul Frații Misionari ai Carității. Din 1970 și până în 1980, Maica Tereza a deschis un număr impresionant de filiale în afara Indiei, inclusiv aziluri și case pentru dependenții de droguri, alcoolici și prostituate, cărora li s-au adăugat câteva centre în Statele Unite și în Europa pentru bolnavii de SIDA. Au fost înființate și cămine pentru copiii abandonati sau supuși abuzurilor, leproși, bolnavi de tuberculoză și bolnavi psihici. Activitatea ordinului a inclus chiar și programe de planificare familială, inclusiv grupe de studiere a Bibliei.

Deși imaginea clasică pe care ne-a lăsat-o este cea a unei faimoase călugărițe străbătând străzile din Calcutta, ordinul ei este prezent astăzi în o sută de țări, cu peste 500 de misiuni, care se întind din Tokyo până la Bogota, și de aici până la Los Angeles. Și, în ciuda declinului constant înregistrat de Biserica Catolică în ultimii 50 de ani în ceea ce privește vocația, Misionarele Carității au cunoscut un puternic avânt, chiar și după dispariția Maicii Tereza.

Motivația Maicii Tereza

În *Calea modestiei*, Maica Tereza povestește vizita pe care a făcut-o la o cantina pentru săracii fără adăpost din Londra. Când s-a aplecat să întindă mâna unui bărbat care trăia într-o cutie de carton, acesta i-a spus: „De mult timp nu am mai simțit căldura unei mâini întinse.”

Maica Tereza remarca deseori că mulți dintre cei care apelau la ajutorul lor nu veneau împinși numai de foame, ci și de dorința de a găsi liniștea și căldura unui suflet uman. Sarcina Misionarelor Carității, spunea ea, nu era de a desluși cum și de ce locuiau oamenii pe străzi, ci de a le permite dreptul la demnitate, mai ales muribunzilor. „Există mulți oameni pe lume care mor pentru un colț de pâine”, declara ea, „dar există și mai mulți care mor pentru un strop de iubire.”

Călugărițele ordinului depun un jurământ de sărăcie pentru a se bizui numai pe pronia cerească. Nu au voie să dețină decât două rânduri de veșminte, sandale, o găleată, o farfurie din metal pentru masă și un rând de așternuturi. Dacă nu ar simți pe propria piele ce înseamnă suferința și privațiunile, explică Maica Tereza, atunci munca lor nu s-ar deosebi cu nimic de programele de asistență socială. Motivația fundamentală a ordinului este întotdeauna religioasă; munca lor este dedicată Mântuitorului. Maica Tereza era extaziată de expresia „iubește până te doare”, pentru că surorile recunosc paradoxul bucuriei de a suferi, dacă suferința este direcționată spre un țel. Salvându-i pe alții, te salvezi pe tine însuși, o idee susținută și de voluntarii care s-au alăturat ordinului.

O schimbare voluntară a vieții

Capitolul din *Calea modestiei* ce relatează experiențele voluntarilor este, poate, cel mai impresionant. Evident, nu poți fi voluntar, indiferent pentru cât timp, fără ca viața ta să nu se schimbe în vreun fel, și mulți ajung să realizeze cât de nefericită era existența lor de până atunci.

Penny, o cosmeticiană, s-a trezit practic printr-o întâmplare în casa Nirmal Hriday din Calcutta, dar a rămas acolo șase luni. Sarcina ei era de a-i spăla

pe săraci și, cu toate că ceea ce a văzut și a făcut a fost traumatizant, experiența trăită a impulsionat-o să-și schimbe cariera și să se dedice psihoterapiei. În parte, ideea azilurilor, recunoaște Maica Tereza, este de a-i lăsa pe oameni să vină în contact cu săracii, pentru ca toți acești năpăstuiți ai sortii să nu mai reprezinte „doar acele «milioane» de oameni, ci o persoană al cărei trup l-ai atins”.

Calea modestiei te pune într-adevăr pe gânduri, te cheamă să reevaluezi goana după avere și lucruri lumești. Peter, un alt voluntar, declara: „Am realizat că, cu cât ai mai puțin, cu atât ești mai fericit. Când vezi cât de modest trăiesc surorile, asta îți poate schimba cu adevărat viața... Cred că această cale modestă, simplă, este și cea mai ușoară cale spre Dumnezeu.” Un alt voluntar și-a dat seama că nu slujba lui de acasă, de la birou, reprezenta adevărata lume; activitatea depusă alături de Misionarele Carității părea mult mai reală. A lua contact în fiecare zi cu moartea și viața te obligă să privești cu alți ochi lucrurile neînsemnate.

Viața în țările bogate ale lumii îți poate injecta un sentiment al izolării și al vulnerabilității, dar acest gen de muncă altruistă îți oferă o direcție și șansa unei implicări emoționale pe care viața de zi cu zi nu ți le poate da. Unul din principiile care ghidează ordinul este următorul: „Fructul slujirii este pacea.”

Rugăciunea, un stimulent

În 1976, Maica Tereza a deschis o ramură dedicată meditației în cadrul ordinului ei din New York, cunoscută sub numele de Surorile Cuvântului. Vocația acestor femei este de a se ruga, cea mai mare parte a zilei, în tăcere. Dacă taci, explică Maica Tereza, Dumnezeu îți poate vorbi: „Rugăciunea hrănește sufletul – la fel cum sângele hrănește organismul.”

Cartea conține câteva relatări despre „oamenii potriviți la timpul potrivit” care au venit în sprijinul ordinului, ca rezultat al rugăciunii. Copleșiți de sarcina de a-i sluji pe cei nevoiași și bolnavi, pentru majoritatea călugărițelor și a călugărilor rugăciunea este șansa de a se reîncărca cu motivație spirituală. După cum singură remarcă Maica Tereza, „fără rugăciune nu aș putea

să lucrez nici măcar o jumătate de oră. Primesc forță și rezistență de la Dumnezeu prin rugăciune."

În carte, rugăciunea și iertarea apar ca răspuns la orice fel de problemă. Înlăturând emoțiile din calea noastră, suntem capabili să-L lăsăm pe Dumnezeu să ne folosească valențele latente și acest lucru începe cu rugăciunea.

Liderul Maica Tereza

Întrebate ce impresii le-a lăsat Maica Tereza după 19 ani petrecuți la școala din Loreto, înainte de a înființa Misionarele Carității, niciuna dintre surori nu a remarcat ceva cu adevărat deosebit la ea decât sănătatea-i fragilă. Și totuși, această ființă fragilă este aceeași femeie care, comentează Lucinda Vardey, a devenit o „întreprinzătoare energică, care a înțeles de ce avea nevoie lumea și a acționat în consecință, a întemeiat, în ciuda tuturor obstacolelor, o organizație, i-a stabilit structura și statutul și a înființat filiale în întreaga lume."

Ce a făcut din Maica Tereza o vizionară? Portretul care ne este zugrăvit în *Calea modestiei* este cel al unei femei care îmbina o voință de fier cu un abandon complet în fața lui Dumnezeu. În trupul ei firav se ascundea un amestec puternic de simț practic și sfințenie, care i-a îngăduit să construiască o organizație comparabilă, în complexitate, cu cea a unei mari companii, inspirând, în același timp, pe oricine întâlnea prin stăruința ei pentru bunătate și speranță. Și totuși, fără o oarecare ambiție și viclenie, pare puțin probabil ca Maica Tereza să-și fi putut realiza visul – așa se explică de ce nu s-a sfiit să curteze regi și președinți când a simțit că trebuie s-o facă în interesul ordinului sau al bisericii.

Comentarii finale

Cu toate că Tereza și-a luat numele religios de la simpla și copilăroasa Sfânta Tereza de Lisieux, Maica Tereza s-a asemuit mai mult cu Tereza de Avila, o femeie pioasă, dar deloc timidă, fondatoare a 17 mănăstirii spaniole, care știa să negocieze și să întrețină conversații cu unii dintre cei mai influenți

bărbați (vezi *Castelul interior*). Asemenea Terezei de Avila, care avea 40 de ani când a înființat prima mănăstire, Maica Tereza și-a început misiunea relativ târziu. Puțini știu că a petrecut 20 de ani ca învățătoare și apoi ca directoare de școală înainte de a se îmbarca în faimoasa ei misiune caritabilă de la periferiile Calcuttei. Avea 40 de ani când Misionarele Carității începuseră să-și dezvolte activitatea. Vârsta n-a împiedicat-o să ajungă unul dintre cei mai de seamă „întreprinzători ai lui Dumnezeu” din secolul al XX-lea, răspândindu-și organizația pe fiecare continent. Extinderea ordinului a semănat cu o franciză de succes, ale cărei principii stabile i-au permis să se dezvolte rapid, fără a-și pierde identitatea și țelurile.

Lumea a început să ia notă de Maica Tereza abia după documentarul lui Malcolm Muggeridge¹, din 1969, intitulat „Something Beautiful for God”. Pentru că cele mai mare laude la adresa ei au fost hagiografice, în ultimii ani criticii au încercat să ridice vâlul care acoperă, pretind ei, mitul Maicii Tereza. Una dintre cele mai stridente voci acuzatoare a fost cea a autorului Christopher Hitchens², care susținea că:

- ✂ Tereza a fost o manipuloare șireată, care a luat întotdeauna partea celor mai conservatoare forțe politice din fiecare țară în care activa ordinul ei. L-a lăudat, de exemplu, pe dictatorul Albaniei, Enver Hodja, și a fost prietena familiei Duvalier³ din Haiti.

¹ Thomas Malcolm Muggeridge (1903-1990), jurnalist britanic, scriitor și om de televiziune. Atras inițial de comunism, Muggeridge a intrat, la vârsta de 79 de ani, în Biserica Romano-Catolică. Convertirea lui s-a datorat, în mare parte, Maicii Tereza, căreia i-a luat primul interviu în 1968. Muggeridge avea să rămână cunoscut drept „descoperitorul” Maicii Tereza. (n.trad.)

² Christopher Eric Hitchens, scriitor american de origine britanică, jurnalist, critic literar și observator politic. Cunoscut pentru polemicile sale, este un mare admirator al lui George Orwell și Thomas Jefferson, și un critic vehement al Maicii Tereza, Bill Clinton și Henry Kissinger. (n.trad.)

³ François Duvalier (1907-1971), supranumit și „Papa Doc”, a condus Haiti, timp de 16 ani, într-un regim de teroare, autocratic și corupt. Este acuzat de moartea a circa 30000 de persoane și de exilul altor mii de haitieni. (n.trad.)

- ❧ Era o catolică fundamentalistă, care s-a opus reformelor Consiliului Vaticanului din anii 1960 și a încercat să intervină într-un referendum irlandez cu privire la avort. Biserica a acceptat-o numai pentru că atrăgea noi credincioși.
- ❧ În ciuda donațiilor financiare substanțiale, facilitățile pentru îngrijirea săracilor și a bolnavilor au rămas, sub conducerea ei, la un nivel primitiv, confirmând acuzația că țelul ordinului ei nu era acela de a salva vieți, ci de a le asigura sărmanilor „o moarte catolică cumsecade.”

Chiar dacă aceste acuzații ar fi adevărate, binele pe care l-a făcut Maica Tereza atârână mai greu în balanță decât aspectele negative. Există sute de mii de leproși, copii abuzați, toxicomani și alții a căror soartă s-a îmbunătățit datorită Surorilor Carității. Orice mare organizație are și părțile ei negative, și o agendă de îndeplinit, iar Misionarele Carității nu fac excepție. Dacă țelul lor nu a fost răspândirea cuvântului Domnului, atunci nu s-au deosebit cu nimic de Crucea Roșie.

Standardele de îngrijire a oamenilor nevoiași reprezintă, evident, o temă fundamentală, dar, după cum concluzionează Maica Tereza în cartea ei, oamenii tânjesc mai puțin după un blid de mâncare și mai mult după cineva care să îi privească în ochi și să le întindă o mână prietenoasă. Dacă spitalele vindecă trupul, Misionarele Carității ne amintesc că o viață eșuată este la fel de importantă ca orice altă viață și că un om este, mai presus de orice, un suflet.

Puterea prezentului

„Nu căuta altă stare decât cea în care te afli acum; altfel, vei declanșa un conflict interior și o rezistență inconștientă. Lăță-te pentru faptul că nu ți-ai găsit liniștea. În momentul în care vei accepta pe de-a întregul neliniștea ta, ea se va transforma în liniște. Orice lucru pe care îl accepți pe deplin te va duce acolo, te va introduce în starea de liniște. Acesta este miracolul abandonării.”

„A nu opune rezistență vieții înseamnă a fi într-o stare de grație, pace și iluminare. Această stare nu mai depinde de anumite stări sau calități ale lucrurilor, fie ele bune sau rele. Pare paradoxal, și totuși, când dependența ta interioară de formă a dispărut, condițiile generale de viață, formele exterioare, tind să se îmbunătățească considerabil.”

Pe scurt

Transformă-ți viața conștientizând că singurul moment pe care îl ai la dispoziție este momentul actual.

În aceeași notă

Sf. Augustin, *Confesiuni* (p. 35)

Ram Dass, *Fii aici, acum* (p. 100)

Thich Nhat Hanh, *Miracolul momentului* (p. 254)

Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului* (p. 310)

Neale Donald Walsch, *Conversații cu Dumnezeu* (p. 356)

Eckhart Tolle

O capodoperă modernă a spiritualității, *Puterea prezentului. Ghid de dezvoltare spirituală* a fost publicată pentru prima dată în Canada. După apariția ei în Statele Unite, a devenit un hit și a făcut din Eckhart Tolle unul dintre cei mai vânați profesori.

Dacă majoritatea operelor spirituale și de tip New Age conțin concepte eterice despre „atingerea stării de transcendență”, *Puterea prezentului* este puternic axată pe problemele pe care le avem acum și pe cine suntem acum, în acest moment. Este poate cel mai practic text din întreaga serie pe care am conceput-o, deoarece contestă tendința noastră obișnuită de a ne imagina un viitor luminos fără ca măcar să dăm piept cu prezentul.

Autorul recurge, totodată, la o strălucită sinteză a ideilor extrase din budism, creștinism, taoism și alte tradiții, satisfăcând acest deziderat, se pare, al secolului XXI de a gândi în afara granițelor religiei convenționale, și recunoscând că toate religiile spun același lucru, în ultimă instanță.

Tolle a început să aprofundeze textele spirituale numai după ce experiența unei străfulgerări de iluminare, trăită la vârsta de 29 de ani, l-a ajutat să le întrevadă adevărul. Relatarea acestei scenei în primele pagini ne introduce în miezul cărții, care îmbracă forma unei serii de întrebări și răspunsuri. Povestea transformării spontane, de la un individ care se disprețuia la unul dominat de calm, liniște și fericire, poate fi greu de crezut la început, dar merită citită.

Tu nu ești mintea ta

Civilizația noastră este clădită pe realizările minții, scrie Tolle, și multe dintre ele sunt remarcabile. Suntem tentați, în mod firesc, să ne confundăm

mintea, în starea ei constantă de rațiune, cu *noi înșine*. Dar adevăratul „noi”, sinele nostru profund, se ascunde în spatele minții; racordându-ne la el, ne putem controla gândurile și emoțiile.

Până când nu vom deține controlul asupra minții noastre, ea va fi cea care ne va controla pe noi. Mintea poartă în permanență discuții cu ea însăși, greu de oprit. Are o multitudine de opinii, dar toate se bazează pe evenimente petrecute mai demult. Acesta este motivul care te împiedică să experimentezi lucruri noi în prezent. Astăzi nu este niciodată atât de bun ca mâine sau ca ieri.

Ai ajuns poate să crezi că această voce care gândește constant ești „tu”; în realitate, însă, ea nu reprezintă decât o parte din tine. Suntem dependenți de rațiune, afirmă Tolle, pentru că, obligându-ne să gândim tot timpul, eul ne dă un sens al identității. Gândind tot timpul, pierdem însă ocazia de a ne bucura pur și simplu de moment.

Cum ne eliberăm de constrângerea de a gândi? Începem prin a urmări ce spune și ce gândește mintea, încercând să fim martori la valurile de emoții și idei care ne asaltează în fiecare zi. Vom continua, evident, să ne folosim mintea rațională pentru a rezolva probleme și pentru a supraviețui, dar privind-o cu obiectivitate și îmbrățișând adevăratul sine din spatele ei, susține Tolle, vom face cel mai important pas spre iluminare. Când vei putea sta nemișcat și îți vei putea bloca mintea rațională, chiar și pentru o secundă, nici nu vei intra în comă, nici nu vei avea halucinații. Din contră, vei începe, brusc, să apreciezi momentul prezent și tot ce există în jurul tău, și, dintr-o dată, te vei simți întreg, completat.

O nouă viață în starea de „acum”

Având în vedere felul în care lucrează de obicei mințile noastre, a avea acces la starea de „acum” pare un pas greu de făcut. Recunoașterea însă a faptului că ea există ne va ajuta să extindem timpul în care suntem complet „conștienți”. Putem recunoaște față de noi înșine, de exemplu, că în ultima oră am fost stăpâniți de un sentiment sau gând al regretului ori al neliniștii. Putem recunoaște că nu am fost capabili să oprim acel gând. De fiecare dată când admitem că nu am trăit în prezent, șansele de a reuși acest lucru în viitor cresc.

Tolle ne sugerează să pătrundem mai adânc în starea de „acum” prin rutina vieții de zi cu zi: spălatul mâinilor, mersul cu mașina, urcatul scării, respirația – să fim conștienți de toate aceste gesturi. Dacă sunt mecanice și automate, nu trăim complet experiența prezentului.

Cu cât ne opunem mai mult situației prezente, cu atât vom suferi mai mult, spune legea fundamentală a lui Tolle. E de la sine înțeles că, dacă ne gândim „așa ceva nu se poate întâmpla”, faptul că se întâmplă devine insuportabil. Așteptând cu nerăbdare ziua în care vom fi fericiți sau prosperi, de exemplu, nu facem decât să opunem o și mai mare rezistență față de situația prezentă. Gândul că am putea fi în altă parte, că am putea fi cu altcineva, făcând altceva ne poate transforma viața într-un iad. Există vreo scăpare? Autorul ne oferă o soluție paradoxală: trebuie să iertăm situația și să-i acceptăm dreptul de a exista; chiar dacă urâm situația, trebuie să acceptăm și ura, ca parte integrală a ei, dar să nu ne spunem, la nesfârșit: „Nu se poate așa ceva, ce se întâmplă nu e adevărat!”

Tolle vorbește și despre antipatia existențială pe care oamenii o resimt față de prezent. Autorul descrie starea normală a minții raționale ca pe „un continuu nivel scăzut de nemulțumire, neliniște, plictiseală sau nervozitate – un fel de fundal static.” Întotdeauna încercăm să evadăm din starea brută a momentului prezent, făcând-o fie cât mai plictisitoare, fie cât mai interesantă, apelând la alcool sau droguri, trăind nostalgia trecutului sau visând la un viitor grandios. Sentimentele de regret sau de alean apar atunci când nu reușim să apreciem prezentul, care este singurul timp pe care îl avem. Cu toate acestea, abandonul în fața a ceea ce este ne va ajuta să găsim soluții la ceea ce se întâmplă. Vom fi apti să înțelegem că viața noastră, esența noastră de a fi, nu este una și aceeași cu situația noastră de viață.

Momentul prezent, îndrăznește Tolle să afirme, este practic lipsit de probleme. Problemele au nevoie de timp pentru a exista, așa că, cu cât trăim mai mult în prezent, cu atât le alimentăm mai puțin. Autorul ne cere să ne abținem de la judecarea situațiilor, pentru ca un eveniment să nu fie rău sau bun, ci doar să fie, și atât. Stăpânește-ți ura sau teama pentru o secundă, și vei găsi o soluție.

Când acționăm dintr-un sentiment profund al prezenței, suntem eliberați de angoase și nu ne mai zbatem fără încetare să devenim ceva. Paradoxal, această stare relaxată ne favorizează succesul în anumite situații ale vieții. Acceptăm lucrurile așa cum vin și ne adaptăm la ceea ce este, în loc să cădem pradă disperării atunci când lucrurile nu ies așa cum am planificat.

Relații ale prezenței

Într-un capitol despre relațiile iluminate, Tolle observă că „majoritatea «relațiilor de iubire» devin, nu peste mult timp, relații de iubire/ură”. Aparent, este normal să trecem brusc de la iubire și afecțiune la o ostilitate sălbatică și din nou la iubire; după cum spune zicala, „rău cu rău, dar mai rău fără rău”. Avem senzația că, dacă am putea evada din stările negative, totul va fi bine, dar în opinia lui Tolle acest lucru nu se va întâmpla niciodată. Ambele polarități ale iubirii și urii depind una de cealaltă și sunt doar „aspecte diferite ale aceleiași disfuncții.”

Când suntem îndrăgostiți, cealaltă persoană ne face se ne simțim împliniți. Există însă și un aspect negativ: dependența tot mai mare față de acea persoană și groaza la gândul că am putea-o pierde. Eul simte nevoia de împlinire, cu toate acestea, relațiile romantice nu sunt locul ideal unde să cauți împlinirea, pentru că ne creează un simț al sinelui care este dependent de ceva sau de cineva din afara noastră. Toți purtăm în noi un bagaj de suferință, care pare să se vindece atunci când suntem îndrăgostiți, dar suferința persistă, chiar dacă ascunsă, și va ieși din nou la suprafață atunci când luna de miere s-a încheiat.

Scopul relațiilor reale, pe termen lung, afirmă Tolle, nu este acela de a ne face fericiți sau împliniți, ci de a scoate la iveală suferința din noi, pentru a fi „convertită”. Relațiile respective există pentru a ne face mai conștienți și, dacă putem accepta acest lucru, putem trece la un alt nivel, iar relația va decurge firesc, liberă de orice așteptări nerealiste.

Dacă actuala ta relație intimă seamănă cu o „dramă nebunească”, în loc să încerci să evadezi, implică-te mai mult și acceptă realitatea. Tolle

susține că relațiile strânse nu au fost niciodată mai dificile ca acum, cu toate acestea ele ne oferă poate cele mai mari șanse de a evolua spiritual.

Comentarii finale

Puterea prezentului nu ne propune mari proiecte de succes, ci ne cere să fim mai prezenți în detaliile vieții de zi cu zi pentru a vedea dacă putem da un sens fiecărui moment. Ce este mai regretabil, faptul de a nu fi complet prezenți „acum” sau de a fi „acolo”, într-o relație pe care acum am pierdut-o?

Unele forme de boli mintale implică inabilitatea de a stopa murmurul discuțiilor interioare. În schimb, omul perfect sănătos mintal va fi capabil să-și potolească mintea și, prin această tăcere, să capete acces la adevărata stare de prezență, care ne va oferi soluțiile perfecte la problemele noastre.

Deși are stilul unei revelații personale, comună multor texte spirituale fundamentale, *Puterea prezentului* pare inedită, revoluționară chiar, și este una din cele mai practice cărți care îți poate schimba radical viața.

Această carte trebuie citită de mai multe ori. Stilul autorului este extraordinar de clar așa că, la prima lectură, vei crede că ai „înțeles mesajul”, dar adevăratul sens al cărții nu este pe deplin accesibil decât atunci când teoria este pusă în practică.

Eckhart Tolle

Tolle s-a născut în Germania, dar a absolvit Universitatea din Londra și Universitatea Cambridge, unde a lucrat ca cercetător și îndrumător.

În ultimii zece ani, a fost profesor spiritual, lucrând cu grupuri de studenți și persoane particulare atât în Europa, cât și în America de Nord. S-a stabilit la Vancouver, British Columbia.

Puterea prezentului a fost tradusă în 17 limbi. De același autor amintim „Practicing the Power of Now” (Exersând puterea prezentului) și „Stillness Speaks” (Liniștea vorbește).

Incursiune în materialismul spiritual

„Eul încearcă în permanență să acumuleze și să aplice învățăturile spiritualității în beneficiul propriu.”

„Din punct de vedere convențional, compasiunea înseamnă blândețe și căldură... Dar, din punctul de vedere al eului, adevărata compasiune este nemiloasă, pentru că nu ia în considerație efortul eului de a-și păstra poziția. Este o „înțelepciune nebună”. Este categoric înțeleaptă, dar este și nebună, pentru că nu se raportează la încercările stupide și prozaice ale eului de a-și asigura propriul confort.”

Pe scurt

Câteodată, dorința de a fi spiritual înseamnă, cu adevărat, nevoia de siguranță psihologică.

În aceeași notă

Pema Chödrön, *Locurile care te înspăimântă* (p. 84)

G. I. Gurdjieff, *Întâlniri cu oameni remarcabili* (p. 138)

Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului* (p. 310)

Chögyam Trungpa

Incursiune în materialismul spiritual se bazează pe prelegerile ținute de maestrul budist și savantul Chögyam Trungpa între anii 1970 și 1971. După ce a înființat un centru de meditație în Colorado, Trungpa a observat că elevii își puneau false speranțe în calea spirituală. Păreau sinceri în dorința lor de a descoperi adevărul, dar motivația lor autentică era orgoliul personal.

Pentru cei care au petrecut ani de zile în căutarea diverselor practici spirituale, cartea poate fi șocantă. Ea demonstrează fără cruțare cum în spatele încercărilor noastre de a evolua spiritual stă eul, când ar trebui să fie mai mult decât evident că fie și simpla manifestare a unei asemenea dorințe este tot o amprentă a eului.

Prima parte a cărții studiază capcanele în care cădem singuri, crezând că suntem pe drumul iluminării; în a doua, Trungpa descrie adevărata cale spirituală prin intermediul unor concepte cum ar fi cele patru adevăruri nobile, conceptele *shunyata*, și *bhoddhisatva*. Acest comentariu se axează asupra primei părți.

Stăpânii materialismului

Ce este „materialismul spiritual”? Fără îndoială, cele două cuvinte nu au ce căuta unul lângă celălalt.

În budismul tibetan, există Trei Stăpâni ai Materialismului: stăpânii mentali ai Formei, ai Cuvântului și ai Minții. Stăpânul Formei, afirmă Trungpa, este o reprezentare a încercărilor noastre de a ne crea o „lume plăcută, previzibilă, sigură și docilă”. În replică la caracterul imprevizibil al vieții, „ambitiția eului

este de a se pune la adăpost și de a se distra, încercând să evite orice fel de tensiune”.

Stăpânul Cuvântului este corespondentul încercărilor noastre de a clasifica și de a transforma totul în concepte, pentru a nu fi nevoiți să experimentăm direct realitatea. Totul este filtrat prin formele noastre prestabilite de percepție. La fel ca și în cazul Stăpânului Formei, scopul acestui tip de materialism este de a încerca să consolideze lumea din jur și locul nostru în ea.

Stăpânul Minții reprezintă eforturile noastre de a nu ne pierde conștiința sinelui separat. În ciuda aparențelor, orice fel de practică yoga, rugăciune sau meditație poate fi folosită pentru a nu ne dispersa sensul identității, ci a ne păstra conștiința de sine. Un individ care vrea să se izoleze de restul lumii și să trăiască într-o peșteră din munți, pentru a evita tensiunile vieții și pentru a se apropia mai mult de Dumnezeu, este exemplul clasic de Stăpân al Minții în lucru.

Trungpa observă că dorința eului de trăinicie îl împiedică să absoarbă noul și că, prin urmare, nu va vrea de fapt decât să imite practica spirituală, nu să fie transformat prin intermediul ei. În fond, de ce ar vrea eul cu sinceritate să se implice în ceva ce i-ar submina existența? E firesc să caute numai ceea ce îi va confirma propria identitate și, dacă faptul de a deveni „religios” îi servește interesele, atunci religiozitatea va fi asumată ca un nou strat de conștiință egocentrică. Acesta este materialismul spiritual.

Adevărata spiritualitate, în schimb, implică eliminarea straturilor respective și subminarea controlului eului asupra comportamentului și conștiinței noastre.

Iluzia trăinicieii

Diferențierile făcute de Trungpa ne îndeamnă să reexaminăm ceea ce am considerat până acum a fi spiritualitatea noastră. Nu cumva încercăm doar să ne întărim sensul identității, convingându-ne că suntem o ființă bună, spirituală, sau suntem pregătiți să ne disecăm și să vedem ce se află cu adevărat acolo? Nu este exclus să găsim un nucleu al sinelui pe care, în realitate, îl vom apăra cu orice preț.

După acest șoc al admiterii, am putea trage concluzia înțeleaptă că nu suntem practic croiți pentru calea spirituală și ceea ce implică ea și că, de fapt, nu vrem să ne pierdem într-o Minte Universală. Și am putea ajunge oricum la concluzia că eul, după ce s-a infiltrat în toate aspectele gândurilor noastre, chiar și în aparent nobila dorință de viață spirituală, nu va lăsa din mâini, cu niciun preț, existența noastră. Suntem niște vasali lipsiți de speranță ai Stăpânilor mentali.

Acesta este însă momentul, susține Trungpa, în care am putea fi receptivi la adevărata viziune, pentru că numai atunci când realizăm că nu suntem decât niște sisteme fortificate de autoapărare, avem șansa, mică, de a ne schimba. Cu cât gândim mai mult, cu atât ne convingem mai mult că suntem ceea ce gândim. Înconjurați de atâta anxietate și griji, nimic nu poate părea mai real decât identitatea noastră rațională. Eul vrea să ne convingă că nu există nimic mai presus de gândurile noastre, și astfel mintea noastră egocentrică devine o realitate tare ca piatra, ineluctabilă.

Prin comparație, scopul meditației este acela de a ne elibera de toate clasificările și șabloanele, pentru a lăsa ca iluzia trăinicieii să fie percepută ca atare. Când înțelegem că nu trebuie să ne luptăm pentru a dovedi că existăm, facem primul pas pe calea sănătății mintale și a iluminării.

Adevărata muncă

Eul preferă actele eroice de căutare spirituală, observă Trungpa, cum ar fi faptul de a ne retrage, de exemplu, undeva, timp de o săptămână, în solitudine, sau de a deveni vegetariani. Astfel de experiențe ne înflăcărează la început, pentru că lăsăm în urmă vechea noastră identitate, neiluminată și rea. Dar întotdeauna ne întorcem „pe pământ” și rămânem iarăși cu noi înșine. Chiar dacă „renunțăm la costum pentru a intra în ashram”, după cum remarcă Trungpa, o astfel de schimbare grandioasă nu va face decât să ascundă simțul identității noastre, al celui „Eu” care urmează să ne schimbe viața.

Numai când vom realiza că eul ne controlează chiar și încercările de a scăpa de ego vom putea pune capăt eforturilor de a trăi o mare experiență a

iluminării și vom lăsa lucrurile să se desfășoare normal. Vom renunța la târguierile noastre spirituale și ne vom hotărî să lucrăm cu „materialul clientului”, adică cu noi, cei care suntem, nu cu sinele exaltat, pe care, sperăm noi, îl vor croi aceste experiențe.

Știm că ne aflăm pe adevărata cale spirituală atunci când vom putea râde de pretextele noastre, în timp ce convertitul zelos sau proaspătul membru al unui cult tind să-și piardă complet simțul umorului. Totul se transformă în alb și negru iar ei au „descoperit calea”. Mângâierea lor este întreținută de convingerea că au simplificat lumea: nu mai sunt nevoiți să accepte realitatea așa cum este ea, ci pot trăi potrivit unei credințe care îi înalță deasupra tuturor. Nu vor recunoaște că au căutat de fapt siguranța, dar asta este exact ceea ce au câștigat – siguranța. Trungpa e de părere că aici tot eul și-a vârat coada, deoarece vrea ca lucrurile să fie cât mai trainice și mai bine definite, consolidându-și invulnerabilitatea.

Adevărata spiritualitate este mult mai firească, chiar anostă. Trebuie să renunțăm la speranțe și să ne familiarizăm cu deziluziile. Dezamăgirea este un semn de inteligență, susține Trungpa, deoarece „nu confirmă existența eului nostru și a viselor lui.” În schimb, ne dă de înțeles că există ceva mai presus de controlul eului, o conștientizare a sinelui care nu se amăgește singur. Trebuie să ne spunem nouă înșine: „Sunt dispus să deschid ochii în fața circumstanțelor vieții așa cum sunt ele. Nu sunt dispus să le văd ca spirituale sau mistice.”

Acesta este paradoxul cărții *Incursiune în materialismul spiritual*, care și-a găsit ecou în *Practica zen și mintea începătorului*, a lui Suzuki – odată ce ai pornit pe drumul spiritual, nu întâlnești nimic deosebit. Descoperi doar că trebuie să privești viața așa cum este ea, la bază, fără atât de multe structuri mentale – credințe, teorii, iluzia mântuirii – suprapuse una peste alta.

Mitul salvatorului

Trungpa este convins că nimeni nu i-ar da ascultare dacă l-ar întâlni pur și simplu pe stradă sau într-un restaurant. Dar când lumea află că provine

din Tibet și este a unsprezecea reîncarnare a lui Trungpa Tulku, este pur și simplu asaltat. Trungpa pune de fapt în discuție modelul binecunoscut al celui care a descoperit un consilier spiritual, entuziasmat de minunatul profesor care îi va deschide ușa misterelor universale. Trecând însă de etapa eroică, este un șoc să descoperi că, pe adevăratul drum spiritual, nimeni nu te va ajuta cu nimic și că trebuie să parcurgi prezentul plictisitor.

Un alt secret al lui Trungpa constă în a renunța la „căutarea binelui” sau la „concentrarea pe lumină”. Autentică spiritualitate înseamnă a accepta totul, bun și rău, întuneric și lumină, ca parte a întregului. Încercând să fim buni, și încercând, concomitent, să nu fim răi, creăm premisele dualismului. În meditație nu gândim în termeni dualiști – acesta este un mod naiv de a gândi. Vrem să experimentăm totul.

Comentarii finale

Cu o operă prolifică și de o înaltă calitate, fondator a numeroase centre de meditație și instituții educaționale în America și în întreaga lume, Trungpa este considerat una dintre personalitățile de prim rang în budismul secolului al XX-lea.

Cu toate acestea, nu a fost un călugăr tibetan clasic. Trungpa și-a încălcat jurămintele și s-a căsătorit, era mare amator de alcool și țigări (moartea lui prematură s-a datorat unei ciroze la ficat), și a întreținut relații sexuale cu studentele lui. Dar nu a considerat niciodată că aceste aspecte ale comportamentului său ar veni în contradicție cu activitatea de educator spiritual, ci le-a pus mai degrabă pe seama „înțelepciunii nebune” sau a spontaneității sale naturale.

Indiferent ce părere ai avea despre omul Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* este o operă de referință nu numai în filozofia orientală, ci și în gândirea spirituală în general. Spre deosebire de autori ca Shunryu Suzuki și Paramahansa Yogananda, care au răspândit religia orientală în Occident dar și-au păstrat orientalismul, adoptarea unui stil de viață american, modern (foarte libertin) i-a dat poate ocazia lui Trungpa de a pătrunde mai

adânc în mintea laicului, o minte care putea vedea spiritualitatea ca ceva separat, ce poate fi dobândit.

Trungpa avertiza că cel care caută spiritualitatea riscă să ajungă un simplu colecționar de experiențe culturale interesante, și nu un individ care dăruiește cu adevărat ceva din el însuși. Trebuie să abordăm problemele spirituale „cu un fel de inteligență tăioasă”, rămânând circumspecți în fața genului de guru charismatic sau excesiv de pios. Această abordare, care nu este un nonsens, poate fi pe placul oricui caută răspunsuri reale, nu simpla inspirație, și într-o lume care oferă mii de căi și experiențe spirituale ispititoare cartea de față vă luminează calea ca un far, împiedicându-vă să vă zdrobiți de stâncile spirituale.

Chögyam Trungpa Ripnoche

Născut în 1939, în estul Tibetului, Trungpa a fost a unsprezecea tulku sau reîncarnare a liniei Kagyü de învățători tibetani, o școală de budism axată pe meditație. A fost numit stareț al mănăstirilor din Surmang spre sfârșitul adolescenței, dar în 1959, după ce China a invadat Tibetul, a trebuit să se refugieze în India, călătorind în condiții periculoase. În anii care au urmat, a lucrat într-o școală pentru tinerii lama, în Dalhousie, sub îndrumarea lui Dalai Lama.

În 1963, Trungpa s-a înscris la Universitatea Oxford, în calitate de bursier cu titlul academic, pentru a studia religia comparată, filozofia și domeniul de belle arte. În 1967, a înființat primul centru de practică budistă tibetană din Occident, Samye Ling, în Scoția, dar, la scurt timp, a suferit un grav accident de mașină care l-a lăsat paralizat pe partea dreaptă. Și-a retras jurămintele, s-a căsătorit și s-a stabilit în America, punând bazele unui centru de meditație în Vermont. În anii 1970 a deschis alte centre, a scris mult și a înființat Institutul Naropa, un colegiu budist de arte liberale din Colorado. Învățăturile și organizația lui de meditație, Shambala Training, operează azi în multe țări.

Trungpa s-a stins din viață în 1987. Termenul folosit de el, „egolessness”, a fost inclus în Oxford English Dictionary.

Conversații cu Dumnezeu

„Tu te afli într-un parteneriat cu Dumnezeu. Între noi există un legământ etern. Promisiunea mea față de tine este să-ți dau întotdeauna ceea ce ceri. Promisiunea ta e să ceri; pentru a înțelege mecanismul întrebărilor și răspunsurilor.”

Pe scurt

Gândurile lui Dumnezeu pot fi mult mai accesibile decât ai crede.

În aceeași notă

Sf. Augustin, *Confesiuni* (p. 35)

Helen Schucman & William Thetford, *Un curs despre miracole* (p. 288)

Tereza de Avila, *Castelul interior* (p. 326)

Eckhart Tolle, *Puterea prezentului* (p. 342)

Neale Donald Walsch

Neale Donald Walsch avea obiceiul să-și noteze ideile sub forma unor scrisori și, în timpul unei perioade foarte grele din viața lui, a compus, mâhnit, o epistolă interogativă, adresată lui Dumnezeu. Vroia să știe: de ce viața lui era o permanentă luptă? De ce relațiile sale erau întotdeauna un eșec? De ce nu a avut niciodată suficienți bani?

Apoi s-a întâmplat ceva extraordinar: a simțit că stiloul se mișcă parcă dintr-o voință proprie, iar răspunsurile au început să curgă. A fost începutul unei „conversații cu Dumnezeu”, după cum afirmă el, cu întrebări una după alta, până când s-a strâns suficient material pentru o carte. Chiar și sub formă de manuscris, cartea a avut un puternic ecou, iar în forma publicată a devenit un bestseller.

Este ușor să fii sceptic când citești seria *Conversațiilor cu Dumnezeu* (acest comentariu face referire la volumul I). Sunt oare chiar gândurile lui Dumnezeu transmise printr-un om sau o sinteză remarcabilă a cunoștințelor dobândite de Walsch în căutărilor sale spirituale? Chiar dacă înclinați spre a doua variantă, va fi dificil să negați profunzimea și radicalismul unora dintre răspunsurile primite. De exemplu, Walsch se întreabă de ce nu ne-a oferit Dumnezeu înainte un ghid al existenței, în calitatea noastră de ființe umane.

Dumnezeu ripostează că a făcut-o, dar că majoritatea oamenilor nu sunt dispuși să asculte, iar unul dintre motive este că nu vrem să auzim ceea ce ni se pare a fi incorect:

„Dă-i drumul, și acționează bazându-te pe ceea ce știi. Dar ia aminte că, de când lumea, toți au procedat la fel. Și uite cum a ajuns omenirea.”

Când atacă subiecte mai profunde, legate de sufletul uman, de legătura lui cu Dumnezeu și de conceptul de voință liberă, cartea te copleșește și te îndeamnă la reflecție. Sesiunile de întrebări și răspunsuri acoperă subiecte diverse, de la război, sex, reîncarnare și relații, până la corpul uman. În acest comentariu ne vom axa asupra temelor vieții și ale creației, ale puterii personale și ale belșugului.

Conștientizarea puterii

Mulți privesc viața ca pe o serie de teste sau ca pe înșiruirea unor descoperi. În *Conversații cu Dumnezeu* ni se atrage atenția, la tot pasul, că viața înseamnă, de fapt, creație. Dumnezeu este, mai presus de orice, un creator, iar sarcina noastră, ca expresii ale lui Dumnezeu, este de a ne petrece viața creând, și nu trăind inconștient, în conformitate cu regulile impuse de alții, ba mai mult, cu așteptările religiei convenționale.

La întrebarea disperată a lui Walsch, „Când voi începe să trăiesc cu adevărat?”, Dumnezeu îi răspunde calm: atunci când se va hotărî, cu certitudine, ce își dorește să fie, să facă și să aibă:

„O bună bucată din viață ai trăit ca efect al experiențelor tale.
Acum, ai ocazia să fii cauza lor.”

În mod conștient sau nu, toți trăim conform formulei de creație a gândului, urmat de cuvânt, urmat de acțiune, fără a realiza de fapt cât de multe idei inutile populează lumea noastră. Cu o gândire incorectă sau vagă, nu ne vom ridica niciodată deasupra mediocrității. Dumnezeu, bineînțeles, este mai puțin preocupat de realizările lumești și mai mult de starea noastră de a fi, dar este logic ca stările optime să conducă, fără niciun efort, la acțiuni excelente, la rezultate. Cu cât suntem mai împliniți – adică, cu cât suntem

mai edificați cu privire la ceea ce înseamnă și vrem să creăm – cu atât mai autentic și mai trainic va fi succesul nostru.

Certitudinea măreției

Ceea ce oamenilor li se pare a fi îndrăzneț, din punctul de vedere al Atotputernicului este previzibil. Trebuie să ne asumăm puterea de a crea, așa cum o face Dumnezeu, de a avea o viziune mai amplă asupra noastră:

„Alegi mereu gândul cel mai neînsemnat, ideea cea mai modestă, noțiunea cea mai meschină despre tine și despre puterea ta, pentru a nu mai spune nimic despre Mine.”

Se dovedește că Dumnezeu nu este stăpânul de temut care cere supunere, ci Cel care sădește în noi ideea de a „gândi la scară mare”. Greșeala noastră este de a crede că nu suntem măreți și că trebuie să ne petrecem viața perfecționându-ne. Și, uite așa, ne zbatem tot timpul, când tot ce vrea Dumnezeu, de fapt, este să recunoaștem că suntem divinitate în formă materială, deja perfecți, deja minunați. Acceptându-ne măreția, vom înceta să ne mai chinuim sufletul întrebându-ne mereu dacă merităm una ori alta.

Credința greșită a umanității, i se spune lui Walsch, rezidă în faptul că marile rezultate sunt mereu puse la îndoială. Dumnezeu spune:

„De mii de ani, oamenii nu dau crezare promisiunilor lui Dumnezeu dintr-un motiv extraordinar: sunt prea frumoase pentru a fi adevărate.”

Adică, prea frumoase pentru concepțiile noastre limitate; dacă acordăm mai mult credit lucrurilor de care noi și Dumnezeu suntem capabili, toate declarațiile din textele religioase devin verosimile.

Acceptul de a participa la creație

Conversații cu Dumnezeu dezavuează ideea unui plan divin, perfect, pentru fiecare dintre noi, de la care nu trebuie să ne abatem, pentru că,

altfel, vom fi pedepsiți. Ni s-a dat libertatea de voință, ceea ce înseamnă exact libertatea de a alege. Logic, în cazul acesta, relația dintre Dumnezeu și noi nu este una dintre stăpân și servitor, ci una între egali, angajați în crearea lumii.

Dumnezeu îi explică lui Walsch că există legi bine stabilite în univers și că, dacă sunt respectate, omul va primi exact ceea ce și-a ales. Fie ne supunem acestor legi, fie ne împotrivim, dar de ignorat nu le putem ignora, pentru că după ele este condus universul. Una din legile lui Dumnezeu spune că, orice ar cere o persoană, aceea va primi („cere și ți se va da, caută și vei găsi”); sarcina noastră, în schimb, este de a înțelege cum funcționează practic acest mecanism.

În relația noastră tradițională cu Dumnezeu, ne rugăm să obținem anumite lucruri și sperăm ca solicitările noastre să fie aprobate. Totuși, a te ruga, a spera, a îngenunchea, a implora – sunt ele în consonanță cu un parteneriat al împreună-creației? Walsch descoperă de ce nu i se răspunde de obicei la rugăciuni: prin cererile și dorințele sale, el declară în fața universului ceea ce îi lipsește și, deoarece realitatea noastră este ca o oglindă, ce reflectă perfect starea noastră mentală și o proiectează asupra propriei persoane, condițiile practice în care se află autorul sunt, cumva, deficitare.

A te ruga pentru ceva, prin urmare, are de obicei efectul opus: îndeplinește acel lucru de noi. O rugăciune imploratoare sugerează o slabă relație cu Dumnezeu, așa că și rezultatele vor fi, în consecință, slabe și mărunte. Modalitatea de a atrage lucruri este de a mulțumi că ele există deja, chiar dacă sunt sau nu materializate. Dumnezeu, sau universul, îi răsplătește pe cei care sunt recunoscători pentru facilitatea cu care poate fi creat absolut orice; dacă recunoaștem puterea divină, ea devine, dintr-odată, mai accesibilă. Când alegem să avem ceva, îi spune Dumnezeu lui Walsch, Maestrul (ființa umană avansată) „știe dinainte că acțiunea a fost îndeplinită”.

Mecanica belșugului

Lui Walsch i se spune că, dacă își dorește succesul financiar, trebuie să-și schimbe mentalitatea de bază referitoare la bani. Dacă, în adâncul minții sale, se gândește că primește rareori ceea ce-și dorește, că nu are niciodată suficienți bani pentru a supraviețui, această situație va dăinui, cu siguranță.

Gândurile devin cuvinte, iar cuvintele devin acțiuni. Este legea cauzei și a efectului, îi explică Dumnezeu. Dacă, instinctiv, începem să fim mai generos cu banii, de exemplu, vom descoperi că trăim într-o lume a belșugului. Universul proiectează înapoi cuvintele noastre sub formă de realitate, așa că, dacă vrem bani sau succes, nu vom avea nici una, nici alta. Nu vom face decât să creăm o stare de dorință, nu de existență. Dacă proiectăm în univers mesaje confuze privind sentimentele noastre vizavi de bani, încercările noastre de a obține mai mulți bani vor fi cel puțin la fel de confuze.

De aceea, sugerează Dumnezeu, declarațiile noastre către univers și către noi înșine nu trebuie să transmită ceea ce ne dorim, ci recunoștința noastră pentru ceea ce avem și suntem deja – de exemplu, „Mulțumesc, Doamne, că ai adus succesul în viața mea.”

Comentarii finale

Dintr-o perspectivă creștină tradițională, care apreciază sacrificiul și suferința îndelungată, mesajele cărții par să sfideze prin egoism. În această călătorie a vieții, Dumnezeu lui Walsch ne poruncește să ne gândim, mai presus de orice, la dezvoltarea noastră personală. Religiile tradiționale îl plasează pe Dumnezeu acolo, sus, și pe noi aici, jos, dar cartea susține că putem fi parteneri, împreună-creatori

Ideea poate părea o blasfemie, dar încercați să gândiți liber. Dacă nu altceva, puteți trăi emoțiile pe care le-a simțit autorul în fața extraordinarei șanse de a ocoli rugăciunea și de a comunica direct cu o voce pe care o crede a fi a Creatorului. Seria de volume a devenit o nouă Biblie pentru mulți,

atât datorită stilului ei direct, cât și datorită frecvențelor referiri la viața contemporană. Dacă, odinioară, parabola și mitul erau cea mai bună cale de a transmite idei spirituale, *Conversații cu Dumnezeu* ne satisface gustul modern pentru genul de emisiuni „Te uiți și câștigi”. Chiar dacă vom avea senzația că ni se răpește ceva din misterul relației noastre sfinte, ne vom elibera în schimb de credința că inteligența spirituală este un produs exclusiv al sacrificiului de sine sfânt sau al cunoașterii mistice.

Neale Donald Walsch

Walsch a crescut în Milwaukee, Wisconsin, într-o familie romano-catolică, deși mama lui i-a încurajat libertatea opțiunii religioase. După absolvirea școlii, s-a înscris la Universitatea din Wisconsin, dar după doi ani a renunțat pentru a urma o carieră în radio. A devenit directorul unui post de radio, apoi reporter și apoi ofițer de relații cu publicul pentru școlile de stat. După ce s-a mutat pe Coasta de Vest, și-a deschis propria firmă de marketing și relații publice, dar nu și-a putut găsi niciodată o poziție profesională stabilă. În viața privată, s-a însurat și a divorțat de patru ori.

Lucrurile au mers prost înainte de a merge mai bine. Într-un accident de mașină și-a fracturat gâtul, iar perioada lungă de reabilitare l-a costat slujba. S-a trezit fără casă și a trebuit să se zbată pentru a intra din nou într-un program normal de muncă. În 1992, la vârsta de 49 de ani, Walsch a început să scrie *Conversații cu Dumnezeu* (volumul întâi).

Primul volum a figurat timp de doi ani pe lista de bestselleruri a ziarului New York Times, iar seria *Conversațiilor cu Dumnezeu* a fost tradusă în 27 de limbi. Cea mai recentă opera a sa este „*The New Revelations*” (Noile revelații).

Viața condusă de scopuri

„Scopul vieții tale este mult mai mareț decât împlinirea personală, decât liniștea minții tale, sau chiar decât fericirea ta. Este cu mult mai mareț decât familia sau cariera ta și chiar decât cele mai dezlănțuite vise și ambiții. Dacă vrei să știi de ce ai fost trimis pe această planetă, trebui să începi cu Dumnezeu.”

Pe scurt

Suntem creați de Dumnezeu cu un scop.

Dacă îl cunoaștem pe Dumnezeu, acest scop ni se va dezvălui.

În aceeași notă

Ghazzali, *Alchimia fericirii* (p. 122)

C. S. Lewis, *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr* (p. 206)

Emanuel Swedenborg, *Raiul și iadul* (p. 318)

Rick Warren

Cartea lui Rick Warren lansează o mare provocare: până la sfârșitul ei, veți afla care este scopul vieții dumneavoastră. Așa cum Iisus s-a preschimbât în cele 40 de zile petrecute în deșert, iar Moise s-a transformat în cele 40 de zile petrecute pe Muntele Sinai, tot așa și dumneavoastră vă veți putea transforma citind *Viața condusă de scopuri*, câte un capitol pe zi, timp de 40 de zile. Cel puțin, asta ni se spune.

Cartea a fost un bestseller uriaș (s-a vândut în peste 10 milioane de exemplare) și nu e greu să înțelegi de ce. Ideile ei elocvente, susținute de autoritatea Bibliei, sunt prezentate într-un stil captivant, familiar, iar din paginile ei răzbate un aer revoluționar, chiar dacă e vorba numai de o revoluție personală. Scopul nostru în viață este programat de Dumnezeu – aceasta este ideea de bază a lui Warren – și, până nu ne recunoaștem descendența divină, nu ne putem împlini potențialul și nici nu vom găsi satisfacția reală a vieții.

Un scop definit

Încă de la început, Warren ține să sublinieze că această carte diferă destul de mult de manualele clasice de autoperfecționare, care ne învață cum să descoperim scopul vieții. Acest gen de cărți îl impulsionează pe cititor să se întrebe ce vrea de la viață, să-și stabilească ținte și să-și clarifice țeluri, dar o astfel de concentrare asupra propriei persoane, argumentează el, nu ne va dezvălui niciodată scopul nostru real în viață. Ideea lui radicală este că succesul material și o viață trăită conform scopului, chiar dacă suntem perfect capabili să le avem pe amândouă, sunt două lucruri complet diferite.

„Ceea ce nu realizează oamenii”, afirmă el, „este că toate realizările sunt, în cele din urmă, depășite, recordurile sunt zdrobite, reputațiile pălesc, iar jertfele sunt uitate.” Ceea ce crezi că va dăinui veșnic va ajunge în lada de gunoi a istoriei.

Singura metodă de a ști dacă ceea ce facem în viață merită făcut constă în a ne asigura că se înscrie în planurile lui Dumnezeu. Prima frază din primul capitol ne avertizează: „Nu este vorba despre tine”. Întrucât Dumnezeu ne-a creat, numai El știe ce scop și-a fixat pentru viața noastră, iar acesta este descoperit nu prin înțelepciunea lumii, ci prin cuvântul Domnului. Viața trebuie întemeiată pe adevăruri eterne, afirmă Warren, și nu pe „psihologia populară, pe motivația succesului sau pe povești de inspirație”.

Ne descoperim scopul în viață nu planificând, analizând rațional sau filozofând, ci prin revelație directă. Și de îndrăzniți să întrebați de ce existenți, puteți fi siguri că veți primi un răspuns.

Capitularea

În cultura noastră bazată pe putere, observă Warren, capitularea în fața oricui sau a orice poate fi interpretată ca un eșec. Vrem să reușim, să câștigăm, să depășim – nu să ne supunem sau să cedăm. Și totuși, calea creștină ne cere să ne supunem lui Dumnezeu, să „luăm mâinile de pe volan”. Chiar dacă avem senzația că lipsa controlului ne va ruina viața, Warren ne asigură că, lăsându-L pe Dumnezeu să preia conducerea, ne vom elibera.

Capitularea nu ne cere să renunțăm la personalitatea noastră; de fapt, ar putea chiar s-o scoată în evidență, împreună cu multe aptitudini latente. Evoluăm și ajungem să ne uităm înapoi, la fosta noastră viață, întrebându-ne de ce am irosit atât de mult timp. Admirăm puterea, dar suntem precauți când vine vorba să o luăm pe acel drum care ne poate face mai puternici decât suntem acum. Suntem convinși chiar că nici Dumnezeu nu știe mai bine decât noi ce ne lipsește și, ca urmare, nu apelăm la el decât atunci când suntem la strâmtoare. Nu ne vom descoperi însă adevăratul potențial decât atunci când capitularea noastră în mâna lui Dumnezeu va fi totală.

După cum scrie Warren, „capitularea nu este cea mai bună cale de a trăi; este singura cale. Nimic altceva nu are șanse de succes. Toate celelalte abordări duc la frustrare, dezamăgire și autodistrugere.” Capitularea este o dovadă de înțelepciune. Prin capitulare recunoaștem adevărul că, oricâte planuri ne-am face, dacă nu sunt aceleași cu ale lui Dumnezeu, ele nu vor da roade. Capitularea nu este doar un act de credință – este cel mai inteligent lucru pe care îl putem face cu viața noastră.

Relația

Warren susține că Dumnezeu nu își dorește altceva decât să fie prietenul nostru. Acesta este și scopul întâmplărilor din viața noastră, de a ne aduce mai aproape de Dumnezeu. Vrea să-L includem în toate gândurile noastre, chiar să se certe aprig cu noi. Dumnezeu nu își dorește „clișee pioase”, ci o relație adevărată. Mulți cred că trebuie să fim reverențioși când vorbim despre Dumnezeu, dar ce sens are, când Dumnezeu poate pătrunde în toate gândurile noastre, și în cele bune, și în cele rele? Temelia unei bune relații divine este sinceritatea, deseori o franchețe interogativă, care poate include și mânia. Warren ne asigură că Dumnezeu nu se simte ofensat atunci când ne strigăm deznădăjduirea, atât timp cât avem sentimentul fundamental că Dumnezeu încă există și că, indiferent ce s-ar întâmpla, noi credem oricum.

Ceea ce ni se cere, mai presus de orice, este credința, chiar și atunci când ceea ce ni se impune să facem pare să nu aibă niciun sens. Warren îi dedică un capitol lui Noe, care a ascultat porunca Domnului și a construit o arcă pentru a se apăra de iminentul potop a fost avertizat, chiar dacă locuia într-o zonă secetoasă, cu ploi rare și departe de mare.

Warren avertizează: „Veți fi testat prin schimbări majore, promisiuni amânate, probleme imposibile, rugăciuni rămase fără răspuns, critică nemeritată și chiar tragedii lipsite de sens.” O relație cu Dumnezeu nu înseamnă scutirea de greutăți, dar ne va ajuta să înțelegem că lucrurile se întâmplă cu un scop și că parte din acel scop constă în a ne testa caracterul, loialitatea și iubirea. Când oamenii spun, într-un moment de exasperare, „toate astea

au fost trimise ca să ne încerce" au dreptate, pentru că, atât în problemele mari, cât și în cele mărunte ale vieții, avem nenumărate ocazii de a ne arăta credința. La fel ca în căsătorie, relația nu are nicio bază fără credință; dacă ai însă credință, nu există limite la ceea ce poate realiza Dumnezeu prin tine.

Venerația

Suntem asaltați azi de o sumedenie de cărți axate asupra descoperirii scopului în viață, dar Warren scoate în evidență ceea ce lipsește din fiecare în parte, chiar și din cele creștine. Scopul nostru, afirmă el, nu este numai de a ne manifesta aptitudinile și de a ne aduce contribuția în ce privește familia sau cariera. Scopul nostru fundamental de a exista constă în a-L glorifica pe Dumnezeu prin venerația noastră. Ca pastor la o mare biserică, Warren este, evident, părtinitor, dar motivează că dorința de a ne închina Domnului a făcut parte din natura umană, așa că nu ne vom împlini niciodată cu adevărat potențialul până nu vom recunoaște că suntem ființe create de Dumnezeu, care îl slujesc pe El.

Mulți se duc la biserică pentru a găsi o rezolvare a problemelor cu care se confruntă sau pentru a avea sentimentul comunității, dar la biserică trebuie să te duci pentru a te închina Domnului, ceea ce înseamnă, inevitabil, bucurie. Martin Luther scria: „O lăptăreasă poate mulge vacile doar pentru gloria lui Dumnezeu.” Warren amintește această remarcă pentru a-și susține ideea că avem nesfârșite ocazii de a ne ruga și de a ne închina, iar mersul la biserică ne oferă o minunată ocazie de a-L glorifica pe Cel de Sus. Nu ar trebui să ne concentrăm pe cât de multă plăcere ne oferă viața, ci pe cât de mulă plăcere îi oferim noi lui Dumnezeu.

A trăi pentru eternitate

Esențială pentru ideea lui Warren de viață condusă de scopuri este cerința de a trăi în contextul eternității. Viața noastră pe pământ este doar o pregătire pentru viața de dincolo de moarte, tot așa cum și timpul petrecut în pântecul mamei nu a fost decât o scurtă pregătire pentru viața de afară.

Folosind o altă metaforă, autorul sugerează că, deși nu putem înțelege ce se petrece în rai mai mult decât înțelege o furnică internetul, ceea ce putem ști – ceea ce Biblia ne spune – este că viața noastră pământească afectează în mare măsură calitatea eternității noastre. O conștientizare a eternității schimbă în mod obligatoriu felul în care ne percepem traiul de zi cu zi. Vechea noastră viață de plăceri ieftine și mondenități pare dintr-o dată cumva superficială pe lângă relația noastră cu Dumnezeu. După cum scrie Warren, „cu cât trăiești mai aproape de Dumnezeu, cu atât mai mărunte ți se par toate celelalte”.

În opinia lui Warren, multe pasaje biblice care se referă la viața pe pământ pot fi comparate cu traiul într-o țară străină. Poate că nu ne vom atașa niciodată de noul loc, dar nu trebuie să uităm de unde am venit și unde ne vom întoarce. De ce avem permanent un sentiment de insatisfacție în viață? Pentru că, argumentează Warren, așa încearcă Dumnezeu să ne demonstreze că lumea aceasta nu ne va putea satisface niciodată, că adevărata noastră casă este eternitatea.

Comentarii finale

Mulți cititori vor fi reticenți în fața fundamentalismului creștin pe care îl manifestă această carte. Afirmția frecventă a lui Warren că numai prin credința în Iisus vom fi „mântuiți” este ușor amenințătoare. Warren nu acordă niciun moment credit altor credințe sau tradiții decât celor creștine; zelul religios este una, dar negarea adevărului altor credințe este ceea ce face ca *Viața condusă de scopuri* să pară, pe alocuri, părtinitoare și limitată. Să se înșele atât de mult restul omenirii? Mulți cititori vor fi rezervați și în privința atenției considerabile pe care Warren o acordă ideii de chemare sau de răspândire a cuvântului Domnului în lume.

Cu toate acestea, *Viața condusă de scopuri* rămâne o strălucită operă spirituală contemporană și va fi citită mult timp de acum încolo. În primul rând, pentru că oferă o alternativă la societatea de consum și, pentru cei care au aproape tot ce-și doresc, absența unui sens al vieții și a legăturii spirituale devine o foame sâcâitoare care trebuie potolită. La un moment

dat, Warren folosește cuvântul „contracultural” pentru a descrie viața condusă de spiritualitate. Necredincioșii îi privesc pe cei ce se duc la biserică cu convingerea că au fost îndoctrinați, fără a-și da seama că ei înșiși au devenit îndoctrinați de valorile culturii populare. A te abține conștient de la adoptarea atitudinilor predominante și a-ți păstra, în orice situație, legătura cu Dumnezeu echivalează cu o declarație de independență în fața omenirii. În contrast cu etica modernă, care cere să-ți stabilești agenda proprie și să-ți atingi obiectivele, Warren ne cere să-L lăsăm pe Dumnezeu să preia controlul asupra vieților noastre. Într-o cultură de tip „obține-tot-ce-vrei”, acest mesaj este unul profund radical.

Folosind sute de citate biblice, argumentele autorului sunt greu de combătut – și acesta este un alt motiv al succesului cărții. Warren nu intenționează să-l transforme pe cititor într-o clonă creștină, dimpotrivă, subliniază în repetate rânduri unicitatea fiecărei ființe umane (folosind știința genetică pentru a-și susține cauza) și argumentează de ce fiecare dintre noi are un scop precis pentru care se află aici. Cu toate acestea, *Viața condusă de scopuri* nu este nici pe departe o poveste frumoasă, dar fără conținut. Cartea acordă o mare atenție aspectelor negative care zac în fiecare dintre noi și care nu pot fi transformate decât atunci când luăm decizia de a capitula. Warren observă că Dumnezeu „s-a specializat în meșteșugul de a le acorda oamenilor un nou început”. Cei mai mulți dintre noi se joacă de-a îmbunătățirea vieții, când ceea ce ni se pune la dispoziție este transformarea.

Rick Warren

Warren s-a născut la San Jose, California. Este preot baptist, al cărui palmares de titluri academice cuprinde un titlu de Bachelor of Arts acordat de Colegiul Baptist din California, un Master of Divinity de la Seminarul Teologic de Sud-Vest și o distincție de Doctor of Ministry de la Seminarul Teologic Fuller. Împreună cu soția lui, Kay, Warren a înființat Biserica Saddleback din Lake Forest, California, în 1980, care este una din cele mai mari congregații din SUA. Cartea lui anterioară, Biserica condusă de scopuri¹, s-a vândut în peste un milion de exemplare.

¹ Biserica condusă de scopuri, Rick Warren, editura Life. (n.trad.)

În așteptarea lui Dumnezeu

„Așa cum cineva trebuie să învețe să citească sau să practice o meserie, așa trebuie să învețe să simtă în toate lucrurile, mai întâi și mai presus de orice, supunerea universului în fața lui Dumnezeu. Este un fel de ucenicie. Și, la fel ca orice ucenicie, îi trebuie timp și trudă... Oricine și-a încheiat această perioadă de ucenicie recunoaște că lucrurile și evenimentele, pretutindeni și în orice împrejurare, sunt vibrații ale aceluiași cuvânt divin și infinit de duios.”

„Prietenia are ceva universal în ea. Constă în a iubi o ființă umană așa cum ne-ar plăcea să putem iubi fiecare suflet în parte, al tuturor celor care alcătuiesc rasa umană.”

Pe scurt

Nesocotește gândirea colectivă și creează-ți
o spiritualitate unică, numai a ta.

În aceeași notă

G. K. Chesterton, *Sfântul Francisc de Assisi* (p. 76)

Epictet, *Manualul* (p. 106)

Dag Hammarskjöld, *Repere* (p. 146)

Tereza de Avila, *Castelul interior* (p. 326)

Simone Weil

Cum a ajuns o intelectuală de stânga unul dintre cei mai cunoscuți mistici creștini ai secolului al XX-lea? Aceasta este enigma scurtei vieți a lui Simone Weil.

Născută la Paris, Weil a crescut într-un mediu burghez, de evrei agnostici. Dotată cu o inteligență precocă, și-a terminat studiile liceale cu brio. Din 1928 și până în 1931, a urmat cursurile Școlii Normale Superioare, un institut de elită, absolvind a doua din clasă, dar devansând-o pe Simone de Beauvoir¹. Era pasionată de filozofia stoicilor greci, îi plăcea să traducă din Homer și Sofocle și a scris un comentariu despre Pitagora. Weil i-a îndrăgit și pe poeții metafizici englezi, a citit *Bhagavadagita*, a învățat sanscrită și i-a ales ca model de inspirație pe Sfântul Francisc de Assisi și pe Ioan al Crucii. Cu toate acestea, nu vedea în spiritualitate decât o parte interesantă a culturii și, până în ultimii ani de viață, nu s-a rugat niciodată.

După vârsta de 30 de ani, a lucrat ca profesoară, dar adevărata ei vocație a fost bunăstarea clasei muncitoare din Franța. Într-un an, și-a luat concediu pentru a lucra alături de muncitorii de la uzina Renault și, mai multe veri la rând, a trudit alături de țărani, la vie. Marcată de o sănătate șubredă, Weil s-a mutat în 1940 la Marsilia, pentru a fi alături de părinții ei. Acolo a întâlnit

¹ Simone de Beauvoir (1908-1986), scriitoare, eseistă și o figură marcantă a existențialismului și feminismului francez. Alături de Jean-Paul Sartre, de care au legat-o o prietenie și o iubire aproape legendare, a activat public în mișcarea intelectuală contestară de după război. A rămas celebră pentru opere ca *Al doilea sex*, considerată o Biblie a feminismului, *Les Mandarins*, pentru care, în 1954, a primit Premiul Gouncourt, și *Toți oamenii sunt muritori*. (n. trad.)

un preot catolic, pe părintele Perrin, care i-a devenit prieten și mentor în ultimii ani de viață.

În *așteptarea lui Dumnezeu* conține, pe lângă un număr de scrisori pe care Weil i le-a trimis părintelui Perrin, și un grupaj de eseuri. Cartea nu s-a vrut niciodată a fi o operă completă și a fost publicată postum, dar îi permite cititorului să pătrundă în intimitatea unei remarcabile minți a secolului trecut.

Sfânta de la porțile Bisericii

În capitolul „Autobiografie spirituală”, Weil povestește că era o adolescentă capricioasă și nesigură pe ea, care trăia în umbra genialului ei frate. Nu o stânjenea lipsa succesului exterior, susține ea, ci sentimentul că fusese exclusă din „împărăția înțelepciunii și a adevărului”. A trăit însă un moment de revelație, în urma căruia a realizat că, dacă inima ți-o cere cu ardoare, nu trebuie să fii un geniu ca să descoperi adevărul.

Ca studentă, apoi profesoară de filozofie, și militantă pentru schimbări sociale, Weil și-a propus să rezolve problemele omenirii prin mijloace intelectuale. În cursul unor vizite la biserici și așezăminte catolice, inclusiv la o biserică unde s-a rugat Sfântul Francisc de Assisi, a trăit un fel de colaps spiritual, după care a început să se considere „o sclavă a lui Dumnezeu”.

Deși Weil știa că are chemare, a ales totuși să nu se boteze sau să se călugărească. Toată viața și-a manifestat neîncrederea în orice fel de instituție, așa că nu avea nici acum de gând să se „înroleze”, chiar dacă era vorba de Biserica Catolică. Simțea că înscrierea într-o formă instituționalizată impunea excluderea altora și, cu toată că era nouă în credința ei, nu vroia să se separe de masa celor care nu credeau, nici să lase impresia unui fanatism religios. În plus, Weil îndrăgea și alte credințe și culturi mult prea mult pentru a se limita numai la creștinism. Era o clasicistă și, prin formație, nu suporta condescendența cu care creștinismul îi privea pe stoicii greci, precum Marc Aureliu, ale cărui intenții spirituale erau, în opinia ei, cel puțin egale cu ale creștinismului. Și nu putea uita nici Inchiziția, care ucisese și torturase mii de oameni în numele dogmei, nici zelul istoric cu care biserica a sprijinit războiul.

Într-o scrisoare adresată părintelui Perrin, Weil l-a acuzat că a folosit termenul „necredincios” când, de fapt, ceea ce vroia să spună era „neortodox”. Nu putea accepta reaua credință intelectuală sau maniera foarte convenabilă în care dogma bisericii i-a scutit pe oameni de obligația de a gândi. Deși a cochetat în gând cu acel sentiment al apartenenței pe care i l-ar da alăturarea la o biserică, Weil a știut că adevărata ei chemare consta în a căuta adevărul în afara sferei religiei.

A privit cu scepticism „patriotismul” pe care îl simt oamenii atunci când aparțin unei religii și era îngrozită de răul pe care îl poate produce sentimentul colectiv, recunoscând că ea însăși era genul de persoană influențabilă, care s-ar fi lăsat cucerită de marșurile triumfătoare ale naziștilor. Ținând cont de această tendință spre leșin spiritual în maniera Terezei de Avila, Weil era conștientă că trebuia să rămână la fel de obiectivă în privința ideilor spirituale, pe cât era în privința, să zicem, a materialismului și a ateismului.

Să analizăm în continuare trei teme predominante care apar în cartea ei și în cuprinsul filozofiei generale a lui Weil.

Iubirea pentru omenire

Weil a scris despre trei iubiri ce reprezintă un fel de procură pentru iubirea față de Dumnezeu („iubiri indirecte”), dar pe care le putem experimenta trăind pe acest pământ: ceremoniile religioase, dragostea pentru aproapele nostru, frumusețea lumii și prietenia.

Dragostea pentru avere, lux și frumusețe, în opinia ei, nu este o dragoste pentru lucrurile în sine, ci pentru ceea ce zace în spatele lor. Iubim obiectele și arta pentru că ne deschid o ușă spre frumusețea universală. Pentru mulți oameni, afirmă Weil, frumosul pe care îl pot admira este adesea singura cale prin care Dumnezeu își poate găsi drum în mințile lor: „Înclinația firească a sufletului de a iubi frumusețea este capcana pe care Dumnezeu o folosește cel mai des pentru a-l cuceri și a-l face să primească suflul venit din înalturi.” Lucrurile frumoase ale acestei lumi sunt o reprezentare a adevăratei frumuseți a lui Dumnezeu, pe care se sprijină toate.

La fel, iubirea aproapelui nu este un act moral, conștient; este felul nostru de a recunoaște frumusețea divină care se ascunde în fiecare om. Bunul samaritean s-a oprit și a dat o mână de ajutor nu pentru folosul lui, ci pentru că iubirea aproapelui înseamnă justete; recunoaște ordinea corectă a universului guvernat de dragoste.

Misterul nenorocirii

Weil a văzut în nenorocire, opusă suferinței obișnuite, unul din misterele vieții. Nu este o surpriză când oamenii sunt luați în sclavie, măturați de puhoai învolburate sau torturați, dar este surprinzător când oameni care aparent nu au făcut nimic rău trec printr-o „noapte adâncă a sufletului”, suferind o cădere nervoasă psihologică sau spirituală.

Weil sesizează o altă diferență între suferință și nenorocire, afirmând că nenorocirea este asemenea durerii fizice: e ca o senzație de sufocare sau de foame acută. Unui om spiritual îi creează sentimentul șocant că Dumnezeu l-a abandonat. Dar, dacă poți răzbate din întuneric, credința ta va fi mai adâncă și vei trăi experiența unuia din cele mai mari mistere ale vieții.

Ideea ei de iubire adevărată pentru aproapele înseamnă să ai disponibilitatea de a întreba pe cineva: „Care îți este chinul?” Nu cu milă, nici condescendent, ci doar ca o recunoaștere a ceea ce înseamnă nenorocirea.

E firesc a te supune

Weil a făcut o observație interesantă, constatând că este o prostie să credem că am putea să nu ne supunem în fața lui Dumnezeu, atât timp cât toate lucrurile din univers se supun legii divine, aproape într-un sens mecanic. Noi avem opțiunea de a ne dori sau nu supunerea, dar toți ne supunem în cele din urmă, deoarece legea spirituală este la fel de infailibilă precum legea gravitației. Criminalii, afirmă ea, sunt ca „țiglele zburate de pe acoperiș”. Poate că s-au desprins de pe acoperiș pentru a se elibera, dar gravitatea le-a făcut, inevitabil, să cadă la pământ.

100 Cu cât un sclav este mai supus stăpânului, remarcă ea, cu atât este mai mare prăpastia care îi separă. Dar cu cât un om este mai supus lui Dumnezeu, cu atât acel om va deveni o expresie a lui Dumnezeu.

Comentarii finale

Asemenea stoicilor antici, Weil era o adeptă a universalității, iubind prea mult lumea pentru a se restrânge la o singură credință sau interpretare a lui Dumnezeu. Această reticență în fața religiei organizate face parte atât de mult din concepția modernă din ziua de azi, încât ni se pare normală, dar în perioada în care a trăit Weil, a rămâne credincioasă acestei poziții era dovada unui act de curaj. Chinul de a lua o decizie în privința botezului (nu s-a botezat niciodată) ne pare astăzi ușor straniu, dar ceea ce admirăm la ea a fost voința de a-și păstra intimă spiritualitatea.

În modul ei intransigent de a vedea viața a mers deseori prea departe, fără a ezita nici în fața perspectivei morții. În timpul războiului, din solidaritate cu compatrioții săi din Franța ocupată și împotriva sfaturilor medicului, a refuzat să mănânce mai mult decât prevedea rația zilnică impusă de naziști. E limpede că Weil a fost într-un permanent dezacord cu hrana și a profitat de orice ocazie pentru a pune un principiu înaintea stării de sănătate. În acest caz gestul i-a fost fatal, dar probabil că o moarte de martir a fost ceea ce și-a dorit cu adevărat.

În așteptarea lui Dumnezeu este o lucrare densă, dar, dacă îi dedicați întreaga dumneavoastră atenție, veți fi recompensat. Știți că vă aflați în prezența unui intelectual original. Incursiunile lui Weil în problemele teologiei catolice nu vor prezenta interes pentru mulți cititori, dar, când vorbește despre ea însăși, atunci am vrea să citim mai mult. Weil a considerat că istoria ei personală este lipsită de importanță, dar tocmai traseul individual i-a conturat o filozofie care îi fascinează chiar și pe necreștini. Adevărata forță i-a dat-o saltul de la un modernism păgân la o credință antică, fără a renunța însă la rezervele față de presupusa putere și autoritate a instituțiilor.

Weil nu a avut niciodată intenția de a-și închina viața lui Dumnezeu; a căutat doar adevărul și s-a întâmplat să-l întrevadă printre vitraliile bisericii. A văzut frumusețea revelată de teologia și ceremonialul catolic, dar a rămas, toată viața, în pragul bisericii, atât în fapt, cât și în spirit.

Simone Weil

Weil s-a născut în 1909 la Paris. Tatăl ei a fost doctor, iar fratele ei, nimeni altul decât remarcabilul matematician André Weil. Simone și-a început cariera de profesor de filozofie în 1931, la școala Le Puy și, timp de trei ani, a îmbinat activitatea didactică cu diferite munci necalificate, pentru a se solidariza cu clasa muncitoare.

În 1936, Weil s-a alăturat taberei republicane în războiul civil din Spania, dar a suferit arsuri grave într-un accident și s-a retras în Italia. La Assisi, atracția ei față de religia catolică a sporit, susținută și de pasiunea pentru cântecele călugărilor gregoriani. În 1942, a călătorit în Statele Unite împreună cu părinții ei, apoi în Anglia, unde a lucrat în sprijinul Rezistenței franceze. Diagnosticată cu tuberculoză, și-a trăit ultimele zile într-un sanatoriu englez, unde s-a stins din viață în august 1943.

Operele lui Weill includ *Greutatea și harul*², care conține fragmente din jurnalele ei, „*The Need for Roots*” (Nevoia de rădăcini), „*Supernatural Knowledge*” (Cunoașterea supranaturală), „*Oppression and Liberty*” (Opreziune și libertate), și „*Lectures on Philosophy*” (Prelegeri de filozofie).

² *Greutatea și harul*, Simone Weil, editura Humanitas, București, 2003. (n. trad.)

O teorie despre tot și toate

„Grecii aveau un cuvânt superb, *Kosmos*, care însemna Întregul, armonizat și organizat, al întregii existențe, inclusiv tărâmurile spirituale, mentale, emoționale și fizice... Dar noi, bieți oameni ai timpurilor moderne, am redus *Kosmosul* la *cosmos*, am redus materia, corpul, mintea, sufletul și spiritul la nimic altceva decât la materie, și în această lume cenușie și mohorâtă a materialismului științific, suntem alinați cu noțiunea că o teorie care unește dimensiunea fizică este, în realitate, o teorie despre tot și toate.”

Pe scurt

Acceptă o explicație a universului care implică, în aceeași măsură, atât conștiința, cât și materia.

În aceeași notă

Richard Maurice Bucke, *Conștiința cosmică* (p. 54)

Fritjof Capra, *Taofizica* (p. 62)

James Redfield, *Profețiile de la Celestine* (p. 276)

Gary Zukav, *Sălașul sufletului* (p. 396)

Abraham Maslow, *Motivație și personalitate* (50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală)

Pierre Teilhard de Chardin, *Fenomenul uman* (50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală)

Ken Wilber

Ni se aduce frecvent la cunoștință că ultimele cuceriri din domeniul fizicii s-au mai apropiat cu un pas de o explicație integrală a universului. Filozoful Ken Wilber a fost izbit, însă, de faptul că aceste teorii nu tratează decât lumea fizică. Dar ce se întâmplă cu mintea, sufletul și spiritul care dau sens materiei și vieții? E posibil să avem o evaluare a universului care nu a luat în considerare *conștiința*?

În această etapă a evoluției omenirii, Wilber consideră de datoria noastră să dezvoltăm o cosmologie care acoperă nu numai materia, ci și mintea, sufletul, identitatea și cultura – pentru a da semnificație artei, fizicii, sociologiei, politicii, medicinei și afacerilor, la fel ca și mișcării particulelor sau traversării planetelor. O astfel de „teorie despre tot și toate” ar fi într-un fel evazivă, dar, având în vedere natura fragmentată și divizată a lumii, argumentează el, „un pic de totalitate este mai bună decât nimic”.

Un punct important în călătoria lui a fost descoperirea ideii grecești de Kosmos, care includea toate dimensiunile – fizică, emoțională, mentală și spirituală – într-o singură concepție despre univers. Kosmo-ul era mai puțin o teorie și mai mult o conștientizare a faptului că, atât experiențele exterioare, cât și cele interioare ale vieții erau la fel de importante, cu implicații evidente asupra modului în care era percepută lumea. Prima implicație recunoștea dezvoltarea personală ca pe un factor major în desfășurarea istoriei, iar a doua considera că viziunile științifice și cele spirituale despre lume pot fi reconciliate.

Spirala conștiinței

În anii 1960, Abraham Maslow a avansat ideea de „realizare a sinelui”, aplicabilă acelor oameni care, odată ce și-au îndeplinit dezideratele fizice și afective primordiale, au început să se concentreze asupra împlinirii psihologice și spirituale. Mai recent, cercetători ca Clare Graves și Jenny Wade au dezvoltat modele care văd dezvoltarea umană ca pe o serie de unde sau stadii în curs de evoluție. În aceste modele, oamenii se mișcă prin „holoni”¹ fiziologici, care ne dau o anumită perspectivă asupra vieții, și fiecare holon trebuie trăit complet înainte de a putea trece la următorul. Etica, valorile, motivațiile și educația unui om trebuie înțelese toate în funcție de stadiul de dezvoltare în care se află. Nu putem sări peste aceste stadii deoarece fiecare dintre ele este inclus în următorul.

Wilber a fost interesat de aceste modele de dezvoltare pentru că ele ofereau susținerea științifică a conceptului său de Kosmos destinat trezirii conștiinței umane. În *O teorie despre tot și toate. O viziune integrală pentru afaceri politice, știință și spiritualitate*, autorul dedică un spațiu considerabil unei teorii, dinamica spiralei, care a fost aplicată cu succes în problemele cu care se confrunta Africa de Sud după abolirea apartheidului. Dezvoltată de Don Beck și Christopher Cowan, teoria analizează indivizii și comunitățile dincolo de categoriile clasice de rasă, gen sau educație, mergând mai în profunzime, către modul lor fundamental de a percepe lumea. Fiecărui model de percepere i s-a atribuit o culoare:

- ❧ Bej (Arhaic – Instinctiv) – tip supraviețuire; satisfacerea dorințelor primare.
- ❧ Purpură (Magic – Animist) – tribal; ritual; legături de sânge; credința în spirite.
- ❧ Roșu (Zei Puterii) – eroism mitic; feudalism; „lumea e o junglă”; puterea învinge întotdeauna.

¹ Holon, din grecescul *holos*, care înseamnă „întreg”, „integral”, „tot” și *on*, care înseamnă „entitate”. (n.trad.)

- ☞ Albastru (Ordinea Mitică) – conformism rigid față de ierarhiile sociale; nu există decât bine sau rău; lege și ordine; patriotism puternic; fundamentalism religios.
- ☞ Portocaliu (Realizare Științifică) – individualism; instruire științifică rațională; concentrare asupra succesului economic.
- ☞ Verde (Sinele Sensibil) – sensibilitate ecologică și afectivă; clădirea de relații; umanism universal, dincolo de dogmă și tradiție; corectitudine politică; drepturile omului.

Scriind despre activitatea sa din Africa de Sud, Beck nota: „Nu există oameni albi și negri; există oameni purpurii, albaștri, portocalii, verzi...” Nu se puteau rezolva problemele politice și sociale forțând soluții bazate pe rasă sau gen sau pe orice alt tip de categorisire învechită – cel mai important factor îl constituia psihologia interioară a oamenilor.

Propria concluzie a lui Wilber a fost că punctele nevralgice ale lumii nu sunt doar rezultatul – o concepție la modă, de altfel – unei ciocniri a civilizațiilor, ci o confruntare a planurilor de *conștiință*.

Bunăstarea spiralei

Punctul cheie în teoria spiralei este că niciunul dintre nivelurile de culoare – respectiv oamenii aparținând acestor niveluri – nu le poate aprecia cu adevărat pe celelalte. După cum scrie Wilber:

„Nivelul albastru nu suportă nici impulsivitatea roșului, nici individualismul portocaliului. Individualismul portocaliului crede că nivelul albastru aparține fraierilor, iar egalitarismul verdelui este slab și curtenitor. Egalitarismul verdelui nu vede cu ochi buni superioritatea și clasarea valorilor, imaginile grandioase, ierarhiile, sau orice pare autoritarist.”

Oamenii verzi cred că felul lor de a gândi și de a fi este cel mai elevat și vor, de multe ori, să-l impună și celorlalți. Vor ca lumea să fie pluralistă și multiculturală, nu legată de tradiții. Nu recunosc ierarhiile pentru că vor să fie egalitariști, dar, contestând concepțiile oamenilor albaștri și portocalii, oamenii

verzi contestă întreaga spirală a dezvoltării. Prin urmare, nu se deosebesc cu mult de fundamentalistii religioși, care cred că singura viziune dreaptă asupra lumii este a lor.

Întreaga idee a conceptului spiralei este că fiecare stadiu trebuie trăit pe deplin înainte ca o persoană sau o cultură să poată trece la un alt stadiu, iar atitudinea verzilor în sine trebuie înlocuită cu mentalitatea celei de „a doua sferă”, care este capabilă să vadă cu detașare întreaga spirală a dezvoltării umane. În cea de „a doua sferă” există două puncte de vedere:

- ❧ Galben (Integrator) – amestecând cele mai bune calități de la fiecare culoare din prima sferă pentru a crea o persoană/cultură flexibilă și funcțională.
- ❧ Turcoaz (Holistic) – o autentică unitate holistică de sentimente și cunoștințe, conștientizare și apreciere a fiecărei fațete a existenței, fie ea materială sau spirituală.

La nivelurile galben și turcoaz, putem vedea imaginea de ansamblu a dezvoltării personale și a evoluției umane în cadrul căreia fiecare culoare își revendică locul ei important. La acest nivel, căutăm bunăstarea întregii spirale a dezvoltării, în loc să promovăm o agendă personală. În cea de „a doua sferă” de gândire nu mai avem o lume în care fiecare mentalitate se întoarce împotriva celeilalte pentru a câștiga.

Exemplele lui Wilber de gândire din cea de „a doua sferă” ne trimit la psihologia transpersonală, la Teilhard de Chardin și la „noosfera”² lui și la Mandela și Gandhi, ale căror filozofii integratoare au mers dincolo de mișcări personale și indivizi pentru a căuta bunăstarea întregului.

Două fețe ale monedei

Modalitatea tradițională de a vedea știința și religia, afirmă Wilber, poate fi asemuită cu o clădire cu multe etaje, ce reprezintă realitatea. Lăsăm știința

² Conceptul de noosferă, în viziunea lui Teilhard de Chardin, poate fi înțeles ca „sfera gândurilor omenirii”, o combinație între termenul grecesc *vous*, pentru „înțelepciune”, și sferă. (n.trad.)

să ne vorbească despre etajele inferioare, iar etajele superioare îi revin religiei. Modelul integral sau Kosmic pleacă însă de la premisa că poate exista o explicație atât științifică, cât și spirituală a tuturor fenomenelor. Exemplul dat de Wilber este cel al unui om care meditează, conectat la un electroencefalograf. Echipamentul științific arată modificările din tiparele curentului cerebral, în timp ce omul, în trasa meditației, înregistrează o expansiune a conștiinței și a sentimentelor de dragoste și compasiune. Ambele realități sunt adevărate.

Știința nu a reușit niciodată să demonstreze lipsa de fundament a experienței spirituale, iar Wilber sugerează că „spiritualitatea profundă este, în parte, o știință extinsă a posibilităților adiacente ale potențialului uman”. Cu alte cuvinte, cu cât spiritualitatea este mai avansată, cu atât devine mai științifică (clasificarea sofisticată a emoțiilor și a dezvoltării umane care se regăsește în budism – numită uneori „religia științifică” – este un indicator al acesteia). La fel, dacă ajungi la extremele științei, ești confruntat cu întrebări metafizice.

În ultimă instanță, atât știința, cât și religia sunt expresii ale adevărului, care caută o înțelegere integratoare a universului. A nega una sau alta înseamnă a privi prin ochii unui bebeluș, care nu poate depăși granițele minții lui micuțe și are impresia că realitatea se reduce numai la ceea ce vede. Dintr-o perspectivă integrală sau Kosmică, ambele puncte de vedere nu sunt numai tolerate, ci și apreciate ca elemente componente ale adevărului.

Comentarii finale

Wilber este un renumit filozof contemporan, ale cărui idei sunt deseori plurivalente, iar *O teorie despre tot și toate* constituie o bună prefață la întreaga sa filozofie pentru că face referire la multe alte opere ale sale. Fără a se întinde pe multe pagini, cartea condensează numeroase idei, iar acest comentariu este o încercare de a le descrie numai parțial.

O teorie despre tot și toate continuă ideea care străbate, ca un fir roșu, majoritatea lucrărilor lui Wilber, și anume că există trei niveluri de bază

ale conștiinței umane, culminând cu cel „transpersonal”, care înseamnă conștiința universului neumbrită de ego sau de sinele normal. Wilber definește dezvoltarea umană ca o „descreștere succesivă a egocentrismului”, ceea ce înseamnă că viitorul nostru depinde de abilitatea de a îndepărta ochelarii de cal și de a privi istoria în ansamblu. În concepția lui, un număr mic de oameni ar putea reprezenta vârful conducător, care înalță centrul de gravitație al conștiinței omenirii. Dar, după cum sugerează spirala culorii, nu vom ajunge nicăieri dacă nu apreciem în întregime cea mai mare parte a omenirii, care nu se află pe o treaptă atât de înaltă.

Citindu-l pe Wilber e ca și cum ați face o călătorie într-o navetă spațială. Autorul, pe post de comandant, vă invită să vă uitiți în jos, spre Pământ, și să încercați să înțelegeți cursul dezvoltării mentale și spirituale a umanității. Călătoria este o cursă antrenantă, care pe unii îi va lăsa oarecum amețiți, iar pe alții, zăpăciți din cauza decalajului de fus orar. Dar, dacă vă doriți această imagine de ansamblu, există puțini scriitori mai buni cu care puteți să porniți într-o asemenea aventură.

Ken Wilber

Wilber s-a născut în 1949, în Oklahoma City, și a absolvit liceul din Lincoln, Nebraska. Și-a început cursurile de medicină la Universitatea Duke, apoi a încercat să studieze biochimia, în Nebraska, dar a renunțat la facultate pentru a studia domeniul conștiinței și pentru a scrie.

Prima lui carte, publicată în 1977, s-a impus ca un text clasic, „The Spectrum of Consciousness” (Spectrul conștiinței). Acesta a fost urmat de un șir de titluri influente, printre care Fără granițe³, „The Atman Project” (Proiectul Atman), și „Up from Ede” (Afară din Eden). Alte cărți includ „The Marriage of Sense and the Soul” (Căsătoria simțurilor și a sufletului); „Sex, Ecology and Spirituality” (Sex, ecologie și spiritualitate); Grație și forță – Treya Killam Wilber: o vindecare spirituală dincolo de moarte⁴ (Treya, soția lui Wilber, a fost diagnosticată cu cancer mamar la scurt timp după căsătoria lor, în 1983, și a decedat în 1989); „A Brief History of Everything” (O istorie succintă despre tot și toate) și „Integral Psychology” (Psihologie integrală).

Wilber locuiește în Canada.

³ Fără granițe. Abordări orientale și occidentale ale dezvoltării personale, Ken Wilber, editura Elena Francisc Publishing, Craiova, 2005. (n.trad.)

⁴ Grație și forță, Ken Wilber, editura Elena Francisc Publishing, Craiova, 2005. (n.trad.)

Autobiografia unui yoghin

„Mulți cred că un «miracol» este un efect sau un eveniment fără lege, ori deasupra legii. Dar toate evenimentele din universul nostru ordonat cu precizie se conformează legilor și sunt explicabile conform legilor. Așa-zisele puteri miraculoase ale unui mare maestru însoțesc în mod natural capacitatea lui de a înțelege exact legile subtile care operează în cosmosul interior al conștiinței.”

Pe scurt

Povestea indianului care a răspândit yoga în Occident
și revelația secretelor sale spirituale.

În aceeași notă

Fritjof Capra, *Taofizica* (p. 62)

Ram Dass, *Fii aici, acum* (p. 100)

Mohandas Gandhi, *Autobiografie* (p. 114)

G. I. Gurdjieff, *Întâlniri cu oameni remarcabili* (p. 138)

Paramahansa Yogananda

Când Paramahansa Yogananda a scris ultima frază din autobiografia sa, se pare că ar fi declarat: „Această carte va schimba viețile a milioane de oameni. Ea va fi mesagerul meu, după ce eu voi dispărea.”

Într-adevăr, după publicarea ei, în 1946, cartea a fost primită cu ovații și a devenit un bestseller care s-a dovedit mai rezistent decât timpul. Originile ei sunt oarecum misterioase, apariția cărții fiind prezisă de un sfânt indian din secolul al XIX-lea, Lahiri Mahasaya. Acesta a prevestit că, la cincizeci de ani de la moartea lui, se va scrie o carte despre el care va răspândi mesajul yoga în întreaga lume. Yogananda a aflat de la gurul său, Swami Sri Yukteswar (el însuși un discipol al lui Lahiri Mahasaya), că lui îi va reveni această misiune. Prevestirea s-a adevărit și, exact la o jumătate de secol de la moartea sfântului, a apărut și cartea. În ciuda titlului, în paginile ei se regăsesc și poveștile de viață ale lui Mahasaya și Sri Yukteswar.

Autobiografia unui yoghin i se atribuie de drept meritul de a fi una dintre cele mai interesante și revelatoare cărți spirituale scrise vreodată. Are acea întorsătură de frază arhaică, atât de caracteristică englezei indiene, iar multele ei scene amuzante emană un soi de gingășie pe care rareori o întâlnești într-o operă spirituală. Tabloul Indiei este minunat zugrăvit, o țară care – deși relativ săracă în ultimele două secole, afirmă Yogananda – a produs „zgârie-nori vii ai sufletului uman”, marii înțelepți și yoghinii.

Tinerețea

Născut sub numele de Mukunda Lal Ghosh, în 1893, în Gorakhpur, în nord-estul Indiei, lângă Munții Himalaya, Yogananda a fost cel de-al patrulea din opt copii, iar cea mai mare parte a tinereții și-a petrecut-o la Calcutta. Nu avea decât 11 ani când mama lui a murit iar el a devenit discipol al lui Lahiri Mahasaya, în Benares. Acest sfânt a fost și primul profesor al lui Mukunda de *sadhana*, sau calea spre Dumnezeu, cel care i-a întărit sentimentul că viața lui va fi una spirituală.

Familia a încercat să-l convingă pe Mukunda să abdice de la ideea de a deveni un *sannyasi*, cel care renunță la toate cele lumești, dar el își alesese deja un al doilea guru, pe Sri Yukteswar, din ordinul Swami. Sri Yukteswar respecta tradițiile Occidentului, la fel de mult ca pe cele ale Orientului, avea discipoli femei și bărbați, și făcea dovada unor serioase cunoștințe științifice, deși părea să nu fi citit nimic niciodată. Ceea ce-i speria pe tinerii călugări era puterea, specifică yoghinilor, cu care Yukteswar pătrundea în mințile lor, nu numai pentru a le citi gândurile, dar și pentru a le însămânța idei noi. Yogananda îl descrie ca pe un adevărat om al lui Dumnezeu, așa cum este definit acesta de sacrele scripturi vedice: „Mai delicat ca o floare, când e vorba de bunătate; mai tare ca tunetul, când în joc sunt principiile.”

Deși nu avea nicio înclinație spre studiul academic, Mukunda a fost obligat de Yukteswar să-și dea licența la Universitatea din Calcutta. Motivul: va fi mai respectabil când viața îl va duce în Occident. Astfel, sub îndrumarea lui Sri Yukteswar, destinul lui a început să prindă contur. Mukunda și-a luat numele de Yogananda, care înseamnă „fericire (*ananda*) prin uniunea divină (*yoga*)”.

Ducând Orientul în Occident

Cuvinte ca „guru” și „yoga” fac parte azi din engleza universală, dar când Yogananda a plecat spre America, în anii 1930, lumea filozofiei și a spiritualității orientale era încă înconjurată de o aură exotică. Cum a ajuns, în cele din urmă, să călătorească în Occident?

Yogananda înființase o școală la Ranchi, care combina învățătura convențională cu practica yoga și filozofia vedică. Într-o zi, în timp ce medita la școală, a avut o viziune a americanilor și a înțeles că acest semn îi vestea să plece în Statele Unite. Deși nu stăpânea limba engleză și avea foarte puțini bani (tatăl lui îi încredințase totuși o sumă pentru a ajunge acolo și a se întreține), Yogananda a părăsit India în 1920. Lăsa în urmă tot ceea ce cunoștea și îndrăgea și nu avea să se mai întoarcă decât peste 15 ani.

Călătoria a durat două luni și, la scurt timp după ce a ajuns în America, a vorbit la un congres internațional al religiilor, în Boston. A fost prima dintre sutele de cuvântări care aveau să trezească treptat interesul americanilor pentru hinduism și să ajute sute de mii de oameni să capteze mesajul practicii yoga. În decurs de cinci ani, autorul și-a stabilit reședința la Mount Washington, în Los Angeles, și a devenit o mică celebritate, solicitându-i-se chiar o întâlnire cu președintele Calvin Coolidge.

Sărbătorit la întoarcerea în India, Yogananda s-a întâlnit pentru ultima oară cu gurul și cu tatăl său, a rezolvat situația școlii de la Ranchi și a lărgit organizația Realizarea Sinelui.¹

Întâlniri cu spirite înrudite

Cartea conține un șir de relatări ale întâlnirilor pe care Yogananda le-a avut cu diverși sfinți din India și din străinătate, de multe ori, în locuri îndepărtate. A întreprins aceste călătorii la volanul unui Ford (autorul îl descrie ca pe „mândria Detroit-ului”) pe care i-l donase un simpatizant. Așa a ajuns să-i viziteze pe marii înțelepți, printre care Sfântul Parfumului, care putea materializa parfumurile după voința lui, pe Monahul Tigrilor, care se luptase cu tigrii și îi îmblânzise, sau pe Sfântul care levitează, Bhaduri Mahasaya, cel ce s-a debarasat, se pare, de marile avuții ale familiei pentru a deveni yoghin. Pentru Sfântul care levitează, cei care renunță la tot sunt oamenii

¹ Centrele Self-Realization Fellowship (SRF) din America, India și Marea Britanie continuă și azi munca lui Yogananda. (n.a.)

obișnuiți, pentru că cedează beatitudinea de a fi în comuniune cu Dumnezeu în schimbul unor lucruri iluzorii.

Yogananda a întâlnit-o și pe Shankari Mai Jiew, o yoghină în vârstă, și pe frumoasa Nirmala Devi, Mama cea plină de fericire, care a petrecut o mare parte din viață într-o stare de *samadhi* (transă extatică). Yogananda scrie că această femeie copilăroasă rezolvase problema esențială a vieții – stabilirea unei uniuni cu Dumnezeu – pe când noi, ceilalți, orbecăim, „învăluți în ceața unui milion de probleme”.

Yogananda a călătorit în inima Bengalului pentru a o găsi pe Giri Bala, o sfântă care nu mânca, folosind o anumită tehnică yoga ce îi permitea să trăiască decenii întregi fără hrană. Sănătatea nu îi fusese afectată în niciun fel, iar performanța ei fusese confirmată printr-o atentă supraveghere. Curios este faptul că acestei femei îi făcea plăcere să gătească pentru alții, dar când a fost întrebată de ce refuza să mănânce, Giri Bala a răspuns cât se poate de firesc: vroia să demonstreze că oamenii sunt în esență spirit și că vor învăța treptat cum să trăiască din energiile luminii astrale, așa cum făcea ea. Yogananda dedică un capitol și vizitei pe care i-a făcut-o misticei germane Therese Neumann, care, ani la rând, a trăit numai cu hostia (sfânta cuminecătură), pe care o înghițea o dată pe zi, în timp ce, săptămânal, cicatricile rănilor de la mâini și picioare (stigmat) îi sângerau, din empatie cu agonia crucificării lui Iisus.

Yogananda a zugrăvit portrete fascinante ale întâlnirilor sau ale prieteniei sale cu omul de știință Jagadis Chandra Bose, cu Rabindranath Tagore, marele poet indian, cu Luther Burbank, un pionier în creșterea plantelor, și cu Sri Ramana Maharshi, înțeleptul din Arunachala. Adepții lui Mahatma Gandhi vor fi încântați de descrierea pe care a făcut-o Yogananda șederii sale la Wardha, ashramul lui Gandhi din India centrală.

Puterile yoghine și legea miracolelor

Autobiografia unui yoghin este înțesată de povești ale unor vindecări miraculoase, cu oameni sculați din morți și intervenții divine. Descrierea lor

nu păcătuiește însă prin neverosimil. Yogananda și-a dat toată silința să ne explice că, ceea ce nouă ni se pare imposibil, pentru yoghini este un eveniment curent. El argumentează că teoria relativității a lui Einstein a redus universul la energie pură sau lumină. Materia nu este decât energie concentrată, iar soliditatea lucrurilor este, într-o anumită măsură, iluzorie. Einstein a demonstrat că materia nu poate egala niciodată viteza luminii, de aceea clasăm materia ca solidă, iar lumina, ca efemeră.

Ce legătură are însă Einstein cu miraculoasa putere a yoghinilor și a înțelepților? Yogananda dezvăluie că yoghinii sunt capabili să se transpună într-o stare în care încetează să se mai identifice cu corpul lor sau cu materia. Conștiința lor că lumea materială este, esențialmente, *maya*, sau iluzie, îi ajută să-și transforme efectiv structura moleculară din materie în energie luminoasă, permițându-le să fie, de exemplu, în două locuri deodată. Un yoghin se vede ca fiind omniprezent, devenind „una cu universul” și, ca urmare, poate materializa sau dematerializa obiecte descătușate de legea gravitației.

Abilitatea unui yoghin de a „deveni lumină” – de a concentra energia luminii – este motivul pentru care manifestările divine din fiecare religie sunt deseori descrise ca o străfulgerare orbitoare. Maeștrii spirituali văd universul așa cum l-a văzut Dumnezeu în momentul creației: ca o masă nediferențiată de lumină. Devenind una cu lumina, înțeleptul hindus și sfântul creștin sunt deopotrivă eliberați de îngrădirile materiei, deschizând calea miracolelor. De fapt, asemenea fenomene miraculoase nu fac decât să se alinieze cu legile universului, doar că majoritatea oamenilor nu sunt capabili să le mânuiască. Când a cunoscut-o, Therese Neumann i-a declarat lui Yogananda că toată energia ei provenea din aer și lumină. În concluzie, ne asigură el, miracolul este posibil pentru oricine „a realizat că esența creației este lumina”.

Chiar dacă un yoghin poate dobândi cu puteri supranaturale, ele nu sunt folosite pentru delectarea altora. Yogananda era de părere că zicala „Nebun este cel ce nu-și poate ascunde înțelepciunea” i se aplica Maestrului Sri Yukteswar. Acesta avea un stil franc, deschis de a vorbi, dar reușea să îngenuncheze, în tăcere, legile universului care îl înconjură fără a atrage atenția asupra lui.

Comentarii finale

Când iei în mână această carte, te aștepti să citești frumoasa poveste de viață a unui înțelept oriental; cu ce te alegi de fapt este o inițiere în câteva mistere ale universului. Yogananda a inclus la începutul cărții citatul „Dacă nu vedeți minuni, voi nu credeți” (Ioan 4:46-54) pentru că știa că oamenii sunt atât de prinși de problemele lor, încât numai miracolele îi mai pot trezi din amorteală, îndreptându-le atenția spre problemele divine. Unui guru nu îi place de obicei să discute despre puterile lui deosebite, pentru că i-ar distra pe discipoli de la calea adevărată, dar Yogananda știa că miracolele erau miera care atrăgea albinele la borcanul spiritual.

Adevăratul lui mesaj este însă altul, și anume că realizarea sinelui prin controlul yoga al minții și al trupului este o știință (știința „realizării sinelui”) pe care oricine o poate învăța.

Chiar dacă această autobiografie ne introduce în literatura spirituală hindusă – Vede, Upanișade, Mahabharata – o mare surpriză a cărții o constituie noile interpretări prin care suntem invitați să privim Biblia. Yogananda a fost un învățat al Bibliei, iar cartea abundă în note de subsol care compară concepte și versete din scripturile hinduse cu cele din Vechiul și Noul Testament. Autorul se referă la Iisus ca la „maestrul galileean” care a exercitat asupra materiei puteri similare cu cele ale unui mare yoghin.

Puteți citi *Autobiografia unui yoghin* fără să credeți o iotă, dar cât de mult va rezista scepticismul dumneavoastră în fața ultimei pagini² care conține extrase dintr-o scrisoare redactată de directorul morgii Forest Lawn, din Los Angeles, unde a fost depus cadavrul lui Yogananda după moartea sa, în 1952? Spre deosebire de alte cadavre care i-au trecut prin mână, cel al lui

² Cele trei versiuni în limba engleză existente pe piața americană conțin capitole suplimentare, inclusiv un capitol adăugat de Yogananda în 1951. Versiunea în limba română, publicată de editura Mix, Brașov, 2007, nu redă decât textul original, apărut pentru prima dată în 1946. (n.trad.)

Yogananda nu prezenta niciun semn de descompunere nici după trei săptămâni de la depunerea lui acolo. Circumstanțele exacte ale morții sale au fost și ele remarcabile, dar pentru acest subiect și pentru alte mii de detalii trebuie să parcurgeți cartea ca atare.

Sălașul sufletului

„Bunăstarea sufletului este adevăratul țel al experienței umane.”

„Fiecare decizie pe care o iei te împinge fie spre personalitatea ta, fie spre sufletul tău. Fiecare decizie pe care o iei este un răspuns la întrebarea «Cum alegi să înveți a iubi?», «Cum alegi să înveți autentică putere – prin îndoială și teamă, sau prin înțelepciune?»”

„Când alegi energia sufletului tău – când alegi să crezi cu intenția de a iubi, de a ierta, de a fi smerit și transparent – atunci câștigi putere.”

Pe scurt

**Câștigă puterea autentică lăsându-ți sufletul,
nu personalitatea să te ghideze în viață.**

În aceeași notă

Richard Maurice Bucke, *Conștiința cosmică* (p. 54)

Pema Chödrön, *Locurile care te înspăimântă* (p. 84)

Carl Gustav Jung, *Amintiri, vise, reflecții* (p. 182)

Michael Newton, *Călătoria sufletelor* (p. 246)

Ken Wilber, *O teorie despre tot și toate* (p. 380)

James Hillman, „The Soul's Code” (Codul sufletesc) în 50 de cărți
fundamentale pentru dezvoltarea personală

Gary Zukav

Studiul unor personalități precum filozoful William James, psihologul Carl Gustav Jung și omul de știință Albert Einstein l-a condus pe Zukav la concluzia că marile lor idei privind viața omului și a universului s-au înfiripat de undeva, de „dincolo de personalitate”. Și James, și Jung, și Einstein au fost capabili să împrăștie norii eului și să primească informațiile sau înțelepciunea care exista deja – așteptând doar să fie descoperite.

Cu toate acestea, Zukav a ajuns să creadă că această abilitate nu înseamnă doar spiritualitate sau religiozitate; este „putere autentică” sau capacitatea de a ne conecta la sufletul nostru și la țelul pe care sufletul ni l-a fixat în viață. Un țel întrețesut însă, într-o manieră complexă, în sensul mai amplu al universului evolutiv.

Evoluția spre puterea autentică

Există evoluția fizică, pe care o știm cu toții, dar la ce ne referim atunci când spunem că cineva este o persoană foarte evoluată? Cu ce s-au deosebit Buddha sau Iisus, de exemplu, de ceilalți oameni?

Ceea ce înțelegem noi prin evoluție, afirmă Zukav, reflectă cunoașterea dobândită prin cele cinci simțuri. Dar, dacă ar fi să explorăm universul aflat dincolo de cele cinci simțuri – să devenim o „ființă multisenzorială” – cunoașterea universului s-ar lărgi automat. De cele mai multe ori, avem impresia că ceea ce nu putem percepe prin cele cinci simțuri fizice nu există.

În lumea celor cinci simțuri, abilitatea de a supraviețui este principalul criteriu al evoluției, prin urmare, frica de a nu supraviețui reprezintă o caracteristică definitorie a relațiilor umane și a psihologiei. Capacitatea de a controla mediul înconjurător, fie că este vorba de natură, fie de alți oameni sau sisteme economice, este principalul indicator al puterii, și, ca atare, puterea este întotdeauna ceva exterior. Dar dacă aruncăm o privire asupra marilor personalități ale istoriei, cele care ne-au transformat felul în care gândim, aproape niciuna nu era înarmată cu o putere exterioară. Să nu uităm, ne cere Zukav, că faptele și cuvintele unui tâmplar (Iisus) au fost mai puternice decât forța Imperiului Roman. După cum scrie el:

„Perceperea puterii ca fiind exterioară scindează psihicul, indiferent dacă este psihicul individului, al comunității, al națiunii sau al lumii.”

Prin comparație, *Sălașul sufletului*. O viziune înălțătoare asupra destinului spiritual al umanității vorbește despre puterea autentică sau de puterea bazată pe iubire, smerenie, compasiune și transparența intenției.

Personalitatea și sufletul

Un suflet știe ce țel are înainte de a intra într-un corp pe pământ, dar această intenție este uitată atunci când ne naștem. Personalitatea noastră apare odată cu trupul, dar sufletul sălășluiește dincolo de corpul nostru. Personalitatea noastră are preferințe, dar sufletul nostru are intenții, pe care ar vrea să le vadă împlinite. Sufletul va încerca să ne ghideze viața, în așa fel încât intențiile lui să se împlinească. Dar personalitatea poate avea dorințe care nu țin cont de intențiile sufletului și, în cele din urmă, viața noastră va fi modelată de dorințele personalității. Deoarece puțini oameni înțeleg diferența dintre suflet și personalitate, cei mai mulți trăiesc conform personalității lor. Înțeleptul, însă, învață să-și lase sufletul să-i lumineze calea și să-și împlinească țelul.

Numai personalitatea poate crea și experimenta emoțiile „negative”, de teamă, furie, lăcomie, tristețe, regret, indiferență, cinism și așa mai departe. Oamenii care sunt însă conștienți de sufletul lor sunt apti să vadă dincolo de aceste stări, atât în ceilalți, cât și în ei înșiși. Când ne hotărâm să slujim intențiile și țelurile sufletului nostru, ne încărcăm automat cu putere. Ne putem împotrivi acestor doleanțe ale sufletului, dar evoluția noastră depinde de ascultarea lui și de acțiunile noastre.

Dacă vrem să dobândim puterea autentică, alinierea personalității cu sufletul trebuie să fie principala noastră preocupare în viață.

Sentimentele și puterea autentică

O societate axată pe puterea exterioară va ignora rolul sentimentelor, dar dacă nu descifrăm adevăratele cauze care declanșează furia, tristețea sau bucuria, nu vom fi capabili să vedem ce este adevărat în noi înșine și ce reprezintă doar capricii ale personalității.

Lumea contemporană, bazată pe știință și pe logică, marginalizează sentimentele și subiectivitatea, iar acei oameni care nu caută înțelesul mai profund al vieții vor cădea pradă disperării sau deșertăciunii. În opinia lui Wilber, aceștia sunt, de fapt, inconștienți, „trăind în afara karmei lor”, ca un robot. Avem însă posibilitatea de a viețui la un nivel mai înalt de conștiință, recunoscând năzuințele sufletului nostru și încercând să le ridicăm pe o treaptă superioară.

Puțini oameni sunt dispuși să analizeze suferința pe care o resimt, dar dacă s-ar încumeta s-o disece, ar avea toate șansele să o învingă. Cea mai ușoară calea este aceea de a o bloca, dar înăbușirea ei înseamnă și înăbușirea evoluției noastre. „Numai prin emoții poți întâlni câmpul de forță al propriului tău suflet”, declară Zukav. Este ceea ce se cere de la noi în experiența umană. Să descifrăm de ce simțim ce simțim, pentru a ne împlini ca ființe umane. Dacă proiectăm sentimentele negative în exterior, vom crea premisele răului.

Sentimentele reflectă intențiile, așa că atunci când trecem printr-o suferință afectivă, trebuie să ne analizăm în profunzime intențiile. Poate că intenția noastră este de a avea o relație afectuoasă și armonioasă, dar dacă avem și intenția inconștientă de a-i pune capăt, atunci intenția mai puternică va învinge. După încheierea relației, avem senzația că lucrurile nu au mers așa cum intenționam, când, de fapt, au ieșit exact așa cum intenționaserăm subconștient.

Motivul intuiției

Nu am fost educați să ne bazăm pe intuiție. Avem tendința de a experimenta viața numai prin cele cinci simțuri, fără a lua în considerare bănuielile sau inexplicabilele presentimente. Cei care se lasă conduși numai de cele cinci simțuri nu văd în intuiții o reală „cunoaștere”, le desconsideră, tratându-le ca pe o curiozitate. Omul multisenzorial, în schimb, înțelege că presentimentele și flerul sunt legătura lui cu o minte universală, mai înțeleaptă, care rostește adevărul.

Pentru ca intuițiile să fie acceptate, trebuie să ne eliberăm mintea de toxinele mentale, care îmbracă forma emoțiilor neexprimate. O altă metodă de a ne liniști mintea constă în contemplarea propriilor gânduri. Zukav sugerează și o altă modalitate de a ne cultiva intuiția: credința că ceea ce experimentăm în viață are un scop și că, investind încredere în acest scop, finalul va fi unul fericit. Rezultatul? Vom fi mai puțin critici, mai receptivi în fața adevărului.

Intuiția este ca un walkie-talkie, afirmă Zukav, între personalitate și suflet. Oamenii se feresc, în general, de propriile intuiții, pentru că, uneori, îi ghidează într-o direcție nedorită, spre calea mării rezistențe. Dar dacă nu suntem dispuși să ținem cont de sfatul sufletului nostru, nu vom fi niciodată capabili să dăm rezultate în acord cu adevăratul nostru potențial. Personalitatea noastră va alege ceea ce îi slujește scopurile, dar, de cele mai multe ori, acele scopuri nu sunt atât de nobile ca cele ale sufletului.

Personalitatea scindată și sufletul vindecat

Oamenii manifestă diverse laturi: latura egoistă, latura iubitoare, latura furioasă, latura înțeleaptă. Fiecare dintre aspectele respective are propriile intenții și intră, evident, în conflict cu celelalte. Acest sabotaj de sine este soarta personalității scindate, care atrage după ea o nesfârșită suferință și un chin interminabil.

Ce putem face? Întâi, să recunoaștem luptele care se dau în sufletul nostru. Apoi, să înțelegem că o parte din obiectivul cu care sufletul s-a încarnat pe pământ a fost acela de a experimenta diferite stări de existență și de a îmbunătăți sau redresa orice aspect care simte nevoia de însănătoșire. În loc să trăiți în adâncimile întunecate ale sinelui, scoateți la lumină toate aceste aspecte și examinați-le, pentru a vedea cum vă pot fi de folos. Gândiți-vă că, dacă nu am avea probleme în viață, nu am fi atrași spre acele interese sau activități care vor da sens țelului nostru.

Zukav abordează într-o manieră foarte interesantă subiectul tentației. El descrie tentația ca pe „o formă de gândire menită să atragă un posibil negativism din sistemul de energie uman, fără a dăuna altor forme”. Sufletul înțelege tentația, pentru că etalează acele aspecte ale noastre care au încă nevoie de vindecare, năzuințele și impulsurile care trebuie puse în balanță. Paradoxal, tentația poartă în ea germenii unei mai mari responsabilități, pentru că ne face să alegem, și dacă alegem corect, atunci vom deveni ceea ce vrem cu adevărat să fim. Numai acceptându-ne toate laturile, vom câștiga șansa de a le integra într-un sentiment unic al sinelui și de a ne consacra din nou sensului vieții.

Se spune deseori că marii sfinți și yoghini sunt ca o oglindă a sufletului. În prezența lor, ne putem vedea personalitatea scindată. Dar tot ei ne dau speranța că putem deveni un om pe deplin conștient și împlinit. După cum scrie Zukav:

„Când o personalitate este în echilibru perfect, nu poți vedea unde începe și unde se termină sufletul. Aceasta este o ființă umană completă.”

Comentarii finale

Lumea modernă pare haotică pentru că este mai mult o reflecție a personalității, cu toate nemulțumirile, poftele și nesiguranțele ei. Înțelesul original al cuvântului „psihologie”, afirmă Zukav, constă în cunoașterea sufletului, dar psihologia, ca domeniu de studiu, a ajuns să definească știința personalității. Dacă lumea vrea cu adevărat să evolueze, trebuie să fie clădită în jurul unei mari conștiințe a sufletului, opusă personalității.

Unul din obiectivele pe care le vizează *Sălașul sufletului* este de a redefini ideea de putere, pentru a ne feri să mai acordăm automat o mai mare valoare celui care comandă puterea exterioară. Persoana care deține puterea autentică este cea care a reușit să-și alinieze sufletul cu personalitatea – puterea unității. Alergăm după faimă, bani, și poziție pentru că, în lăuntrul nostru, simțim că ne lipsește puterea, dar, fără cunoașterea sufletului, adevărata putere ne va ocoli întotdeauna.

Mulți vor vedea în această carte o aglomerare de idei ale curentului New Age, dar niciuna nu poate fi confirmată. Exact asta a vrut și Zukav să demonstreze: dacă trăim ghidați doar de cele cinci simțuri, dacă acceptăm ca adevărat numai ceea ce putem vedea, auzi, gusta, mirosi sau simți, excludem orice alt tip de adevăr.

Deși stilul ei este deseori greoi, și nu întotdeauna foarte clar (va trebui să citiți multe paragrafe și propoziții de două ori), *Sălașul sufletului* și-a devansat epoca și este una din acele cărți rare care vă poate schimba felul în care priviți viața, universul și orice altceva.

Gary Zukav

Autor al cărții „The Dancing Wu Li Masters” (Maeștrii dansatori Wu Li), o carte embrionară, care a analizat legăturile dintre planul spiritual și fizica cuantică, Zukav a fost un pionier al spiritualității alternative din Statele Unite. A absolvit Universitatea Harvard și locuiește în California de Nord.

De același autor amintim operele „Soul Stories” (Povestiri de suflet), „The Heart of the Soul” (Inima sufletească) și „The Mind of the Soul” (Mintea sufletească).

Alte 50 de clasice spirituale

1. **Adomnan de Iona, „Life of St. Columba”** (*Viața Sf. Columba* – secolul al XVII-lea)
O biografie renumită, cu descrieri ale începuturilor vieții monastice pe insula scoțiană Iona.
2. **Sf. Anselm, *Proslogion* (1077)**
Faimoasa dezbatere argumentată a filozofului medieval pentru a dovedi existența lui Dumnezeu.
3. **Ibn El-Arabi, „Bezels of Wisdom”** (*Nestemate de înțelepciune* – secolul al XII-lea)
Cunoscut ca Șeicul Akbar („Cel mai mare stăpân”) în lumea islamică și ca „Doctor Maximus” în Occident, El-Arabi rămâne unul din cei mai mari filozofi mistici. Scrisă la o vârstă înaintată, această carte dezvăluie, prin viețile profeților, adevăruri divine.
4. **Edwin Arnold, „The Light of Asia”** (*Lumina Asiei* – 1879)
Capodopera poetică a unui englez despre viața lui Buddha.
5. **Farid Ud-Din Attar, „The Conference of the Birds”** (*Conferința păsărilor* – secolul al XII-lea)
Un superb poem alegoric al unui maestru sufit, construit în jurul imaginii unei păsări care le poate duce pe celelalte la salvare.
6. **Mary Baker Eddy, „Science and Health with Key to the Scriptures”** (*Știință și sănătate cu referință la scripturi* – 1875)
O carte de referință despre tămăduire, semnată de fondatoarea Bisericii Științei Creștine.
7. **Benedict de Nursia, „Rule of St. Benedict”** (*Regula Sf. Benedict* – 515)
Prin această carte, Benedict a conturat viața zilnică a călugărilor, inclusiv exercițiile spirituale și munca fizică, creând modelul pentru viața monastică occidentală în secolele care au urmat.

8. **Helena Petrova Blavatsky, „Isis Unveiled”** (*Isis revelată* – 1877)
O operă de înțelepciune ezoterică, scrisă de fondatoarea, de origine rusă, a Societății Teozofice.
9. **Jakob Boehme, Aurora** (1612)
Meditațiile influente ale misticului german asupra naturii oamenilor și a lui Dumnezeu.
10. **Dietrich Bonhoeffer, „Letters and Papers from Prison”** (*Scrisori și documente din închisoare* – 1953)
O descriere a vieții pastorului german după arestarea sa de către Gestapo, în 1943, până la execuția lui, în 1945. Aici a susținut pentru prima dată ideea de „creștinism fără religie”.
11. **Paul Brunton, India Secretă¹** (1935)
O relatare fascinantă a călătoriilor în India ale profesorului spiritual, inclusiv întâlnirea lui cu Ramana Maharishi la Arunachala.
12. **Martin Buber, „I and Thou”** (*Eu și tu²* – 1923)
O operă de teologie extrem de influentă, care propune un nou nivel de comunicare cu Dumnezeu și ceilalți oameni.
13. **John Bunyan, „Grace Abounding”** (*Belșug de har* – 1666)
Relatarea clasică a experienței personale spirituale a autorului Călătoriei Pelerinului.
14. **„The Cloud of Unknowing”** (*Norul necunoscutului* – secolul al XIV-lea)
O lucrare fundamentală de meditație creștină și realizare a unității cu divinitatea. Autorul medieval nu este cunoscut.
15. **Lama Surya Das, „Awakening the Buddha Within”** (*Cum să-l trezești pe Buddha din interiorul tău* – 1997)
O inițiere excelentă în budismul tibetan de către un autor american care a fost câțiva ani călugăr. O iluminare pentru lumea reală.
16. **John Donne, „Devotions upon Emergent Occasions”** (*Devoțiuni despre ocaziile neașteptate* – 1624)

¹ *India secretă*, Paul Burton, editura Venus, București, 1991.

² *Eu și tu*, Martin Buber, editura Humanitas, București, 1992.

O lucrare religioasă a unui poet englez metafizic, scrisă pe patul de suferință și după moartea rudelor apropiate.

17. **Meister Eckhart, „Selected Writings”** (*Opere alese – secolele al XIII-lea – al XIV-lea*)

Operele panteistice mistice ale acestui preot german dominican au fost prea expansive pentru biserică la acea vreme, dar sunt îndrăgite de mulți cititori moderni.

18. **T. S. Eliot, „The Four Quarters”** (*Cele patru scrieri – 1944*)

Patru poeme care scot la iveală profunzimea cunoștințelor spirituale ale lui Eliot. Autorul le-a considerat capodopera vieții sale.

19. **Ralph Waldo Emerson, „Spiritual Laws”** (*Legile spirituale – 1841*)

Un eseu al marelui transcendentalist despre armonizarea cu forțele care pun în mișcare universul.

20. **Richard Foster, „Celebration of Discipline”** (*Disciplinele spirituale³ – 1978*)

Un creștin modern clasic ce redescoperă puterea disciplinei spirituale, și anume postul, rugăciunea, solitudinea și cultul.

21. **Graham Greene, „The Power and the Glory”** (*Puterea și gloria⁴ – 1940*)

Un preot alcoolic este fugărit de autoritățile unui stat mexican care a interzis religia. Unul dintre cele mai mari romane spirituale ale secolului al XX-lea.

22. **Mahendranath Gupta, „Gospel of Sri Ramakrishna”** (*Predica lui Sri Ramakrishna – 1942*)

O înregistrare de o mie de pagini a conversațiilor cu marele înțelept, considerat de indieni descendent din Krishna și Buddha.

23. **Michael Harner, „The Way of the Shaman”** (*Calea șamanului – 1980*)

Cartea care a dezlănțuit un val de interes pentru religia șamanistă, autorul fiind un antropolog și practicant șaman.

³ *Disciplinele spirituale – calea maturității creștine*, Richard Foster, CLC, București.
⁴ *Puterea și gloria*, Graham Greene, editura Polirom, București, 2007.

24. **Hildegard von Bingen, *Scivias* (1151)**
Prima lucrare a călugăriței benedictine din Germania, compozitoare, poetesă, artistă, predicatoră și mistică vizionară care, într-o lume dominată de bărbați, consilia regi și influența papi.
25. **Ernest Holmes, „Science of Mind” (Știința minții – 1938)**
O „știință” a spiritualității, comentată din punctul de vedere al legilor mentale și spirituale.
26. **Ioan al Crucii, „Dark Night of the Soul” (Noaptea întunecată a sufletului – secolul al XVI-lea)**
Operă celebră, care trasează pierderea legăturii spirituale, semnată de un mistic catolic spaniol, prietenul Terezei de Avila.
27. **Julian de Norwich, „Showings” (Dezvăluiri – secolul al XIV-lea)**
O frumoasă expresie a comuniunii divine, cunoscută și sub titlul de „Revelations of Divine Love”. Autoarea a fost o pustnică recunoscută din Anglia.
28. **Thomas à Kempis, „The Imitation of Christ” (Imitația lui Cristos – secolul al XV-lea)**
O operă evlavioasă, foarte îndrăgită, a unui cleric german.
29. **Jack Kerouac, „The Dharma Bums” (Devotații dharmei – 1958)**
Rezultat al explorărilor întreprinse de scriitorul generației beat în budismul zen, publicată la un an după romanul *Pe drum*⁵.
30. **Gopi Krishna, „Kundalini: The Evolutionary Energy in Man” Kundalini: energia evolutivă în om⁶ (1970)**
O fascinantă relatare a experiențelor de trezire a „puterii șarpelui”, sau a energiei kundalini, pe care le-a trăit un gospodar, și efectele acesteia asupra vieții lui.
31. **Ramana Maharishi, „The Spiritual Teachings of Ramana Maharishi” (Învățăturile spirituale ale lui Ramana Maharishi, cu diferite date, secolul al XX-lea)**

⁵ *Pe drum*, Jack Kerouac, editura Polirom, București, 2003.

⁶ *Kundalini: energia evolutivă în om*, Gopi Krishna, editura Tehnică, București, 2003.

Acest renumit sfânt indian (d. 1950) a pus accentul pe autocunoaștere ca metodă de iluminare.

32. **Abraham Maslow, „Religions, Values and Peak Experiences”** (*Valori religioase și experiențe culminante* – 1964)

Incursiunea pătrunzătoare a unui mare psiholog în experiența spirituală, în tradiția lui William James.

33. **Thomas Merton, „The Seven Storey Mountain”** (*Muntele celor șapte povești* – 1946)

Un bestseller autobiografic care prezintă transformarea lui Merton dintr-un intelectual american într-un călugăr trapist, pasionat de spiritualitatea orientală.

34. **P. D. Uspensky, „In Search of the Miraculous”** (*În căutarea miraculosului* – 1950)

O popularizare a învățăturilor lui G. I. Gurdjieff, propusă de matematicianul rus.

35. **„Pirkei Avot”, (Sfaturile înțelepților poporului evreu⁷)**

Străveche înțelepciune a poporului evreu, adunată în pilde, maxime, proverbe.

36. **Plotin, Enneade** (secolul al III-lea)

Una din cele mai strălucite minți ale clasicismului, Plotin a combinat ideile lui Platon cu noțiunea de unitate a universului. Opera a fost apreciată de filozofii creștini ai Evului Mediu și ai Renașterii.

37. **Paul Reys și Nyogen Senzaki, „Zen Flesh, Zen Bones”** (*Came și oase zen* – 1947)

O carte mică, cu povești, povestiri cu tâlc, desene, care cuprinde spiritul zen; foarte influentă în anii 1960 și apreciată până și astăzi.

38. **Sogyal Ripnoche, „The Tibetan Book of Living and Dying”** (*Cartea tibetană a vieții și a morții*⁸ – 1992)

⁷ *Pirkei Avot, Sfaturile înțelepților poporului evreu*, editura Hasefer, București, 2005.

⁸ *Cartea tibetană a vieții și a morții*, Sogyal Ripnoche, editura Herald, București, 2006.

O elaborare minuțioasă a cărții originale, „Tibetan Book of the Dead”, care ne invită să percepem pozitiv moartea.

39. **Jalaludin Rumi, „Masnavi-E Manave”⁹** (*Cuplete cu înțeles tăuntric*)
Capodopera unui poet persan; literatură destinată trezirii spirituale.

40. **Anne-Marie Schimmel, „Mystical Dimensions of Islam”** (*Dimensiuni mistice ale Islamului* – 1975)

Schimmel, care a murit în 2003, la vârsta de 80 de ani, și-a dedicat viața aprofundării islamismului; această carte i-a confirmat autoritatea în misticismul și poezia islamică.

41. **Gershom Scholem, „Major Trends in Jewish Mysticism”** (*Orientări majore în misticismul iudaic* – 1941)

Primul studiu savant autentic asupra Cabalei dintr-o perspectivă academică, care a redeșteptat interesul publicului pentru acest domeniu.

42. **Rudolf Steiner, „How to Know Higher Worlds”** (*Cum să înveți cuvinte spirituale* – 1904-1905)

Un ghid pentru călătoria spirituală semnat de filozoful austriac și fondatorul antroposofiei sau al știința spiritului.

43. **Rabindranath Tagore, *Gitanjali*¹⁰** (1913)

Superb poem spiritual al misticului bengalez, laureat al Premiului Nobel.

44. **Pierre Teilhard de Chardin, „The Phenomenon of Man”** (*Fenomenul uman*¹¹ – 1955)

Viziunea paleontologului și iezuitului francez despre evoluția spirituală a omenirii.

45. **Sf. Tereza de Lisieux, „The Story of a Soul”** (*Povestea unui suflet* – 1898)

O relatare populară a vieții unei sfinte franceze, având ca temă principală încrederea în Dumnezeu.

⁹ *Meditații și parabole*, Jalaluddin Rumi, editura Kriterion, Craiova.

¹⁰ *Gitanjali. Jertfa lirică*, Rabindranath Tagore, editura Polirom, București, 2000.

¹¹ *Fenomenul uman*, Pierre Teilhard de Chardin, editura Aion, Oradea.

46. **Paul Tillich, *The Courage to Be*" (*Curajul de a fi*¹² – 1952)**
O lucrare filozofică de referință, care tratează problemele existențiale din viața modernă. Tillich a fost un teolog german care a emigrat în Statele Unite după ce și-a declarat opoziția față de naziști.
47. **J. R. R. Tolkien, „*The Lord of the Rings*” (*Stăpânul inelelor*¹³ – 1954-1955)**
Binele și răul se înfruntă cu toată puterea în universul alternativ al lui Tolkien.
48. **Evelyn Underhill, „*Mysticism*” (*Misticism* – 1911)**
Un studiu clasic al misticismului, semnat de mistica și poeta engleză.
49. **Alan Watts, „*The Wisdom of Insecurity*” (*Înțelepciunea nesiguranței* – 1951)**
Cum să trăiești acceptând pe deplin absența siguranței în viață, de la un maestru occidental al religiei orientale.
50. **„*The Way of a Pilgrim*” (*Mărturisirea unui pelerin*¹⁴ – secolul al XIX-lea)**
Un clasic al spiritualității ruse care urmărește viața spirituală a unui pelerin ce și-a pierdut familia și învață arta rugăciunii neîncetate.

Lista de mai sus nu reprezintă decât o picătură în oceanul textelor fundamentale de spiritualitate. Așa cum am menționat și în legătură cu titlurile principale, alte 50 sau o sută de texte de acest fel meritau și ele să fie incluse în corpul principal al lucrării.

Pentru o selecție de clasice spirituale contemporane, vezi *50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea spirituală*.

¹² *Curajul de a fi*, Paul Tillich, editura Herald, București, 2007.

¹³ *Trilogia Stăpânul inelelor*, J. R. R. Tolkien, editura Rao, București, 2006.

¹⁴ *Mărturisirea unui pelerin. Despre lucrarea plină de har a rugăciunii lui Iisus*, editura Herald, București, 2007.

Lista cronologică a titlurilor

- Sf. Augustin, *Confesiuni* (400)
Epictet, *Manualul și fragmente* (secolul I)
Chuang Tzu, *Cartea lui Chuang Tzu* (secolul IV)
Ghazzali, *Alchimia fericirii* (1097)
Margery Kempe, *Cartea lui Margery Kempe* (1436)
Tereza de Avila, *Castelul interior* (1570)
Emanuel Swedenborg, *Raiul și iadul* (1758)
Richard Maurice Bucke, *Conștiința cosmică* (1901)
Willim James, *Tipurile experienței religioase* (1902)
G. K. Chesterton, *Sfântul Francisc de Assisi* (1922)
Hermann Hesse, *Siddartha* (1922)
Kahlil Gibran, *Profetul* (1923)
Mohandas Gandhi, *Autobiografie: Povestea experimentelor mele cu adevărul* (1927)
Black Elk, *Marea viziune* (1932)
C. S. Lewis, *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr* (1942)
W. Somerset Maugham, *Tăiș de brici* (1944)
Paramahansa Yogananda, *Autobiografia unui yoghin* (1946)
Abraham Joshua Heschel, *Sabatul: Semnificația lui pentru omul modern* (1951)
Muhammad Assad, *Drumul spre Mecca* (1954)
Aldous Huxley, *Porțile percepției* (1954)
Carl Gustav Jung, *Amintiri, vise, reflecții* (1955)
G. I. Gurjieff, *Întâlniri cu oameni remarcabili* (1960)
Dag Hammarskjöld, *Repere* (1963)
J. Krishnamurti, *Teme de meditație* (1964)
Malcolm X, *Autobiografia lui Malcolm X* (1964)
Idries Shah, *Calea sufită* (1968)

- Richard Bach, *Pescărușul Jonathan Livingston* (1970)
- Shunryu Suzuki, *Practica zen și mintea începătorului: convorbiri libere despre meditația și practica zen* (1970)
- Ram Dass, *Fii aici, acum* (1971)
- Carlos Casteneda, *Călătorie la Ixtlan* (1972)
- Chögyam Trungpa, *Incursiune în materialismul spiritual* (1973)
- Robert M. Pirsig, *Zen și arta întreținerii motocicletei* (1974)
- Thich Nhat Hanh, *Miracolul momentului: o introducere în practica meditației* (1975)
- Fritjof Capra, *Taofizica – o paralelă între fizica modernă și mistica orientală* (1976)
- Helen Schucman & William Thetford, *Un curs despre miracole* (1976)
- Starhawk, *Dansul spiralei: renașterea străvechii religii a Marii Zeițe* (1979)
- Simone Weil, *În așteptarea lui Dumnezeu* (1979)
- Dan Millman, *Calea luptătorului pașnic: o carte care vă poate schimba viața* (1989)
- Gary Zukav, *Sălașul sufletului: o viziune înălțătoare despre destinul spiritual al umanității* (1990)
- Daniel C. Matt, *Esența Cabalei: inima misticismului iudaic* (1994)
- Michael Newton, *Călătoria sufletelor: studii de caz asupra vieții dintre vieți* (1994)
- James Redfield, *Profețiile de la Celestine* (1994)
- Maica Tereza, *Calea modestiei* (1994)
- Miguel Ruiz, *Cele patru legăminte* (1997)
- John O'Donohue, *Anam Cara: înțelepciune spirituală din lumea celtică* (1998)
- Echart Tolle, *Puterea prezentului: ghid de dezvoltare spirituală* (1998)
- Neale Donald Walsch, *Conversații cu Dumnezeu: un dialog neobișnuit* (1998)
- Ken Wilber, *O teorie despre tot și toate: o viziune integrală pentru afaceri, politică, știință și spiritualitate* (2000)
- Pema Chödrön, *Locurile care te înspăimântă: un ghid al curajului în momente dificile* (2001)
- Rick Warren, *Viața condusă de scopuri* (2002)

Bibliografie

Informațiile oferite în secțiunea de față reprezintă data de apariție a edițiilor folosite în elaborarea textului. Datele aferente primelor ediții sunt menționate în fiecare dintre cele 50 de comentarii.

- Asad, M. (1954) *The Road to Meca*, New York: Simon & Schuster
- The Confessions of Saint Augustine* (1983), traducere de E. M. Blaiklock, Londra: Hodder & Stoughton
- Bach, R. (1973) *Jonathan Livingston Seagull*, Londra: Pan Books
- Black Elk, N. și Neihardt, J. G. (2000) *Black Elk Speaks*, Lincoln: University of Nebraska Press
- Bucke, R. M. (1991) *Cosmic Consciousness*, Londra: Arkana
- Capra, F. (1989) *The Tao of Physics: An Exploration of the Parallels between Modern Physics and Eastern Mysticism*, Londra: Flamingo
- Castaneda, C. (1972) *Journey to Ixtlan*, Londra: Bodley Head
- Chesterton, G. K. (2001) *St Francis of Assisi*, Thirsk: House of Stratus
- Chödrön, P. (2003) *The Places that Scare You: A Guide to Fearlessness in Difficult Times*, Londra: Element
- The Book of Chuang Tzu* (1996), traducere de Martin Palmer și Elizabeth Breuilly, Chang Wai Ming & Jay Ramsay, Londra: Penguin
- Cleary, T. (1992) *The Essential Tao: An Initiation in the Heart of Taoism through the Authentic Tao Te Ching and the Inner Teachings of Chuang-Tzu*, New Jersey: Castle Books
- Dass, R. (1978) *Be Here Now*, Albuquerque: Hanuman Foundation
- Epictet (1909) *A Selection from the Discourses of Epictetus with The Encheiridion*, traducere de George Long, Project Gutenberg, www.gutenberg.org
- Gandhi, M. (1957) *An Autobiography: The Story of My Experiments with Truth*, Beacon Press

- Muhammad Al-Ghazzali (1909) *The Alchemy of Happiness*, traducere de Claud Field, Londra: J. Murray; cartea poate fi consultată și pe www.sacred-texts.com
- Gibran, K. (1970) *The Prophet*, Londra: Heinemann
- Gurdjieff, G. I. (1978) *Meetings with Remarkable Men*, Londra: Picador
- Hammarškjöld, D. (1964) *Markings*, traducere de W. H. Auden & L. Sjöberg, Londra: Faber and Faber
- Heschel, A. J. (1975) *The Sabbath: Its Meaning for Modern Man*, New York: Farrar, Straus and Giroux
- Hesse, H. (2000) *Siddhartha*, Boston: Shambhala Classics
- Huxley, A. (1994) *The Doors of Perception*, Londra: Flamingo
- James, W. (nedată) *The Varieties of Religious Experience*, New York: Dolphin Doubleday
- Jung, C. G. (1978) *Memories, Dreams, Reflections*, Glasgow: William Collins
- The Book of Margery Kempe (1936) traducere de W. Butler-Bowdon, Londra: Jonathan Cape
- Krishnamurti, L. (1970) *Think on These Things*, New York: Harper & Row
- Lewis, C. S. (2001) *The Screwtape Letters*, Londra: HarperCollins
- Malcolm X (2001) *The Autobiography of Malcolm X*, Londra: Penguin Classics
- Matt, D. C. (1994) *The Essential Kabbalah: The Heart of Jewish Mysticism*, New York: HarperCollins
- Maugham, W. S. (2000) *The Razor's Edge*, Londra: Vintage
- Millman, D. (2000) *Way of the Peaceful Warrior: A Book that Changes Lives*, Tiburon: H. J. Kramer
- Newton, M. (2002) *Journey of Souls: Case Studies of Life Between Lives*, St Paul: Llewellyn Publications
- Nhat Hanh, T. (1987) *The Miracle of Mindfulness: An Introduction to the Practice of Meditation*, traducere de Mobi Ho, Boston: Beacon Press
- O'Donohue, J. *Anam Cara: Spiritual Wisdom from the Celtic World*, Londra: Bantam

- Pirsig, R. M. (1999) *Zen and the Art of Motorcycle Maintenance*, Londra: Vintage
- Redfield, J. (1993) *The Clesetine Prophecy: An Adventure*, New York: Bantam
- Ruiz, M. (1997) *The Four Agreements: A Practical Guide to Personal Freedom*, San Rafael, CA: Amber-Allen Publishing
- Schucman, H. & Thetford, W. (1996) *A Course in Miracles*, New York: Viking
- Shah, I. (1990) *The Way of the Sufi*, Londra: Penguin
- Starhawk (1999) *The Spiral Dance: A Rebirth of the Ancient Religion of the Great Goddess*, New York: HarperCollins
- Suzuki, S. (2003) *Zen Mind, Beginner's Mind: Informal Talks on Zen Meditation and Practice*, New York: Weatherhill, Inc.
- Swedenborg, E. (1976) *Heaven and Hell*, traducere de George F. Dole, New York: Swedenborg Foundation
- Tereza de Avila (1989) *Interior Castle*, New York: Doubleday
- Maica Tereza (1995) *A Simple Path*, compilație de Lucinda Vardey, Londra: Rider
- Tolle, E. (2001) *The Power of Now: A Guide to Spiritual Enlightenment*, Sydney: Hodder
- Trungpa, C. (1987) *Cutting through Spiritual Materialism*, Boston: Shambhala Dragon Editions
- Walsch, N. D. (1997) *Conversations with God: An Uncommon Dialogue*, Londra: Hodder & Stoughton
- Warren, R. (2002) *The Purpose-Driven Life*, Grand Rapids: Zondervan
- Weil, S. (2001) *Waiting for God*, New York: HarperCollins
- Wilber, K. A. (2001) *A Theory of Everything: An Integral Vision for Business, Politics, Science and Spirituality*, Dublin: Gateway
- Yogananda, P. (2001) *Autobiography of a Yogi*, Los Angeles: Self-Realization Fellowship
- Zukav, G. (1991) *The Seat of the Soul: An Inspiring Vision of Humanity's Spiritual Destiny*, Londra: Rider Books

Mulțumiri

Le sunt foarte recunoscător următoarelor persoane:

Tamarei Butler-Bowdon, soția mea: pentru că a citit pagină cu pagină, oferindu-mi opiniile ei valoroase pe măsură ce cartea prindea contur.

Lui Andrew Arsenian, Marion Butler-Bowdon, Chris Holland, Deborah Logan și Noah & Beatrice Lucas: pentru că m-au ajutat să formulez anumite comentarii prin expertiza lor sau furnizând-mi cărți esențiale.

De la Nicholas Brealy Publishing, lui Nick Brealy pentru sprijinirea conceptului cărții în cadrul seriei *50 de cărți fundamentale*; lui Sally Landsell pentru redactare și concepție grafică; Victoriei Bullock pentru publicitate și promovare în Marea Britanie; lui Trish O'Hare, Chuck Dresner și Erikăi Heilman din biroul din SUA pentru sugestiile privind lista cărților fundamentale; și lui Carmen Mitchell pentru publicitatea și promovarea nord-americană.

Totodată, lui Frances Derricourt de la Allen & Unwin pentru publicitate în Australia și Noua Zeelandă.

Și tuturor celor care mi-au scris după ce au citit primele două cărți – le mulțumesc pentru timpul pe care mi l-au acordat, apreciez fiecare gând și fiecare comentariu.

B C U "M. EMINESCU" IASI

416

50 de cărți fundamentale de spiritualitate

7 2000

50 de cărți fundamentale de spiritualitate constituie un adevărat caleidoscop de analize care-l ajută pe cititor să aprofundeze ideile multora dintre marii gânditori din sfera spiritualității. Autorul împinge călătoria de împlinire spirituală până la ultimele sale consecințe explorând literatura dedicată revelațiilor, iluminării și sensului vieții.

Volumul înglobează comentarii pe marginea a 50 de cărți de renume care pot îmbogăți mintea și vindeca sufletul, traversând epocile, continentele, tradițiile spirituale și convingerile seculare.

Parcurgând 50 de cărți fundamentale de spiritualitate:

■ **Vă veți împlini** potențialul personal luând contact cu istorisirile convertirii și trezirii spirituale ale unor personalități de marcă: Muhammad Asad, Sfântul Augustin, Black Elk, Ram Dass, G. K. Chesterton, M. Ghandi, Ghazzali, Margery Kempe, Malcolm X, Emanuel Swedenborg, Maica Tereza, Tereza de Avilla, Paramahansa Yogananda.

■ **Vă puteți extinde** propria percepție ajungând la un nivel mai profund al sensului vieții și al liniștii mentale cu ajutorul unor cărți de renume: *Zen și arta întreținerii motocicletelor*, *Un curs despre miracole*, *Taofizica*, *O paralelă între fizica modernă și mistica orientală*, *Cele patru legăminte*, *Conversații cu Dumnezeu*, *Puterea prezentului*, *Porțile percepției*, *Profețiile de la Celestine*, *Pescărușul Jonathan Livingston*, *Conștiința cosmică*, *Profetul*, *Tipurile experienței religioase*, *Viața condusă de scopuri*, *Esența Cabalei*.

■ **Vă se vor revela** răspunsurile la marile întrebări ale umanității și veți înțelege evoluția spirituală a omenirii cu ajutorul câtorva dintre cei mai mari gânditori religioși sau laici: Carlos Castaneda, Pema Chödrön, Chuang Tzu, Epictet, G. I. Gurdjieff, Dag Hammarskjöld, Abraham Joshua Heschel, Hermann Hesse, Carl Gustav Jung, J. Krishnamurti, C. S. Lewis, Dan Millman, Somerset Maugham, Michael Newton, Thich Nhat Hanh, John O'Donohue, Idries Shah, Starhawk, Shunryu Suzuki, Eckhart Tolle, Chögyam Trungpa, Simone Weil, Ken Wilber, Gary Zukav.

Conținând comentarii revelatorii despre fiecare informație clasică, de ordin biografic, despre autori, împreună cu un ghid succint despre alte 50 de titluri semnificative în domeniu, **50 de cărți fundamentale de spiritualitate** oferă o trecere în revistă inedită a unui gen reîntrat recent în atenția publicului.

Tom Butler-Bowdon este recunoscut actualmente ca un expert în literatura consacrată dezvoltării personale. În acest sens, **50 de cărți fundamentale de spiritualitate** deschide o serie de cinci titluri concepute într-un registru similar: *50 de cărți fundamentale pentru dezvoltarea personală*, *50 de cărți fundamentale pentru succes*, *50 de cărți fundamentale de psihologie*, *50 de cărți fundamentale pentru prosperitate*.

